SVMMA VETERVM INTERPRETVM IN VNIVERSAM DIALECTICAM ARISTOTELIS,

AVTHORE M. IOHANNE CASE OXONIENSI, olim Collegij Diui Iohannis Præcursoris Socio.

August. lib. 2. de doctrina Christiana.

Disputationis disciplina ad omnia genera quæstionum, quæ in literis Sacris sunt, penetranda & dissoluenda plurimum valet: tantùm ibi cauenda est libido rixandi, & puerilis quædam ostentatio decipiendi aduersarium.

LONDINI,

Excudebat Thomas Vautrollerius Typographus.

1584.

BIBLIOTHECA·BODLEIANA·
DOMINUS ILLUMINATIO MEA

ILLVSTRISSIMO VIRO DOMINO ROBERTO DVDLEIO, COMITI LEYCESTRIÆ, BARONI DE DENBIGH, AVREAE PERISCELIDIS ET

Sancti Michaelis Equiti aurato, Magistro equi Regiæ Maiestatis, eiusdemq; Serenissimæ Reginæ Elizabethæ à consilijs, & Oxoniẽsis Academiæ Cancellario dignißimo, Domino suo colendißimo.

DECIMVS iam septimus annus est (nobilissime Comes) à quo incepi in Academia (vt ita dicã) tua bonas artes profiteri. Si quibus meis laboribus profecerim, gratias Deo agendas; quôd verò nõ defecerim quasi languens in itinere, eidẽ soli tribuendũ esse scio. In hoc vitæ meæ sic anteactæ curriculo veluti pensum à meipso quotidie exegi, stadiumque percurrendum in Parnasso Musarum mihimet proposui, furtiuis (vt aiunt) horis quosdam cõmentarios in vniuersam Dialecticam & Philosophiã perfeci: illos scriptis mandatos, typis vt mandem amici vehementer suadent, at nego: vrgent, non audio; obtrudunt famam, non quæro: Academiam obijciunt, ma-

trem agnoſco: poſteros antè oculos ponunt, victus cõcedo. Reſtat nunc vnum, vt illum Patronum inueniam, qui me & authoritate munire valeat, & patrocinio fouere velit. Sed quid in hac re anceps hæreo? Tu es (vir illuſtriſsime) cui has primas meas lucubrationes nuncupare decreui. Poſtquam enim audiui per Doctorem Humfredum ſummum doctiſsimumque virum, inter cætera negotia (de quibus cum Academiæ noſtræ præfectis egeris) te ſingularem mei curam ac mentionem habuiſſe, ardentem ſitim meam extinguere non potui, donec aliquam grati animi erga te obſeruantiam apud te teſtatam reliquiſſem. Primum ergò hanc raſam quaſi tabulam ex area Muſarum tuo honori offero: opus enim non appello; quippe neque ſubtilis ingenij ſale eſt conditum, neq; limato perpolitum ſermone. In ea tamen Delphici Ariſtotelis imago pingitur; in ea vmbra diſcutiendæ veritatis cernitur; in ea videre licet arcem Sophiſtarum deiectam; in ea Ramiſtarum vim & aciem debilitatam videas. Oro igitur vt ſub tuo nomine quaſi ſub Achillis ſcuto in lucem prodeat. Cùm enim omnia noſtrarum Athænarum ſtudia à te, tuaque prouidentia quodammodo pendeant, has meorum ſtudiorum primitias me tibi præ alijs & debere ſcio, & commendare cupio. Si approbentur, policeor plura: ſin verò contradicendi ſtudio à quouis perſtringar, moleſtiam vt poſſum deuorabo. Scripſi equidem eo animo vt proſim multis, vtque conſopitæ artes inuitis Anabaptiſtis (qui illas tollunt) reuiuiſcãt. Exceſſum in his non quæro; exopto vſum; vſum inquam exopto; quippe ſine illis neque gubernare hanc nauem, in qua nunc ſumus, id eſt, Academiam, neque ad portum veræ ſapientiæ placido, vt aiunt, Neptuno quiſquã nauigare poteſt. Fruſtra enim quæritur vera ſapientia, ſi ad veram ſapientiam ſpreta relinquantur media. Accepi

(inſigniſ-

(Insignissime Cancellarie) inter multa, quæ honorificè de statu Academiæ nostræ cum nostris rectoribus contuleris, hoc vnum te imprimis velle conari, vt in singulis artibus perpetui haberentur professores; rem sanè omni honore dignam, rem sanè nobis tuis alumnis gratam, rem sanè omni posteritati fructuosam cogitas. Nam quamuis Oxonium iam sit per tuam doctorumq; consularem quasi curam, beatissima Academia, florentissimum totius Europæ gymnasium, nobilissimum sapientiæ oraculum, omnium denique scientiarum & mater & nutrix, verendum tamen est ne caniciem Musarum suique luminis veluti eclipsim, defectu in scientijs perpetuorum professorum, sentiat. Nunc enim lectorum successio toties mutata, remuneratio tam ieiuna (id Christus à nobis auertat omen) magnam sterilitatem liberalium Artium minitatur. Quamobrem (vir auguste) nihil amplius, nihil vtilius, nihil honorificentius Athenis tuis potest contingere, quàm vt liberales artes ex suis subsellijs, non aliter quàm sacra Philosophia, Iurisprudentia, Medicina, ex suis iam cathedris, eloquantur. Sic fiet, vt quemadmodum in his nunc sedent nostræ Academiæ lumina, quorum splendor in omnes Reipub. partes suos radios fundit: ita in illis præsint scientiarum subsidia, quorum ope rectiùs ad hæc tria studiorum præmia dirigamur. Deum hîc in conscientiæ testimonium voco, me nihil hinc ambire. Circumuecto enim ætatis meæ gnomone, iam horologij vmbram, aut mortis, aut senectutis punctum attigisse videor. Si quid reliqui sit temporis, vt diu legendo vires corporis exhausi necessitate pressus, ita posthac scribendo vires mentis exercere, vt posteritati prosim, ardenter opto. Da veniam (vir insignissime) si verbis molestior, quàm par est fuerim. Summa omnium est vt te mei libelli patronũ, & nostri

optati fautorem habeam. Primum me tuo honori ita semper deuinxerit, vt inuidiâ & edaci temporis limâ tui nominis famam conteri & obliterari pro viribus non finam. Si alterum verò præstiteris, hoc verè de te dictum audire potes, quòd senex, consul, sapiens, Patrocinio, consilio, fide, nobis, principi, omnibus satis-feceris.

Tui obseruantissimus
IOHANNES CASE.

AD BENEVOLVM LECTOREM.

RÆTER *lumen illud rationis, quod insitum est nobis à natura (benigne Lector) necessarium fuit omnino excellens & fructuosum optimarum artium studium, quo, veluti pumice, omnia in oratione rationeq́ue inculta, atticè tandem & venustè perpolirẽtur. Hinc olim multi percelebres viri (quos aurea mundi ætas peperit) incredibili sciendi desiderio inflammati multas præclaras artes inuenerunt. Hinc apud Aegyptios, sacerdotes: apud Caldeos, Magi: apud Indos, Gymnosophistæ: apud Græcos & Romanos, Philosophi floruerunt. Inter quos propter insigniorem sapientiam Ptolomeum in Astrologia, Boetium in Musica, Euclidem in Geometria, Hyppocratem & Galenum in Medicina, Ciceronem in Eloquentia, Platonem & Aristotelem in Philosophia & Dialectica maiores nostri per multa secula prætulerunt: eosdémque vt oracula scientiarum, omni posteritati commendarunt. Hoc sanè fecisse ob has præcipuè causas videantur, & quòd in illis maximam vim rationis lumenq́ue veritatis animaduerterint: & ne scientiarum nauem inter scopulos erroris fluctuantem sine anchora certóque gubernatore penitus relinquerent. Iniuriosum est ergo tantorum virorum nomina obliuioni iam tradere, periculosum solis & musarum vehiculum tot seculis sapienter ab illis gubernatum, vni iam Phaetonti gubernandum concedere.*

Sed vt apertè agam, mirum mihi nunc est, ac sæpè fuit, quid Ramo in mentem venerit, quod in hos omnes tam præclaros, tam doctos, tam sapientes viros nominatim, non sine maxima acerbitate scripserit: Ptolomeum enim infantem, Euclidem nugatorem, Ciceronem magistrum nimis confusum, Priscianum ineptum, Aristotelem obscurum & otiosum Sophistam nominat. Quid? An ex Ioue & Minerua natus plus omnibus sapuerit? An in eo solùm omnes resederunt Musæ? Fieri ne potest vt vnus homo in omnibus & singulis scientijs ita proficeret, ita excelleret, ita alijs omnibus præluceret, vt omnes duorum ferè millium annorum homines nunc præ illo delirasse videantur? Vita breuis, ars longa est, (vt ait Hyppocrates) omnis scientia infinita est (vt ait Aristoteles) vnus tamen Ramus in breui vitæ circulo omnes scientias ad vnguem sic didicit, vt lumina scientiarum nouo iam orto quasi sydere occasum patiantur. Da veniam (bone Lector) si in hac re vehementiùs disputem: non virum, sed vitium: non doctrinam, sed nimiam viri confidentiam vrgeo: Cogita tecum animo quæ confusio, quæ lues futura sit bonarum artium, si cuiuis prout sibi visum fuerit, nouos quotidie authores excudere, nouos profiteri, veteres contemnere & condemnare liceat. Euenta istius libertatis vel potius licentiæ antè oculos pone. Taceo multa, vnum tamen insinuo, quod tacere non possum, ingenuas artes sine certis ducibus in syluis veluti multorum errorum diuagantes ad vnam omnes collapsuras. Ars enim sine authore est quasi nauis sine clauo: iam si Ramus adhuc herbescens omnes plantas in horto Palladis & pulchritudine floris, & vbertate fructus longè superauerit, quo minus de illo gustes, omnino non impedio: Verùm enim verò si iniustè alios reprehenderit, si rationibus non vicerit, si veterum Academiarum statuta violauerit, si composita & eleganti oratione incautos & indoctos deceperit: cauendum

Lege Animaduersiones in Dialecticam. Præfationes in Physic. & Metaphys. Præfationes in Ciceronis Oratorem. Metaphys. li. 7. cap. 13. Lib. 3 Rheto. cap. 1.

dum est ne dulce venenum sub eius folijs delitescat. Certum est (vt in pauca rem contraham) tot homines, tot principes Philosophos, tot ætates, tot Academias, quæ prænominatos antesignanos nobis dederunt, haud quaquam insanijsse. Qui ergo ab illorum institutis defecit, qui illos vt authores sibi non proposuit, verbis fortasse intonuit, at ardenti suæ contentionis fulmine adhuc illos non concussit, imò vix tetigit. Verùm vt id quod dico certum esse demonstrem, abs re non est vnum exemplum de methodo Aristotelis in Dialectica quæ millies à Ramo reprehenditur, paucis perstringere. Scripturus Aristoteles Dialectica præcepta, sibi triplicem intellectus actionem ordine proposuit: nimirum simplicium vt aiunt terminorũ apprehensionem, vnde voces: Compositionem rerum & vocum, vnde propositiones: Ratiocinationem, vnde conclusiones percipiuntur. Ad primam, librum Categoriarum: ad secundam, librum Interpretationis: ad tertiam, libros Priorum, Topicorum, demonstrationum, & Elenchorum retulit. In hoc ordine quid tandem reprehendis Rame? Omnia. Breuissime quidem respondes, sed nimis confusè. Inprimis ergo reprehendo, quòd parum sibi constet in hac methodo Aristoteles. Quid ita? quia alibi Dialecticam in duas solùm partes diuisit, nempè in iudicium & inuentionem: Quid agis nunc Rame? Non de partium numero, sed de ordine hîc disputatur: at ordo non est sine partium numero, qui in vtroque ordine apud Philosophum est incertus. Carpis profectò sine causa. Nam quamuis ordinem naturæ sequutus tres partes constituit, tamen secundum ordinem doctrinæ in duas contraxit. Hunc ordinem quoque non approbandum censeo: dic causam. Quia iudicium (quod est rerum inuentarum approbatio) inuentionem apud Aristotelem præcedit. Iudicium quidem præcedit, sed confusum: distinctum verò & accuratum sequitur. Quid per confusum iudicium intelligis?

Lege Ram. lib. 2. cap. 9. in schol. Dial.

primam & simplicem illam apprehensionem Categoriarum ex quibus omnis inuentio nascitur. Vides (studiose Lector) ex cortice plantam: in animaduersionibus suis sic agit, sic ludit sæpe (in animaduersionibus dico, nam in alijs partibus vbi fixo vestigio scribit, illum vt doctum interpretem admittendum, non vt optimum auctorem alijs præferendum puto.) Scio equidem in ambabus nostris Academijs multos & graues & doctos nunc esse censores, qui prospicientes ex paruo lapsu magnam ruinam, hanc sectam vel potiùs schisma Philosophorum, æquis animis non ferunt: illos ego (quamuis inter omnes Athenienses minimus) obsecro & obtestor vt languentem statum liberalium artium considerantes iunctis quasi manibus cadentem subleuarent. Res frigida non est, de qua agitur: nam tolle artes, ruunt gradus: tolle inquam artes ruunt Athenæ. Liceat enim cuiuis nouos authores quos velit sumere, liceat quodlibet (quamuis absurdum) ex quolibet defendere: quis Syrenem non audit? quis scopulum non videt? Sed his omißis ad meipsum venio. Librum hunc, quem manu nunc tenes (benigne Lector) Musa mea olim conceptum vtero, post nouem hos menses peperit. Infans adhuc est & tamen artem didicit: vnum ergo hoc solum petit, vt suæ infantiæ (si quid offendat) faueas. Audet vt vides prosilire in conspectum hominum quamuis sit natu minimus: habet enim & alios duos fratres ætate grandiores: si audiat bene propter artem sequentur & illi, sin minus, plusquam Pythagorico silentio indicto ante sepulchrum patris non loquentur. Ordo huius libri est inuentu facilis. Nam primùm expositione, tum distinctione, tum argumento vtor. Materia eiusdem est scientia Dialectica, quæ sola in orbe Musarum lux, norma, scutum dicitur. Lux quia difficilia apperit: norma quia per certa loca rationem humanam dirigit: scutum, quia argumentis & punctis omnia

Iudicium authoris de Ramo.

nia

nia probat, munit, defendit. Vsus denique est, vt quæ caligo veterum interpretum obtexit, in hoc vno libello aperta & resoluta videas. Vale Idibus August.

Tui semper studiosus.

IOHANNES CASE.

NICOLAVS MORICIVS, IOHANNI CASO SVO. S. P.

QVÒD tu austeritate pœne Stoica postulationi nostræ toto capite nudius tertius renueres, & alio nescio quo responsiones omnes deriuares tuas, hoc iam assequêris, vt qui nos coram eluseras, non bellissimis tuis diuerticulis molestiarum finem, quem animo effinxeras inuenisse, sed duplicatam sollicitudinem tibi struxisse videare. Possum enim istis acquiescere? possum ad tam ferrei præceptoris edicta, quæ de alumnis suæ disciplinæ animo informauit, planè damnatoria, meum quoque turpe silentium attribuere? Crede mihi, Case clarissime, si tua vnius vtilitas hoc tempore ageretur, tamen qui meus est erga te amor, sudarem magnopere vt te ad omnes vias meliores flecterem, siquando tantulum in tuis rationibus titubâsses: nunc cum tuo pudori plusculum tribuas quàm cordati Philosophi solent, qui in omnibus inuidiæ ventis Academijs suis velificantur: in hoc pulcherrimo cursu cunctantem te, reiq; publicæ indormientem excitare pro mea ciuili parte debeo, officijq; conscientiâ commotus certè discupio. Data est enim iste nobis minutis artificibus lætitiæ prærogatiua, si monumenta vestra vel asperis increpationibus extorta, vel mollissimis precibus eblandita in apertum protulerimus, vt hac nostrâ quantulacunq; pietate reipub. præstita, seriò triumphemus. Ac huius quidem lætitiæ multas bonas spes tua mihi vetus opinio nunc ostendit, eademq; mandat, vt omnia tua in Academiam merita, quæ cum acciderint aliquid mihi iucunditatis allatura sunt, minimè dubitâter animo repræsentem. Nam cum ornatissimum Rai-

noldum apud te non semel accusarem, & aliquoties furerem cogitatione illius inutilis verecundiæ, qua factū erat, vt illa sua in Aristotelis Rhetoricam Scholia luculentissima supprimeret, quamuis eum in hac re tentarem per alios, & pro Rostris præsentem vellicarem: memini conijcere te sæpius hanc vocem in respondendo, tibi videri animo planè inhumano, qui illi scientiæ cuius splendore, si ab vno discesserit, omnibus prælucet, aliquod ingenij sui lumen vicissim nolit porrigere. Quid? ista tu agnoscis? nonne auribus respuis? nonne refutas? aut igitur ipse te retexas oportet, aut hosce tuos filios, qui iam in mea potestate sunt, emittas ad facultatem iuuandi Philosophiam tuam. De quibus omnibus quid loquar, cum huic infimo mihi liceat verè tribuere illustre præconium? Quanquam enim solus in illis Dialecticorum dumetis misellus gradiatur, vt, si toto apparatu horridulus appareret, vituperandus non sit, meo tamen iudicio mehercule scitus est. Quid ita? videlicet quia tam venustè inclusus in orbibus subtilium quæstionum, per omnia loca asperiora celeriter currit, vnaq; secū omnes manu prehensos abripit, sic vt grandiorem quemq; fructus vberes teneāt, nec teneros ab itinere difficili spinę reijciant. Præ isto fortassis steriles cuipiam videbuntur reliqui, quamuis tanto sint illustriores, quantum conuenit existimari, quod in summa pulchritudine illos ambitiosè philosophantium calamistros sat fatuos seuerè reijciant: & omnes arces quæ sunt vspiā in Philosophiæ regno singulari quadam oppugnationis difficultate obsepiant. Quid quæris? horum, qui ita philosophantur, editionem cogita, sed, mi Case, celerem. Tantúmne? omnium. Teipsum enim vides quàm sis afflicta valetudine: quàm exhaustis spiritibus. Quam sit quouis mense illius tenuiculæ texturæ periculosa conquassatio, quæ cum mirificam vitæ tuæ breuitatem, credo equidē, nobis præsagiunt: tum tibi præcipiunt, vt omnes vias persequaris reip. iuuandæ, quibus in hisce tuis occidentibus annis, aduentantis cœlestis vitę desideria possis consolari. Affert enim consolationē non mediocrem, cùm è vita tanquam è theatro depositâ personâ exeundū sit, obsides aliquos, qui nobis superstites semper agant, in Repub. reliquisse, vitæq; laudabiliter actæ quasi fabulā exitu notabili conclusisse. Hoc si pręstes, Philosophe, fœlix es. Sin quia iuuenibus quotidie Philosophiam tradis, idcirco præstare te putes, & perinde quasi iam præstiteris, ipse tibi graturleris: Næ tu quæ sit perfectæ virtutis forma, parū oppido perpēdis. Omnes enim actiones nostræ quæ voce gubernantur, quia curriculis exiguis deferūtur, ad paucos perueniunt, ac simul atq; spiritus ille quo regūtur, euanescere cœperint, quāquam splēdidæ sint, ilicò flaccescunt. Vt tibi turpe sit homini præsertim Philosopho, si tuos prudentissimos sensus, quos cum posteris communicare possis, paucorum auribus insusurres: cumq; ad ædificandam Academiam inter nobiles architectos tibi licitum sit prouenire, tanquam homulus nescio quis nutans in angulo, malles seruilibus officijs vitam propagare. Profectò si tuæ ætatis infirmitas non passa fuisset te ad vllas interiores literas peruenire ex quo possem intelligere, quàm esses ab ijs præsidijs imparatus, quibus præstantes scientiarum opifices redundare solent; rogarem te & obsecrarem vt hoc horribile prælum tanquam equuleum ipsum effugeres, in quo ferocula iuuenum virtutes hastas abijciunt,

abijciunt, verasq; suæ imbecillitatis voces emittere coguntur. Nunc cum in ista iudicij maturitate cuncta Philosophiæ mysteria comprehendas, ad eaq; te longa prælegendi consuetudine limaueris: sic vt ratio in penitus subacto ingenio splendescat egregiè: & oratio ex linguâ optime procusa erumpens nullius fastidio adhærescat, ignosce quæso importunitati meæ si vsque eò te inclamem, quoad hæc animi tui pręclara lineamenta statuas ex Academiæ dignitate in ciuium oculis esse collocanda. Quod quidem si harum literarum flagitationi condonaueris, equidem lætabor me feruore quodam longius proiectum in hanc loquacitatem incidisse quæ reipub. multò est accommodatior quàm naturæ meæ: sin ad veterem subterfugiendi cõsuetudinem redieris, id mihi credas erit factum huiusmodi quod tibi perennes molestias prorogabit. Sed tanti? tanti quidem certè: moriar enim ni te lucifugum pudentis animi plenissimum hortando & liberius increpando quotidiè totum perêgero. Vale, ex ædibus Corporis Christi. Non. Septemb. 1582.

EIVSDEM CARMEN AD EVNDEM.

VOce iuuant Musæ, sed munere sæpe benigno
Dulcior est Musis omnibus vna Charis.
Trina tibi Charis est, sed carcere clausa silenti.
O si emissa volet trina, per ora virûm.
Scilicet in medijs Musis dicemus in vnâ
Vrbe, suburbanas tres cecinisse Deas.

IN NOVAM SCHOLAM OXONIENSEM CASÆI LAVRENT. HVMFREDVS.

Andoram conflant certatim dijque deæque,
Inq; illam confert munera quisque sua.
Nobile pinxit opus Xeuxes, Helenámque venustam:
Sed tamen inspectis vndique virginibus,
Antidotum nobis confecit Rex Mithridates,
Sed variè mixtum gratius esse solet.
Obuolitat passim, flores libatq; legitque,
Mellifluosque fauos sedula fingit apis.
Omnia quæ magno sunt concinnata labore,
Illa magis prosunt, illa magisque placent.
En Mithridatis opus, Logices perfecta synopsis
Suauiter ex cunctis vndique texta libris.

Quicquid Aristoteles, quicquid scripsère Logistæ,
Vno collectum fasce Casæus habet.
Omnia maturat tempus, consummat & artes,
Hoc planè & plenè tempora nostra docent.
Nunc ornata noua prodit Dialectica veste
Cultior, & multis auctior illa modis.
Dictio pulchra, teres methodus, subtile & acumen:
Hæc tria præcipuè tradidit iste liber.
Hunc tibi, Lector, emas, & ames, sæpissimè verses,
Hinc tua tela petas, argue, disce, doce.
Hunc merito poteris vocitare SCHOLAM OXONIENSEM,
Inque scholis ex hac dissere sæpe precor.
Arguis? eruitur verum, falsumque labascit,
Arguis? Os rabidis obstruis hæreticis.
Arguis? egregiè reserabis dogmata sana,
Hanc Logicam magni pagina sacra facit.
Arguis? ingenium exacuis, linguámque Latinam
Exerces, auges, iudiciúmque polis.
Túque Casæe, istis reliquos annectito libros
Encyclopædian perfice, perge, vale.

IOHANNES VNDERHIL LINCOLniensis Collegij Rector.

CAsus hic est rerum, triuiales temnimus artes,
Nec Logica antiquo nunc in honore manet.
Hinc passim imponunt contorta sophismata nobis,
Emittuntque omnes, plumbea tela, scholis.
Fallor ego, aut iuuenis Logicæ modò nescius artis
Egregius nulla fiet in arte senex.
Macte igitur, quicunque studes doctissimus esse,
Et sterne ad musas hac ratione viam.
Quemque bonus Casus librum tibi comminus offert
Inspice, & oblato protinùs ære para.
Crede mihi authorum multorum erit vnus hic instar,
Siue velis veteres discere, siue nouos.
Quod superest, Casum hunc meritum benè, dilige, & opta,
Ne subeat casus denuò, vt antè, graues.

ALIVD.

SInt licet ore homines, Logica esse animalia credam
Qui Logicen spernent (Case perite) tuam?

FRANCISCVS

FRANCISCVS WILLIS PRÆSES Collegij Diui Præcursoris.

Liber ab inuidiæ morsu non ante manebas,
Quam tibi vindictam quæreret iste liber.
Da fructus nobis tales, & despice quicquid
Inuida lingua velit, dum tua fama volet.
Quantus in ore lepos, generoso in pectore candor
Tantus inest, sic mos, musaque grata tibi.
Delituere diu cœcis immersa tenebris,
Quæ magis hîc Phœbi lumine clara micant.
Non locus hîc falsis, hinc vera capessere fas est:
Exuit hîc fucos Amphibolia suos.
Hæc laus (Case) tua est, Logicen tua scripta loquuntur:
Lingua docet: placido murmure tecta sonant.

IOHANNIS READI CARMEN, IN Dialecticam Iohannis Casi.

Longa legas, dispersa legas, malè reddita cernas:
Plenáque difficilis cuncta laboris erunt.
Hîc poteris plenis pomaria carpere ramis,
Cunctáque confertim (candide Lector) habes:
Res est digna tuo, Dialectica digna, labore:
Hæc ars in veri cognitione locat.
Qui tradit clîuo multum sudauit in isto:
Sana putes, hæc sic tradita, tuta putes.
Aucupibus noti frutices: tutissimus vsus:
Vtilis hic multis qui fuit, esto tibi.
Vtilis est: hæc tu, si grata mente reponas,
Vtilior posthac forsitan esse potest.

Iohannes Prime Socius Collegij Noui.

Non colit obscuros tenebrarum fama recessus:
Case, quid in laceris, quid facis vsque casis?

IN SVMMAM VETERVM δεκάστιχον.

Summa placet? summa est, omnes quæ nectit in vno:
In qua summa putes singula, sola putes.
Summa placet? summa est, qua nil prius, ordine, fructu,
Iudicio, ingenio, pondere, luce, stylo.
Arrident veteres, veteres quia vera recensent?
Vera venusta vides, vera vetusta vides.

Arrident veteres? hac nullus in arbore Ramus
Est nouus, at notus semine, notus agro.
Tanta dedit Casus, fœlix sit, dicite, Casus;
Id si vos videat dicere, plura dabit.

Mira, Guarda.

T. D. EX COLLEGIO D. IOHANNIS Præcursoris, τετράστιχον.

TAntane tam paruo comprênsa volumina libro,
Vt quod Dunsorum mille, sit iste mihi?
Nónne hæc sunt Chymici lapidis miracula, cuius
Mille metallorum semina corpus habet?

RODOLPHVS RAVENS.

QVid resilis? nouus hic non est Dialecticus, artis
Incumbit lapsæ tantùm sarcire ruinas.
Tœdia te capient? breuis est: fastidia? dulcis.
Otia nunc non sunt? Deus otia cùm dabit, vrge:
Et prius auersâ Logicen, si calce petebas,
Pressa teras huius vestigia passibus æquis,
Hinc munire vias grauiora ad munia disces:
Si casus ferat, vt fœtus his nixibus edas.

TIMOTHEVS WILLIS.

QVicquid Aristoteles de casu scripsit, id omne
Nostro retractet tempore, Casus ait.
Nam Casus causa est, non quod sint omnia Casu
Facta, sed à Caso plurima facta bene:
Fortuitam tantùm causam qui vincit, vt huius
Corporis efficiens causa sit ille tibi.

AD

AD LECTOREM.

Sperabam equidem librum hunc meum ſine multis prąli erratis in lucem proditurũ: ſed, vt iam vides, illorũ numerus accreuit maior. Intereſſe non potui; negauit enim valetudo: neque è re mea foret affuiſſe, cùm præter ſpem fauoris tui nihil inde commoditatis habeam. Vnum te igitur rogatum velim, vt calamo tuo ſingula errata eo ordine,quo hic deſcripta vides, diligenter emendes. Sic ſine retrogrado (vt aiunt) veſtigio omnia & rectius leges, & fructuoſius intelliges.

Pag.5 lin.7.Conſideratur lege conſiderantur. 10. 24. aſtititiæ l. aſcititiæ. 12.30 gnomine l. gnomone.13.10.diſtinctionum l. dictionum. 15.19.compoſitio l.conuerſio 21.1.ſubſtantiæ l.ſubſtãtia.30.8.argumentionis l. argumentationis.30.18.literis priorum l. libris Priorum. 33.14. in probabilitate. Rationis defectio, ſed magna in perſona, Intelligendi vel ignorantia. lege, nulla in probabilitate rationis defectio, ſed magnam perſona, intelligendi vel ignorantia &c. 33.19. videtur l. videatur. 33.33. conuerti vult l. verti vult.41.13.de illa l. de illo. 42 39. Dialectum l. Dialecticum. 48.23. ſeperari l. ſeparari. 51. 10.ſpinioſioribus l.ſpinoſioribus. 51 30.reſeretur l.reſeratur. 51.34. Heractide l. Heraclide. 54. 4.conceptis l. conceptu. 56. 14. metio l. mentio.56.33.prædicamentati l. prædicamentali 57.14. ſuppoſititium leg. ſuppoſitiuum. 58. 27.conſideratur l. conſiderantur. 59.26. poſſunt l. poſſent. 62. 38.noſce l. noſſe. 70 1. vt l. at. 71. 7.poni l. pomi. 71.19.demonſtratiua l. denominatiua. eadem 31. grapicè l. graphicè.72. 24. patet l. patuit. 72. 26. anticipiti l. ancipiti. 76. 27. aquiuoca l. æquiuoca. 79. 6.ille l. illi. 85.33.ſuum l.ſummum. 93.32. tranſendentibus. l.tranſcendentibus.97. vlt. contrarietem l. contrarietatem. 105.35.dementiens l. dimetiens. 107. 17.admmittatur l. admittatur. eadem. 31.ſecunum l. ſecundum. 111.23. probata l. prolata. 112. 6 res l. re.114.1. argumentationis l.augmentationis.113.1.enpoſitio l.expoſitio. ibid.12.veritatis l. breuitatis.120 12.maius & minus l. magis & minùs. 123. 20. abtundis l. obtundis. 124. 14. aut inflectione l. aut pro inflexione. 127. 31. iuuênem l. iuuene. 130. 12. attradendi l. attrahendi.132.9. referat l. reſecat. 133. 5. amazor l. amaror. ead. 15. Aethicorum l. Ethicorum.137.24.repugnãt l. pugnant. 141.3 Ariſtoteles. In quatuor l. Ariſt. in quatuor. 152.10.ad ipſa l. ab ipſa.160.4 diſtonantur l diſponuntur. 161.1.præceſcit l. præceſſit. 173. 29. facteor l. fateor. 176.20. deficiant l. deficiat. 178. 16. retorquercam l. retorqueam.190.37.cuius l. cuiuis.191.6.prædicatus l.præditus.199.29.eadem l. eædem. 201.33.perfectiſſima l. perfectiſſimas. 202. 33.oppoſitè l. appoſite.109.15.Fœminati l. effœminati. 210. 15. ἀχιώματα l. ἀξιώματα. 211. in marg. ſimplicium l. ſimplicem. 214.36.diuagare l. diuagari. 215. 3. loco l. loca. 217. 15.examinamur l. examinamus. 221. 20. ſin minor l. ſin minùs. 222. 25. axiomata l. axioma. 224. 10. vel, vt. Tolle (vt) 229. 9. integritate l. integrale. 229. 14. quantate l. quantitate. 232. 19. Canan l. Canon. 234. 31. oNn l. Non. 235. 32. ſint l. ſunt. 236. 19.Natularalis l.Naturalis Ibid.6. mareriæ l.materiæ. Ibid 13. priximam l. proximam. 239. 36.voluptatem l voluptatũ. 247.26. anchorum l. anchoram. 250. 8.ſciri l. ſcire. 253. 32.ſubiectum l. ſubiectam. 254.30. eſt l. eſſet. 257. 21.minus l. nimis. 270.16. Inculcacam l. inculcatam. 270. 18. legaris l.legeris.272. 30 vere l. vero. 285.14. racidi l. raucidi. 285. 28. Oepido l. Oedipo 293.13.dictioue leg. dictione.

Hæc maiora ſunt quæ ſenſum vulnerant, minuſcula verò quæ vocem immutant tuæ humanitati relinquo.

¶¶¶

AN DIALECTICA SIT VTILIS ET NECESSARIA AD ALIAS SCIENTIAS.

CAP. I.

T lectissimi Sagittarij melius sua tela in scopũ dirigunt, intuentes signum, ita Musarum alumni rectius in bonarum literarum studio procedunt, artium (quibus student) cognoscentes vsum. Nam vt est gemma preciosa gallo sine fructu, ita est scientia ignoranti sine vsu. Quamobrem in dialecticis telis retexendis, hæc quæstio primùm iure mouetur. (An Dialectica sit vtilis vel necessaria ad alias omnes capessendas artes.) Scio equidem incûdem Mineruæ in hac causa malleolis subtilium ingeniorum multùm contundi, adeoque multos in varias sententias distrahi ac diuelli. Ego tamẽ meo iudicio optimos imitatus (inter quos duos præ cæteris, honoris causa, nomino Thomam & Toletum) ad id centrum omnia delineabo, vt in hac thesi, & in omnibus (quas, diuina ope fretus, sum tractaturus) viuum sine tedio, verum sine vllo verborum gyro attingam. Cæterùm, ne oblitus breuitatis, longiùs digrediar, non solùm vtilem & fructuosam, sed etiam necessariam Dialecticam esse opinor, ad alias scientias perdiscendas. Nam vt affatim rationes in vnum quasi circulum colligam, tritum hoc est, nec latentia posse dẽfiniri, nec confusa posse diuidi, nec obscura posse discuti, nec principia reliquarum artium posse probari sine Dialectica. Nam etsi alię scientiæ segetem & materiam propriam suo iure vendicant, modũ

In vsu rei omnis consistit.

Duo omnium interpretum antesignani.

Dialecticæ officia & vsus.

tamen formamque probandi & in suis proprijs locis inuentionis tractandi, à Dialectica necessariò mutuantur.

Est Dialectica duplex. { A natura insita, quæ lumine rationis, rerumque vsu & experientia perficitur. Arte & doctrina comparata, quæ inuenire acutè, & rectè inuenta iudicare docet: & hæc est necessaria.

Necessarium duplex.

Necessariũ accipitur bifariã. { Absolutè, pro eo sine quo aliquid esse non potest, vt homo non est sine anima, virtus non est sine habitu. Comparatè ad finẽ, sine quo aliquid commodè esse vel omnino rectè cognosci non potest: & sic Dialectica ad alias artes est necessaria.

Causæ, cur sic est necessaria, sunt, { Quia latentia definit. Quia confusa diuidit. Quia obscura discutit & concludit. Quia omnia ad Limam probabilitatis reuocat.

Oppugnatio quæstionis.

Opponens.

Fines reliquarum artium acquiri possunt sine Dialectica, vt sanare potest Hypocrates sine syllogismo, Euclides lineas ducere sine argumento, ergò non est necessaria.

Respondens.

Aliæ artes considerãtur bifariã, vel quoad { *Modũ probandi præcepta in illis per contemplationem, & sic sine Dialectica acquiri nõ possunt. Modum exercendi opera per externam actionem, & sic possunt.*

Opponens.

Dialectica docet fallere, vt patet de reprehensione Sophistarũ ergò non est necessaria, imò potius reijcienda.

Resp.

Fallere docet, non vt fallas, sed vt fallendi arte percepta, euitetur fallacia.

Oppon.

Aliæ artes suas habent definitiones, diuisiones, demonstrationes, ergò ob has causas non est necessaria.

Resp.

Habent quoad { *Materiam quam continent. Non quoad formam, quam solùm Dialecticis acceptam referunt.*

Oppon.

Floruerunt multæ artes apud Ægyptios (vt est apud Platonem)

nem) ante Dialecticam, ergo non est necessaria.

Resp.

Extiterunt quidem lumine naturæ ac rationis inchoatæ, non certis inuentionis locis discussæ & absolutæ.

CAP. II.

An Dialectica rectè definiatur, & an versetur magis circa intentiones quàm res ipsas.

VI sibi pensum imponunt in rebus difficilioribus explicandis, id curæ semper habere debent, vt à definitione (si fieri possit commodè) auspicentur. Omnis enim inde suscepta disceptatio summam & perspicuitatem & facilitatem pollicetur. Quare nodos nexusque dialectices resoluenti, in primis ars ipsa est definienda, ne, dum in oceano immersus profunda quærit, prima principia rerum neglexisse videatur. Est ergò dialectica ars artium, & scientia scientiarum, quippe inseruit reliquis scientijs, vt aiunt, ad manum, nam probandi in omnibus subministrat modum. Hinc etiam definitur scientia acutè definiendi, accuratè diuidendi, elaboratè demonstrandi: Sunt enim, definitio, diuisio, demonstratio instrumenta Dialectices, quibus omnem propositam quæstionem ad viuum discutit. Postremò, à fine describitur esse facultas subtiliter differendi in vtramq; partem, de omni quæstione quæ in dubium vocatur: de omni quæstione dico, non quòd omnem quæstionem vi sua iureq; proprio vendicet, quoad materiam, sed quòd omnem causam suscipiat, susceptam tractet, quoad differendi modum. Vndè liquidò apparet, hanc artem magis circa intentiones rerum, quàm circa res ipsas intelligi. Nam quamuis res sint fundamenta vocum, non tamen ex rebus, sed ex vocibus omnis propositio, omnis ratiocinatio, omnis inuentio, locorumque tractatio constituitur, in quibus Cardo Dialectices voluitur. Hinc à priscis interpretibus, rationalis, non realis dicitur scientia, vtpote quæ magis in intentione mentis per gyrum rationis, quàm in contemplatione rei per modum constitutionis versatur.

Ordiendum à definitione.

Dialectica quid.

Instrumenta Dialectices.

2. Quæstio tractatur.

Dialectica quare dicitur ars rationalis.

Prima distinctio.

Definitur Dialectica vel à { Modo, seu dignitate, & sic est ars artium, scientia scientiarum.
Instrumento, seu officio, & sic est ars definiendi, diuidendi, demonstrandi.
Fine, & sic est ars differendi probabiliter in vtrãq; partẽ.

DISTINCTIO SECVNDÆ Quæstionis.

Secunda distinctio.

Intentio est, vel { Simplex { Primæ impositionis, vt virtus.
Secundæ impositionis, vt genus.
Complexa, vt propositio, circa quã vel maximè versatur dialectica: est enim opus dialectices, axioma, seu maxima propositio, in qua vis inuentionis cernitur.

Opponens.

Omnis scientia perfecta est in se, teste philosopho primo libro Analiticorum, & 6. Ethicorum, ergò non rectè definitur ars artium, scientia scientiarum.

Resp.

Est perfecta omnis scientia in se, quoad materiam constitutionis quam tradit, non quoad formam probationis, quam à sola Dialectica quærit.

Oppon.

Arist. 5. Metaphi.

Metaphisicus definit, diuidit, demonstrat, ergo secunda definitio alijs à dialecticis conuenit.

Resp.

Metaphisicus quidem definit per contemplationem mentis, Dialecticus verò per applicationem vocis.

Oppon.

Arist. 1. Elenchorum.

Dialectica est indagatrix veri & falsi, ergò non tantùm probabiliter differit in vtramque partem.

Resp.

Omne verum est probabile, sed omne probabile non est verum, quare argumentum non sequitur.

ARGVMENTA IN SECVNdam quæstionem.

Oppugnatio secunda.

Res solũ tractantur in prædicamentis, quæ sunt prima principia Dialectices, ergò magis circa res versatur, quàm circa intentiones.

Resp.

Resp.

Res tractatur non in constitutione, sed in relatione & ordine propositionis, quæ propositio est intentio.

Oppon.

Res definiuntur, res diuiduntur, res discutiuntur argumento, res ergò solùm consideratur.

Resp.

Non res, sed modus rerum definiendi per genus & differentiam à Dialecticis consideratur.

Oppon.

Modus rei sine re esse non potest, ergò res primùm considerari debet.

Resp.

Etsi modus rei sine re esse non potest, tamen scientia alia modi, alia rei esse potest.

CAP. III.

An Dialectica sit scientia practica, vel speculatiua.

DVo hîc quæruntur: An Dialectica sit scientia, & an sit practica, vel speculatiua. Scientiã esse meo iudicio constat, quia per nomen scientiæ definitur. Scio Scotistarum turbam hîc nobis esse infestam, qui inflata tuba Dialecticam modum sciendi non scientiam esse obstrepunt, cæterum istorum importunitati satisfactum iri existimo, si (nõ vt est sciendi modus, sed vt est ipsius modi certa contemplatio) scientiã esse demonstremus. Est enim Dialectica duplex, Vtens, quæ est modus sciendi, docens, quæ est ipsa scientia, certo subiecto, nempe quæstione, certo argumento, nempe demonstratione, certo fine, nempè probabilitatis disquisitione confirmata. Age, quanquam scientiam esse agnosco, speculatiuam esse nego: Quid ita Scote, quia argumentatio (quæ est finis Dialectices) opus dicitur. Quid hinc? Opus est finis practicæ non speculatiuæ scientiæ. Cæterùm hoc opus non est corporis, vt in arte Mechanica, sed mentis, vt in arte Mathemathetica. Quid? nónne corpus exercetur, cùm acerrimè vtrinque in differendo concertetur? Fateor: ergò est opus corporis. At attende, hic labor corporis, vt vmbra sequitur, contemplatio autem operis propriè in re Dialectica ponderatur.

Dialectica est scientia.

Dialectica duplex.

Anticipatio obiectionis.

Scientia duplex.

Scientia eſt { Abſoluta, in rebus quarum proprietates demonſtrantur. / Comparata, in vocibus rebus applicatis quarum præcepta certis demonſtrationibus comprehenduntur, & ſic dialectica eſt ſcientia. }

Speculatio eſt, vel { Fidei obiecta, & ſic ſola Theologia eſt ſpeculatiua. / Rationi ſubiecta, & ſic omnes liberales artes ſpeculatiuæ dicuntur, }

Opponens.

2. Demonſt.

Intentiones non definiuntur, non demonſtrantur, ergò non eſt earum ſcientia, ſed dialectica eſt de intētionibus, ergò non eſt ſciētia.

Reſp.

Intentiones nec definïuntur nec demonſtrantur abſolutè, comparatè tamen & definiuntur & demonſtrantur.

Oppon.

Omnis ſcientia habet proprium ſubiectum, ſed Dialectica non habet, quia quæſtio eſt ſubiectum tam rhetorices, quàm Dialectices, ergò non eſt ſcientia.

Reſp.

Quæſtio conſideratur duobus modis, vel { *Quoad fidem faciendam rebus, & ſic eſt materia Dialectices.* / *Quoad motum excitandum in animo auditoris & ſic eſt materia rhetorices.* }

Oppon.

Omnis ſcientia eſt certa & vera, ſed Dialectica eſt ſolùm probabilis, ergo non eſt ſcientia.

Reſp.

Dialectica duo requirit, { *Rem, quam diſcutit probabiliter.* / *Modum, quem verè definit & demonſtrat.* }

ARGVMENTA IN SECVNDAM partem quæſtionis.

Opponens.

Finis Dialectices, nempè argumentatio, eſt opus, ergò ipſa Dialectica eſt ſcientia practica.

Reſp.

Etſi diſceptatio ſit quædam actio diſſerentis, tamen eiuſdem cognitio vel contemplatio nec opus nec actio dici poteſt.

Oppon.

Id opus dicitur quod à nobis fit, ſed argumentatio à nobis fit,

ergò

ergò opus dici debet.

Resp.

Fit quidem non vi corporis, vt gladius, sed vi mentis, vt sciendi modus & actus.

Oppon.

Dialectica dirigit alios artifices in discutiendis medijs, quibus sua opera conficiunt, sed ità dirigere est opus practicæ scientiæ, ergò dialectica est practica.

Resp.

Dirigit in contemplatione locorum, vt sciamus: in speculatione operum, vt agamus. Discutimus enim rationem mediorum ex Dialectica, ipsa verò media non tractamus.

CAP. IIII.

An Quæstio sit subiectum Dialectices.

IN omni scientia est quædam materia, circa quā potissimùm versatur, quæ aliquandò subiectū, aliquando obiectum dicitur. Ab hoc, vt à centro omnes lineæ in circulo, ita omnia præcepta in orbe scientiarum pendent & deriuantur, cuius hoc triplex officium est vt omnium latissimè pateat, vt scientiam (cuius est) distinguat, vt proprietates certas ac definitas scientiæ contineat: An verò syllogismus sit hoc obiectū Dialectices, vt Scotus, An argumentatio, vt Albertus, an demonstratio, vt Ammonius, an ens rationis, vt Thomas, an quæstio probabilis, vt philosophus putauit (cùm philosophus dixit) non est dubitandum. Est tamen distinguendum (meo iudicio) duplex subiectum, materiale, quod est ens rationis, formale (vt aiunt) quod est quæstio probabilis: De illo Thomas, de hoc philosophus loquitur. Quod verò quæstio sit illud de quo agitur subiectum, hic punctis dilucidè comprobatur, ad quæstionem omnia tam inuentionis quàm iudicij præcepta reuocantur, ergo est subiectum. Præterea, vt à multitudine arithmetica, à magnitudine geometria, ita à quæstione tota Dialectica pendet: adde, quòd de quæstione proprietates assignatæ verè demonstrentur in hac scientia. Postremò, quòd vnam & distinctam hanc artem faciat: Negari ergo nō

Subiectum artis est centrum.

Conditiones subiecti.

Dialecticæ subiectum.

1. Topicorum.

Duplex subiectum.

Quæstio subiectum: esse probat.

potest, quin sit subiectum adæquatum eiusdem.

Conditiones subiecti quatuor.

Coditiones subiecti sunt quatuor.
- Vt omnia præcepta contineat eius scientiæ, ad quam spectat.
- Vt scientiam, cuius est subiectum, vnam & distinctam efficiat.
- Vt latiùs sua arte non pateat.
- Vt causas & proprietates, sui comprehendat.

Opponens.

Omnia in Dialectica sub quæstione non continentur, vt prædicamenta, omnésque simplices voces, ergo non est subiectum.

Resp.

Prædicamenta, omniaq́; simplicia discutiuntur per quæstionem, quod est satis: non enim requiritur, vt omnia in arte aliqua à subiecto denominentur, exempli causa. Omnia in Arithmetica non sunt multitudo, sed sufficit vt ad multitudinem reducantur.

Oppon.

Vnam & distinctam non facit hanc artem quæstio, ergò secunda conditio malè traditur: probatur Antecedens, quia quæstio est materia etiam Rhetorices.

Resp.

Quæstio ad motum destinata aut pro causa sumpta, est Rhetorica: Quæstio verò probabilis est propria Dialectices.

Oppon.

Est quæstio in alijs artibus, vt, An sint tria principia rerum naturalium in philosophia, ergo quæstio latiùs patet sua arte, quod negatur in tertia conditione.

Resp.

Conceditur, quòd in omni arte sit quæstio multiplex, quoad materiam subiectam, at, quoad formam probandi sola est in Dialectica.

Oppon.

Omnis quæstio est dubia & anceps, quia partes contradictionis habet, vt est in primo Topicorum, ergò non est certum & definitum subiectum.

Resp.

Est anceps, quoad modũ interrogandi, certissima tamen, quoad modum disputandi, qui in locis inuentionis præscribitur.

CAP. V.

An inuentio & iudicium sint partes Dialectices.

Quoniam

Voniam triplex est actio intellectus, nimirum, simplicium apprehensio, qua res singulas intelligimus: compositio, qua res rebus coniungimus: ratiocinatio, qua per examen rationis omnia discutimus: tres partes Dialectices haud pauci constituunt. Cæterùm, cùm Aristoteles lib. de reprehensione Sophistarum, ac primo Metaphisicorum, in duas tantùm partes, nempe in Inuentionem & Iudicium hanc artem diuiserit: nos ad fontem omnia reuocare cupientes, illam præ cæteris partitionem amplectimur. Quid enim est in hac arte tandem, quod sub hisce partibus non possit coerceri? A fontibus Inuentionis fluunt loca confirmandi omnia, quæ semel locorum viribus discussa, lumen, non sine fuga Sophistarum à primo iudicio habent. Primùm enim inuenimus, tum inuenta iudicamus: Sic ab illa quasi motum, ab hoc quietem & finem huius artis petimus.

Intellectus triplex actus.

Duæ tantùm partes Dialecticæ.

Inuẽtio motum } *Iudiciũ quietẽ* } *Habet.*

Duæ sunt partes Dialectices
- Inuentio, quæ est locorum & argumentorum excogitatio, explicata in octo libris Topicorum.
- Iudicium, quod est, vel
  - Inchoatum in simplicibus, quod cõtinetur in libris prædicabiliũ & prædicamentorũ.
  - Accuratum in complexis, quod continetur in libris priorum & posteriorum.

Opponens.

A Iudicio sententiam petimus rerum inuentarum, sed in libris prædicabilium & prædicamentorum nullam cognitionem rerum inuentarum habemus, ergò sub istis partibus omnia non continentur.

Solutio.

Ex hisce libris confusum Iudicium, non distinctum habemus. Nam vt infantes primũ omnes viros patres, omnesq; fœminas matres appellant, confusam parentum suorum cognitionem habentes: ita tyrones in Dialectica, rerum inuentarum ex his minimis principijs incboatum iudicium habent: discentes enim hæc minima, maiora quasi sub velo pallióque cernunt, dijudicántque.

Oppon.

Reprehẽsio Sophistarũ, & tractatio de fallacijs, nõ spectat ad iudi-

potest, quin sit subiectum adæquatum eiusdem.

Conditiones subiecti quatuor.

Coditiones subiecti sunt quatuor.
- Vt omnia præcepta contineat eius scientiæ, ad quam spectat.
- Vt scientiam, cuius est subiectum, vnam & distinctam efficiat.
- Vt latiùs sua arte non pateat.
- Vt causas & proprietates, sui comprehendat.

Opponens.

Omnia in Dialectica sub quæstione non continentur, vt prædicamenta, omnésque simplices voces, ergo non est subiectum.

Resp.

Prædicamenta, omniaq́; simplicia discutiuntur per quæstionem, quod est satis: non enim requiritur, vt omnia in arte aliqua à subiecto denominentur, exempli causa. Omnia in Arithmetica non sunt multitudo, sed sufficit vt ad multitudinem reducantur.

Oppon.

Vnam & distinctam non facit hanc artem quæstio, ergò secunda conditio malè traditur: probatur Antecedens, quia quæstio est materia etiam Rhetorices.

Resp.

Quæstio ad motum destinata aut pro causa sumpta, est Rhetorica: Quæstio verò probabilis est propria Dialectices.

Oppon.

Est quæstio in alijs artibus, vt, An sint tria principia rerum naturalium in philosophia, ergo quæstio latiùs patet sua arte, quod negatur in tertia conditione.

Resp.

Conceditur, quòd in omni arte sit quæstio multiplex, quoad materiam subiectam, at, quoad formam probandi sola est in Dialectica.

Oppon.

Omnis quæstio est dubia & anceps, quia partes contradictionis habet, vt est in primo Topicorum, ergò non est certum & definitum subiectum.

Resp.

Est anceps, quoad modũ interrogandi, certissima tamen quoad modum disputandi, qui in locis inuentionis præscribitur.

CAP. V.

An inuentio & iudicium sint partes Dialectices.

Quoniam

Quoniam triplex est actio intellectus, nimirum, simplicium apprehensio, qua res singulas intelligimus: compositio, qua res rebus coniungimus: ratiocinatio, qua per examen rationis omnia discutimus: tres partes Dialectices haud pauci constituunt. Cæterùm, cùm Aristoteles lib. de reprehensione Sophistarum, ac primo Metaphisicorum, in duas tantùm partes, nempe in Inuentionem & Iudicium hanc artem diuiserit: nos ad fontem omnia reuocare cupientes, illam præ cæteris partitionem amplectimur. Quid enim est in hac arte tandem, quod sub hisce partibus non possit coerceri? A fontibus Inuentionis fluunt loca confirmandi omnia, quæ semel locorum viribus discussa, lumen, non sine fuga Sophistarum à primo iudicio habent. Primùm enim inuenimus, tum inuenta iudicamus: Sic ab illa quasi motum, ab hoc quietem & finem huius artis petimus.

Intellectus triplex actus.

Duæ tantùm partes Dialecticæ.

Inuẽtio motum — Iudiciũ quietẽ — Habet.

Duæ sunt partes Dialectices
- Inuentio, quæ est locorum & argumentorum excogitatio, explicata in octo libris Topicorum.
- Iudicium, quod est, vel
  - Inchoatum in simplicibus, quod cõtinetur in libris prædicabiliũ & prædicamentorũ.
  - Accuratum in complexis, quod continetur in libris priorum & posteriorum.

Opponens.

A Iudicio sententiam petimus rerum inuentarum, sed in libris prædicabilium & prædicamentorum nullam cognitionem rerum inuentarum habemus, ergò sub istis partibus omnia non continentur.

Solutio.

Ex hisce libris confusum Iudicium, non distinctum habemus. Nam vt infantes primũ omnes viros patres, omnesq́ fœminas matres appellant, confusam parentum suorum cognitionem habentes: ita tyrones in Dialectica, rerum inuentarum ex his minimis principijs incohoatum iudicium habent: discentes enim hæc minima, maiora quasi sub velo pallióque cernunt, dijudicántque.

Oppon.

Reprehẽsio Sophistarũ, & tractatio de fallacijs, nõ spectat ad iudi-

cium, ſed illa tractatio eſt in Dialectica, ergo omnia ſub duabus enumeratis partibus non continentur.

Reſp.

Etſi reprehenſio Sophiſtarum non ſit directè, & vi ſua ſub indicio, reducitur tamen ad hanc partem. Quippe rectè quidem indicare oportet illum, qui alium in re quam diſcutit arguere conatur.

Oppon.

Veritas eſt materia demonſtrationis, quam indagare eſt ſolùm philoſophorum, ergò libri demonſtrationum non ſpectant ad vnam harum partium quæ recenſentur.

Reſp.

Veritas ſub nomine veritatis ſimpliciter à philoſopho: veritas autem ſub nomine probabilitatis à Dialectico quæritur & tractatur, idq́ in demonſtratione. Nam quæ vera & neceſſaria ſunt vt probabilia à Dialecticis diſcutiuntur.

CAP. VI.

An Nomen & Verbum rectè definiantur?

Duæ partes tantum orationis.

Ideo diſtrahi multos in varias opiniones de partibus orationis: cæterùm, maximè philoſopho addictus, duas tantùm eſſe conſtituo, Nomē & Verbum: Nam quamuis aliæ ſint multæ apud Grammaticos, ad venuſtatem potiùs, quàm ad neceſſitatem referuntur: quippe in ſuppetijs quaſi poſitæ, Syncategoremata & aſtititiæ dicũtur. Dialectici ergò neceſſitatem habitumq́ue orationis contemplantes has ſolas partes definierunt, ac definitas ad argumẽtationes texendas deſtinarunt.

Nomen.

Eſt igitur Nomen vox ſimplex, literis aut ſyllabis dimenſa, recta, finita, & ad placitũ ſignificatiua, ſine tempore, cuius pars nulla ſeparata ſignificat. Per (vocẽ) ſonũ ex ore animãtis profectum, certiſque naturæ inſtrumentis formatum intellige: Per (vocem ſimplicem literis aut ſillabis ponderatam) omnem indiſtinctam ac inarticulatam vocem (qualis eſt latratus canum) exclude: Per (vocem ſignificatiuam ad placitum) omnem vocem rebus ſignificandis pro voluntate humana impoſitam obſerua: Per (ſignificatiuam ſine tempore) verbum excludi animaduerte: Per calcem definitionis, nempe (vt ſit

recta,

recta, finita, cuius nulla pars separata significet) obliquum nominis casum. Nomen infinitum,& compositum ab hac definitione arceri puta. Sequitur, vt verbum iam proximè definiatur, quod est similiter vox simplex, literis vel syllabis dimensa, præsens, finita, & ad placitum significatiua cum tempore, cuius pars nulla separata significat. In qua descriptione, nulla est omninò dubitatio, si nominis definitio probè percipiatur. In hoc enim solum differunt quod nomen sine tempore, verbum cum tempore significet: huc adde si placet, quòd nomen rationem materiæ, verbum rationem formæ in propositione habeat. *Verbum.*

Vox est vel { Articulata, quæ est literis distincta, & hæc est { Significatiua, vt homo. / Non significatiua, vt, ab. eb. ib. } / Inarticulata, quæ est sine prolatione sillabarum, vt cantus auiũ, latratus canum. &c. }

Instrumenta requisita ad vocem, sunt { Pulmo & aspera arteria, vt spiret animal, / Aër inspiratus & emissus, vt vocem ferat, / Hypoglottis & lingua, vt vocem forment, / Palatum, vt auditum feriat, / Dentes & labia, vt vocem distinguant. }

Nomen est vel { Primæ intentionis, quod primum impositum est rei significandę vt homo, cœlum. / Secundæ intentionis, quod secundo quodam ordine est assignatum, sic homo species, sic cælum genus dicitur. }

Nomen & verbum sunt vel { Simplicis figuræ, vt positio, pono, quorum partes separatæ nec videntur significare aliquid, nec significant. / Compositæ, vt compositio, compono, quorum partes videntur quidem separatim significare, sed reuera non significant: cum separatæ non sint reuera partes. }

Opponens.

Participia, adiectiua, & reliquæ partes orationis ad propositionem componendam sæpè adsciscuntur, ergò solum nomen & verbum non sunt partes orationis.

Resp.

Participia & adiectiua rectè sub nomine continentur, reliqua verò potiùs nexum verborum quàm sensum, existentiam propositionis magis quàm essentiam respiciunt.

Oppon.

Forma est de essentia, sed coniunctio est forma hypothetica propositionis, ergo est de essentia.

Reſp.

Coniunctio non eſt forma hypothetica meo iudicio, ſed potius cōnexio duarum categoricarum per coniunctionem.

Oppon.

Separatæ partes nominum compoſitorū, vt Reſpub. aliquid ſignificant, ergò malè definitur nomen.

Reſp.

Vt ſunt partes non ſignificant: vt ſunt dictiones, per ſe ſignificāt. Sunt enim ſeparatæ nō partes, ſed per ſe voces integræ & completæ.

Oppon.

Dies, annus, hora ſunt nomina, ſed ſignificant tempus, ergò malè definitur.

Reſp.

Per tempus, præſens, præteritum, futurum intelligitur, quod non eſt in nomine: aut ſi velis, per tempus variatio inflexioq; temporis inſinuatur.

CAP. VII.

An in præceptis Dialecticis tradendis, ordiendum ſit à definitione, & quid ſit?

Ordo eſt filum in laberyntho.

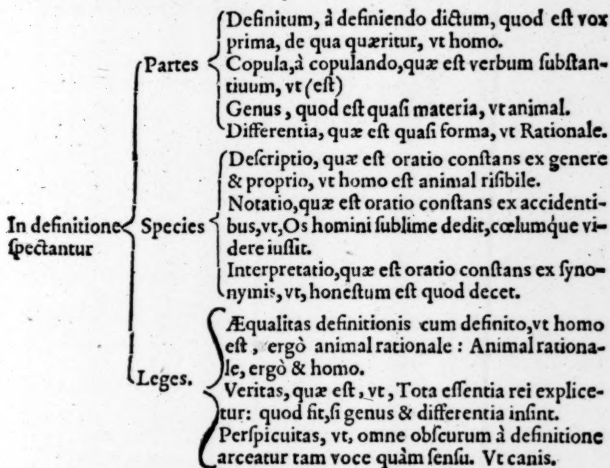
N arte perdiſcenda vix rectè progrediūtur illi, qui diſcentes multa ſine ordine, dediſcere coguntur non pauca, ſine fructu: vt enim eſt centrum in circulo, filum in laberyntho, ita eſt ordo in ſcientiarum ſtudio. Nam ſicut nautæ in cæca nocte, ſæpè & ſui, & rerum omniū naufragium faciunt; ita qui ſine ordine quicquam conantur, in ſcopulos cæcitatis ſeſe impingunt: nec aliter agunt, quàm qui longum ſuſcipiunt iter, viamque rectam non ingrediuntur. Quare, vt in rebus omnibus, ita vel maximè in artibus enitendum eſt, vt ordine tanquam gnomine dirigamur. Verùm, cùm duplex ſit ordo, naturæ, qui eſt à confuſis ad certa, à ſimplicibus ad cōpoſita; doctrinæ, qui illi ex aduerſo reſpondet: hunc, qui eſt doctrinæ in primis præceptis tradendis, ſolùm imitandū eſſe exiſtimo. Primùm ergò à definitione auſpicandum erit. Nam cùm Dialectica ſit ars definiendi, diuidendi, ac demonſtrandi, horum trium, vt primum occurrit, tractanda definitio. Quippe fruſtra inſtituitur de re aliqua diſceptatio, ſi quid res ſit, in primis

Ordo duplex.

Ordo doctrinæ ſeruandus in præceptis tradendis.

Quæſtionis ſtatus.

primis non intelligas; at quid ſit, docet ſola definitio: quare in primo aditu lucubrationis noſtræ de definitione non iniuria diſputabitur. Verũ, cùm duo hîc ſpectari ſolent, res & modus, non rem ipſam, ſed potiùs definiendi modum hoc loco proponimus: hoc eſt, non quid homo, quid anima, quid leo, quæ res ſunt, ſed quid definitio in communi ſit, explicare contendimus. Hoc autem ideò facimus, vt cognito modo definiendi in genere, ſingularum rerum definitiones ad hanc normam relatæ, quaſi ad Lydium lapidem probè examinentur. Eſt ergo definitio, oratio, (id eſt, ſeries diſtinctionum cõgruè vnitarum) quæ quid ſit id, de quo agitur (id eſt definitum) oſtendit quàm breuiſſimè (id eſt per genus, quod materiam: per differentiam, quæ formam imitatur.) *Definitio quid*

Opponens.

Poſt nomen & verbum proximè traderetur propoſitio, cuius partes ſunt, nomen & verbũ, ergò a definitione non eſſet incipiendũ.

Reſp.

Quanquam Nomen & verbum ſint partes propoſitionis, tamen, quia incognitâ definitione, quid ſit propoſitio cognoſci non poteſt, primùm de definitione agendum eſt.

Oppon.

Definitio est intentio, sed nulla intentio definitur 2. demonst. ergo definitio non definitur.

Resp.

Nulla intentio definitur vi sua (quia ens non est) definitur tamen in comparatione rerum quibus accommodatur.

Oppon.

Lib. I. *Rodolphus dicit, nullam esse veram differentiam, ergò nulla est vera definitio.*

Resp.

Rodolphum non audio, rationem requiro: tam diu enim vera habentur differentiæ, donec falsæ esse ratione probantur.

Oppon.

Descriptio, notatio, interpretatio non suscipiunt definitionem definitionis, ergò non sunt species.

Resp.

Species est duplex { *Propria, quæ suscipit definitionem sui generis, vt homo definitionem animalis.* *Analogica, quæ non suscipit, & sic descriptio, notatio, interpretatio sunt species definitionis.* }

Oppon.

Frustrà fit per plura, quod fieri potest per pauciora, ergò frustrà traduntur, leges definitionis, cùm satis anteà per explicationem suam intelligatur.

Resp.

Frustrà fit per plura, quod fieri potest per pauciora nisi perspicuitatis causâ.

CAP. VIII.

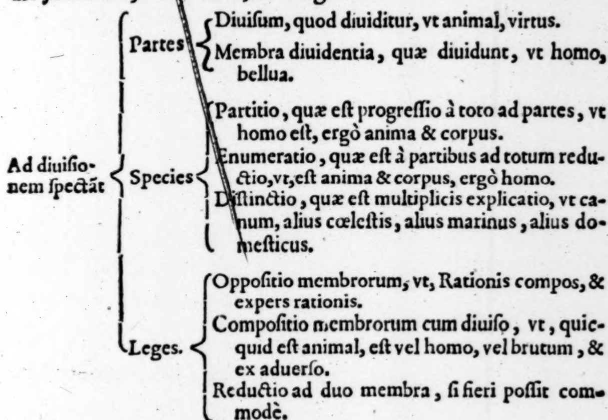
Vtrum diuisio rectè assignetur.

DIALECTICA definiendo obscura, diuidendo cõfusa, demonstrando incerta, vsum in reliquis scientijs habet amplissimum. Cùm ergò quid sit definitio explicuerimus (per quam natura,) nunc, quid sit diuisio (per quam potentia & significatio intelligitur) docere oportet. Nam vt potestas in rebus ipsis naturam, ità diuisio (quæ est potestatis explicatio) definitionem proximo loco sequitur. Est ergò diuisio communioris

Diuisio quid.

munioris in minus communia deductio: cuius vſus eſt, vt voces quæ fuſiùs patent, in ſuas certas ac definitas ſignificationes diſtribuantur. Exempli cauſa: Virtutum, aliæ moris, aliæ mentis: Moris, vt iuſtitia, fortitudo, temperantia: Mentis, vt, ars, Scientia, Prudentia, intelligentia.

Opponens.

Definitio ac diuiſio partes ſunt inuentionis, nam ab illis loca & argumenta petuntur, ergò hîc non tractarentur.

Reſp.

Definitio ac diuiſio conſiderantur, vel
- *In modo conſtitutionis, & ſic hoc loco tractãtur.*
- *In forma argumentationis, & ſic in libris Topicorum explicantur.*

Opponens.

Multa ſunt alia genera diuiſionis, vt generis in ſpecies, generis in differentias; ſubiecti in accidentia, accidentis in ſubiecta; vocis in ſignificata, ſed horum in hoc tractatu nulla eſt mentio, ergò parùm attentè tractatur. Multiplex diuiſio.

Reſp.

Hæc omnia genera facilè reducuntur, & rectè ſub prima definitione continentur.

Oppon.

Membra diuiſionis ſemper nec ſunt oppoſita, nec ſolùm duo, vt

in diuisione virtutis patet; cuius membra, vt iusticia, fortitudo, temperantia, prudentia, simul inesse possunt vni Catoni; proinde non sunt opposita. Quòd vero tantùm duo non sint, liquidò apparet, ergò leges illæ diuisionis non consultò adhibentur.

Resp.

Etsi non sint opposita in subiecto, sunt tamen repugnantia in termino, & suo prædicamento, vt aiunt, in quo diuersas definitiones sortiuntur: & quamuis duo non sint, reduci tamen possunt, quod est satis: vt virtutum aliæ morales, aliæ intellectuales dicantur. Huc adde, quòd non necessariò requiratur, vt sint tantùm duo, sed si fieri possit commodè: idque vel maximè in internis non externis partitionibus rerum.

Opponens.

Membra semper non reciprocantur cum diuiso, vt patet in dicta diuisione virtutis: nam omnis virtus non est aut iustitia, aut fortitudo, aut temperantia, aut sapientia, ergò lex illa quæ hoc requirit, est reycienda.

Resp.

Omnis virtus est secundum Ciceronem, vel vna harum vel sub vna harum comprehensa.

Opponens.

Membra omnis diuisionis sunt minùs communia diuiso, sed minus communia cum communioribus non conuertuntur, vt ait Arist. in postprædicamentis, cap. de priore, ergò nulla membra conuertuntur cum diuiso.

Resp.

Membra diuisionis considerantur, vel { *diuisim, & sic non conuertuntur.* / *coniunctim, & sic conuertuntur.* }

CAP. IX.

An Oratio & Propositio rectè definiantur.

Ordo scientiæ tradendæ.

T in extruenda domo primùm partes colligere, tum totum ædificium componere solent artifices: ita in scientia tradenda hunc ordinem sequi debemus, vt præclarè iactis fundamentis, intellectisq; principijs, altiora referemus. Postulat ergò nunc ordo doctrinæ nomine & verbo definitis, (quæ sunt partes orationis ac propositionis,) ipsam Orationem

nem ac propoſitionem definiamus. Eſt igitur oratio ſeries vocum ad placitum ſignificantium, cuius partes ſeperatæ aliquid ſignificant. Eſt Propoſitio Oratio indicatiua, congrua, perfecta, verum aut falſum ſine ambiguitate ſignificans. Primùm orationis definitio ex nominis & verbi definitione eluceſcit. In hac propoſitionis definitione ſex mihi videntur eſſe ponderanda: Primum, vt ſit oratio, per quam ſimplices voces excluduntur. Secundum, vt ſit indicatiua, id eſt, ſub Indicatiuo modo, idq́; vel abſolutè in præſenti tempore, vt virtus poſt funera viuit; aut comparatè in præterito & futuro, vt, Plato vixit, eclypſis erit. Tertium, vt ſit cógrua, id eſt, à grammaticis regulis non aliena. Quartum, vt ſit perfecta, id eſt, vt quæq́; dictio ſuam certam, finitam, & indubitatam habeat ſignificationem. Quintum, vt ſit vera vel falſa, ſimpliciter quoad rem ſubiectam, quamuis aliquãdò ſit dubia & anceps, quoad perſonã. Sextum, vt ſit ſine omni ambiguitate, ſiuè in voce ſimplici, quæ Homonimia; ſiuè in tota oratione, quæ amphibologia dicitur. Siue ergò ſit vox vna multiplex, vt canis, ſiuè tota oratio ſit perturbata, vt, Vrbs erit orba metu, cùm venerit orbis in vrbem: ſtatim eodem labefactata motu concidit propoſitio.

Oratio quid.

Propoſitio quid.

Oratio eſt vel
- Perfecta, quæ ingerit perfectum ſenſum in animum auditoris, vt Plato eſt ſapiens.
- Imperfecta, quæ imperfectum ſenſum habet, vt homo albus.

In propoſitione cõſideranda ſunt
- Vſus
  - Communis, & ſic eſt pars orationis in Rhetorica, pars epiſtolæ in Grammatica. &c.
  - Proprius
    - Proximus, vt veri & falſi inueſtigatio.
    - Remotus, vt ipſa argumentatio, ad quam refertur.
- Partes
  - Materiales
    - Nomen.
    - Verbum.
  - Formales
    - Copula vel potius,
    - Habitudo ſubiecti ad prædicatum per copulam.
- Natura
  - Realis, in rebus de qua poſtea.
  - Intentionalis, in vocibus rebus applicatis, de qua natura hîc agitur, quippe nõ res, ſed intentio hîc definitur.

Opponens.

Oppugnatio quæstionis.

Nullum complexum definitur, sed omnis oratio est complexum, ergò nulla oratio definitur.

Respondens.

Oratio accepta pro re subiecta vel significata, est complexum, verùm vt est intentio, simplex dicitur.

Opponens.

Nullæ literæ aut syllabæ aliquid significant, sed aliquæ partes orationis sunt literæ & syllabæ, ergò aliquæ partes orationis nihil significant.

Resp.

Literæ ac syllabæ sunt partes remotæ non proximæ, quæ hîc solùm intelliguntur.

Opponens.

Ningit, pluit, disputat, sunt propositiones, sed hæc non sunt orationes, ergò malè per orationem definitur propositio.

Resp.

Est propositio vel { *Implicita, quæ in verbo vno occultatur resoluiturq́; per participium præsentis temporis: vt ningit, id est, cœlum est ningens.* / *Explicita, in qua sunt omnes partes orationis: vt Cæsar est clemens.* }

Opponens.

Probabile est medium inter verum & falsum, sed omnis propositio Dialectica debet esse probabilis, vt habetur primo Topicorum, ergò omnis propositio non est vera aut falsa, vt hîc definitur.

Resp.

Simpliciter vera vel falsa esse debet quoad materiam constituẽtem, non quoad personam dubitantem.

Opponens.

Veritas & falsitas sunt solùm in rebus substratis propositionibus, vt est apud Arist. in vltima proprietate substantiæ, ergò non sunt in propositione.

Resp.

Verum & falsum sunt in { *Re, vt in subiecto.* / *Propositione, vt in signo.* / *Mente, vt in termino vel medio.* }

CAP.

CAP. X.

An rectè diuidatur propositio secundùm substantiam.

Diuisio hæc cur primo statuitur.

EFINITIONI Propositionis iure succedit diuisio. At verò, cùm quadruplex sit eiusdẽ diuisio, ea quæ est secundùm substantiam meritò prima esse debet. Nam substantia cuiusque rei basis est & fundamentum. Diuiditur ergò propositio secundùm substantiam in simplicem, quæ Categorica; & copulatam, quæ Hypothetica appellatur. Categorica est vna simplex oratio, constans vel apertè vel occultè ex vno subiecto, vna copula, vnoq; prædicato, vt, Plato est philosophus. Hypothetica, est oratio copulata, constans ex duabus Categoricis coniunctione Grammatica inter se deuinctis, vt, Plato & homo est, & animal est. Hinc patet coniunctionem in Hypothetica formæ habere locum. Quarè vt sunt tria præcipua coniunctionis genera apud Grammaticos, ita tres species Hypotheticæ propositionis ab illis cognominatæ sunt apud philosophos: nempè conditionalis, cuius coniunctio in fronte propositionis; copulatiua, cuius coniunctio in medio; disiunctiua; cuius coniunctio & in fronte & in medio collocatur: quarum exempla infra demonstrantur.

Categorica. *Hypothetica.* *Hypotheticæ forma.*

In Categorica propositione spectãtur quatuor.
- Ordo quo præcedit Hypotheticam.
  - Quia est simplicior.
  - Quia est perfectior.
  - Quia est pars eiusdem.
- Materia quæ est
  - Subiectum, vt homo.
  - Prædicatum, vt animal.
- Forma, quæ est subiecti & prædicati habitudo, per copulam.
- Finis, quæ est argumentationis constitutio.

Subiectum triplex.

Subijcitur aliquid trifariam
- Loco, vt terra cælo.
- Ordine, vt sensus animo.
- Prædicatione, quod hîc intelligitur respectu alterius, quod sibi attribuitur; sic Plato, subiectum est respectu hominis.

Copula dicitur, vel
- Quia voces connectit apud Grammaticos.
- Quia partes propositionis in sensu coniungit, & sic apud Dialecticos accipitur.

Prædicatum est totum illud quod sequitur copulam in propositione.

Opponens.

Oppugnatio quæstionis.

Propositio, cùm sit intentio, non habet substantiam. 5. Metaphis. ergò non rectè diuiditur secundum substantiam.

Resp.

Duplex substantia, alia { *Vera, quæ est in prædicamento substantiæ, vt homo.* / *Analogica, quæ est in oratione, omnique intentione.* }

Opponens.

Vna species, nec prior est altera, nec alteram constituit, sed Categorica est prior Hypothetica, eamq; constituit, ergo non est species.

Resp.

Non est prior natura, nec alteram constituit, vt forma: quamuis vt materia in propositione Hypothetica comprehenditur.

Opponens.

Forma Categoricæ propositionis est in Hypothetica, ergò constituit vt forma.

Resp.

Est quidem forma Categoricæ in Hypothetica, sed ad modum materiæ, non ad modum formæ.

Opponens.

Hypothetica propositio non constituit argumentationem in modo & figura, ergò otiosa est eiusdem tractatio, nam omnia hîc ad argumentationem referri deberent.

Resp.

Etsi parum spectat, tractanda tamen est, vt potiùs euitetur quàm recipiatur: vel dicendum est, quod duplex sit Syllogismus, nempe Simplex qui ex Categoricis? copulatus qui ex Hypotheticis constat: ad illum non spectat, ad hunc requiritur.

CAP. XI.

An rectè diuidatur propositio Categorica secundum qualitatem & quantitatem.

Qualitas propositionis quæ?

VT qualitas propositionis, tam dignitatis, quàm perfectionis ordine quantitatem præcedit: ita diuisio hæc secundùm qualitatem, illam secundùm quantitatem præcedere quoq; debet. Est autem qualitas propositionis, non aliter ac eiusdem

dem substantiæ, nempè non re, sed ratione: non natura, sed conceptu: non absolutè, ex constitutione, sed comparatè ex similitudine & proportione consideranda. Diuiditur secundùm qualitatem in affirmantem, quæ est, cùm prædicatum dicitur, de subiecto: vt, Plato est homo: & negantem, quæ est, in qua prædicatum negatur de subiecto: vt, Plato non est lapis. Quantitas in propositionibus quantitatem in rebus imitatur: nam vt quàm magnum & quàm numerosum est subiectum, per eam cognoscimus: ita quàm latè patet, quàm strictè coercetur propositio, per hanc qualemcunque quantitatem intelligimus. Est ergo quantitas propositionis, amplitudo eiusdem vel latiùs fusa, vel pressiùs contracta: diuiditurq; in vniuersalem, quæ est cum signo generali communi subiecto præposito: vt omnis homo est mortalis: in particularem, quæ est cum signo particulari: vt, Quidam homo est doctus: in indefinitam, quæ est sine signo, vt Homo est mendax: postremò, in singularē, quæ est, vel ex proprio nomine, vt Plato est philosophus, vel ex pronomine demōstratiuo, vt, Hic homo est musicus: vel ex suppositione vt Sophronissi filius: i: Socrates

Quantitas propositionis.

Quantitas quid.

Qualitas est vel
- Rei, vt Splendor Solis.
- Vocis
  - Simplicis, vt significatio.
  - Complexæ, vt
    - Affirmatio.
    - Negatio.

Negatio est
- Priuans in compositione, vt indoctus.
- Infinitans in negatione ante vocem finitam, vt, non homo.
- Mixta, partim negans, partim affirmans, vt, non aliquis, non omnis.
- Negans, quæ posita est proximè ante copulam, & hæc propriè negantem facit propositionem, vt, Plato non est lapis.

In quantitate propositionis consideratur
- Signum
  - Simplex, quod præter signum nihil significat, vt, omnis: nullus.
  - Mixtum, quod præter signum aliud significat, vt semper, vbique: quæ præter signum, tempus & locum representant.
- Proportio, quæ est amplitudo significationis.
- Vsus, vt quā latè pateat quæuis propositio per signū intelligatur.

In quantitate propositionis consideranda tria.

Singularis propositio fit, vel
- Ex proprio nomine, vt Plato est homo.
- Ex pronomine demonstratiuo: vt, Hic homo est doctus.
- Ex hypothesi, vt Mariæ filius est Iesus.

Versus qui sequitur te respondere docebit,
Cùm quisque te quæ qualisque & quanta rogabit.
Quæ Ca vel Hyp: Qualis Ne vel aff: v: quanta par: in: sin.

Vt aptè interrogatis appositè respondeas, veteres interpretes hos versus memoriæ causa tradiderunt. Si ergò quis, interroget quænam sit propositio: Responde, Categoricã vel Hypotheticam: Si qualis, responde negatiuam vel affirmatiuam: Si quanta, responde vel vniuersalem vel particularem, vel indefinitam vel singularem.

Opponens.

Negatio est non ens, ergò non est qualitas propositionis.

Resp.

Negatio rerum est non ens, at negatio coherentiæ inter prædicatum & subiectum, relationem tollit, rem verò non tollit.

Opponens.

Negatio negans tollit formam propositionis: sed sublata forma non est propositio, ergò negans non est propositio.

Resp.

Etsi negatur forma quoad realem coherentiam prædicati cum subiecto, non tamen negatur forma, id est, copula, quoad vocalem vnionem vnius cum altero.

Oppon.

Vniuersalis propositio, in 2. Topicorum loco ab instantia, dicitur, quæ nullam instantiam patitur: vt, Omnis homo est animal: sed hîc vniuersalis definitur, in qua communi subiecto signum vniuersale præfigitur, vt, Omnis homo est doctus: quæ propositio instantiam patitur: ergò aut hîc aut illic parùm consideratè tractatur.

Resp.

Duo in vniuersali propositione considerantur
- *Vis argumentationis, & sic vniuersalis dicitur solùm, quæ nullam instantiam habet.*
- *Modus cõstitutionis, & sic vniuersalis est illa, in qua est vniuersale signum, etsi non cohereat in omnibus.*

Oppon.

Sunt quatuor membra in hac diuisione, ergò non est bona per tertiam legem.

Resp.

Reduci potest ad bimembrem hoc modo: vt, Omnis propositio, Categorica secundum quantitatem sit vel
- *Cum signo, vt*
  - *Vniuersalis.*
  - *Particularis.*
- *Sine signo, vt*
  - *Indefinita.*
  - *Singularis.*

CAP.

CAP. XII.

An Propositio rectè diuidatur secundùm materiam.

POSTREMA diuisio propositionis est secundùm materiam, non eam quidem, ex qua constat, sed in qua versatur. Nam illa est subiectum & prædicatum: hæc autem est veritas, falsitas, necessitas, contingentia. Vera est propositio cuius prædicatum consentit cum subiecto, vt, Homo est sua natura liber. Falsa est, cuius prædicatum penitùs dissentit, vt, Homo est lapis. Necessaria, cuius prædicatum sine interitu subiecti remoueri non potest, vt, Homo est animal. Contingens, cuius subiectum illæsum manet, si tollatur prædicatum: vt, Plato est doctus. Reduci potest hæc diuisio ad bimembrem, si dicas omnem Categoricam propositionem secũdùm materiam esse, aut possibilem, vt vera: aut impossibilem, vt falsa.

Materia in qua intelligẽda. *Materia vera* *Falsa.* *Necessaria.* *Contingens.*

Materia propositionis est duplex
- Ex qua constat, vt
  - Subiectum.
  - Prædicatum.
- In qua versatur
  - Communis, vt probabilitas.
  - Propria, quæ hîc tractatur.

Vera propositio est vel
- Re, quæ immobilis & immutata manet, vt, Sol est splendidus.
- Opinione, quæ est tantùm probabilis, vt mater plus diligit filium quàm pater.

Falsa est
- Aperta, vt, Homo est lapis.
- Tecta & sophistica, vt Homerus est cœcus.

Necessaria est
- Absoluta, cùm definitio prædicatur, vt homo est animal rationis compos.
- Ex parte, cùm genus dicitur, vt animal: differentia, vt rationale: proprium, vt risibile.

Oppon.

Est proprium propositionis esse aut veram aut falsam, vt patet in definitione, ergò non est eius materia.

Resp.

Est proprium significare verum vel falsum, est autẽ veritas & falsitas eius obiectum seu materia, circa quam versatur.

Opponens.

Materia propositionis & quæstionis, vt habetur primo Topicorum, est probabilitas, ergò veritas non est.

Resp.

Omne verum est probabile, sed non ex aduerso: quare etsi exquirit veritatem, eam tamen tractat probabiliter: dicendum ergò est quòd probabilitas sit materia communis non propria vt suprà.

Oppon.

Coruus est niger, cygnus est albus, aqua est frigida, sunt propositiones contingentes, sed earum prædicata tolli non possunt, ergò malè definitur contingens.

Resp.

Etsi re non possunt quoad existentiam subiecti, composito tamen intellectu possunt quoad essentiam: simplex enim essentia rei in simplici manet intellectu etsi omnia tollantur accidentia.

DE OPPOSITIONE.

CAP. XIII.

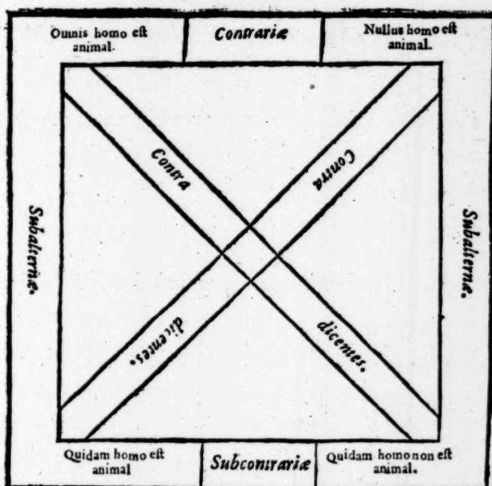
An Oppositio rectè definiatur.

Oppositionis affectiones.

Initis diuisionibus propositionis, quædam eiusdem affectiones & proprietates sequuntur: nimirũ, Oppositio, Æquipollentia, conuersio: quæ tria non solùm ad texendum syllogismum, sed etiam ad reducendum sunt necessaria. Oppositio vt vnum in Dialectica maximè patens, reliqua præcedit: *Oppositio quid* Definiturque repugnantia duarum propositionum categoricarum pugnantium, vel in qualitate sola, vt contrariæ & subcontrariæ, vel in quantitate sola, vt subalternæ, vel in vtraque vt contradictoriæ. Nam in hæc quatuor genera diuiditur Oppositio. Contrariæ sunt in fronte figuræ; subcontrariæ in calce; subalternæ in duobus lateribus; contradictoriæ in quatuor angulis vt patet.

Omnis

Oppositio est, vel
- In simplicibus quæ tractantur in postprædicamentis, vt
  - Contraria.
  - Relata.
  - Priuantia.
  - Contradicentia
- In complexis, quæ hoc loco diuiditur.

Requiruntur ad oppositionem
- Concertatio propositionum, vel in qualitate, vel in quantitate, vel in vtroque.
- Participatio terminorum, id est, vt propositiones sint eiusdẽ subiecti & prædicati.
- Collocatio in figura. Hinc singulares propositiones oppositę excluduntur.
- Consecutio, vt si vna sit vera, altera sit falsa, nisi in quibusdam, quæ postea explicantur.
- Interpretatio Regulæ, vt
  1. Contrariæ in materia contingenti, sint simul falsæ, vt omnis homo est doctus: Nullus homo est doctus.
  2. Subcontrariæ in materia contingenti sint simul verę, vt quidam homo est iustus: quidam homo non est iustus.
  3. Subalternæ in materia necessaria sint simul veræ aut falsæ, vt, Omnis homo est animal: Quidam homo est animal.
  4. Contradictoriæ in materia nulla simul aut veræ aut falsæ esse possint, vt, Omnis homo est animal. Quidam homo non est animal.

Opponens.

Oppugnatio quæstionis.

Aristoteles, in libro Interpretationis, mentionem non facit subalternarum propositionum, ergò malè diuiditur oppositio.

Resp.

Agit illic philosophus de oppositione propositionum in veritate & falsitate, & non in quantitate & qualitate.

Oppon.

Plato est homo, & Plato non est homo sunt opposita, sed non sunt sub istis quatuor generibus, ergò non rectè diuiditur.

Resp.

Reducuntur ad contradicentes, quamuis directè sub figura non continentur.

Oppon.

Omnis homo est corpus, Nullum animal rationale est corpus, sunt contrariæ: sed in his non est participatio eorundem terminorũ, ergò illa conditio frustrà ponitur.

Resp.

Etsi sint oppositæ contrariæ, quoad rem, quia definitio nihil aliud est quàm definitum: tamen non opponuntur quoad modum & regulam oppositionis.

Oppon.

Omnis repugnantia est rerum. 3. Metaphis. ergò non est propositionum oppositio.

Resp.

Est oppositio in { *Re, vt in subiecto, quod continet, de qua illic agitur.* / *Propositione, vt in signo, quia significat res inter se dissidere: & de hac solùm, hoc loco disputatur.* }

CAP. XIIII.

An Æquipollentia probè tractetur.

Ratio ordinis.

Ppositionem proximè sequitur æquipollentia, quia est reconciliatrix propositionum priùs oppositarum, ita, vt tàm in qualitate, quã in quantitate summa vtriusque fiat consensio: idque ratione negationis varijs modis affectæ, locisq; diuersis positæ. Si enim præ signo in vna contradicentium collocetur, fit inter illas conspiratio, alteriusque ad al-

Negationis varia positio.

ad alteram consecutio, vt, Non omnis homo est animal, idem est, ac si diceres: Quidam homo est animal. Si verò post subiectum in vna contrariarum ponatur, idem contingit. Si denique & præ signo, & post subiectum in vna subalternarum figatur, vtriusque erit in qualitate & quantitate eadem omnino ratio. Hæc omnia patent per versum vulgò iactatum.

Præ: Contradic. Post, Contra. Præ: postq; subalter.

Quatuor æquipollentiã absoluunt
- Dispositio negationis, vel
  - Ante signum in contradicentibus.
  - Post subiectum in contrarijs.
  - Præ signo & post subiectum in subalternis.
- Consensio terminorum in qualitate & quantitate.
- Consecutio necessaria
  - Non quoad figuram, vt in syllogismo.
  - Sed quoad materiã in probabili argumento.
- Regula reducendi syllogismorum imperfectorum de qua postea.

REGVLA DE NEGATIONE.

Opponens.

Negatio negans locum habet ante copulam, vt antè definitur: sed in æquipollentia contradicentium ponitur ante signum, ergò aut illic aut hic malè definitur. *Oppugnatio quæstionis.*

Resp.

Negatio negãs est vel in
- *Virtute seu facultate ante signum, vt in æquipollentia contradicentium, sicut, Non omnis.*
- *Signo posita, vt Nullus.*
- *Loco proprio ante copulam, vt, non est.*

Oppon.

Contradicentia pugnant in omnibus, ergò æquiualere nõ possunt.

Resp.

Vt contradicentia sunt, pugnant in omnibus, reconciliata tamen conspirant & æquipollent.

Oppon.

Non est regula reconciliandi subcontrarias, ergò absolutè de æquiualentia non agitur.

Resp.

Continentur sub lege contrariarum, in quarum altera negatio postponenda est subiecto.

DE CONVERSIONE.

CAP. XV.

An rectè assignetur conuersionis definitio.

Conuersio quid

OSTREMA affectio propositionis est conuersio, quæ definitur, Transmutatio subiecti in locũ prædicati, & prædicati in locum subiecti. Sunt in conuersione propositiones duæ: conuersa, quæ prima: conuertens, quæ secunda dicitur. Hæ ritè secundùm integrum prædicatum & subiectum reciprocatæ, nexum habent probabilem, vt ab illis firma fiat argumentatio. Diuiditur Conuersio in tres species, nempè in simplicẽ, per accidens, & per contrapositionem: quarum sensus in antiquo versu exponitur, quarumque vsus in reductione syllogismorum frequens cernitur: versus hic est,

Conuersionis species.

Ecce: tibi: sim: armi: geros: acc: arma: bono: con.

Animaduerte in hoc versu solùm quatuor vocales: A. quæ vniuersalem affirmantem: E. quæ vniuersalem negantem: I. quæ particularem affirmantem: O. quæ particularem negantem propositionem significat, iuxta illud:

Asserit A. negat E. sed vniuersaliter ambæ.
Asserit I. negat O. sed particulariter ambo.

Huc adde, quòd vsus primi versus sit in distinctè notandis vocalibus singulis dictionibus insertis, vt exempli gratia. In prima voce. Ecce. bis E. reperitur: ambæ ergò propositiones sunt vniuersales negatiuæ: nam prima vocalis primam, secunda secũdam propositionem in quauis dictione significat. Fiat ergò secundùm regulam tàlis conuersio:

Ec: Nullus homo est lapis: ergo
ce: Nullus lapis est homo.

Vt in hac, ita in reliquis vocibus agere oportet. Obseruandum tamen est in dictione, *Arma*, ad conclusionem inferendam terminos finitos primæ propositionis, terminos infinitos in secunda fieri debere: quod fiet, si proximè & immediatè, vt aiunt, subiecto & prædicato Negatio præfigatur. Vt

Ar: Omnis homo est mendax, ergò
ma: Omne non mendax est non homo.

Conuersio

Cõuersio est
- Simplex
  - Absoluta, quæ est definitionis cum definito, propriæ passionis cum subiecto.
  - Respectiua, quæ est relati cum correlato.
- Complexa, quæ est propositionum.

Cõuersionem absoluunt
1. Definitio, quæ antè traditur.
2. Explicatio vocalium, quæ in præcedentibus docetur.
3. Consecutio tenens quoad materiam, non quoad formam.
4. Cautio, vt prædicatum conuersæ & re & voce fiat subiectum in conuertente.

Opponens.

Omnia propria, omnes definitiones, omnia relata conuertuntur, ergò definitio conuersionis alijs à definito conuenit. Oppugnatio quæstionis.

Respondens.

Illa conuertuntur vt simplicia, hæc verò vt complexa.

Opponens.

Hæ propositiones in simplici conuersione non sequuntur.
Nullum mortuum est homo, ergo nullus homo est mortuus.
Nullus senex erit puer, ergo nullus puer erit senex.
Quidam homo est in domo, ergò quædam domus est in homine.

Resp.

Cõditiones cõuersionis sunt, vt
- *Non disputetur à termino restrictionis ad non restrictum, vt est in primo exemplo.*
- *Non fiat cõuersio in futuro, vt est in secũdo exemplo.*
- *Totum subiectum conuersæ fiat prædicatum conuertentis, quod non fit in tertio exemplo.*

Opponens.

In voce Armi non sequitur: Omnis homo videat lapidem, ergò quidam lapis videat hominem.

Resp.

Omnis conuersio in recto fieri debet: vt, Omnis homo est videns Lapidem, ergò quiddam videns lapidem est homo, benè sequitur.

Opponens.

In arma: Finita nomina fiunt infinita, sed infinita nomina reyciuntur ab arte, vt patet antè per definitionẽ nominis, vbi requirit philosophus, vt sit vox finita, ergò conuersio per Contrapositionem non probatur.

Resp.

Nomina fiunt infinita, vel
- *Voce solùm, & sic in hoc exemplo.*
- *Sensu, & sic reyciuntur ab arte.*

CAP. XVI.

Vtrum argumentum & argumentatio rectè tractentur.

Argumentatio.

P v s, instrumentum, & finis Dialectices est argumentatio : Opus quod fit: Instrumentum, quo vtitur : Finis, ad quem refertur. Huc tota iam anteà habita de propositione spectat disceptatio. Huius pars Argumentum est; quod definit Cicero, probabile inuentum : Rodolphus, argumentionis medium; Boetius, Rationem rei dubiæ facientem fidem. Hinc argumentatio est argumenti per partes, id est, per diuersas propositiones explicatio : ex qua semper conclusio apertè vel saltem occultè insinuatur: per quam non solùm vrgetur, sed etiam aliquandò cogitur aduersarius aliquid in causa proposita confiteri.

Argumẽti definitiones.

Argumentationis definitio.

Argumentum sumitur, vel
- Communiter & vulgò pro tota argumentatione.
- Propriè pro vna ratione quæ dubiæ quæstioni adhibetur.

Argumẽtatio consideratur, vel
- Quoad modum & artem constituendi, vt hoc loco & literis priorum.
- Quoad vsum disserendi & inueniendi, vt in 1. libro Topicorum.

Ad argumẽtationem requiruntur
- Materia
  - In qua versatur duplex; vel
    - Veritas, vndè demonstratio.
    - Probabilitas, vndè ratiocinatio Dialectica nascitur.
  - Ex qua cõflatur
    - Remota, vt terminus.
    - Proxima, vt propositio.
- Forma, quæ est modus & figura.
- Vsus, qui est
  - Verum à falsò distinguere.
  - Probabiliter omnem questionem discutere.
  - Punctis aduersarium vincere.

Opponens.

Ex certissimis propositionibus fit argumentum, vt, Homo est animal; Deus est æternus : sed in his fides non fit rei dubiæ, ergò definitum conuenit eis, quibus definitio argumenti non conuenit.

Resp.

Etsi dubia non sint respectu materiæ existentis, sunt tamen dubia

bia respectu personæ dubitantis.

Opponens.

Argumentum & argumentatio sunt coniugata, sed coniugata natura non differunt, ergò argumentum & argumentatio non differunt.

Resp.

Coniugata propriè sunt in rebus, non in intentionibus, qualis est argumentatio.

Opponens.

Argumentatio sophistica procedit ex fallacibus; sed hæc non est explicatio argumenti, id est, medij probabilis, ergò malè definitur.

Resp.

Sola Dialectica argumentatio hîc definitur.

CAP. XVII.

Vtrùm rectè diuidatur Argumentatio.

EFINITIONEM Argumentationis sequitur diuisio eiusdem in Syllogismũ, Enthimema, Inductionem & Exemplum; quorum illa validiora, hæc magis popularia: illa propriè Dialectica, hæc oratoria rectè haberi debent. De Syllogismo, qui est Dialecticorum telum acutissimũ, prima & maxima instituitur disputatio: Definiturq; oratio, in qua quibusdam positis & concessis, ritèque in modo & figura dispositis, necessariò sequitur conclusio. In hac definitione, tria mihi videntur insinuari; Materia, forma, finis Syllogismi: Materia, in his verbis (quibusdam positis & concessis:) Forma, in his verbis (ritèq; in modo & figura dispositis:) Finis, deniq; in his (necessariò infertur conclusio.) Hic enim est finis, vt directè firmiterq; concludamus. Perpende etiam, quòd in omni Syllogismo sint tres termini: Medium, quod est in Maiore & in minore, sed nunquam in conclusione. Maior extremitas, quæ cum medio Maiorem; Minor extremitas, quæ cum medio Minorem constituit. Ex hisce geminatis tres constituuntur propositiones; Maior, sic appellata, quia est basis rationis; Minor, sic dicta, quia minorem vim continet: Conclusio, sic nominata, quia est nexus & quasi vinculum vtriúsque.

Diuisionis partes.

Definitio Syllogismi.

Tres termini in Syllogismo.

Cur dicitur, Maior. Minor. Conclusio.

In Syllogismo spectantur:

- Natura, quæ in definitione antea exponitur.
- Materia quæ est vel
  - Remota
    - 1. Medium, quod est vox in Maiore & Minore, non in Conclusione.
    - 2. Maior extremitas, quæ est vox in Maiore præter medium.
    - 3. Minor extremitas, quæ est vox in Minore præter medium.
  - Proxima quæ est
    - Maior, Minor } Propositio.
    - Conclusio, quæ semper fit ex duobus extremis.
- Forma
  - Remota, vt triplex figura, quæ est varia dispositio medij iuxta hunc versum.
    Sub.præ.prima. bis præ.secunda. tertia bis sub.
  - Propinqua, vt modus, qui est varia dispositio propositionum in Syllogismo secundùm qualitatem & quãtitatem per nomina artis, quæ infra hanc tabulam recensentur.
- Reductio, de qua postea.

[1] Barbara, [2] Celarent, [3] Darij, [4] Ferio, [5] Baralipton,
[6] Celantes, [7] Dabitis, [8] Fapesmo, [9] Friceſſomorum,
[10] Cæsare, [11] Camestres, [12] Festino, [13] Baroco, [14] Darapti,
[15] Felapton, [16] Disamis, [17] Datisi, [18] Bocardo, [19] Ferison.

Versuum expositio.

Vt sensum horum nominum intelligas, notandum est, tres esse Syllogismorum figuras, in quarum prima medium subijcitur in Maiore, prædicatur in Minore: quod innuit frons anteà citati carminis: Sub præ prima. In secunda Medium bis prædicatur, quod docet secunda pars carminis, Bis præ Secunda. In tertia Medium bis subijcitur, quod tertia pars carminis ostendit: Tertia bis sub. Hinc intelligendum est, quotquot sunt nomina, tot quoq; modos esse, quibus variatur ratio conficiendi Syllogismos. Sunt ergò in prima figura nouem; in secunda quatuor; in tertia sex. Ex his autem quatuor primi primæ figuræ sunt omnium perfectissimi directissimiq;, ad quos omnes reliqui reducuntur. Si incipiant cum B. ad Barbara; si cum C. ad Celarent: si cum D. ad Darij: si denique cum F. ad Ferio reuocantur: Omnes enim reliqui modi ab vna harum

harum literarum inchoantur.

Si quæras, quid ſit reductio, quare inſtituitur, quibus ſit modis, ſequens diſtinctio edocebit.

- In nominibus artis cõſiderantur.
  - 1. Initiales literæ, B.C.D.F. per quas quatuor primi modi primæ figuræ deſignantur, ad quos reliqui reducuntur.
  - 2. Vocales quatuor, A.E.I.O. per quas qualitas & quantitas Maioris, Minoris, & Concluſionis denotantur.
  - 3. Conſonantes quatuor, S. P. M. C. ex quibus tota vis ac ratio reducendi proficiſcitur.

Reductio eſt Syllogiſmorum imperfectorum ſeu indirectè concludẽtium ad quatuor primos perfectos modos reuocatio. *Reductio quid*

Concluſio directa eſt, cùm in illa Maior extremitas prædicetur de Minore extremitate: indirecta verò ex aduerſo. *Concluſio directa quæ.*

- In Reductione cõſiderãtur.
  - Ratio reducendi quæ eſt nulla in probabilitate Rationis defectio, ſed magna in perſona, Intelligendi, vel ignorantia, vel pertinacia, vel impudentia.
  - Quotuplex ſit Reductio: eſt autem, vel
    - Oſtenſiua, per conuerſionem.
    - Impoſſibilis, ſic dicta, nõ quòd fieri non poſſit, ſed quod difficulter intelligi videtur, vel per ſubſtitutionem contradicentis, vel per tranſpoſitionem propoſitionis.
  - Regula, quæ eſt quadruplex.
    - Si vocalis ſit ante S. propoſitio deſignata per vocalem conuerti debet ſimpliciter.
    - Si vocalis ſit ante P. propopoſitio deſignata per ſequentem vocalem, conuerti debet per accidens.
    - Si M. in medio reperiatur, Maior in Minoris locum tranſponitur.
    - Si reperiatur C. contradicens, Maioris, Minoris, aut concluſionis loco ſubſtituitur, iuxta illud.

Simpliciter conuerti vult S.P. verò per acci,
M. vult tranſponi, C. per impoſſibile duci.

Non eſt hîc ſilentio prætermittendum, quod duo ſolùm modi per impoſſibile reducantur, Baroco & Bocardo, qui vt difficilem, ita ſpecialem reductionis viam ac rationem habent. Quare abs re non eſt, in illorum reductione, & regulas & exempla proponere. Generalis autem de vtroque traditur, vt fiat reductio per ſubſtitutionem contradicentis: ſpecialis verò ſit iſta: In Baroco maneat Maior, vt eſt: Contradictoria *Reducitur Baroco.*

conclusionis fiat Minor: Postremò, Contradictoria Minoris fiat conclusio: Exempli gratia: formetur hîc Syllogismus in Baroco.

Ba- { *Omnis homo est animal.*
ro- { *Aliqua planta non est animal.*
co { *Ergò aliqua planta non est homo.*

Nunc obseruetur regula modo assignata, maneatq; Maior vt est, videlicet. *Omnis homo est animal.*

Tunc sumatur Contradictoria conclusionis, & fiat Minor, quæ est, *Omnis planta est homo.*

Postremò sumatur Contradictoria Minoris, & fiat conclusio. *Ergò omnis planta est animal.*

Reducitur Bocardo. In Bocardo reducendo, sit ista regula, vt Contradictoria conclusionis fiat Maior, maneatque Minor vt est; postremò contradictoria Maioris fiat Conclusio, vt

Bo-	*Quoddã animal nõ est homo.*	*Omne corpus est homo.*
car-	*Omne animal est corpus. Ergò*	*Omne animal est corpus. Ergò*
do	*Quoddã corpus nõ est homo.*	*Omne animal est homo.*

Cur impossibile concludant hi modi. Quæris forsan non iniuria, quare post reductionem hij modi impossibile concludant. Respondeo hoc ideò fieri, vt ignorantia eorum (qui nos laudabiliter in his modis disputantes reducere cogunt) non sine nota turpitudinis omnibus patefiat: sic enim fit, vt si proteruus probabile non admiserit: illud quod est omnium absurdissimum, nimirum ei contradicens necessariò concesserit: quippe aut hoc aut illud coactus fatebitur.

Leges Syllogismi. Leges Syllogismi huc referri solent: quarum prima est, vt ex singulis, aut particularibus omnino non constet: Secunda, vt ex solis negatiuis non confletur; Tertia, si Maior aut Minor sit particularis vel negatiua: particularis quoque sit conclusio & negatiua: Quarta est, vt Medium nunquam ingrediatur conclusionem.

Versus harum legum. {
Ex particulare non est Syllogisare.
Neq; negatiuis rectè concludere si vis.
Si qua præsit partis, sequitur conclusio partis.
Si qua negata præsit, conclusio sitq; negata.
Lex generalis erit, Medium concludere nescit.

Opp.

Opponens.

Demonstratio & Sorites sunt argumentationes, ergò sunt plura genera quàm quatuor argumentationis. *Oppugnatio quæstionis.*

Resp.

Demonstratio ad Syllogismum, Sorites ad Inductionem reducitur.

Opponens.

Definitio Syllogismi Hypothetici Syllogismo non conuenit, ergò malè definitur.

Resp.

Solùm Categoricus Syllogismus hîc definitur.

Opponens.

Quæuis propositio in Syllogismo constat ex duobus terminis, ergò sunt potiùs sex termini, quia sunt tres propositiones.

Resp.

Geminatio terminorum causa est, quòd tres tantùm sint in Syllogismo.

Opponens.

Sæpè conclusiones sunt contingentes, ergò semper necessariò non infertur conclusio.

Resp.

Contingentes sæpè sunt ex parte materiæ, necessariò tamen inferuntur ex parte consequentiæ.

CAP. XVIII.

Vtrum Enthimema rectè definiatur.

ENTHIMEMA meritò post Syllogismum proximè tractatur: quippe est nihil aliud quàm breuis & concisus Syllogismus, maximè sanè philosophorum certaminibus accommodatus. Punctis enim vincit; citòque, vt aiunt, palmam in pugnum contrahit, cominusque concludit omnia. Hinc definitur contracta ratiocinatio, in qua festinans infertur Conclusio: vt, mulier peperit, ergò lac habet. *Enthimema quid.*

Duo Enthimema perficiunt.
- Partes.
  - Antecedens, quod dicitur non solùm ab antecedente loco, sed etiam à Maiore vi probabilitatis.
  - Consequens, quod dicitur à consequendo, quia est nexus & illatio antecedentis.
- Reductio quæ fit.
  - Inueniendo medium, quod est vox bis reperta in Enthimemate.
  - Addendo Maiorem aut Minorem.

Opponens.

Oppugnatio quæstionis.

Duæ tantùm enumerantur species argumētationis in primo Topicorum, Syllogismus & Inductio; ergò Enthimema non est.

Resp.

Quod intelligitur non deest, sub Syllogismo Enthimema; sub Inductione exemplum illic continetur.

Opponens.

Perfectum & Imperfectum non faciunt differre specie, vt patet in speciebus qualitatis, & in homine sano & ægroto, qui specie non differunt; ergò Enthimema, quod est nihil aliud quàm imperfectus Syllogismus specie non differt à Syllogismo, & per consequens non sunt quatuor genera.

Resp.

Hæc genera argumentationis non vera, sed Analogica dicuntur.

Opponens.

Sæpè Enthimema vel ex meris negatiuis, vel ex meris singularibus constat, ergò reduci non potest.

Resp.

Reduci potest tamen abhibita, vel affirmante, vel vniuersali propositione, quæ deest, nam vna vt fiat Syllogismus desideratur.

CAP. XIX.

Vtrum Inductio sit species argumentationis.

Inductionis vis.

DVo hæc postrema argumentationis genera, nempè Inductio & exemplum, potiùs ad Oratores quàm ad philosophos spectare videntur. Leuiùs enim concludunt, magisque feriunt popularem sensum. Verumenimuerò, vt qui hasta eminùs

eminùs pugnat, non minus grauiter sæpè vulnerat, quàm qui gladio cominùs decertat: Ita qui inductione & exemplo vtitur, non minùs sæpè aduersarium contundit, quàm si syllogismis & enthimematibus dimicasset. Inter species ergò argumentationis definitur inductio, vt sit argumentatio suscepta à rebus singulis satis commodè enumeratis ad rem vniuersam concludendam: vt, malè perijt Dionisius tyrannus ille: malè perijt Phalaris: malè crudelissimus Nero: malè Caligula: & sic de cæteris: ergò malè peribunt omnes tyranni. *Inductio quid*

In inductione considerantur:
- Materia, quæ est res singularis numerosè collecta.
- Forma, quæ est sufficiens rerum singularum enumeratio connexioque in re vniuersa.
- Ordo propositiones enumerandi.
- Finis, qui est firma persuasio multitudinis.

Opponens.

Res singulæ reijciuntur ab arte. 6. Ethicorũ, ergò non sunt partes inductionis. *Oppugnatio quæstionis.*

Resp.

Reijciuntur quidem vt sunt res singulæ, sed recipiuntur sub ratione vniuersi, & sic sunt partes inductionis.

Oppon.

Res omnes singulæ enumerari non possunt, cùm sint infinitæ, ergò à rebus singulis progredi non debet Inductio. *Lib. 2. cap. 2. Ethicorum.*

Resp.

Sigillatim enumerari non possunt, at confertim, propter similitudinem omnium in natura, sub vna oratione vniuersalis comprehendi possunt, quod est satis.

CAP. XX.

Vtrum exemplum sit species argumentationis.

QVANQVAM rariùs in dialectica adhibetur exẽplum inter disputandum, cùm tamen & neruum & cutim, hoc est, & vim & venustatem habeat, à Philosopho tractatur: quo cognito, in rhetorica, in morum philosophia, in alijs artibus ornatiùs disputare & perorare queas. Est ergò exemplum argu- *Exempli vsus.* *Exemplũ quid*

gumentatio, in qua vnum ſingulare per aliud probatur propter ſimile aut diſſimile in vtroque: exempli cauſa. Serpentes multa vulnera in toto corpore tollerant, vt caput tegant: ergò Chriſtiani omnia tormenta paterentur, vt Chriſtum ſuum caput defendant.

Per ſimile in exẽplo omnem comparationem intelligimus, ſiue in { Pari ratione vtriuſque, vt cygnus canit ante mortẽ, ergò ſapiens non timeret. | Diſpari proportione, vt ſtulti in diem viuunt, ergò ſapientes æternitati ſtuderent. }

Oppugnatio quæſtionis.

Opponens.

Exempla & ſimilia docent pulchrè, ſed non rectè probant, vt ait Philoſophus 8. & 2. Topicorum, ergò exemplum non eſt argumentatio.

Reſp.

Illud dicitur, non quòd non omnino probent, ſed quòd alia genera argumentationis melius & rectiùs probant.

CAP. XXI.

An Sorites ſit argumentatio.

Sorites quid.

SORITES rerum cognitarum catena ad vnam concluſionem tracta dicitur: nexibus enim & quaſi vinculis res per eam probatæ cohærent & colligantur. Hinc definitur argumentatio, in qua præcedentis vocis fit repetitio illatioque rerum affinium quaſi per gradationem, donec ad ſummum peruenias, in quo conſiſtit concluſio.

In Sorite ſpectantur { Cognatio rerum, quæ materia dicitur. | Apta connexio propoſitionum, quæ forma. | Gradatio ſignificationum, donec ad ſummum venias. | Directa vltimæ propoſitionis ad primam reductio, vt in hoc exemplo. }

Conſuetudo ſæpè amorem, amor animorum ſtudiorumque conſenſionem, animorum ſtudiorumque conſenſio fideles amicos parit, ergò conſuetudo ſæpè amicos facit.

Firmamenta quæſtionis.

Opponens.

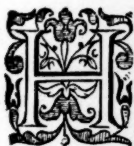
Sorites ſub prima regula antepraedicamentali continetur, ergò hîc, vt argumentatio, non definiretur.

Reſp.

Resp.

Sub regula illa continetur in ordine, hîc verò in cognatione rerum: illic quoad prædicationem: hîc verò quoad argumentationẽ.

PERORATIO PRIMÆ partis Dialectices.

ABES, bone lector, pauca: Christum oro, vt prosint: si bene consulas, expectes plura. Obscurus non fui, ne te deterrerem: perspicuus fui, vt allicerẽ. Tenera non placet irretire ingenia: dilucidè enim decet prima aperire principia. Si hastam vibrare, si hostem figere, si intonare cupias, posthac parabo fulmina. Intereà hæc elementa disce, quibus armatus, pugnabis acriùs, & procul dubio longè meliùs expugnabis.

Finis primi Tractatus.

QVÆSTIONES EX PORPHYRII INSTITVTIONIBVS BREVITER COLLECTAE.

Præfatio.

In aditu sciētiæ cuiusque quinque cōsideranda.

N aditu cuiusque scientiæ quinque præcipuè considerari solent, Nomen Authoris quem sequimur: Institutum seu consilium: Causa efficiens operis: materia, & vsus. Author, quem præ alijs in hac parte Dialectices nobis proponimus, est Porphyrius, genere Græcus: Patria Phœnix, Athænis educatus Philosophus, verè suum nomen habens à purpura, si humanam philosophiam: at rectiùs Porphyrius ille venenatus serpens vocandus, si fidem spectes: illius enim lumen, huius pestis extitit. Institutum est telas Aristotelis retexere: tenebras rerum quæ ab illo discutiuntur, dispellere: viamque apertam & introductionem ad totam Philosophiam scribere. Causa efficiens operis fuit nobilis quidam adolescens nomine Chrysaorius, qui miro flagrans desiderio perdiscendi Aristotelis, rogatum Porphyrium habuit, vt in hac re dexteram suam opemq; porrigeret: vtinam adolescentes nostræ ætatis tanta bonarum literarum siti exardescerēt. Materia, est vox vniuersalis rebus accommodata, de qua modò pluribus disputabitur. Vsus est in definitione, diuisione, demonstratione rerum, necnon in cognitione Categoriarū positus: quæ sanè quatuor sine hac introductione commodè sciri & explicari non possunt.

Author.

Institutum.

Operis huius causa efficiēs.

Materia.

Vsus.

CAP.

CAP. I.

Vtrum vniuersale sit subiectum huius Tractatus: quid sit, & quotuplex.

I subiectum illud sit, quod latissimè diffunditur, quodque est maximè notum, certisq; cancellis artis definitum: non video quo minus vniuersale subiectum huius partis constituam. Est enim [1] communissimum: est [2] maximè notum; [3] limites præscriptos non excedit; [4] omnia in hoc tractatu eodem nomine & natura insigniuntur; propria passio (nempe vox prædicabilis) de illa rectissimè demõstratur: vt, Omne quod natum est esse in multis, est prædicabile: sed omne vniuersale est natum esse in multis, ergò omne vniuersale est prædicabile. Hoc posito loco fundamenti, definitur vniuersale, vox sensu, non sono: simplex, non complexa; finita, non infinita; secundæ intentionis, non primæ: vi intellectus rebus accommodata, quæ potest de pluribus vniuocè prædicari. Hæc Definitio datur (quod animaduertendum est) respectu prædicationis per solam vocem, non respectu constitutionis, quæ solùm in rebus subiectis conquiescit. Definitur enim hic genus, non animal: species, non homo; vox rei applicata, non res substrata. Hæc vox sic accepta & definita diuiditur in genus, speciem, differentiam, proprium, & accidens, quæ vulgò species vniuersalis dicuntur. Huius diuisionis ratio in sequenti distinctione aperietur.

Vniuersale est huius tractatus subiectum

Rationes cur sit subiectum.

Vniuersale quid.

Vniuersale quotuplex.

Subiectum est vel
- Inhæsionis, quod subest accidenti, vt ignis calori.
- Prædicationis, quod subest rei in eodẽ ordine, vt homo subijcitur animali, iustitia virtuti.
- Aggregationis, quod non est simplex & vnum, sed multiplex & numerosum, vt totus mundus respectu temporis.
- Attributionis, quod est obiectũ seu materia, circa quam versatur scientia, vt multitudo in Arithmetica, magnitudo in Geometria, vniuersale in hoc tractatu.

DISTINCTIO SECVNDÆ QVÆSTIONIS.

In definitione vniuersalis considerantur tria
- Prædicatio, & sic per vocem definitur, vt genus.
- Constitutio, & sic per rem explicatur, vt animal.
- Comparatio vtriusque, & sic per conceptum, partim rei, partim intellectus describitur.

DISTINCTIO TERTIÆ QVÆSTIONIS de numero vniuersalium.

Omne vniuersale cõsideratur vel
- Ex parte vocis, & sic prædicatur aut in
  - Quid
    - Confusè, vt genus.
    - Completè, vt species.
  - Quale
    - Distinctè & essentialiter, vt differentia.
    - Conuersim & necessariò, vt proprium.
    - Cõtingẽter & fortuitò, vt accidẽs.
- Ex parte rei, vt sit
  - Pars definitionis, quę est vel
    - Materia, vt animal.
    - Forma, vt rationale.
    - Ipsum definitũ seu cõpositũ, vt homo
  - Nõ pars, quod est vel
    - Reciprocum, vt risibile.
    - Remotum & contingens, vt album vel iustum in homine.

Prædicatio vniuersalis est vel
- Signata per vocem, quæ signum rerum dicitur, vt animal est genus, Homo est species.
- Exercita in rebus, vt animal est corpus, homo est animal.

ARGVMENTA CONTRA PRIMAM Quæstionem.

Opponens.

Oppugnatio primæ.

Vniuersale in alijs scientijs tractatur, vt in physica, & metaphysica contemplatione rerum, ergò non est subiectum huius partis.

Resp.

Non vniuersale, sed res quæ sunt sub nomine vniuersalis in alijs scientijs tractantur, vt in physica contemplatione, materia, forma, elementa: in metaphysica spiritus, Deus & res separatæ, rerumque omnium in genere entis ideæ.

Oppon.

Tractatur in alijs partibus Dialectices, vt in prædicamentis, quæ sunt vniuersalia, & in prædicatis topicis.

Resp.

Tractatur vniuersale quoad
- *Prædicationem, & sic in hac parte.*
- *Ordinem subijciẽdi & prædicãdi, & sic in prædicamẽtis*
- *Argumentationem, & sic in topicis.*

ARGVMENTA CONTRA SECVNdam quæstionem.

Oppugnatio secundæ.

Oppon.

Vniuersale Dialectum est conceptus rei & vocis, ergò malè hîc definitur per solam vocem.

Resp

Resp.

Hic prædicatio, quæ est vocis: nō constitutio, quæ est rei, definitur.

Oppon.

Vniuersale inter rem & vocem positum, mentem à re ad vocem confusè distrahit, ergò (vt debet) vniuocè & certò non definitur.

Resp.

Vox apertè rei accommodata mentem non distrahit, sed potiùs vt signum ad signatum dirigit.

CONTRA TERTIAM QVÆSTIONEM.

Opponens.

Sunt decem prædicamenta & quatuor prædicata topica: sed & prædicamenta & prædicata sunt vniuersalia, ergò non sunt tantùm quinque vniuersalia. *Oppugnatio tertiæ.*

Resp.

Decem prædicamenta sub genere continentur: prædicatis Topicis in hoc tractatu species attexitur, illic verò ad loca generis reducitur: est enim genus inuentionis, vt ait Rodolphus. Eodem enim modo respicit indiuidua species, quo suas formas genus.

Oppon.

Si sint quinq; vniuersalia, eorum esset quinarius numerus, sed eorum non est quinarius numerus, ergò non sunt quinq;. Maior constat: probatur Minor, quia quinarius numerus est quantitas, quæ solùm inhereret substantiæ vt subiecto, sed omnia vniuersalia non sunt substantiæ, ergò eorum non est quinarius numerus.

Resp.

Numerus ille formalis qui definitur in quantitate illis non inest, sed intellectualis & mathematicus, qui vi mentis finitus & certus efficitur, rebusque & vocibus accommodatur. *Vide de numero tractatū in quantitate.*

CAP. II.

An vniuersalia sint res, voces, vel conceptus: &, An eorum cognitio conducat ad quatuor.

VI sphæram totius Philosophiæ voluunt ac intuentur, tot præclara ingenia in definiendo vniuersali huc atque illuc impelli videant, vt rarò duos in circulo expositionis suæ idem centrum tetigisse sentiant. Hoc dico, non vt co- *Philosophorū pugna de vniuersalis definitione.*

rum authoritati quicquam detraham, quod eſt arrogantiæ; ſed ſi minus acutè in re tanta diſputem, faciliores meos Lectores inueniam. Prodeunt huc multi (qui apud ſeculum prius floruerunt) interpretes, quorum alij Nominales dicuntur, qui in vocibus; alij Reales, qui in rebus; alij Neutri, qui in conceptibus vniuerſale poſuerunt. Iſtorum gregem in Scenam cogere, eſſet, meo iudicio, tragœdias inanes excitare, necnon ex inferis Cerberum extrahere. De re, propoſita ergò ſic ſentio, & ſic animum induco meum; vniuerſale, non eſſe meram vocem, aut intentionem, ſed aliquid rei in ſe continere: [1]quippe, coniungitur cum rebus ſingulis, ſine ope intellectus: [2]naturam cohærentem habet; [3]de eo eſt ſcientia: [4]ex eo naſcitur demonſtratio; ſed nec coniungi cum rebus, nec conſtare ſine mente, nec ſciri, nec demonſtrari poteſt, ſi ſit ſola intentio: *ergò aliquid rei eſt & non mera intentio.* Præterea, ſi cohortem aut legionem hominum ante oculos ponamus, non vnam rem ſingularem eſſe apertè conſtat. Rem tamẽ eſſe quis negat? Ergò erit res indefinitè ſumpta, quæ nihil aliud eſt quàm res vniuerſa, vt, vnus homo in ſpecie ex multis hominibus numero collectus, qui cum ſuis indiuiduis cohærens, ens rei propriè appellatur. Vniuerſalis ſic accepti cognitio valet quidem ad definitionem, quæ ex genere & differentia cõſtat; ad diuiſionem, quæ genus in ſuas ſpecies ſecat; ad demonſtrationem, quæ definitionem, aut proprium ſuum medium habet; ad prædicamentum, quod generum ac ſpecierum ordinem ſeriemque continet.

Nominales. Reales. Neutri.

Quæſtionis primæ ſtatus.

Ratio quadruplex qua probatur vniuerſale res eſſe.

Status ſecũdæ quæſtionis.

Vniuerſale quadruplex.

Vniuerſalia dicuntur vel
- Metaphyſica, quæ ſunt in ſola mente, vt, Deus, rerumque diuinarum Ideæ.
- Mathematica, quæ vi mentis à rebus eliciuntur, & ſeparantur, ita tamen, vt rebus poſſint accommodari, vt figuræ Geometricæ.
- Phyſica, quæ ſunt res ipſæ, rerumque principia, vt, materia, forma, elementa.
- Dialectica, quæ ſunt, conceptus
  - Partim rerum, quoad conſtitutionem.
  - Partim vocum, quoad ſignificationem.

Eſt enim vniuerſale Dialecticum in
- Re, vt in ſubiecto: ſic ens Reale, vt homo.
- Voce, vt in ſigno, ſic ens rationis, vt ſpecies dicitur.

DISTIN-

DISTINCTIO SECVNDÆ Quæstionis.

Cognitio prædicabilium cõducit ad quatuor.

Cognitio prædicabiliũ est vtilis ad

- Definitionem, quæ est vel propria, constans ex genere & differẽtia: vel impropria, constans ex genere & proprio; sed hæc sunt vniuersalia, ergò eorum cognitio est vtilis ad definitionem.
- Diuisionem, quæ est, aut generis in species, aut subiecti in accidentia, aut accidentium in subiecta; sed hæc sunt quoq; vniuersalia, ergò.
- Demonstrationem, quæ est vel propria, constans ex definitione suo medio termino: vel impropria, constans ex proprio suo medio termino; sed hæc etiam sunt prædicabilia, ergò.
- Prædicamẽtum, quod nihil aliud est quàm ordo generum, specierum, & differentiarũ; sed hæc sunt vniuersalia, ergò.

Conducunt omnia vniuersalia ad horum singula, vel vt

- Recipiantur tanquam bona & necessaria.
- Reijciantur tanquam mala, quæ cognita faciliùs euitantur.

Opponens.

Est vocum dici, est rerum esse, sed vniuersalia Dialectica dicuntur, ergò sunt voces & non res. *Oppugnatio prima.*

Respondens.

Dicuntur per vocem, sunt verò per essentiam rerum.

Opponens.

Intellectus vniuersale facit, vt ait Philosophus 3. de Animo, sed intellectus non est causa rerum, ergò vniuersalia non sunt res.

Resp.

Vniuersale duplex

- *Intentionale, quod facit intellectus.*
- *Reale, quod non facit.*

Opponens.

Aristoteles affirmat vniuersale, aut nihil esse, aut posterius esse, sed voces sunt rebus posteriores, ergò vniuersalia sunt voces, non res ipsæ. *1. de Animo.*

Resp.

Contra Platonis Ideas illic disputat, quæ si sint ex præexistentibus rebus natæ, aut posteriores sunt, aut nihil sunt.

Opponens.

Vniuersalia nihil aliud sunt quàm collectiones & abstractiones rerum singularium; sed collectiones & abstractiones rerum singularium non sunt res, ergò nec vniuersalia.

Resp.

Collectio consideratur bifariam, vel quoad	*Materiam subiectam, & sic est realis.*
	Formam formantem, quæ est intellectus, & sic est intentio.

ARGVMENTA SECVNDÆ Quæstionis.

Opponens.

Oppugnatio Secundæ.

Incerta rerum & vocum cognitio certiorem rerum cognitionem non potest reddere; sed vniuersalium cognitio est rerum & vocum, ergo definitionem, demonstrationem, prædicamentum, quæ sunt rerum tantùm, certiora non possunt reddere.

Respondens.

Voces multiplices & æquiuocæ confusionem pariunt, voces tamen aptissimè accommodatæ (quales hæ sunt) certiorem cognitionem faciunt.

Opponens.

Vera definiuntur primo Topicorum, quæ aliundè fidem non petunt: sed definitio & demonstratio ex veris constant, teste Aristotele primo Analyticorum; ergò illis cognitio prædicabilium fidem lucemq́ non addit.

Resp.

Constant illa duo ex veris, quoad materiam, dubia tamen sunt, quoad personam. Sæpè enim ignarus rerum, propositiones demonstrationis negat, sæpè etiam & sapiens; ille vt melius intelligat, hic vt aliorum ingenia probet.

Opponens.

Principiorum non est quærenda ratio. 1. lib. Topicorum; iterum principia probari non possunt, 1. Physicorum: sed prædicamenta sunt principia, ergò eorũ ratio per vniuersalia nõ illustratur.

Resp.

Principiorum non est ratio nec probatio, quærenda à priore per causas; at quærenda est à posteriore per effectus.

Opponens.

Porphyrius, ait, necessariam esse istam cognitionem vniuersalium ad hæc quatuor; at hæc esse possunt & fuerunt sine ista cognitione ante Porphyrium, ergò non est necessaria.

Resp.

Resp.

Distinguunt multi necessarium, aut pro eo sine quo aliquid esse non potest, aut pro vtili: hoc non illo modo hîc acceptum iri volunt: attamen vtrumq; verè constare potest: si enim vniuersalia pro intentionibus sumantur, sic eorum cognitio est tantùm vtilis: quippe res sine illis possunt subsistere: Si verò pro rebus substratis, sic sanè est necessaria, eademq; est habita ante Porphyrium, at confusa & indistincta: nunc autem in ordinem per illum accuratè digesta: non enim rerum inuentor, sed ordinis author extitit. *Necessarij distinctio.*

CAP. III.

An dubitationes à Porphyrio in Præfatione motæ, rectè ab interpretibus resoluantur.

Vtrum {
1. Vniuersa per se ac vi sua subsistant in solo animo.
2. Sint corpora vel corporis expertia.
3. Sint à rebus singulis auulsa.
}

Imirum cuiuis sit cur à Porphyrio admodum abstrusæ & difficiles quæstiones in fronte opusculi moueantur: motæ verò, non omninò discutiantur: sciat tum olim fuisse (vt nunc sunt) multos obstrepentes garrulos, qui parum sciẽtes, obijcere solebant, inanem & otiosam esse artem Dialecticam, de nudis vocibus non de rebus institutam: quorum procacitate coactus, mouet quidem difficillima, resoluit nulla: mouet ad tollendam vanitatem obijciendi, non soluit ad tollendam difficultatem intelligẽdi. Mouendo enim, garrulis imponit silentium: non soluendo, animos tyronum magis incitat ad studium: quippe si res tantas in ipso limine discussisset, quasi Medusæ obiecto capite, à tam præclaro studio tyrones deterruisset. Cæterùm, cùm omnes homines omnia scire à natura desiderent: cumque nihil moueatur (licet occultissimum) cuius intelligendi siti mens humana statim nõ ardeat: vt proponuntur hæc à nobis, ita si paucis discutiantur, non erit à ratione dissentaneum. Quæritur primùm, an vniuersa in solo animo seu intellectu subsistant. Certè vniuersalia non sunt figmenta intellectus: non sunt somnia phantasię: non sunt tantùm quasi suspensæ hederæ & signa rerum: non *Cur Porphyrius mouet, nec tamẽ dissoluit 3. quæstiones.* *Status primæ quæstionis.*

sunt meræ nudæq; voces: non sunt Ideæ separatæ: sed sunt (vt antè demonstratum est) res ipsæ indefinitè acceptæ, naturæq; cohærentes cum rebus singulis, quibus confertim collectimq; positis manent: simul verò extinctis labefactata eodem motu concidunt: non ergò pendent ab intellectu solo, sed sunt & subsistunt in rebus singulis, etsi intellectus hominis tolleretur.

Status secundæ. Ad secundam dubitationem, nimirum, an sint corpora, vel corporis expertia, respondeo partim esse, partim non esse. Esse quidē, vt omnia in quantitate sub trina dimensione, & in substantia sub corpore: non esse, vt reliqua accidentia, omnesq; substantias sub spiritu comprehensas. Est enim corpus in substantia vt materia: est in quantitate, vt mensura: omnia quæ hisce subijciuntur sunt corpora: Reliqua verò omnia sunt incorporea. Ad tertiam quæstionem, quæ est, an vniuersa sint

Status tertiæ. auulsa, à rebus singulis: dicendum est, non auelli, non separari ex parte rei: quippe res singulæ essentiam à rebus vniuersis: res vniuersæ existentiam à rebus singulis sortiuntur. Vt ergò vetus est illud, genus non esse, si non sit species aliqua, in qua natura eius cōseruetur: ita verùm est hoc, non esse vniuersum, si nulla sit res singularis, cum qua cohęreat. Nam etsi conuulso Socrate non euanescit homo, omni tamen indiuiduo hominis

Arist. in substantia. sublato, homini nihil loci relinquitur; auelli ergò nō possunt vniuersa à rebus singulis, natura nō possūt seiūgi & seperari.

DISTINCTIO PRIMÆ Quæstionis.

Distinctio primæ.

Vniuersalia sunt, vel
- Secundæ intentionis, vt genus, species, & hæc sunt entia rationis in solo intellectu.
- Primæ intentionis, vt animal, homo, equus; & hæc sunt entia rei, quæ extra intellectum naturam in rebus singulis cohærentem habent.

DISTINCTIO SECVNDÆ Quæstionis.

Distinctio secundæ.

Corporeū est, vel
- In substātia, vt.
  - Materia, sub qua partes corporis continentur.
  - Totum compositum, cui ipsa corpora subijciuntur, vt planta, animal.
- In quantitate, vt
  - Mensura, sub qua linea, & superficies, & locus cōtinentur, quæ quodammodo sunt corporea.
  - Totum integrale, cui omnes figuræ subijciuntur, vt Triangulum, Quadrangulum, &c.

Incor-

Incerporeum est, vel	Simpliciter, vt ſpiritus. Comparatè, vt omnia accidentia præter nominatas quantitates.

DISTINCTIO TERTIÆ Quæſtionis.

Vniuerſale eſt, vel	Ante rem, vt Deus, aut idea in mente diuina. Poſt rem, vt genus, quod nomen ſeu intẽtio poſt rem conſtitutam, ab arte inuenitur. In re, vt Homo, qui à rebus ſingulis ſeparari non poteſt, & hoc vniuerſale hîc propriè intelligitur.

Diſtinctio tertiæ.

ARGVMENTA CONTRA Primam Quæſtionem.

Opponens.

Sunt multa vniuerſalia omnis materiæ expertia, vt virtutes, potentiæ, artes, ſpiritus: hæc autem ſunt in ſolo animo, ergò ſunt vniuerſalia quæ ſunt in ſolo animo.

Reſp.

Hæc non ſunt in ſolo animo: vt entia Rationis, vi ſolius intellectus fabricata: ſed ſunt in rebus ſingulis, vt in ſubiectis proprijs conſeruata: ſic animæ ſpecies in anima Socratis, in anima Platonis, quæ ſunt eius indiuidia, continetur.

Opponens.

Artes & virtutes ſunt in ſolo animo: ſunt enim habitus animi *Oppugnatio prima.*
2. Ethicorum, ergò ſunt aliqua vniuerſalia in ſolo animo.

Reſp.

Fateor ineſſe in ſolo animo, vt entia rei in re ſubiecta; non tamen inſunt in ſolo animo, vt entia rationis in ſua cauſa; & ſic hæc quæſtio verè intelligitur, vtrum vniuerſalia ſint in ſolo intellectu, vt in cauſa; nulla inſunt, vt in cauſa, aliqua inſunt vt in ſubiecto. Cùm nulla dico, excipio vniuerſalia intentionaliter ſumpta, quæ ſunt ab intellectu fabricata.

ARGVMENTA CONTRA Secundam Quæſtionem.

Opponens.

Omne corporeum loco & tempore circumſcribitur 3. Phyſico- *Oppugnatio ſecundæ.*

rum, teste Philosopho: sed nullum vniuersale ita circumscribitur, ergò nullum vniuersale est corporeum.

Respondens.

Nec locus nec tempus in res vniuersales cadit per se, sed ratione rerum singularum, ad quas vniuersa contrahuntur. Vt enim Stella dicitur lucida, cuius tamen lumen propriè est in Sole: ita res vniuersalis dicitur corporea, cuius tamen corpus manet complete in re singulari: vel respondetur, quòd vniuersale non sit corporeum, quia loco & tempore est circumscriptum; sed quòd ex materia & forma est compositum.

Opponens.

Nihil quod fit per intellectum, est corporeum, sed omne vniuersale fit per intellectum, nempè ex collectione singulorum, ergò nullum vniuersale est corporeum.

Resp.

Notio vniuersalis, vt genus, fit per intellectum: res tamen, vt animal, non fit.

ARGVMENTA IN TERTIAM Quæstionem.

Opponens.

Oppugnatio tertiæ.

Vniuersale & singulare sunt opposita, teste Aristotele, primo Demonstrationis, ergò non sunt coniuncta, ergò alterum ab altero auelli potest.

Resp.

Sunt opposita voce, non re ipsa; nam homo & Plato non sunt res diuersæ.

Opponens.

Sublatis compotibus & expertibus rationis, locus relinquitur animali, vt ait Porphyrius in communitatibus prædicabilium; ergò à pari sublatis singulis, vniuersalia auulsa per se manere possunt.

Resp.

Manere potest animal, sublatis istis, quoad intentionalem prædicationem, de qua agit Porphyrius, non tamen quoad realem constitutionem: Alÿ respondent, hîc errasse Porphyrium, quos non probo.

CAP.

CAP. IIII.

Vtrum Ordo & significatio generis rectè statuatur?

E in vniuersaliũ contemplatione diutiùs moremur, quàm vsus artis postulat, qui potiùs in libris Inuentionis, quàm in his primis Elemẽtis cernitur, expertos agricolas imitabimur. Vt enim illi inutiles ramos amputando, plantam fœcundiorem: ita nos otiosas quæstiones resecando, pleniorem fructum pollicemur. Neruos ergò recentium molliumq; ingeniorum spiniosioribus Sophistarum & Scotistarum argutijs non contundam. Excessum enim non quæro, requiro modũ: idq; vel maximè in hac parte Dialectices, in qua à modo deflexisse nonnullos video; & ita deflexisse, vt in genere ac specie non horas sed annos, adeòq; totam ætatem consumpsisse videantur. Quot enim plaustra librorum olim conscripta fuerunt de quinq; vniuersalibus? Quot Scotistæ, Quot Thomistæ, Quot Nominales, Quot Reales, Quot Neutri, Quot nulli (Nulli sanè rectè dicuntur) de istis vocibus definiendis concertarunt? Sed quid ago? viros doctos non accuso: Tœdium autem eorum pro virili fugio. Quare his omissis, ad rem veniamus. Hanc ergo methodum in singulis vniuersalibus tractandis nobis proponimus: vt primùm de ordine, deinceps de significatione, hinc de definitione, postremò de diuisione distinctioneq; pauca explicemus. Ordo generis, est quidem naturæ, quo præcedit speciem: est enim speciei causa: at omnis causa præcedit effectum, genus ergò præcedit speciem. Significatio non omnis, sed sola affinis & cognata generis hîc à Porphyrio recensetur, vtpotè, quæ vel confundit, si ignoretur, vel plurimùm rem propositam illustrat, si referetur. Est ergò significatio generis parentis, patriæ, qualitatis. Hinc principium producendi à patre, principium conseruandi à patria, principium tribuendi formam à qualitate definitur. Dat enim vt pater, sic patria ortus cuique initium: vt si quęras ab Heraclide vnde ducat genus, respõdebit ab Hercule suo patre: Si quæras à Platone, vnde suum petat, ab Athenis sua patria respondebit: Sic deniq; si quæras, cuius generis sit hæc vestis, respondetur, toga. Confer, si placet,

Author artis vsum tantummodo spectat.

Dunsi vniuersalia plaustris vexerunt, vt poëmata Thespis.

Quatuor spectanda in vniuersalium tractatione.

Ordo generis.

Significatio generis.

hæc cum genere Dialectico, & inuenies, vt pater producit filios, vt patria conseruat, vt forma adornat: ita genus producere species, productas conseruare, conseruatas per differentias suas perficere, distinguere, & consummare.

Ordo naturæ & disciplinæ.

Ordo rerum est duplex.
- Naturæ, qui procedit à simplicioribus ad cōposita, ab vniuersalibus ad singula, à confusis ad distincta, à causis ad effecta, & hic est generis.
- Disciplinæ, qui procedit à compositis ad simplicia, à singulis ad vniuersa; à distinctis ad confusa, ab effectis ad principia; & hic est speciei respectu differentiæ.

Generis significatio est absoluta & comparata.

Significatio generis est
- Absoluta, quæ est Dialectica, de qua statim agetur.
- Comparata, quæ est. { Parentis, Patriæ, Qualitatis, } vt supra.

Opponens.

Oppugnatio quæstionis.

Vniuersaliora & confusiora sunt nobis notiora, vt ait Philosophus primo Physicorum, sed genus est vniuersalius & confusius, ergò est nobis notius, ordineq; disciplinæ prius.

Respondens.

Ordo habet duplicem respectum, vel
- *Intellectus confusi, & sic vniuersale est nobis notius, 1. Physicorum.*
- *Intellectus distincti, & sic vniuersale est prius (naturæ ordine) re singulari: & sic genus est prius sua specie.*

Opponens.

Pater, patria & qualitas sunt res singulares, ergò non sunt cognata significata generis Dialectici, quod est res vniuersalis.

Resp.

Similitudo nō est in prædicatione, quæ est propria passio vniuersalis, sed in ratione principij, quæ rebus singulis propriè conuenit.

Opponens.

Pater est relatum, ergò non est causa filij, teste Arist. in Relatione.

Resp.

Pater hìc pro substantia, non pro relatione sumitur.

Opponens.

Locus non conseruat, vt est 3. Physicorum, ergò malè dicitur principium conseruandi.

Resp.

Resp.

Locus simplex non conseruat, formatus tamen qualitatibus conseruat.

CAP. V.

Vtrum rectè definiatur & diuidatur genus: &, An conseruetur in vna specie.

GENVS definitur vel comparatè, vt est Intentio, & sic genus est speciei genus, & species est generis species: vel absolutè, vt est vniuersale, quod de multis differentibus specie in quæstione naturæ dicitur. Differentia specie sunt, vel species diuersæ, vt homo, bellua, sub eodem genere: vel indiuidua distincta sub diuersis speciebus, vt Plato sub homine, & Bucephalus sub equo. De illis proximè, de his remotè genus quidem dicitur: exempli causa: primum animal de homine & bellua; tum his interiectis, de Socrate & Bucephalo affirmatur. (In quid dici) est respondere ad quæstionem factam, per quid, vt quærenti quid sit homo, respondetur animal: Quid iustitia, respondetur virtus. Diuiditur genus in genus summum & medium, quod vulgò subalternum nominatur. Summum est, quo non est antiquius aut superius genus, in eodem ordine, vt substantia: medium est, quod cum superiore collatum, species; cum inferiore comparatum, genus dicitur: vt animal, quod respectu corporis est species, quia subijcitur; respectu hominis est genus, quia prædicatur. Hoc secundum essentiam suam, quam acceptam fert superioribus, in vnica specie conseruatur. Secundùm verò potentiam, quam diffusam habet in inferioribus, hoc modo conseruari non potest; exempli causa, animal, vt est corpus animatum sensus compos, esse potest in solo homine, at animal, vt diuiditur per rationis compos & expers rationis, in solo homine esse non potest. Vbi ergò dicitur genus vniuersale, distinguitur ab indiuiduo: vbi dicitur de multis speciebus, distinguitur à formis: vbi dicitur in quid, distinguitur à differentia, proprio, & accidente, quæ non in quid sed in quale dicuntur.

Generis definitio duplex.

Generis diuisio.

Quodnam genus in vnica specie seruatur

Quotuplex genus.

Genus est vel
- Intentionale, in hoc nomine generis.
- Reale, in re substrata huic nomini.
- Medium in conceptis vtriusque, idque est
  - Vel confusum seu contrahibile, quod in hac definitione est definitum.
  - Vel contractum, quod cum vna specie per contrahentem differentiam conuertitur.

Res differunt vel genere, specie, numero.

Differentia sunt
- Genere, quæ sunt sub diuersis generibus, vt homo sub animali, & angelus sub spiritu.
- Specie, quæ sunt vel
  - Materialiter, vt indiuidua diuersarum specierum.
  - Formaliter, ipsæ diuersæ species.
- Numero, quæ sunt indiuidua eiusdem speciei inter numerandum distincta.

Eadem sunt vel genere, specie, numero.

Eadem sunt quoque
- Genere, quę continẽtur sub eodẽ genere, vt homo & bellua.
- Specie, quę subijciuntur eidem speciei, vt Plato & Socrates.
- Numero
  - Nomine, vt ensis, gladius.
  - Definitione, vt homo & animal rationale.
  - Proprio, vt homo & risibile.
  - Accidente, vt mel & dulce.

In quid res prædicatur quatuor modis.

In quid prædicatur aliquid vel
- Cõfusè, sic genus quod imitatur materiã, in qua est cõfusio.
- Distinctè, sic differentia quæ imitatur formã, in qua est distinctio.
- Completè, sic species, quæ imitatur totum compositum.
- Absolutè, sic definitio, quæ absoluit definitum.

DISTINCTIO SECVNDÆ QVÆSTIONIS, An genus conseruetur in vna specie.

Generis natura duplex.

Generis natura est vel
- Intentionalis in prædicatione de pluribus specie differentibus, & sic non conseruatur.
- Realis vel
  - Actu subiecta superioribus, & sic conseruatur.
  - Potentia applicata inferioribus, & sic conseruari non potest.

CONTRA PRIMAM QVÆSTIONEM.

Opponens.

Oppugnatio primæ.

Hoc nomen generis est definitum, sed hoc nomen de pluribus differentibus specie non dicitur, ergò malè definitur.

Resp.

Nomen generis pro re substrata acceptum definitur.

Oppon.

Conceptus nec res est, nec intentio: sed conceptus, vt anteà patet, de-

tet, definitur: ergò nec res nec intentio, & proinde pro re acceptum hoc nomen generis non definitur.

Resp.

Conceptus est	*Formalis, respectu vocis & intellectus, qui non definitur.*
	Materialis, respectu rei significatæ per vocem, & sic primariò res definitur.

Oppon.

Otiosum est secundam intentionem loco definiti ponere, & tamē rem definitioni subijcere, ergò malè definitur.

Resp.

Non est otiosum signum pro signato ponere: at intentio est signū, res verò subiecta signatum dicitur.

Oppon.

Quod est in multis prædicamentis, eadem ratione est multiplex, teste philosopho 1. *Topicorum: sed genus est in omnibus prædicamentis eadem ratione, nempè vt prædicatur de formis sibi subiectis, ergò est multiplex, & proindè non benè definitur.*

Resp.

Et si sit in omni prædicamento secundùm intentionalem naturam eadem tatione, non tamen secundùm realem, quam distinctam habet in singulis: sic substantia vnam, quantitas aliam distinctam naturam habet.

CONTRA SECVNDAM Quæstionem.

Oppon.

Potentiæ primæ, vt vis vegetandi, vis ratiocinandi non differūt naturâ à suis principijs, vt ab anima vegetatrice, ab anima ratiocinatrice: sed potentia, quâ genus in suas species diuiditur, est prima, quia priorem non habet: ergò hæc potentia est eadem cum natura generis: & proinde si generis natura conseruetur in vna specie, potentia quoque conseruabitur. *Arist. lib.2. de anima cap.2.*

Resp.

Vera est Maior in rebus naturalibus: vel dicendum est, potentiam definitionis, non diuisionis ad speciem contrahi.

Oppon.

Frustrà mouetur quæstio de impossibili, sed impossibile est, vnam

ſpeciem tollere, vt genus in altera conſeruetur, ergò fruſtrà mouetur hæc quæſtio. Maior eſt Ariſtotelis 1. demonſtrationis: de impoſſibili non eſt ſcientia. Minor eſt Ariſtotelis 6. Ethicorum, vbi docet vniuerſa corrumpi non poſſe, quia ſunt æterna.

Reſp.

Cùm dicitur genus conſeruari in vna ſpecie, non ſupponitur tolli alteram: ſed docetur non eſſe neceſſarium alteram ſubeſſe, ſi in vna inſit.

CAP. VI.

An ſpecies rectè tractetur.

Ordo.

NATVRAE ordine differentia ſpeciem præcederet, eſt enim ſpeciei cauſa: Ordine verò diſciplinæ ſpecies præcedit differentiam; vel quia mètio facta eſt ſpeciei in definitione generis hoc modo, (genus eſt cui ſubijciuntur ſpecies:) vel quia genus & ſpecies pro intentionibus accepta, ſunt relata, quæ mutuò ſemper definiuntur, vt genus eſt ſpeciei genus, & ſpecies eſt generis ſpecies.

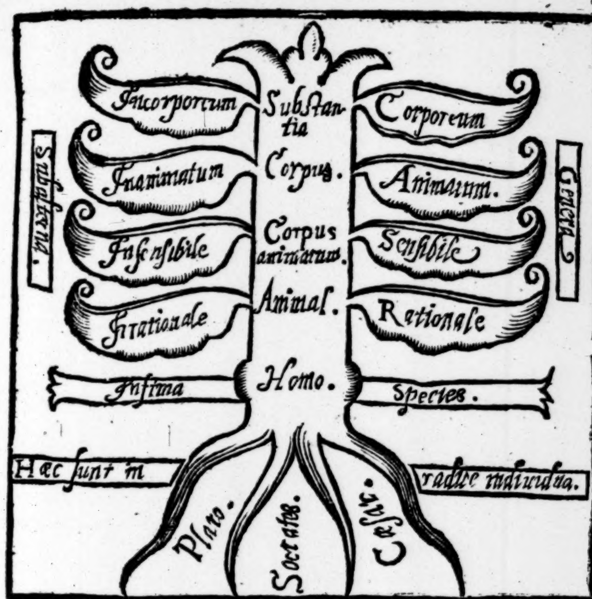
Significatio.

Significatio ſpeciei eadem eſt in comparatione ad indiuidua, quæ eſt generis in comparatione ad ſpecies; vna tamen ſola à Porphyrio adhibetur, vt ſit cuiuſque rei pulchritudo. Hinc Narciſſum ſpecioſum, gemmam ſpecioſam dicimus: ſic vt foris adueniens pulchritudo, rem perpolire: ita forma Dialectica rem ſingularem ſub ſe perficere & complere dicitur.

Definitio.

Definitio ſpeciei eſt vel comparata, vt ſpecies ſit id quod proximo & vicino generi ſubijcitur; vel abſoluta, vt ſit prædicabile quod de multis differentibus numero, id eſt, de multis indiuiduis, ſeu rebus ſingularibus ſub ſe contentis, in quid completè prædicatur. Sic homo, de Socrate & Platone, effertur. Hanc ſpeciem infimam appellat Porphyrius, quia eam nulla alia ſpecies ſequitur. Eſt enim ſpecies infima, quâ nulla ſpecies eſt inferior, vt homo; Eſt genus ſummum, quo nullum genus eſt ſuperius, vt ſubſtantia: Eſt ſpecies ſubalterna, quæ reſpectu inferioris genus, reſpectu ſuperioris ſpecies appellatur, vt, Animal, corpus, animatum corpus, quæ omnia vno intuitu videre licet in ordine & linea prædicamētati, quã vulgò arborem Porphyrianam nominamus.

Subalterna

In tractatu speciei obseruanda sunt

- Ordo, quo succedit generi: succedit autē propter
  1. Mentionem speciei bis factā antè in definiendo genere.
  2. Relationē vtriusq; vt sūt voces secūdę intētionis
  3. Prædicationem similem vtriusq; : nam vtrumq; in quid prædicatur de suis subiectis.
- Significatio quę est
  - Analogica, vt sit cuiusque rei pulchritudo.
  - Dialectica, vt sit interna & cōpleta suorū indiuiduorū perfectio.
- Definitio
  - Relata, quâ refertur ad genus.
  - Absoluta, quâ refertur ad indiuidua, quæ sunt vel
    1. Propria, vbi sunt propria nomina, vt Plato, Cæsar.
    2. Demōstratiua, quę constāt ex nomine demonstratiuo, vt hic homo.
    3. Vaga, quæ ad vnum certum mentē non dirigunt, vt aliquis homo.
    4. Ex hypothesi seu suppositītiū, cùm vnum necessario intelligitur, vt Mariæ filius, id est Iesus.

    Quatuor sunt genera indiuiduorum.
- Species est vel
  - Subijcibilis tantùm, vt animal: quod eo solùm respectu species dicitur, quo subijcitur.
  - Prædicabilis tantùm, vt, punctum, vnitas, materia, quæ nulli generi subijciuntur per se.
  - Subijcibilis & prædicabilis, vt homo, quæ vulgò infima vel specialissima vocatur, & hęc definitur

  Species est triplex.

Opponens.

Labefactatio quæstionis.

Id ordine disciplinæ præcederet, sine quo aliquid commodè cognosci non potest, sed sine differentia quæ est causa speciei, species commodè cognosci non potest, ergò differentia præcederet speciem ordine disciplinæ. Maior constat, Minor sic probatur: Species esse non potest sine differentia, ergò cognosci non potest sine differentia. Si negetur argumentũ, sic doceo: Constare semper debet rem esse priusquam cognosci potest, sed non constat speciem esse sine cognita differentia: ergò sine differentia commodè cognosci non potest.

Resp.

Cognoscitur species bifariàm, vel { *Per demonstrationem absolutè, & sic re vera sciri non potest sine differentia.* / *Per collectionem rerum singularum, vel per comparationem ad genus, & sic hoc loco tractatur.* }

Opponens.

Plato & Socrates conueniunt in binario numero, ergò homo qui est species, de differentibus numero non prædicatur.

Resp.

Plato & Socrates conueniunt numero formali, sed non materiali, hoc est, inter numerandum differunt, atque diuersis vnitatibus distinguuntur, quod est satis.

Oppon.

Socrates & Plato in pluribus, quàm in numero solo differunt, nimirum in forma, in loco, in genere, &c. Ergò solo numero nõ differunt indiuidua.

Resp.

Consideratur in rebus singulis duo: { *Essentia, & sic solo numero differunt.* / *Existentia, & sic in multis accidentibus quoq; differunt, iuxta illud:* }

Forma, figura, locus, stirps, tempus, patria, nomen.
Hæc septem propria continet omnis homo.

Oppon.

Vniuersalis est dici de subiectis, sed species aliquando subijcitur generi, ergò aliquando species non est vniuersale.

Resp.

Natura prædicabilis est in potestate prædicandi, non in actu: quare etsi aliquando subijciatur generi, retinet tamen potestatem prædicandi.

Oppon.

Opponens.

Binarius numerus est species: sed indiuidua binarij numeri, vt hic binarius & ille, numero non differunt: ergò omnia indiuidua alicuius speciei numero non differunt. Minor probatur, quia sic idē numerus differret ab eodem numero per alium numerum, quod est incommodum.

Resp.

Duo binarij numeri differunt ratione rerum, quas numerando distinguunt: vel dicendum est, differre inter numerandum, non per alium numerum, sed per distinctionem suarum vnitatum.

Oppon.

Indiuiduum in substantia aliquid rei addit speciei suæ, nempè materiam physicam: ergò non completur à specie quoad essentiam.

Resp.

Quadruplex fuit opinio de hac re: Vna, quòd materia signata, vt aiunt (id est, materia ornata quantitate) sit causa distinctionis in rebus singulis: Secundà, quòd sola quantitas numero indiuidua differre faceret: Tertià, quòd multiplicatio materiæ primæ illa distingueret: Quartà, quòd differentia singularis, quæ nihil aliud est, quàm propria affectio alicuius indiuidui discrimen efficeret: quæ opinio vera est, & sic nihil internum additur speciei ab indiuiduo, etsi additur externi aliquid, quod non refert.

Quatuor opiniones de essentia & distinctione indiuiduorum.

Oppon.

Sol, luna, phœnix vnum tantùm habent indiuiduum, ergò de pluribus omnis species non prædicatur.

Resp.

Non in actu multorum indiuiduorum, sed in potestate prædicandi de pluribus, si essent, aut si esse possunt, consistit natura speciei.

Oppon.

Species dicitur totum indiuiduorum apud Porphyrium in textu: ergò indiuidua nihil addunt speciei ex se.

Resp.

Est species totum indiuiduorum, id est, completum eorum principium, vel totum esse eorum internum, non externum: nam existentiam ab accidentibus, essentiam à speciebus habent.

Oppon.

Embrio dicitur de hoc & illo in quid, at non est species, quia non est completa natura, vt aiunt interpretes, ergò malè definitur.

Resp.

In specie requiruntur tria

Tria requiruntur in specie,
- *Vt sit sub assignato genere, hinc principia excluduntur.*
- *Vt sit completum actu, sic embrio omniaque imperfecta excipiuntur.*
- *Vt sit totum per se, hinc partes integrales nō sunt species.*

Opponens.

6 Ethic.

Æternum de caducis non dicitur, sed species est æterna, quia est vniuersale: indiuidua sunt caduca, ergò species de indiuiduis nō dicitur.

Resp.

Et si vnum & alterum indiuiduum corrumpitur, omnia tamen sub essentia speciei non corrumpuntur: vel si mauis, dicimus indiuidua diuisim sumpta, esse quidem mortalia: ordinem tamen & cohærentiam speciei ad indiuidua corrumpi non posse.

CAP. VII.
Vtrum differentia rectè tradatur.

Ordo.

DIFFERENTIA (quæ in constitutione speciei imitatur formam) præcedit proprium ordine naturæ: quia est eius efficiens causa, quippè ex genere & differentia (quæ sunt interna principia speciei) omnia propria fluunt & suscipiuntur: sunt enim genus & differentia quasi materia & forma respectu speciei: sunt autem efficientes causæ respectu proprij. Quamuis igitur eædem res sint causæ vtriusque, sunt tamen in diuerso genere causarum; nam illius internæ, huius externæ dicuntur.

Significatio.

Significatio differentiæ est vel analogica, vel dialectica: illa communis vel propria est; hæc verò magis propria. Communis differentia est accidens separabile, quo indiuiduum ab alio indiuiduo vel à seipso differt, vt Plato sapiens differt à Grillo, Plato senex differt à seipso iuuene.

Differentia propria est insita affectio, vel inseparabile accidens, quo indiuiduum ab indiuiduo, vel indiuiduum à seipso distinguitur; exempli causa. Cæsar habens cicatricē, differt à Narcisso, qui nullum næuum, nullam labeculā deformitatis habuit;

habuit; & Cæsar Iuuenis, accepto vulnere, per cicatricem eiusdem vulneris, à seipso puero non habente, distinguitur.

Magis propria differētia dicitur: quia magis est differentia quàm propria. Hæc definitur, forma, qua species à specie intrinsecùs separatur; vt, Homo per rationis compos differt à bellua, quæ est rationis expers. *Definitio.*

Hæc differentia distinguitur in genericam, quæ constituit illud, quod potest esse genus: & in specificam; quæ soli speciei conuenit. Generica est, vt sensibile quod definit Animal: specifica est, vt rationale, quod definit hominem. Vtraq; sub vna definitione coerceri potest hoc modo. *Diuisio.*

Differentia est prædicabile, quod de pluribus differentibus specie, vt generica: vel de pluribus differentibus numero, vt specifica in quale quid prædicatur: in quale, quia distinguit, quod est qualitatis; in quid, quia definit quod est substantiæ: vel in quale respectu sui; in quid respectu generis: vel deniq; in quale quid, id est, in quale essentialiter. *Differentiæ definitio.*

Definitur etiam differentia, vt sit forma, qua species superat suum genus, non multitudine sed perfectione: non potentiâ, sed actu: sic homo vnam differentiam actu habens superat animal, plures suâ potentiâ continens. *Alia definitio.*

Postremò considerandum est, quod vna eademq; differentia dicatur aliquandò diuisiua, aliquandò constitutiua; diuisiua generis, constitutiua speciei: exempli causa: si diuidas animal, rationis compos, & expers rationis, sunt differentiæ diuidentes: si verò definias hominem & belluam, constituentes appellantur.

Ratio ordinis.

Rationes ordinis in differentia ad propriū, sunt
- Quia omnis causa præcedit effectum, sed differentia est causa proprij, ergò præcedit proprium.
- Quia omne internum præcedit accidens, sed differentia est substantia, & quiddam internum, ergò præcedit proprium, quod est externum seu accidens.

Differentiæ magis propriæ sunt quatuor officia, quibus à reliquis distinguitur.
- Diuidere genus, vt animalium aliud est { Rationale. / Irrationale.
- Definire speciem, vt, Homo est animal rationale.
- Definitam speciem ab alijs omnibus destinguere.
- Non suscipere magis & minus: sic Plato sapiens non magis rationis compos in essentia dicitur, quàm omnium stultissimus Gryllus.

Opponens.

Oppugnatio quæstionis.

Differentia est causa speciei, quæ est substantia; ergò non est causa proprij, quod est accidens: Argumentum probatur, quia diuersarum rerum genere diuersæ sunt causæ.

Respondens.

Diuersarum rerum vna causa esse potest diuerso respectu; vt, Sol est causa resolutæ ceræ, & induratæ terræ; sic differentia est forma speciei, & efficiens causa proprij.

Opponens.

Ex substantia non fit non substantia, quinto Metaphys. sed differentia est substantia; ergò ex illa non fit proprium, quod est non substantia.

Resp.

Ex substantia non fit non substantia, sed ex substantia id, quod est non substantia, fluit: fieri enim propriè aliquid dicitur, quod constat ex materia & forma; fluere autem id dicitur, quod constitutionem rerum vtcunq; sequitur.

Opponens.

Communis & propria differentiæ sunt, vt patet in illarum definitione, accidentia; sed accidentia distinguuntur realiter à differentia; ergò malè definiuntur communis & propria differentiæ.

Resp.

In his affectionibus est duplex respectus. { *Inhærendi, sic sunt accidentia.* / *Distinguendi, sic sunt differentiæ.* }

Opponens.

Nihil differt à seipso; ergò malè definiuntur communis & propria differentiæ.

Resp.

Nihil differt à seipso essentialiter, at contingenter potest.

Opponens.

Porphyrius definiuit solam genericam differentiam; ergò aut videtur ignorasse differentium specificam, aut saltem otiosè & negligenter eam definitionem tradidisse.

Resp.

Vtrum Porphyrius ignorauerit specificam differentiam, cùm speciem infimam esse agnoscat, dubitatio inutilis mihi esse videtur: si enim sit species infima, erit etiam specifica differentia: nam illa sine hac esse non potest. Constat ergò iam esse, nosce tamen Porphyrium

non

non constat: quî fit ergò, quòd hominem infimam speciem appellet, & animal rationis compos definiat: adiecit Mortale, fortasse dices, vt hominem ab Angelo distingueret? Quid? An idipsum rationale quod diuidit animal, & definit hominem, Deo (nam hoc est exemplum) conuenire putauit Porphyrius? Putauit sanè; ergò Deum, & animal, & corpus esse putauit. Nam cuicumq; conuenit differentia alicuius generis, eidem etiam conuenit & ipsum genus, generisq; genus ad summum vsque. Cæterùm hoc est à Platonis doctrina, quam sequitur, alienum, & etiam à sua in communitatibus & differentijs prædicabilium; vbi dicit, sublatis compotibus & expertibus rationis, remanere animal in mente diuina. Huc ergò accedit mea de hac re longior disceptatio, vt probem, non ignorasse Porphyrium infimæ speciei differentiam: sed aliud rationale conuenire homini, aliud Deo insinuasse; vnde illa antiqua distinctio non fuit otiosa: quòd triplex sit ratio, alia dirigens, vt regula, quæ est differetia scientiæ; alia contemplatiua, quæ est differentia Angeli; alia discussiua, quæ est differentia hominis. Ratio triplex.

Opponens.

Directio, contemplatio, & discursus rationis naturâ non differunt, ergò inanis est distinctio.

Resp.

Etsi hij actus non differunt, potentiæ tamen re & natura differunt: nam rationalis scientia est in qualitate, ergò re differt ab homine, qui est substantia. Rationale in Angelo, nec præsentia cum antecedentibus confert, nec de futuris deliberat, sed Metaphysica facultate omnia vt præsentia contemplatur: ergò non modo, sed re à ratione in homine distinguitur.

Opponens.

Genus & species diuersa constituunt prædicabilia, quia illud de pluribus differentibus specie, hæc de pluribus differentibus numero in quid prædicatur. Ergò à pari, Differentia generica, & differentia specifica distincta efficerent prædicabilia, quia illa vt genus de multis specie differentibus, hæc vt species de multis numero differentibus in quale quid affirmatur.

Resp.

In genere & specie sunt duo distincti modi formales prædicandi, quia illud in quid confusè, hæc in quid completè effertur. Differentiæ verò generica & specificæ vnus est formalis modus prædicandi,

distincta, ergò prædicabilia non constituunt.

Opponens.

Omnis forma essentialis est actus primus rei quam constituit; sed omnis differentia est forma essentialis; ergò omnis differentia est actus: & proinde vis ratiocinandi, quæ est differētia hominis: vis sentiendi, quæ est differentia animalis, sunt actus, non potentiæ.

Respondens.

Sunt actus specierum quas definiunt, sunt potentia generis quod diuidunt.

Opponens.

2. de Anima. 2. cap. *Rationale est idē re ipsa cum anima ratiocinatrice, quia est eius prima potentia: sed anima ratiocinatrix est reipsa incorporea substantia; ergò rationale est re ipsa incorporea substantia. Quibus concessis, de homine, vt differentia non dicitur: nam diuersorum generum & non subalternatim positorum, vt sunt spiritus & corpus, diuersæ sunt differentiæ, quæ de vna re minus communi enunciari non possunt.*

Resp.

Etsi rationale & anima ratiocinatrix vna res sunt, si per se seperatim à corpore considerentur: vis tamen animæ quæ est in homine, diuersam essentiam Dialecticam ab anima habet. Nam actus & potentia, vt risus, & risibile, Dialecticè in Ratione prædicabilis, & natura differunt: sic anima quæ est actus, & rationale quod est potentia: Nam Anima est species spiritus, Rationale differentia animalis.

CAP. VIII.

Vtrum proprium benè definiatur.

Ordo. RDO naturæ postulat, vt proprium accidens propter multas causas præcederet. Omnis enim potentia præcedit actum, at proprium est potentia, vt risibile; accidens verò actus, vt fletus, ergò proprium præcedit accidens. Præterea, Omne necessarium præcedit contingens & fortuitum; sed omne proprium est necessarium; ergò præcedit accidēs, quod est contingens & fortuitum. Postremò, Omne reciprocum præcedit illud, quod non reciprocatur; sed omne proprium conuertitur; ergò præcedit accidens, quod non reciprocatur.

Pro-

Propriorum, vt ait Porphyrius, ſunt quatuor genera, quorum primum conuenit ſoli ſpeciei, non omni indiuiduo, ſub eadem ſpecie: vt, Medicum eſſe conuenit ſoli homini, qui eſt ſpecies, non omnibus & ſingulis ſub homine; Nam omnes non ſunt medici. Animaduertendum tamen eſt, quòd proprium primo modo pro potentia acceptum, fiat proprium quarto modo; vt, poſſe medicum eſſe, non ſoli, ſed & omni, & neceſſario, & conuerſim ſpeciei conuenit. *Significatio propriij.* 1. *Cautio.*

Secundum genus eſt eorum, quæ omni indiuiduo ſub ſpecie aliqua competunt, non tamen ſoli ſpeciei; vt, à natura omni homini conuenit bipidem eſſe, non tamen ſoli, quia & auibus, & etiam quibuſdam ſerpentibus conuenit: ſi dicas monopodas eſſe multos, reſpondeo, hoc errore, non ordine naturæ fieri. 2.

Tertium genus hæc duo priora complectitur. Nam & ſoli cum primo, & omni cum ſecundo competit; ſed ita competit, vt præſcripto & definito naturæ tempore conuenire dicatur: exempli cauſâ, Caneſcere ſoli homini conuenit, & etiam omni, ſed tantùm in ſenectute; ſi vrgeas, ſæpè iuuenes caneſcere, fatemur hoc fieri non vi naturæ, ſed aliâ aduentitiâ fortuitaque cauſâ, vt curâ, ſtudio, caſu, vulnere, & his ſimilibus, iuxta illud; 3.

Cura facit canos, &c.

Quartum genus eſt maximè germanum, & huic loco accommodatiſſimum, ſub quo reliqua tria genera continentur. Hinc ab interpretibus ſic definitur. Proprium eſt potentia ſecunda, non prima, fluens, non facta, ex genere & differentia; conueniens ſoli ſpeciei, omni indiuiduo ſub eadem ſpecie, ſemper, & neceſſariò vtriq; conuerſim deniq; cum ſua ſpecie. Quòd dicitur ſecunda potentia, non prima, excluditur differentia, quæ eſt prima potentia generis; cùm fluens, non facta dicitur, extrinſecùs à principijs ſpeciei oriri, non intrinſecus procreari demonſtratur: per (conuenire,) prædicari; per (ſpeciem,) non intentionem, ſed rem ipſam; per (indiuiduum,) omnes res ſingulas ſub ſpecie; per (ſemper,) perpetuā cohærendi rationē; per (neceſſario) non eſſentiam, ſed exiſtētiam intelligimus. Sic Riſibile homini, ſic hinnibile equo; ſic rugibile Leoni conuenit, non eſſentialiter, ſed contingenter. 4. *Definitio.*

Diuisio.

Proprium est duplex. { Genericum, quod conuenit generi, vt Sensibile animali; vegetabile, plantæ.
Specificum, quod speciei infimæ conuenit; vt risibile, homini. }

Vtrumque intelligitur à Porphyrio, sed specificum vt primarium definitur.

Opponens.

Oppugnatio quæstionis.

Proprium primo modo est accidens, vt, medicum esse; sed accidens primùm indiuiduo conuenit, teste Porphyrio, in communitatibus, ergò proprium primo modo indiuiduo potiùs quàm soli speciei conueniret.

Respondens.

Cùm dicitur proprium primo modo speciei soli conuenire, non omni indiuiduo, ordo conueniendi non spectatur. Nam primùm indiuiduo medicum esse conuenit, soli tamen speciei conuenire dicitur, quia in omne indiuiduum non cadit.

Opponens.

2. Topicorum.

Quidquid cadit in genus, cadit etiam in omnem speciem eiusdem generis: ergò à pari: quicquid cadit in speciem, cadit etiam in omne indiuiduum eiusdem speciei: proinde proprium primo modo, quia cadit in speciem, cadet etiam in omne indiuiduum eiusdem speciei.

Resp.

Quidquid essentialiter, aut conuertibiliter cadit in speciem, cadit in omne indiuiduum eiusdem speciei: vel dicendum est, quòd hoc argumentum in proprio primi modi non cohæreat: nam primùm indiuiduo, non speciei conuenit, vt, quia Galenus est Medicus, ergò & homo.

Opponens.

Bipes est pars integralis hominis, ergò non accidit homini; proinde, non est proprium secundo modo, quod debet esse accidens.

Resp.

Bipedem esse non significat duos pedes, qui sunt partes integrales, sed aptitudinem habendi duos pedes à natura, & sic est accidens.

Opponens.

Aptitudo seu potentia conuenit semper subiecto cuius est, sed canescere in tertio modo proprij accipitur pro potentia: nam actu omni indiuiduò non conuenit; ergò frustrà adhibetur negatio illa

(non

(non semper) in tertio modo.

Respondens.

Potentia est
- *Absoluta, quæ semper conuenit, vt Risibile.*
- *Respectiua, quæ præscriptum tempus habet à natura, vt videre posse catulum in nono die; florescere plantam in vere, deflorescere in Autumno: canescere in senectute.*

Potentia duplex.

Opponens.

Differentia est forma & actus speciei: omnis enim forma est actus, ergò proprium est prima potentia speciei; ergò inconsideratè definitur secunda potentia.

Resp.

Differentia duplicem respectum habet, vel
1. *Constitutionis, & sic est forma & actus speciei.*
2. *Actionis, ad quam aptum subiectum reddit, & sic est potentia, eademq́ prima: exempli causa. Rationale constituens hominem, est forma & actus; aptum autem reddens ad discutiendum, est prima potentia.*

Opponens.

A priore naturæ ordine non conuertitur subsistendi ratio; sed species est prior naturæ ordine suo proprio, quia est substantia; ergò à specie ad proprium non conuertitur subsistendi ratio.

Resp.

Ratio subsistendi in specie & proprio non conuertitur; nam subsistit species sine proprio in simplici intellectu: qui nudam & simplicem essentiam speciei vere aliquandò ab omni affectione & accidente diuidit, diuisamq́ percipit. Cæterùm, vbi dicitur proprium reciprocari, intelligitur ratio existendi, quam species suo proprio & accidenti acceptam refert.

Opponens.

Simul tempore dici non possunt illa, in quæ tempus omninò non cadit, at tempus non cadit in proprium & speciem (cùm sint vniuersa) ergò species & proprium simul tempore non sunt.

Resp.

Simul tempore dicuntur, non quòd in illis (quæ sunt vniuersa & æterna sit tempus) sed quia vnum sine altero, non potest existere, quod est actus temporis.

Opponens.

Simul tempore definiuntur in postprædicamentis; quorum generatio est simul, sed non est generatio proprij & speciei, ergò non sunt simul tempore.

Respondens.

Simul tempore dupliciter.

Simul tempore dicuntur, vel { *Propriè, quorum generatio est in eodem tempore, vt duo gemini.* / *Communiter, quorum actus & existentiæ simul sunt, sic species & proprium: simul tempore appellantur.* }

CAP. X.

Vtrum Accidens rectè tractetur.

Ordo.

NTER omnia prędicabilia, Accidens indignissimum habet prædicandi modum, omnium ergò postremum locum ei ascribendum esse putarunt interpretes: si rationem quæras, sciendum est, Accidens nullam vim, nullam constantiam, nullam anchoram habere naturæ suæ, sed quicquid est in subiecto est. Est enim accidentis esse (iuxta id quod dici solet) inesse subiecto, ita vt si non insit, non sit omninò; hinc inhærentiam de ipsa natura accidentis esse statuimus. Quippe inhærens & infixum accidens manet, auulsum verò & separatum concidit. Superuacaneum hîc est, alias aliasq; significationes accidentis excudere: nam ex antè dictis quot modis genus, quot modis species, quot modis differentia & proprium dicuntur, constat: non opus ergò est notatis significationibus, accidens à reliquis distinguere. Definiamus igitur, Accidēs id esse prædicabile, quod adesse & abesse potest sine interitu subiecti. Definitur accidens hîc vniuersale, vt coloratum: non singulare, vt hoc coloratum; positiuum vt vita, non priuatiuum vt mors: reale, vt candor, non intentionale, vt color in iride: concretum, vt album, non abstractum, vt albedo; cuius subiectum est in actu, vt splendor solis: non in potentia, vt motus materiæ primæ, quæ semper est in potentia non actu: per adesse, prædicari: per abesse: negari, intelligitur. Negari autem dicitur, non quod negatum maneat, sed quòd negatum subiecto interitum non inferat, essentiam non tollat, simplicem naturæ intellectum non conuellat.

Inhærentia est de natura Accidentis.

Significatio.

Definitio.

Huc

Huc apud Porphyrium adijciuntur & aliæ definitiones vel notationes potiùs accidentis, quarum altera per inhæsionem, altera per abnegationem traditur. Illa est, quod accidens sit, quod inesse & non inesse potest. Hæc verò quod sit neque genus, neque species, neque differentia, neque proprium: subiecto tamen quiddã inhærens semper, semper dico, non quod semper inhæreat, sed quod eius natura cohærere non possit, si semper non inhæreat. (Vox semper) ergò non respicit tempus, sed naturam accidentis. Postremò diuiditur accidens in separabile, quod facilè dilui & deleri potest interim vt subiectum nullum quasi motum, nullam sui mutationem sentiat, vt est candor in pariete, inseparabile, sic nominatum, non quod omnino separari non possit, sed quod difficulter quidem possit, vt calor in igne, splendor in sole. *Aliæ notationes.* *Diuisio.*

Accidens accipitur, vel
- Generatim pro omni eo quod non est ex essentia rei, & sic proprium respectu speciei, sic partes integrales respectu totius, sic inferiora respectu superiorum accidẽtia dicuntur.
- Speciatim pro eo solo, quod inhæret subiecto, & sic hoc loco definitur.

Accidens dupliciter sumitur.

Accidens inseparabile est
- Formale, quod reddit subiectum aptum ad agendum naturaliter, & hoc difficillimè separatur per intellectum simplicem & diuidentem, vt calor in igne.
- Materiale, quod sequitur materiam aut totum compositum, & hoc faciliùs separatur per intellectum compositum, vt candor in cygno.

Accidens formale & materiale.

Oppon.

Quicquid definitur habet essentiã certam, necessariam, & finitam, sed accidens non habet, quia dependet à subiecto, ergò accidẽs rectè non definitur.

Resp.

Non propriè definitur, sed per subiectum explicatur.

Oppon.

Cùm abest accidens, non est omnino teste philosopho in secunda diuisione antepradicamentali, sed definitio docet abesse aliquando posse: ergò definitio docet non esse, & proinde non est vniuersale, quia cùm abest, corrumpitur.

Resp.

Accidens indefinitè sumptum pro hoc & illo accidente abesse &

corrumpi dicitur, vt vniuersaliter sumptum non corrumpitur.

Oppon.

Priuatio fortuitò prædicatur aliquando, vt homo est mortuus, homo est somnolentus, ergò priuatio est accidens.

Resp.

Priuatio secundùm actum, vt somnus non excluditur, at priuatio secundùm actum & potentiam, vt mors excluditur: nam tollit, non ponit quicquam.

Oppon.

Concretum & abstractum sunt re eadem, quia sunt coniugata, ergò si re concretum sit accidens prædicabile, & etiam abstractum erit.

Resp.

Fallax est argumentum à malè coniunctis, & à mutatione suppositionis: nam etsi vtrumque accidens esse concedimus quoad inhærentiam, quæ est natura accidentis, non tamen quoad prædicationē, quæ est fortuita vtrique.

Oppon.

Imago in speculo, color in iride, species rerum in animo aliquid sunt non substantiæ, ergò sunt accidentia.

Resp.

Sunt accidentia intentionalia non realia.

Oppon.

A re fiunt, sensum pulsant & feriunt, aeri inhærent, ergò res sunt: nam qualis causa talis effectus in genere entis 2. Metaph.

Resp.

Non fiunt per se, vt res, sed per radios luminis, qui sunt ætheriæ qualitates. Præterea, fieri propriè non dicuntur, sed imprimi in aere, fluere ex obiecto, multiplicari ex lumine, recipi & terminari à sensu, vndè ad mentem transferuntur, in qua, vt in subiecto conseruantur.

Oppon.

Omnis motus est in mobili, vt in subiecto, teste philosopho, 3. Physicorum, sed materia prima est mobilis ad formas, ergò in materia prima inest motus: quibus concessis sequetur accidens, nimirum, motum inesse subiecto, quod non est actu, sed tantùm potentia: nam materia prima est ens semper in potentia, teste philosopho primo Physicorum.

Resp.

Resp.

Mouetur materia prima non per motum, vt elementa, ſed per natiuam potentiam, quæ re à materia non differt. Hæc potentia vulgò motus vel appetitus materiæ dicitur: alij reſpondent motũ ineſſe materiæ primæ, vt in ſuo principio, non vt in ſuo ſubiecto.

Opponens.

Vox ab ore proferentis, in aurem percipientis, odor poni in manũ, imago hominis in ſpeculum, calor aëris commutati in ignem, figura Socratis viui in mortuum tranſmigrant, manentque eadem, ergò idem accidens numero migrare à ſubiecto in ſubiectum poteſt.

Resp.

Vulgò hæc exempla iactantur in ſcholis. Rectè reſpondent philoſophi, vocem, odorem, imaginem multiplicari, calorem aëris per ſuperantem calorem ignis extingui, figuram Socratis ſequi materiam & quantitatem, ideoque manere: nam ſubiectum quantum non mutatur, at ſubiectum viuum ac animatum mutatur.

CAP. XI.

An ſubiectum prædicamentorum, an æquiuoca, vniuoca, & demonſtratiua rectè ſtatuantur.

SÆPE mirari ſoleo ingenium artemque Ariſtotelis in multis myſterijs naturæ reſerandis; in hoc vno autem ſatis admirari non poſſum, quòd ad decem capita non ſolùm res omnes, ſed etiam rerum vires, naturas, affectiones, ordines reuocauerit. Rectè ergò ille; *Ariſtotelis diuinum ingeniũ*

Summus Ariſtoteles trutinando cacumina rerum,
In duo diuiſit quicquid in orbe fuit.

Hæc capita (bone lector) diligenter perſcrutare; hos fontes deguſta; hos pixides Mineruæ expila, inuenies artem, inuenies fructum; vno enim quaſi intuitu rerum omnium imagines grapicè delineatas videre potes. Sed vt hoc tantùm negotium expedias meliùs, idem Ariſtoteles iſtius rerum theatri author & inuentor, viam compendiariam ſtruxit, & veluti comes in via filum dedit: quod tenentes ab omnibus difficultatis laberynthis facillimè emergere & eminere poſſimus. Per viam compendiariam, introductionem: per filum, ordinem *Introductio via eſt, ordo filum.*

intelligimus. Introductio quædam præcepta, (quæ vulgò antepraedicamenta dicuntur) continet, ordo inductionem dilucidam & perspicuam reddit, in introductione traduntur septem antepraedicamenta; in ordine perspicitur eorum optima distributio, vt primùm definitio, hinc diuisio, postremò regula perdiscatur. His prælibatis, Antepraedicamentum definimus præceptum breue & dilucidum, quo facilius natura, vis, vsus, ordoque rerum in prædicamentis intelligantur.

Antepraedicamentum quid.

Subiectum tractatus.

Subiectum huius partis, est ens rei, vt substantia; non rationis, vt genus; finitum, vt virtus; non infinitum, vt Deus; simplex, vt homo; non complexum, vt propositio; positiuum, vt vita; non priuatiuum, vt mors; vniuocum, vt leo; non multiplex, vt canis; completum, vt animal: non inchoatũ, vt embrio; non difforme, vt monstrum; in ordine subijciendi & prędicandi positum, vt ignis sub elemento; non extra seriem locatum, vt transcendens. Hinc trita est illa propositio: Quicquid est ens, aut est substantia aut accidens, id est, Quicquid est ens rei, finitum, simplex, positiuum, vniuocum, completum secundum sub & supra, vt aiunt, in ordine prædicamenti positum, illud ipsum est aut substantia, aut accidens.

Aequiuoca.

Inter septem Antepraedicamenta, æquiuoca primùm discutienda occurrunt, idque ob hanc causam, vt mala cognita faciliùs euitentur. Sunt enim æquiuoca ab omni prædicamento arcenda, vt modò patet in explicatione subiecti. Definiuntur vel notantur potiùs esse nomina primæ vel secundæ intẽtionis, quæ multiplici ancipitique significatione sua, mentem humanam in varias cogitationes distrahunt & impellunt, aut, si magis placet, definiuntur entia, quorum nomen quidẽ est commune, ratio verò eidem nomini conueniens, alia aliaque, vt canis, Taurus.

Vniuoca.

Æquiuocis rectè succedunt vniuoca, vt opposita iuxta se posita magis elucescant. Horum vsus est in cognoscendo ordine rerum omnium in prædicamentis positarum, quæ semper de se inuicem vniuoce prædicantur; vt animal de homine, habitus de virtute.

Vniuoca sunt entia rei, quorum non solùm nomen est commune, sed etiam ratio eiusdem nominis, vt animal; non solùm secundum nomen conuenit homini, & belluæ, sed etiam animalis

malis definitio, quæ est corpus animatum sensibile eisdem conuenit.

Denominatiua, tertium locum inter anteprædicamenta primi ordinis vendicant: nam definitio præcedit diuisionem, diuisio præcedit regulam; cùm ergò antepredicamentum in definitionem, diuisionem, regulam distribuatur, rectè quidē hæ tres definitiones æquiuocorum, vniuocorum, & denominatiuorum reliquis præmittuntur. Sunt ergò denominatiua entia rei, quæ per nomina primæ intentionis ab vno primario orta & deriuata, variè secundùm inflexionem nominis solo commutantur in fine, vt à iustitia, iustus iustè: à clementia, clemens clementer.

Denominatiua.

Ratio ordinis.

Antepredicamenta quot sunt.

Antepredicamēta sunt tria in genere, in specie, 7. nimirum
- Tres definitiones
  - Æquiuocorum.
  - Vniuocorum.
  - Denominatiuorum.
- Duæ diuisiones
  - Nominum, quorum est dici.
  - Rerum, quarum est esse.
- Duæ regulæ
  - Cognatorum.
  - Diuersorum.

Æquiuoca dicuntur vel
- Æquiuocantia, quæ sunt nomina communia, vt canis, taurus.
- Æquiuocata, quæ sunt significata eorum nominum communium: vt canis marinus, domesticus, cœlestis, & hæc propriè definiuntur.

Iterum æquiuoca distinguntur vel
- A consilio seu analogia, quæ secundùm prius & posterius conueniunt suis significatis, vt nomen leonis viuo & picto leoni: vt nomen hominis viuo homini & statuæ Cæsaris.
- A casu, quæ æqualiter suis significatis conueniunt, vt nomen canis, tauri, gruis.

AN ÆQVIVOCA SINT IN VOCE.

Æquiuoca sunt in
- Voce, propter penuriam verorum nominum, quibus res appellarentur.
- Conceptu, propter malam intelligentiā rerum: nam vt ex defectu nominis, ità ex errore intellectus ęquiuocū sępè nascitur.

DISTINCTIO VNIVOCORVM.

Vniuocum capitur
- Fusè, pro omni eo quod non est æquiuocum, & sic cuncta accidentia prædicantur vniuocè.
- Strictè, pro eo solo, cuius & nomen & definitio sunt communia.

Vniuocorum alia sunt
- Vniuocantia, quæ sunt nomina communia, vt animal, virtus.
- Vniuocata, quæ sunt significata nominum, vt homo, bellua sub animali, virtus & vitium sub habitu.

Vnivoca sunt in { Rebus propter naturæ constantiam. / Vocibus aptè rebus applicatis propter vtriusque cohærentiam.

DISTINCTIO DENOMINATIVORVM.

Denominatiuum triplex.

Triplicia sunt Denominatiua {
- Voce, quæ tantùm in nomine conueniunt, significatione autem differunt, vt studium & studiosum.
- Significatione, quæ solùm in sensu, & non in voce consentiunt, vt virtus & studiosum.
- Voce & significatione, quæ in vtroque conspirant, vt iustitia iustus iustè, & hæc propriè hîc intelliguntur.

In denominatiuis spectanda quatuor.

In denominatiuis consideranda sunt {
- Denominatum, quod est subiectum aliquo accidente vestitum, vt Cæsar.
- Denominans, quod est primarium nomen substantiuum apud Grammaticos, vulgò abstractum nominatum apud Dialecticos, vt Clementia.
- Denominatiuum, quod est adiectiuum deductum ex eodem nomine cõmuniter cõcretũ appellatũ, vt Clemẽs.
- Casus, quod est aduerbium, per quod reliqua in argumentatione connectuntur, vt clementer.

Subiectum Abstractum Cõcretum Casus } Vnde

Subiectum à subijciendo, quia subijcitur, vt Cæsar. Abstractum ab abstrahendo, quia de subiecto non dicitur, vt Clementia. Concretum à concernendo, quia consignificat subiectum, vt Clemens. Casus à cadendo, quia reliqua in illũ vi argumentationis cadunt, vt Cæsar habet clementiam, ergò est clemens: est clemens, ergò clementer agit: Notandum est, quod denominatiua hæc dicantur quoad prædicationem; Coniugata verò quoad argumentationem: primo modò accepta, hîc tractantur, secundo modo in libris Topicorum.

Nota.

ARGVMENTA IN Æquiuoca.

Oppugnatio æquiuocorum.

Opponens.

Aristoteles habitus est semper obscuritatis & breuitatis magister, ergò antepradicamenta non scripsit facilitatis causa.

Resp.

In occultis & abditis natura praceptis obscuritati & breuitati studet, at in Dialectica quæ est methodus, & quasi via ad omnes scientias, facilitatem proponit: esset enim admodum absurdum deuia demonstrare, cùm viam rectam indicares.

Oppon.

Pradicamenta sunt prima initia rerum, ergò nihil habent ante se, &

ſe, & proinde non ſunt antepredicamenta.

Reſp.

Nihil habent ante ſe in conſtitutione rerum, at in cognitione habent. Sunt enim prædicamenta principia conſtitutionis, Antepradicamenta verò principia cognitionis.

Opponens.

Ordo prædicandi & ſubijciendi eſt ens rationis: Sed ordo prædicandi & ſubijciendi potiſſimùm ſpectatur in prædicamento, vt patet in definitione eiuſdem, ergò ens rationis eſt potius ſubiectum huius partis, quàm ens rei. *Ens rei non rationis eſt ſubiectum prædicamentorum.*

Reſp.

Fatemur res in prædicamento poſitas eſſe quaſi ſemina inuentionis in ordine prædicandi & ſubijciendi: ens rei tamen eſt ſubiectum primarium, cui hæc relatio ad propoſitionem contingit.

Oppon.

Rerum eſt eſſe, vocum dici: ſed omnia in prædicamentis poſita dicuntur, ergò non ſunt res ſed voces.

Reſp.

Duo in prædicamento ſpectantur { *Dicendi ratio per vocem.* / *Conſtitutio per rem ipſam.* }

Oppon.

Ordine diſciplinæ quæ certa ſunt præcederent confuſa: ſed vniuoca ſunt certa, ergò præcederent æquiuoca, quæ ſunt confuſa.

Reſp.

Confuſum eſt vel { *Remotius à ſenſu, & vniuerſalius, & ſic ordine diſciplinæ rem certam ſequitur.* / *Multiplex & perplexum ſignificatione, & ſic eſt diſtinguendum priuſquam definiendum.* }

Oppon.

Æquiuoca definiri non poſſunt, teſte Philoſopho 6. Topicorum, ergò malè hîc definiri dicuntur.

Reſp.

Non eſt definitio ſed notatio nominis.

Oppon.

Eſt Nugatio in definitione æquiuocorum: nam ſi ſolùm nomen ſit commune, non opus eſt adijcere rationem aliam atque aliam eſſe.

Resp.

Inserũtur illa verba in calce definitionis, perspicuitatis causa.

Oppon.

Canis, vt est multiplex significatione, continetur sub vniuoco, nempè corpore vel substantia, ergò est vniuocum.

Resp.

Continetur remotè sub vniuoco, non proximè: quod requiritur si esset vniuocum.

Oppon.

Si analogum admittatur, sequeretur omnia esse æquiuoca (nam omnium rerum potest esse aliqua similitudo & proportio) sed hoc est absurdum, ergò non est admittendum analogum.

Resp.

Analogum accipitur pro primaria significatione, & sic est vniuocum: ne tamen sua specie veræ significationis fallamur, analogum vt æquiuocum nobis proponitur.

Oppon.

Vox & conceptus sunt diuersa, ergò si æquiuoca sint in voce, non sunt in conceptu.

Resp.

Sunt in voce & conceptu diuerso respectu, vt anteà diximus.

Oppon.

Sanum æquiuocè dicitur de homine, vrina, medicina: sed hæc tria non sunt æquiuoca æquiuocota, teste Boetio, ergò malè definiuntur æquiuoca.

Resp.

Sunt aquiuoca secundùm similitudinem & proportionem.

ARGVMENTA IN VNIVOCA.

Opponens.

Oppugnatio Vniuocorum.

Vniuoca dicuntur secundùm idem nomẽ, & eandem nominis rationem: sed est vocum dici, ergò vniuoca sunt potiùs nomina quàm res ipsæ.

Resp.

Dicuntur per vocem, sunt & consistunt in rebus.

Oppon.

Homo & bellua habent diuersas rationes sub animali, ergò non sunt vniuoca.

Resp.

Respondens.

Habent diuersas rationes proximas sui, sed non habent diuersas animalis, quòd vniuocum vniuocans appellatur, eorum respectu.

Opponens.

Summa genera, differentiæ, propria, accidentia, definiri non possunt: nam, teste Boetio, sola species definitur, ergo non possunt esse vniuoca: nam ea quæ non definiuntur secundùm definitionem prædicari non possunt.

Resp.

Per nomen definitionis in notatione vniuocorum, intelligitur vel germana definitio, vel qualiscunque ratio naturæ par & similis in subiectis.

ARGVMENTA IN denominatiua.

Opponens.

Denominatiua re non differunt à coniugatis, ergò rectè non definiuntur. *Oppugnatio denominatiuorum.*

Respondens.

Ratione differunt; nam denominatiua tantùm prædicationem, coniugata argumentationem respiciunt.

Opponens.

Homo humanum, Aurum aureum, Linea lineatum, Corpus corpulentum, &c. videntur per definitionem esse denominatiua; sed non sunt ex sententia Philosophi 5. Metaphysicorum, ergo pluribus definitio quàm definitum conuenit.

Resp.

Conditio perpetua est denominatiuorum, vt denominans, denominatiuum, & casus re differant à denominato. Cùm ergò aureum ab auro, lineatum à linea re non differant, non sunt denominatiua. Nota.

Opponens.

Somnus somnolentus, studium studiosus oriuntur & clauduntur, vt denominatiua; sed ex sententia omnium interpretum non sunt, ergò malè definiuntur.

Resp.

Definiuntur hîc denominatiua vel re solùm, vel re & voce simul: hæc verò cum voce tantùm conspirent sub ista definitione non continentur.

CAP. XII.

An duæ Diuisiones probè tractentur.

SEQVVNTVR duæ diuisiones, quarũ altera in vocibus, altera in rebus ponitur. Hinc eſt, quod philoſophus in prima dicat, Eorum quæ dicuntur; in ſecunda, eorum quæ ſunt; quaſi inſinuaret vocum dici, rerum eſſe. Prima diuiſio præcedit ſecũdam, quia eſt facilior vocum cognitio, quam rerum ſcientia. Diuiſum primæ diuiſionis eſt vox ſignificatiua fuſiſſimè ſumpta: Membra ſunt ſimplex & complexum: illud recipitur, hoc reijcitur à prædicamentis.

Diuiſum prioris diuiſionis.

Simplex. Simplex eſt vox vna conſtans & incõmutabilis manens ſecundùm ſignificationẽ, vt ſubſtantia, quãtitas, homo, animal.

Complexum. Complexum eſt oratio ſeu propoſitio ex multis vocibus & copula conſtituta, vt, Cæſar pugnat aduerſus patriam. Vt ſecundam diuiſionem intelligas, meminiſſe oportet illius axiomatis, quod (anteà in ſubiecti explicatione) interpretati ſumus: Nimirum, Omne ens rei, ſimplex, finitum, &c. eſſe aut ſubſtantiam aut accidens: ſi ſit ſubſtantia, eſt vel vniuerſalis quæ dicitur de ſubiecto, & non ineſt: vt homo de Socrate, Animal de homine; vel ſingularis, quæ neque de ſubiecto dicitur, quia non habet: neque ineſt, quia eſt ſubſtantia, vt Socrates, Plato. Si ſit accidens, eſt quoq; vel vniuerſale, quod & dicitur de ſubiecto, & ineſt: vt ſcientia dicitur de Rhetorica, & ineſt homini: vel ſingulare, quod quidem ineſt quia eſt accidens (cuius eſſe eſt ineſſe) non tamen dicitur de ſubiecto, quia & ipſum eſt ſingulare, cui nihil ſubijci poteſt: Sic hoc album ineſt huic Gygno; hic calor huic igni; at neque hoc album de Cygno, nec hic calor de igne dicitur. Inhærentiam definit Ariſtoteles Cohærentiam alicuius entis, quod non eſt pars ſubiecti cui inhæret, quodq; ſeperatum à ſubiecto manere non poteſt. Hinc nullas ſubſtantias, aut ſubſtantiarum partes ineſſe: hinc ſola accidentia ineſſe dicimus. Cæterùm, vt loquar cum priſcis interpretibus, octo aſſignantur modi ineſſendi. Primus eſt partis in toto: ſic manus eſt in corpore. Secundus eſt totius in partibus: ſic domus eſt in tecto & fundamento. Tertius eſt generis in formis: ſic animal eſt in homine

Explicatio ſecundæ diuiſionis.

Inhærentia quid.

4. Phyſic.

mine

mine & bellua. Quartus eſt ſpeciei in genere : ſic homo eſt in animali. Quintus eſt formæ in materia : ſic anima eſt in corpore. Sextus eſt effectus in cauſa efficiente : ſic fructus eſt in radice. Septimus eſt rei in fine : ſic virtus eſt in beatitudine. Octauus eſt contenti in continente : ſic vinum eſt in amphora : hinc verſus ille.

Inſunt pars, totum, genus, & ſpecies, calor igni.
Rex in regno, res in fine, locoq́ꝫ locatum.

Vſus
- Primæ diuiſionis, vt ſimplicia recipiantur.
- Secundæ diuiſionis, vt ſubſtantiæ & accidentia diſtinguantur.

Complexum eſt — *Complexum triplex eſt.*
- Voce tantùm, cùm multæ ſint voces, res tamen vna, vt omnis definitio.
- Re tantùm, cùm vna ſit vox, ſignificata autem plura, vt omnis æquiuocatio.
- Re & voce, cùm plures ſint voces pluresq́ue conceptus, vt omnis propoſitio, & hoc complexum propriè hîc intelligitur.

DISTINCTIO SECVNDÆ diuiſionis.

Rerum aliæ ſunt
- Subſtantiæ.
  - Vniuerſales, quæ dicuntur de ſubiecto : ſed non inſunt, vt homo.
  - Singulares, quæ neque de ſubiecto dicuntur, neque inſunt, vt Cæſar.
- Accidentia.
  - Vniuerſalia, quæ dicuntur de ſubiecto, & inſunt, vt color.
  - Singularia, quæ inſunt, ſed non dicuntur, vt hic color.

Subiectum in hac diuiſione eſt, vel
- Inhæſionis, quod ſubijcitur accidenti, vt ignis calori.
- Prædicationis, quod ſubijcitur ſuperiori in eadem ſerie, vt homo animali.

DISTINCTIO MODORVM inhærendi.

Modus inhærendi eſt, vel
- Fusè acceptus, & ſic de eo agitur 4. Phyſicorum.
- Preſsè, & ſic ſolùm accidens ineſſe dicitur.

ARGVMENTA IN PRIMAM diuiſionem.

Opponens.

Vox eſt diuiſum primæ diuiſionis, ſed vox eſt æquiuocum, ergò & ipſa diuiſio eſt æquiuoca. *Oppugnatio diuiſionis prioris.*

Respondens.

Est potius distinctio multiplicis, quàm verà diuisio: vel dicendum est, æquiuocum distinctum vniuocum fieri.

Opponens.

Sub altero membrorum in hac diuisione, nempè sub nomine simplicium continentur omnia quæ sunt in prædicamentis; sed quæ reperiuntur in prædicamentis, res sunt non voces, ergò videtur, quòd diuisum & membra diuidentia res sint non voces.

Resp.

Res quidem sunt in prædicamentis per se, voces autem significatiuæ ratione rerum.

Opponens.

Complexum fit ex multis incomplexis, ergò hæc membra non sunt opposita: nam opposita ex se mutuò non conflantur.

Resp.

Fit sanè quoad compositionem multarum vocum, quæ est materia: non quoad significationem, quæ est forma orationis.

Opponens.

Complexum re, vt canis non differt ab æquiuoco, ergò complexum malè distinguitur.

Resp.

In æquiuoco simplex dictio; in complexo oratio concipitur: sic quamuis re non differant, modo tamen differunt.

Opponens.

Res non sunt complexæ, ergò nec voces, quia signa signatis adæquari debent: at voces sunt signa, res signatæ, ergò si res non sint complexæ, voces non erunt.

Resp.

Defectio vocum causa est, quòd non sit æqualis proportio: nam vt in ratione reddenda vnus calculus sæpè pro mille deponitur, ita frequenter vna vox multis rebus significandis accommodatur.

ARGVMENTA IN SECVNDAM diuisionem.

Opponens.

Oppugnatio secundæ diuisionis.

Ens rei est diuisum secundæ diuisionis; sed ens rei est æquiuocum (nam est in omnibus prædicamentis eodem modo) ergò hæc diuisio est etiam multiplex & æquiuoca.

Resp.

Respondens.

Ens rei tam accidenti quàm substantiæ conuenit; primaria tamen eius significatio est substantiæ, quæ per se subsistit: si ergò pro primario significato sumatur (vt omne analogum sumi debet) erit vniuocum.

Opponens.

Quicquid dicitur de subiecto, inest in subiecto, teste Philosopho, 2. Topicorum: sed vniuersalis substantia, vt homo, dicitur de subiecto, nempe de Platone, ergò & inest.

Resp.

Quicquid dicitur de subiecto, eodem modo inest, quo dicitur; fatemur ergò secundas substantias inesse, non tamen simpliciter, vt accidentia, quorum esse est inesse.

Opponens.

Rodolphus ait hanc quæstionem (An homo sit animal) esse simplicis inhærentiæ: at nihil hic simpliciter inhæret, nisi animal quod est substantia, ergò substantia inhæret.

Resp.

In hac quæstione spectantur duo. { *Res, vt animal, quod non inest.* / *Modus cohærendi animalis cum homine, qui modus est accidens, & inhæret.* } Nota.

Opponens.

Aliquis homo est indiuiduum, seu singularis substantia, sed aliquis homo dicitur de subiecto, nempe de Socrate, ergò singularis substantia dicitur de subiecto.

Resp.

Etsi indefinitè sumptum hoc indiuiduum vagum prædicari videatur, definitè tamen, cùm rem vnam significet, vniuocè de subiectis non dicitur.

Opponens.

Calor est accidens abstractum à subiecto inhæsionis, ergò ei non inest.

Resp.

Est abstractum non in reali separatione, sed in intentionali prædicatione; re enim calor cum igne coniungitur, prædicatione separatur.

Opponens.

Hoc præteritum tempus, & illud futurum tempus sunt singula-

ria accidentia, ſed non inſunt: nam actu requiritur ſubiectum accidentis; quod verò eſt præteritum aut futurum non eſt actu ſubiectum, ergò hæc duo non inſunt.

Reſpondens.

Vt hæ partes temporis ſunt in ſucceſſione, ita inſunt ſucceſſiuè in ſubiecto, vel potiùs actu in primo mobili.

ARGVMENTA IN modos ineſſendi.

Opponens.

Oppugnatio modorum ineſſendi.

Genera ſpeciebus, ſpecies generibus, partes toti, totum partibus in his modis ineſſe dicuntur: ſed per defintionem inhæſionis ineſſe negantur, ergò aut otioſè hij modi, aut inconſiderate illa definitio ineſſendi traditur.

Reſp.

In hiſce modis, nomen inhæſionis latiſſimè ſumitur, in definitione verò propriè.

Opponens.

Materia & forma ſe habent, vt potentia & actus; nam forma eſt actus, materia potentia quædam: ſed actus & potentia ſunt oppoſita, ergò & materia & forma ſunt oppoſita: quo conceſſo, ſequitur quòd forma, non inſit in materia, quia oppoſitum oppoſito non ineſt.

Reſp.

Sunt quodammodò oppoſita quoad modos eſſendi, vt aiunt, non tamen quoad modos exiſtendi vel ineſſendi in compoſito.

Opponens.

Effectus & cauſa efficiens, vt domus & artifex, realiter diſtinguuntur; ſic etiam res & finis, vt homo & beatitudo, ergò horum vnum in altero ineſſe non poteſt.

Reſp.

Quanquam diſtinguuntur ſecundùm eſſentiam, alterum tamen alteri ineſſe poteſt ſecundùm virtutem: vt cauſa poſſit producere effectum, ſic domus ineſt in artifice, ſic calor ineſt ſoli, quia artifex poteſt efficere domum, & quia ſol poteſt efficere æſtum.

Opponens.

Multa in loco, multa in tempore, multa in ordine partium vel ſitu dicuntur, ergò plures ſunt conſtituendi modi.

Reſp.

Resp.

Hæc omnia reducuntur ad octauum modum, quia esse in loco vel tempore nihil aliud significat, quàm extrinsecùs mensurari.

CAP. XIII.

An duæ Regulæ benè tractentur.

DEFINITIONEM diuisionemq; sequuntur regulæ; quarum altera est de cognatis, & inter se necessariò cohærentibus: altera est de diuersis, viq; naturæ inter se disiunctis ac separatis. Illa valet ad rerum (quæ sunt directè in prædicamento) ordinem intelligendum; hæc ad multiplicem naturam diuersorum prædicamentorum distinguendam. Nam vt multa in eadem categoria sunt societate naturæ coniuncta; ita omnia in diuersis prædicamentis, adeoque ipsa prædicamenta sunt re & natura disiunctissima. *Vsus regularum.* *Prædicamẽta natura differunt.*

Prima regula sic est; Cùm alterum de altero, vt de subiecto dicitur; Quicquid de prædicato primæ propositionis directè affirmatur, illud ipsum de primo subiecto etiam dicetur: vt si hanc propositionem texas; Plato est homo, Quicquid de homine qui est prędicatum huius propositionis enunciatur, vt animal, vt corpus, vt substantia; de Platone qui est subiectum eiusdem propositionis efferetur. Potest hæc Regula diffundi etiã ad accidẽtia, vt patebit in distinctione postea. *Primæ regulæ sensus.*

Secunda regula sic se habet, Diuersorum generum, non subalternatim positorum diuersæ sunt species & differentiæ. Per diuersa genera intelligo, vel diuersa prædicamẽta, vt sunt substantia & qualitas: vel diuersa genera in diuersis prædicamentis, vt sunt animal in substantia, scientia in qualitate; vel deniq; diuersa genera sub eodem prædicamento, vt sunt animal & planta, corpus & spiritus in substantia. Horum omnium diuersæ sunt species, diuersæ sunt differentiæ, diuersæ naturæ, exempli causa. Species substantiæ sunt, corpus, spiritus; species qualitatis habitus & naturalis potentia; species animalis homo & bellua; species scientiæ Grammatica, Rhetorica. Si vrgeas scientiam & animal habere eandem differentiam, nempe Rationale: Respondeo idem Rationale esse *Secũdæ regulæ sensus.* *Triplex interpretatio regulæ.* *Rationale duplex.*

nomine in vtroque non re; nam ratio in ſcientia dirigit, in homine autem diſcutit & conſultat.

Cautiones in prima regula obſeruandæ, ſunt,

1. Vt non ſit à rebus ad voces progreſſio, quare non ſequitur, Plato eſt homo, homo eſt ſpecies, ergò Plato eſt ſpecies.

2. Vt non ſit à ſenſu diuiſo ad malè coniunctum diſputatio: quare non ſequitur; Homo eſt animal, animal eſt rationale & irrationale, ergò & homo eſt rationalis & irrationalis.

3. Vt non ſit ab vno latere prædicamenti ad alteram tranſitio, hinc non ſequitur; Plato eſt rationalis, rationale eſt re idem cum anima rationali, anima rationalis eſt incorporea, ergò Plato eſt incorporeus.

4. Vt non ſit à concreto ad abſtractum tranſlatio, vnde non ſequitur: Plato eſt iuſtus, iuſtum eſt qualitas, ergò Plato eſt qualitas.

5. Vt non ſit ſuppoſitionis mutatio vel æquiuocatio, vnde non ſequitur, Acteonis canis eſt canis, Canis eſt Sydus cæleſte; ergò Acteonis canis eſt Sydus cæleſte.

6. Vt affirmatiua ſit prima propoſitio, ſecunda vniuerſalis, cuius defectu non ſequitur: Plato non eſt leo, leo eſt animal, ergò Plato non eſt animal.

DISTINCTIO SECVNDÆ Regulæ.

In ſecunda regula ſpectantur duo.

Vſus, vt per illam cognoſcamus prædicamenta omnia eſſe diſiunctas naturas, quod inſinuatur per diuerſas differentias, quæ ſemper diuerſas naturas rerum pariunt.

Interpretatio, quę eſt triplex, vt per diuerſa genera intelligam⁹

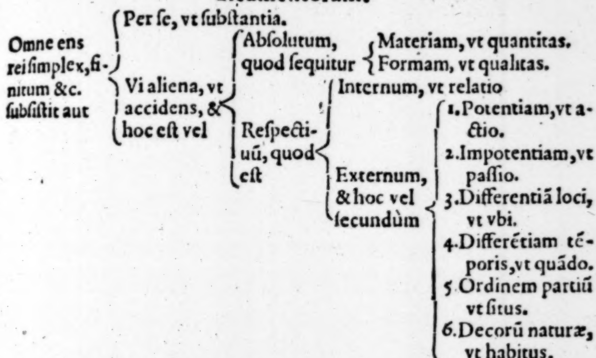
1. Vel diuerſa prædicamenta, quæ diuiduntur diuerſis differentijs.

2. Vel diuerſa genera ſub diuerſis prædicamentis, quæ & conſtituuntur & diuiduntur varijs differentijs.

3. Vel diuerſa genera non ſubalternatim poſita ſub eodem prædicaméto, vt ſũt animal, planta, quæ quoque diuerſas differentias diuidentes, & proximè conſtituentes diuerſas habent.

DISTIN-

DISTINCTIO DECEM PRÆdicamentorum.

ARGVMENTA CONTRA I. REGVLAM.

Opponens.

In hac regula est necessaria consecutio, ergò est pars inuentionis.

Resp.

Hîc ordinem rerum, illîc conclusionem: hîc vim prædicandi, illic necessitatem consequendi respicimus.

Opponens.

Hoc genus est genus, genus est vniuersale, ergò hoc genus est vniuersale: in his propositionibus obseruantur cautiones regulæ, & tamen non sequitur conclusio, quia hoc genus est indiuiduum, non vniuersale.

Resp.

Aliud est dicere, hoc genus, aliud est dicere, hoc animal: nam hoc animal est res singularis: hoc genus est vniuersale: quippe cùm loquamur de substantia, quæ est suũ genus, rectè dicere possumus, hoc genus, nimirum sustantia, differt ab illo, nempe quantitate.

Oppon.

Non sequitur, vbi simplex, est vbi: vbi est circũscriptio corporis à loci circumscriptione procedens: ergò vbi simplex est circũscriptio corporis à loci circumscriptione procedens: idem arguitur de quando simplici.

Resp.

Postrema illa sex prædicamenta à notiore definiuntur, vt vbi

compositum, quando compositum: non simplex.

ARGVMENTA IN SECVNdam regulam.

Oppon.

Vegetabile est differentia plantæ, & tamen dicitur de animali, quod est genus ei oppositum, ergò diuersa genera non subalternatim posita habent eandem differentiam.

Resp.

Vegetabile non est proxima differentia plantæ, qua distinguitur ab animali, sed insensibile secundùm Dialecticos.

Opponens.

Anima vegetatrix est proxima forma plantæ secundùm Philosophos: ergò vegetabile est proxima differentia plantæ secunduùm Dialecticos: Antecedens probatur, quia tres animæ, tres formæ sunt, vigens plantæ, sentiens belluæ, ratiocinans hominis. Argumentum tenet, quia vt anima ipsa est forma physica, ita semper potentia eiusdem animæ est forma Dialectica.

Forma physica est actus, differẽtia dialectica est potentia.

Resp.

Etsi anima vigens sit forma physica, tamen ea forma non est in bellua. Nam vna anima est in illa, nempè sentiens: altera autem est tantùm potentia iuxta Philosophorum sententiam.

Oppon.

Si vera sit hæc regula, prædicamenta accidentium de substantia non dicerentur. Nam per hanc regulam re & natura per diuersas differentias à substantia distinguũtur: sed hoc est absurdum concedere, ergò regula fallax & otiosa esse videtur.

Resp.

Accidentia re quidem distinguũtur à substantia, prædicantur tamen non propter necessitatem subiecti (quod illis non caret) sed propter necessitatem sui, quia sine subiecto concidunt necessariò. Præterea in substãtia considerantur essentia & existentia: omnia accidentia sunt re disiuncta ab illa in essentia, coniuncta tamen in existentia.

Oppon.

Prudentia est species scientiæ & virtutis: at scientia & virtus sunt genera non subalternatim posita, ergò genera non subalternatim posita habent eandem speciem.

Resp.

Resp.

Quamuis Albertus scientiam & virtutem diuersa genera esse affirmet, quoad distinctionem virtutum moralium & intellectualiũ, non tamen id dicit quoad prædicationem Dialecticam: nam virtus de scientia, vt superius de inferiore prædicatur.

ARGVMENTA IN DISTINCTIONEM decem prædicamentorum.

Oppon.

Vnum est prædicamentum substantiæ, ergò vnum est accidentiũ. Ratio sequitur à loco topico, quia quot modis vnum oppositorum dicitur, tot modis & alterum. *Oppugnatio distinctionis prædicamentorum.*

Resp.

Locus ille propriè de aduersis intelligitur: at accidens & substãtia sunt disparata.

Oppon.

Respectiuum prædicamentum dicitur à respiciendo absolutum: sed nouem illa genera accidentium respiciunt substãtiam, ergò inter nouem illa frustra quantitas & qualitas nominantur absoluta.

Resp.

Respectu substantiæ quidem omnia prædicamenta sunt respectiua, quippe est basis & fundamentum omnium: Cæterùm respectu quorundam effectorum, quæ ab illis procedunt & pariuntur, absoluta ex parte appellari solent.

Finis Anteprædicamentorum.

CAP. XIIII.

Vtrum substantia rectè definiatur, & diuidatur.

SI reliqua prædicamenta ad substantiam, vt lineæ multæ ad vnum centrum, vt partes ædificij ad vnum fundamentum reuocantur; si absque ope substantiæ interitum naufragiumque sui sentiant omnino & patiantur; si denique à substantia, vt rami à radice, vt riui à fonte dimanent & deriuentur: nemo potest iure ordinem (quo vsus est Aristoteles repræhendere.) Cæterùm nouem illa capita rerũ à substantia, ita substantiam intuentur, vt hac conuulsa cadãt, *Ratio ordinis.*

vt hac tuta & illœsa, conseruentur: ei enim soli incumbunt, inhærent ac nituntur: quippe eorum esse, vt aiunt, est rei soli inesse & inhærere. Cùm constet de ordine, reliquum est de partitione substantiæ, in primam & secūdam pauca dicamus.

Vtrum res an vox diuidatur

Non res hoc loco, vt multi volunt, sed vox & nomen substantiæ analogicè diuiditur: Quasi diceres: substantiarum alia est prima, alia secunda: id est, eorum quæ substant accidentibus, aliud est quòd proximè & primùm subijcitur, vt Plato: aliud est quod remotè subest, vt homo. Primùm enim accidentia in res singulas, deinceps quasi per gradus in res vniuersas cadūt, sed ita cadunt vt hæ illis: hoc est, res vniuersæ rebus singulis alligatæ & astrictæ cōueniant. Hinc est, quod dicat Aristoteles, sublatis primis naturis, nihil loci relinqui cæteris omnibus, id est, nec substātijs secūdis, nec accidētibus: non illis, quia nō sunt, si cū rebus singulis non cohæreant: non his, quia eorum vis & natura tantùm à substantia dependet. At dices, inferioribus sublatis, non tolli superiora: quia hæc tollunt, sed non tolluntur, vt ait Porphyrius in communitatibus. Respondeo, omnia indiuidua simul sumpta non esse inferiora, sed paria; quare, si affirmemus, conuulsis inferioribus coniunctim sumptis, tolli omnino superiora, non est absurdum. Diuisionem istam substantiæ sequuntur membrorum definitiones. Prima substantia est res singularis in vltimo naturæ actu posita & completa, quæ primùm, propriè & maximè subijcitur, quæq; nec de subiecto vllo dicitur, nec in subiecto vllo inest, vt Plato. Secunda substantia est res vniuersalis per se subsistens, sub cuius amplexu primæ substantiæ continentur, vt homo.

Interitus rerū vniuersarum sequitur interitum rerū singularum collectim sumptarū

Obiectio.

Solutio.

Prima substātia quid.

Secunda substantia quid.

Prima substantia primùm respectu infimæ speciei, propriè respectu quantitatis, maximè respectu omnium accidentium (quorum est capax) subesse dicitur.

Prædicatio secundæ substātiæ.

Secundæ substantiæ, vt genera, species, & differentiæ, de primis essentialiter secundùm nomen & definitionem prædicantur: sic animal, vt genus; sic rationale, vt differentia; sic homo, vt species, de Platone affirmatur. Hinc emergit facilè discrimen inter vniuersalia accidentia, & secundas substantias, quòd illa in abstracto nec nomine nec ratione de primis substantijs efferantur; in concreto autem (etsi nomine quidem) ratione tamen essentiali nunquam dicuntur, vt calor de

igne,

igne, ſplendor de cœlo; neque ſecundùm nomen, neque ſecundùm rationem prædicantur. Calidum autem & ſplendidum dicuntur quidem ſecundum nomen, at ſecundùm definitionem enunciari non poſſunt, vt vniuerſales ſubſtantiæ quibuſcum hic conferuntur.

Præcedit ſubſtantia reliqua, quia eſt

- Illorum materia, non ex qua conſtant (talem enim non habent) ſed in qua continentur.
- Illorum quaſi forma, per quam, teſte Philoſopho primo demonſtrationis, definiuntur & diſtinguuntur accidentia.
- Illorum efficiens cauſa, à qua fluunt & oriuntur omnia.
- Illorum finis, propter quem fiunt, & in quo ipſa conſeruantur. Sic in omni genere cauſæ, diuerſo reſpectu præcedit omnia accidentia.

Dicitur ſubſtantia à

1. Subſtando, quod ſubeſſe vel eſſe ſubiectum ſignificat, & ſic in primam & ſecundam diuiditur.
2. Exiſtendo, quod eſt in rerum natura eminere actu, remque ſingularem fieri.
3. Eſſendo, quod eſt, conſtantem & immutabilem naturam habere.
4. Subſiſtendo, quod eſt ſine vlla ope accidentium vi ſua cohærere, vnde ſubſtantia definitur ens, per ſe ſubſiſtẽs, neutiquam indigens, vt ſit.

Subſtantia triplex

- Re tantùm, vt differentia eſſentialis.
- Modò tantùm, vt genera & ſpecies in prædicamentis accidentium, quæ habent modum ſubſtantiæ, cùm tamen non ſint: iuxta illud, vnumquodque eſt quid in ſuo genere.
- Re & modo, vt genera & ſpecies in recta linea ſubſtantiæ, lineæ verò ſubſtantiæ ſunt duæ,

Incorporea Substantia Corporea.

Incorporea	Corporea
Spiritus	*Corpus*
Angelus	*Corpus animatum*
Anima.	*Animal.*
Anima rationalis.	*Homo*
Anima Platonis.	*Plato.*

Argumenta

Opponens.

Oppugnatio ordinis.

Accidentia nec materiam, nec formam habent, ergò substantia ob has causas non præcedit.

Resp.

Non habent materiam ex qua constant, habent tamen in qua sunt: similiter veram & germanam formam non habent, per suum tamen subiectum distinguuntur, quod munus est differentiæ.

Oppon.

Causæ confundi non possunt in vno, teste Philosopho 2. Physicorum, ergò substantia non est omnis causa.

Resp. *Verum est eodem respectu.*

Oppon.

Omnia prædicamenta sunt prima principia rerum, sed nihil prima principia præcedit, ergò substantia reliqua non præcedit.

Resp.

Sunt prima principia in suo ordine, at aliquid prius esse potest in alio, &

alio, & sic est substantia efficiens causa omnium.

Opponens.

Per actionem generantis, quæ est accidens, sæpè fit substantia, vt Socrates, ergò aliquod accidens est prius substantia.

Resp.

A simpliciter ad secundum quid nō sequitur ratio, vel concedendum est aliquod accidens esse prius aliqua substantia tempore, non natura, non causa.

ARGVMENTA IN SIGNIFICAtionem & diuisionem substantiæ.

Oppon.

Solùm subsistit Deus, teste Philosopho: 12. Metaphysicorum: ergò substantia à subsistendo non dicitur. Subsistere enim est omninò, & simpliciter per se cohærere, sed sic solus Deus, qui est incōmutabilis, subsistit. *Oppugnatio significationis.*

Resp.

Deus solùm subsistit absolutè, substantia autem respectu accidentium per se subsistere dicitur.

Oppon.

A substando dicta substantia est multiplex: sed nullum multiplex est in prædicamento, ergò à substando non dicitur.

Resp.

A substando dicta substantia distinguitur analogicè, non diuiditur propriè.

Oppon.

Existere spectat ad res singulares: sed series cuiusq; prædicamēti, teste Porphyrio, clauditur & terminatur infimis speciebus, non indiuiduis: ergò frustrà distinguitur substantia ab existendo. *Porph. cap. de specie.*

Resp.

Series prædicamenti est duplex	*Formalis, quæ ima specie:*
	Materialis, quæ indiuiduo clauditur.

Prædicamēti series duplex.

Oppon.

Materia prima, forma prima, dicuntur substantiæ, primo Physicorum: sed neque primæ neque secundæ sunt, ergò malè diuiditur substantia.

Resp.

Sunt substantiæ physicè, non Dialecticè, reducuntur tamen vt causæ ad effecta.

Opponens.

Pars non est totum, sed substantia est pars huius prædicamenti, cum sit suum genus, ergò rectè substantia prædicamentum non dicitur.

Resp.

Accipitur nomen substantiæ vel pro summo genere, & sic est pars: vel pro tota serie aggregata, & sic totius prædicamenti nomen vendicat.

Oppon.

Superficies, quæ est quantitas, prius substat colori, quàm paries, ergò substantia non primùm subycitur.

Resp.

Subiectum est duplex { *Quo, id est, quo interiecto materialia accidentia suscipiuntur in substantiam, & hoc est quantitas.* *Quod: id est, in quod per se suscipiuntur, & hoc est substantia.* }

CAP. XV.

An sex proprietates substantiæ rectè assignentur.

Cur proprietates rebus attexuntur.

CVm summa genera nec verè definiri, nec rectè describi possint: tamen per communitates propriasque affectiones vtcunq; à Philosopho delineantur. Authore enim Boetio; si res à prioribus, per causas demonstrari non possint, à posterioribus per effecta semper explicari debẽt. Hinc est quod Aristoteles in calce cuiusq; prædicamenti propria quædam attexuerit; vt ex illis, summorum generum (quæ sunt à sensibus remotissima) vires & naturæ accuratiùs colligantur.

Proprietates 6 *Prima.*

Substantiæ proprietates assignantur sex, quarum prima est, vt non insit subiecto. Ratio est, quia ipsa substantia est subiectum, at subiectum subiecto inesse non potest.

Secunda.

Secunda est, vt omnis vniuersalis substantia de prima vniuocè & essentialiter dicatur. Hinc tàm propria, quàm accidentia excluduntur: nam etsi & illa quidem vniuocè prædicentur, non tamen essentialiter, vt secundæ substantiæ.

Tertia

Tertia eſt, vt ſubſtantia ſignificet hoc aliquid: id eſt, rem ſingularem, completam, adeoque perfectè exiſtentem in rerum natura. Hinc ſecundæ ſubſtantiæ ſub appellationis figura, id eſt, ſub communis nominis ſignificatione hoc aliquid ſignificare dicuntur. 3.

Quarta eſt, vt non ſuſcipiat contraria aduerſa, id eſt, vt vna ſubſtantia non ſit aduerſa alteri; nam aduerſa ſunt accidentia, quæ agendo & patiendo ſe mutuò expellunt ex eodem ſubiecto capaci vtriusque, niſi vnum inſit à natura, vt calor igni: at ſubſtantiæ non ſunt accidentia, nec poſſunt permiſceri in vno ſubiecto, cùm ſint ſubiecta omnium, ergò non ſuſcipiunt contraria. 4.

Quinta eſt, vt non ſuſcipiat magis & minus ab eſſendo vel ſubſiſtendo, vt aiunt: ab exiſtendo autem & ſubſtando ſuſcipit. Nam Plato magis exiſtit, magis ſubſtat quàm homo, non tamen magis eſt, nec magis ſubſiſtit. 5.

Sexta & poſtrema proprietas eſt, vt omnis ſubſtantia, vna eademq; conſtans numero, capax ſit contrariorum: hoc eſt, vt ſit ſubiectum pugnantium qualitatum: ſic Plato, nunc frigidus, nunc calidus, nunc bonus, nunc malus eſſe poteſt. Oratio & opinio videntur eſſe veræ & falſæ quæ non ſunt ſubſtantiæ. Videntur quidem & ſunt vt ſigna, non vt ſubiecta: nam à rebus in oratione & opinione intellectis, veritas & falſitas dependent, necnon in illis ſunt, vt in germanis ſubiectis: res enim ſunt veræ vel falſæ, oratio & opinio ita eſſe vel non eſſe ſignificant. 6. *Obiectio* *Solutio.*

DISTINCTIO ET ARGVMENTA primæ communitatis.

Diſtinctio primæ communitatis.

Non ineſſe in ſubiecto accipitur, vel
- Contradictoriè, & ſic negatio ſubſtantiam ineſſe non negat, ſed tantùm reſpectu accidentium.
- Priuatiuè, & ſic eſt propriũ ſecundo modo: conuenit enim omni, non ſoli, quia principijs, partibus, & tranſcendentibus etiam competit, quæ per ſe & vi ſua non ſunt abſolutæ ſubſtantiæ.

Ratio cur nõ inſit ſubſtantia eſt triplex
- Quia eſt ſubiectum, at ſubiectum ſubiecto non ineſt.
- Quia eſt pars, at nulla pars ineſt.
- Quia ſolùm accidens ineſſe dicitur: vt patet in ſecunda diuiſione.

Opponens.

Oppugnatio primæ communitatis.

Non ens non potest esse proprium substantiæ (quæ est ens perfectissimum) sed non inesse in subiecto est non ens, ergò non est substantiæ proprium. Maior patet, quia id quod non est, non potest esse proprium: minor probatur à loco contradicentium, quia esse in subiecto est ens, ergò non inesse est non ens.

Respondens.

Negatio ista, nec esse rerum, nec omninò inesse negat; est enim ista negatio mixta, id est: partim negans, partim affirmans: negat enim substantiam inesse vt accidens, non negat esse omninò, quod faceret, si esset contradictoria.

Opponens.

In diuisione secunda antepraedicamentali, & in distributione substantiæ anteà explicata, satis discussa est hæc communitas, ergò otiosa est ista repetitio.

Resp.

In secunda diuisione distinctio prædicationis ab inhæsione, in distributione substantiæ ratio definitionis, in hoc loco modus propriæ passionis spectatur; diuerso ergò respectu ter eiusdem rei fit repetitio.

Opponens.

Non inesse in subiecto est quiddam complexum, ergò rei simplicis non est proprium; argumentum est Philosophi 5. Topicorum.

Resp.

Agit illic solùm de germanis proprijs specierum infimarum, quæ sunt simplicia.

DISTINCTIO ET ARGVMENTA secundæ Communitatis.

Distinctio secũdæ communitatis.

Prædicatio vniuoca duplex.
- Essentialis, & hæc soli secundæ substantiæ conuenit.
- Communis, & hæc etiam accidentibus & proprijs accommodatur. Conuenit hoc proprium primo modo, soli, non omni, quia primæ substantiæ non competit.

Opponens.

Oppugnatio secundæ communitatis.

Dicit Philosophus in textu; Hoc proprium non solùm substantijs, sed etiam differentijs conuenire; ergo insinuat, vel differentias non esse substantias, vel soli substantiæ non conuenire.

Resp.

Respondens.

Triplex Substantia
- Re tantùm, & sic differentiæ sunt substantiæ.
- Modo, & sic accidentia in suis prædicamentis.
- Re & modo, & sic hoc loco differentiæ substantiæ esse negantur.

Opponens.

Differentiæ & summa genera definitiones non habent, ergò vniuocè essentialiter non prædicantur.

Resp.

Etsi non habent definitiones proprias, habent tamen essentiales conceptus, quod est satis.

Opponens.

Voces prædicantur, sed substantiæ secundæ non sunt voces, ergò secundæ substantiæ vniuocè de primis non dicuntur.

Resp.

Voces & signa dicuntur, res verò vt signata & subiecta vocum essentialiter prædicantur: res enim per voces de rebus efferuntur.

DISTINCTIO ET ARGVMENTA tertiæ Communitatis.

Distinctio tertiæ communitatis.

In tertia proprietate considerantur.
- Modus conueniendi, vt sit per se primo modo proprium.
- Interpretatio, vt soli primæ substantiæ per se; secundæ verò sub appellationis figura conueniat, vt suprà.
- Conditio triplex.
  - Prima, vt sit substantia: hinc accidens excluditur.
  - Secunda, vt sit substantia singularis, hinc vniuersalis propriè non significat sed confusè.
  - Tertia, vt sit completa in vltimo actu naturæ. Hinc inchoata, vt fœtus in vtero, ouum sub gallina, semen in terra excluduntur, quia incertum adhuc est, quid significent: vltimam enim adhuc formam non receperunt.

Opponens.

Plato omnisq; prima substantia est hoc aliquid, ergò non significat.

Respondens.

Pro re accepta prima substantia est hoc aliquid, sub ratione tamen nominis significat.

Opponens.

Anima Socratis est singularis substantia, at non significat hoc aliquid (quia non est in vltimo actu naturæ) ergò omni primæ substantiæ non conuenit, significare hoc aliquid.

Resp.

Anima Socratis, omnisq́; spiritus singularis, vt Michael, Gabriel, sunt in vltimo actu subsistendi; & proinde hoc aliquid significant; nam quamuis non sint in vltimo actu naturæ Physicæ, sunt tamen in vltimo actu naturæ, vt aiunt, naturantis.

Opponens.

Anima Socratis est pars, sed pars non est completa, ergò anima Socratis non significat, hoc aliquid.

Resp.

Anima Socratis consideratur, vel { *Vt informat corpus Socratis, & sic est pars, & non significat.* / *Vt est species spiritus, & sic est completa & significat.* }

Opponens.

Nullam mentionem facit incorporearum substantiarum Aristoteles in hoc prædicamento, ergò de illis hæc propriè intelligi noluit.

Resp.

Argumentum ab authoritate negatiuè non valet: præterea, etsi hîc mentionem non facit, dicit tamen in libro tertio de Animo, animam esse incorpoream substantiam, esse æternam, non sub corpore; ergò etiam aliam lineam, seriemq́; substantiæ intellexit, sub qua spiritus (de quibus sæpissimè agit) contineantur: nam aliter toties Deum, intelligentiásque in Metaphysicis incorporeas substantias non appellasset, si illas omnino ab hoc ordine rerum excludi voluisset.

Cap. 5.

11 lib. Meta.

DISTINCTIONES ET ARGVMENTA QVARTAE ET QVINTAE Proprietatum.

In quarta

- In quarta proprietate cõsiderãtur
  - Modus, qui est secundus proprij, conuenit enim omni substantiæ non suscipere cõtrarium, non conuenit soli, quin & etiam quantitati conueniat. *Distinctio quartæ proprietatis.*
  - Ratio, ex
    - Parte subiecti, quia subiectum subiecto non est contrarium.
    - Parte contrarij, quod natum est vicissim inesse in eodem subiecto, quod nulli substantiæ conuenit.
  - Distinctio, quod aliquid sit, contrarium,
    - Obiectiuè, id est, vt vnum alteri sit contrarium, vt calor frigori, & sic substantia non suscipit.
    - Subiectiuè, id est, vt successiuè contraria inhæreant, vt album & nigrum in pariete, & sic substantia suscipit.

- In quinta proprietate spectantur.
  - Modus, vt conueniat omni, non soli. *Distinctio quintæ proprietatis.*
  - Ratio quæ est à
    - Negatione causæ, nam susceptio contrarij negatur, quæ est causa, ergò negatur susceptio magis & minus, quæ est effectus.
    - Definitione, nam susceptio magis & minus est contrariorum permistio in eodẽ subiecto, at ita substantiæ non permiscentur.
  - Distinctio, quod aliquid suscipiat magis & minus.
    - Subiectiuè, & sic vna substantia est magis substantia quàm alia à substãdo, vt Plato magis quàm homo substat.
    - Perfectiuè, & sic vna substantia est magis quàm alia, vt homo quàm bellua.
    - Dimensiuè, & sic etiam vna substantia est magis substantia, id est, maior quàm alia, vt vir quàm puer.
    - Intensiuè ab essendo vel subsistẽdo, vt aiunt, & sic vna non est magis substantia, quàm alia, & hoc modo intelligitur proprium.

Opponens.

Vltima proprietas requirit, vt substantia suscipiat contraria, ergò quarta malè negat. *Oppugnatio quartæ proprietatis.*

Respondens.

Vltima requirit, vt sit subiectum contrariorum, quarta negat esse obiectum ipsumq́ꝫ contrarium.

Opponens.

Primo libro Physicorum dicit Philosophus, esse contrarietem in

Multa argumenta in vnū cumulum congesta.

quouis genere: in secundo de Ortu & Interitu, & quarto de Cælo dicit, Elementa esse contraria: libro de longitudine & breuitate Vitæ, affirmat, corruptibile corrumpi à contrario: sed substantia est genus, & elementa sunt substantiæ, resq; in substantia corrumpuntur, ergò est contrarietas in substantia.

Respondens.

Ad primam partem argumenti respondetur, quòd per contrarietatem in quouis genere intelligat Philosophus, repugnantiam differentiarum, quæ sunt disparata non aduersa. Ad secundam respondetur, quòd elementa sint contraria per accidens, id est, per suas qualitates, non per se. Ad tertiam respondetur, quod per contrarium, quo aliquid corrumpitur, priuationem formæ intelligat.

Opponens.

Qualitates elementorum sunt contrariæ, ergò & ipsa elementa, quia contrarietas effectuum arguit contrarietatem causarum, secundo Topic.

Resp.

Contrarietas effectuum arguit contrarietatem causarum effectiuè; non quòd ipsæ causæ sint contrariæ, sed quòd possint istiusmodi effecta contraria producere: nec est absurdum, si dicas causam id posse producere quod non habet, nisi virtute, vt aiunt, sic enim sol efficit calorem, & tamen non est calidus; & sic elementa pariunt contrarietatem, cùm tamen in subsistentia sua non sint contraria.

CONTRA QVINTAM.

Opponens.

Oppugnatio quintæ.

Secundo de Ortu, ignis magis substantia dicitur quàm terra, ergò substantia suscipit magis & minus: in hoc etiam capite, dicit, vnam esse magis substantiam quàm aliam.

Resp.

Ignis dicitur magis substantia quàm terra, id est, perfectior: sic homo est perfectior belluâ; sic spiritus ipso homine; ad alteram partem argumenti respondeo, vnam substantiam esse magis quàm aliam à substando, non à subsistendo.

Opponens.

Deus, vt habetur primo de Cælo, & 11. Metaphysicorum, maximè omnium subsistit, quia nullum accidens (quod arguit imperfectio-

fectionem) inest Deo: & quia nullâ aliâ substantiâ omninò indiget vt subsistat. Hoc posito sic arguo. Quæcunq; propiùs accedunt ad illud quod maximè subsistit, magis subsistunt, quàm, quæ magis recedunt ab illo: sed spiritus, omnesq; incorporeæ substantiæ magis accedunt ad illud (quod maximè subsistit) nempe ad diuinam naturam, quàm corpora, vt truncus, vt lapis, ergò sunt quædam substantiæ, quæ à subsistendo suscipiunt magis & minus.

Resp.

Solus Deus vi suâ subsistit, à quo omnia suum esse habent; substantiæ verò per se subsistere dicuntur comparatione accidentium, quæ esse non possunt si non insint. Quare de argumento sic sentio, Metaphysicas substantias, vt sunt spiritus, magis subsistere, quia propiùs accedunt ad naturam diuinam. Hîc tamen fit comparatio substantiarum more Dialectico; & sic vna non est magis substantia quàm alia, quia omnes æqualiter subsistunt & sunt respectu accidentium, quæ nec sunt, nec subsistunt nisi per substantias. Verumtamen si corpus cum spiritu, spiritus finitus cum Deo (qui est infinitus) comparetur, magis subsistere Deum, quàm spiritum, magis subsistere spiritum, quàm corpus existimo: nam Deus nullo omnino ente indiget, vt sit, Spiritus minus indiget quàm corpus.

Opponens.

Elementorum formæ sunt tantùm retusæ, & non extinctæ in mixto: sed retundi formas nihil aliud est, quàm remitti, minusq; suscipere, ergò substantiæ, nempè elementorum formæ suscipiunt magis & minus. Maior probatur ex primo de Ortu, vbi vult Philosophus, sic manere formas elementorum in mixto, vt iterum redeant ad suas naturas: quod fieri non possit, si penitus extinguerentur.

Resp.

Formæ elementorum non manent, sed penitùs extinguuntur: nam generatio mixti est corruptio elementi; at corrumpi elementum non posset, si forma maneret. Respondeo tamen ad argumentum, manere in materiâ mixti potentiam quandam ad formam elementi, vt est in radice Plantæ (hyemis procellâ concussæ) ad florem fructumq; in æstate.

DISTINCTIO ET ARGVMENTA ſextæ Proprietatis.

Diſtinctio ſextæ proprietatis.

Subſtantia capax contrariorum eſſe probatur à
- Firmitate ſubiecti, quòd eſt baſis omnium accidentium, & proinde contrariorum.
- Infirmitate accidentium, quorum eſſe eſt ineſſe.
- Definitione contrarij, quæ eſt, vt viciſſim ſuccedat cõtrarium contrario in eodem ſubiecto.

Opponens.

Oppugnatio ſextæ.

Vnum numero eſt ſolùm indiuiduum, ſed ſecunda ſubſtantia non eſt indiuiduum, ergò ſecundæ ſubſtantiæ non conuenit hoc proprium, nam requiritur vt ſit vnum numero.

Reſpondens.

Secunda ſubſtantia conſideratur, vel
- *In potentiâ confuſè, & ſic non eſt eadem numero.*
- *In actu contractè, & ſic eſt eadem numero.*

Opponens.

Cælo (quod non eſt capax vllius externæ impreſſionis vel affectionis, teſte Ariſtotele tertio de Anima) igni, multiſq; alijs, quibus innata eſt vna qualitas, non conuenit hoc proprium, ergo non eſt proprium quarto modo.

Reſp.

Reſpondet Philoſophus, cœlum, ignem, cæteráque omnia ſuſcipere ex parte materiæ, non ex parte formæ. Reſpondent quidam interpretes excipi illas ſubſtantias, quibus vna qualitas ineſt à naturâ, vt calor igni. Poſtremò, alij dicunt cælum ſuſcipere raritatem & denſitatem; ignem ſurſum & deorſum ferri: quæ opinio non vehementer placet. Secunda reſponſio maximè probatur.

Opponens.

Differentiæ ſunt ſubſtantiæ, at non ſuſcipiunt contraria, ergò omni ſubſtantiæ non conuenit.

Reſp.

Proprium hoc datur de ſubſtantijs ſecundùm rem & modum in recta linea contentis: differentiæ verò ſuſcipiunt per ſpecies quas conſtituunt.

Opponens.

Superficies, quæ eſt quantitas, nunc alba nunc nigra exiſtit, vna tamen numero, conſtans ſub vtraque qualitate, ergò non ſoli ſubſtantiæ conuenit.

Reſp.

Superficies ſeu quantitas ſuſcipit, vt ſubiectum, quo: non vt ſubiectum quod: id eſt, ſuſcipit ope ſubſtantiæ cui inhæret: non per ſe, vt ſubſiſtit.

Oppon.

Materia prima eſt capax omnium formarum, ergò contrariorũ: ſed materia prima non eſt ſubſtantia, ergò non ſoli ſubſtantiæ conuenit hoc proprium.

Reſp.

Materia prima capax omnium dicitur, non actu, ſed potentia: eſt enim expers omnis formæ: aptitudinem tamen habet in conſtitutione rerum ad omnem formam: at ſubſtantia hîc intellecta vna actu & numero conſtans, ſuſceptibilis eſt contrariorum.

Finis Subſtantiæ.

DE QVANTITATE.

CAP. XVI.

Vtrum quantitas rectè definiatur ac diuidatur.

DE quantitate, quidam ex priſcis Interpretibus Ariſtotelis, tàm abſtruſè ſcriptitarunt, vt in biuio quaſi vacillantes, iam multi eam (in quâ eſt pondus, & menſura rerum omnium) nullius ponderis & momenti eſſe opinentur. Quare de illâ acturi, ſuo officio ſe functos egregiè exiſtimant, ſi vel omninò tacuiſſe (de re tanta inſinuando multa) vel docuiſſe pauca (de re tàm paruâ demonſtrando nulla) videantur. Nos verò, nec illorum obſcuram diligentiam, nec horum incuriã & negligentiam ſequuti, mediâ veluti inſiſtemus via, reſerantes multa, quæ neceſſitatem: reſecantes omnia, quæ vanitatem habent. Succedit ergò quantitas ſubſtantiæ ordine naturæ: nam quamuis qualitas ordine dignitatis excellit; quippe

Interpretum explicationes quales.

Ordo quãtitatis.

quæ imitatur formam, necessitatis tamen ordine quantitas est anteponenda. Nam per quantitatem (vt homines per vestibulum in domum) omnia propemodum accidentia recipiũtur in substantiã, in quâ, vt in vltimo subiecto conseruantur.

Significatio. Significatio quantitatis est mathematica, vt linea in mente ficta: Physica, vt figura in re constituta; Dialectica, quæ partim in re quoad constitutionem, partim in voce quoad prædicationem consistit.

Dialectica quantitas. Dialectica Quantitas est mensura proximè inhærens materię, ratione cuius inhærentis subiectum denominatur quantum; diuiditurque in partes integrales tàm homogeneas quã heterogeneas. Partes homogeniæ sunt similares, quæ idem nomen cum suo toto sortiuntur, vt quæuis aquæ guttula, aqua: quæuis terræ glebula, terra dicitur. Heterogeneæ sunt dissimilares, quæ diuersis nominibus à toto distinguuntur, vt manus, caput, oculus. &c.

Diuisio quantitatis. Ita definita quantitas, vt genus in suas species diuiditur; nimirum, in continuam & discretam. Continua est mensura, cuius partes coaptantur ad terminum communem, qui est initium vnius partis, & finis alterius: sic lineæ partes ad punctũ: sic superficiei partes ad lineam copulantur.

Disiũcta quãtitas. Discreta quantitas est, cuius partes nullo termino communi connectuntur, vt partes numeri, quæ sunt vnitates, partes orationis quæ sunt literæ ac syllabæ.

Coniuncta quantitas. Coniunctæ quantitatis quinq; enumerantur species; linea, superficies, corpus, locus, tempus.

Distinctæ quantitatis duæ tantùm recensentur, Numerus & Oratio. De his & illis plura videre licet in subsequenti tabula distinctionum.

DISTINCTIO ORDINIS.

Ratio ordinis.

Quantitas proximè sequitur substantiam propter
- Mentionem quarundem quantitatum in quartâ proprietate substantiæ, nempè magni, parui, multi, pauci.
- Proportionem subiecti: nam vt substantia est subiectum, quod: ita quantitas est subiectum, quo.
- Similitudinem proprij: nam vt substantia non suscipit contraria, nec magis & minus, ita nec quantitas.

DISTIN-

DISTINCTIO SIGNIFICATIONIS.

Quãtitatis distinctio.

Quantitas est
- Mathematica, quæ est mensura separata, vt circuli ficti ab Astrologis: figuræ excogitatæ à Geometris docendi gratia.
- Physica, quæ est res mensurata.
- Dialectica quæ est realis mensura rerum, non mathematica, vt aliqui somniant. Non esse autem mathematicam hæ rationes suadent.
  1. Quia omne accidens realiter inhærere debet: sed quantitas est accidens.
  2. Quia alia realia accidentia ingrediuntur substantiam, per quantitatem, vt colores.
  3. Quia omne prædicamentum ens reale esse debet.
  4. Quia est commune obiectum sensuum, & est in subiecto sensibili, quæ omnia non essent si quantitas sola mathematica hîc à Philosopho intelligeretur.

Opponens.

Oppugnatio

Cognoscimus essentiam substantiarum per accidentia, teste Philosopho primo de animo, cap. primo, ergò potiùs substantia sequeretur quantitatem.

Resp.

Ordo disciplinæ illic intelligitur, hîc ordo naturæ obseruatur.

Opponens.

Lineæ partes copulantur ad punctũ, quod est indiuisibile, & mathematicum: temporis itidem partes copulantur ad momentũ, quod etiam est indiuisibile, ergò quantitas mathematica hîc intelligitur.

Resp.

Etsi punctum respectu longitudinis, & momentũ respectu durationis sint indiuisibilia, non tamen omninò sunt mathematica, & in mente defixa: est enim momentum ens, est etiam punctum ens reale, quamuis incompletum, sic enim principium materiale dicitur.

DISTINCTIO ET ARGVMENTA DE speciebus continuæ quantititatis.

Omnis quãtitas continua est mẽsura, vel
- Extensionis
  - Intrinsicæ, vel
    - Secundùm longitudinẽ solam, vt linea.
    - Secundùm longitudinem & latitudinẽ vt superficies.
    - Secundùm longitudinem, latitudinem & profunditatem, vt corpus.
  - Extrinsicæ, sic est locus, qui adiacet, corpori locato non inhæret.
- Durationis, sic est tempus quod est edax rerum.

DE LINEA.

Linea est { Mathematica, de qua non agitur.
Dialectica, quæ est sola longitudo, cuius partes copulantur ad punctum, cuiusque extrema clauduntur duobus punctis, ne in infinitum diffunderetur. }

Opponens.

Oppugnatio continuæ quãtitatis.

Nusquam est sola longitudo sine latitudine & profunditate, ergò nusquam est linea.

Resp.

Hæc vox (sola) in definitione Lineæ non negat latitudinem & profunditatem simul esse cum lineâ: sed negat hæc esse de essentiâ lineæ.

Oppon.

Non est aliquod adæquatum subiectum & solùm longum, ergò non est sola longitudo.

Resp.

Fateor nullum esse subiectum, solùm longum, longitudo tamen sola demonstrari potest in ipso corpore, quod est satis.

Oppon.

Omne continuum secatur, teste Philosopho in quarto Physicorum, semper in partes diuisibiles: sed linea est continua, ergò linea non clauditur non terminatur.

Resp.

Omne continuum potentia, non actu: omne continuum intentione, non constitutione: omne continuum mathematicum, non physicum intelligitur. Alij respondent continuum semper secari secundum partes eiusdem proportionis non diuisionis.

Oppon.

Punctũ est indiuisibile, ergò non fluit: quo posito, sic arguo: Ex indiuisibili non fit diuisibile, ergò nec ex puncto, nec ex fluxu puncti oritur linea.

Resp.

Oriri dicitur linea à puncto, non quòd ex eo generetur, sed quòd vna pars lineæ à puncto auspicetur, altera in punctum terminetur: quare illam distinctionem non audio, in quâ dicitur punctum esse mathematica materia, fluxus forma lineæ. Cùm vtrumque res cohærentes cum linea existunt.

DE SVPERFICIE.

Superficies est { Concaua, quæ nihil aliud est quàm locus. / Conuexa, quæ est extremitas corporis exterior. / Plana, quæ est in plano corpore, vt in mensa. } *Distinctio superficiei.*

Superficies est longitudo per lineam, latitudo per se, cuius partes copulantur ad lineam, cuiusque extrema clauduntur duabus lineis.

Oppon. *Oppugnatio.*

Illa non distinguuntur, quorum vnum ex alio constituitur: sed superficies ex lineâ constituitur, ergò linea & superficies non distinguuntur.

Resp.

Linea est in superficie, superficies est in corpore, secundùm materiam, non secundùm formam.

Opponens.

Longitudo, latitudo, multitudo sunt relata, ergò quantitates, nempè lineam, superficiem, numerum definire non possunt.

Resp.

Longitudo, latitudo, multitudo eadem sunt cum his quæ definiũtur: si ergò dicas idem per idem definiri, respondeo, non esse absurdum, quia illa nomina sunt notiora.

DISTINCTIO, DEFINITIO, ET Argumenta corporis.

Corpus accipitur vel pro { Materiâ, sic est substantia, vt planta, animal. / Mensurâ, sic est quantitas, vt Triangulus, Quadrangulus. } *Distinctio corporis.*

Corpus est longitudo, latitudo, profunditas, cuius partes copulantur remotè ad lineam, proximè ad superficiem, cuiusque extrema terminantur duabus superficiebus.

Opponens. *Oppugnatio corporis.*

Quarto Physicorum, locus definitur esse trina dimensio: sed corpus est nihil aliud quàm trina dimensio, ergò definitione non differunt.

Resp.

Trina dimensio duplex { *Internè dimentiens, & sic est corpus.* / *Externè mensurans, & sic est locus qui singulis corporis partibus aptatur.* }

DEFINITIO, DISTINCTIO, ET Argumenta loci.

Ca.4.lib.Phyſic. *Locus quid.*

Locus eſt ſuperficies concaua corporis continentis,immobilis primò & per ſe: per ſuperficiem aliquando ſpacium, aliquandò ſitum & ordinem intelligere oportet: idque reſpectu, ſurſum, deorſum: ante, pone: dextrorſum, ſiniſtrorſum, quæ ſunt differentiæ loci.

Locus capitur, vel
- Phyſicè, pro ſpacio, aut ſitu rerum corporearum ſpectantium terminos mundi.
- Dialecticè, idque vel
  - Comparatè, vt eſt locati locus, & ſic eſt relatio.
  - Abſolutè, vt eſt locantis ſuperficies omnibus corporis contenti partibus reſpondens, & eſt quantitas.

Cur locus differat à ſuperficie.

Rationes quibus probatur locũ differre à ſuperficie ſubiecti.
1. Quia vbi eſt ſuperficies, ibi ſemper non eſt locus,vt extra cœlum.
2. Quia loci terminus eſt ſuperficies, vt patet in textu.
3. Quia locus,4. Phyſicorum dicitur immobilis, ſuperficies non item.
4. Quia locus illic definitur trina externa dimenſio, ſuperficies autem bina.
5. Quia loci ſubiectum eſt corpus continens, ſuperficiei ſubiectum corpus contentum.

Oppon.

Oppugnatio loci.

Malè definitur locus per ſuperficiem, ſi à ſuperficie differat, ergò potiùs confundi quàm diſtingui videntur.

Reſp.

4.Phyſic.

Per ſuperficiem, non extremitatem, ſed terminum: non clauſuram, ſed ſpacium, ordinem, & reſpectum ſæpe Ariſtoteles intelligit.

Oppon.

Superficies aëris ambientis aliquod fixum immobiléque corpus (orta ventorum procella) millies in hora mutatur & mouetur, ergò malè definitur locus eſſe immobilis primum & per ſe.

Reſp.

Etſi ſuperficies aëris millies mutatur per tempeſtatem, locus tamen arboris vel templi non mouetur: nam immobilis dicitur reſpectu locati, non locantis: multitudo enim ſuperficierum multa loca non facit, modò eadem diſtantia à terminis mundi maneat.

Opponens.

Oppon.

Locus adiacet locato: sed accidens omne inhæret, ergò locus nõ est accidens.

Resp.

Locus adiacet locato, sed inhæret locanti corpori.

Oppon.

Locus denominat locatum, ergò inest locato.

Resp.

Denominat locatum relatiuè non absolutè.

Oppon.

Nullum accidens extinguitur, manente subiecto, nullóque contrario superueniente, sed locus Platonis mortui extinguitur, cùm tamen aër qui fuit subiectum eiusdem loci, maneat, ergò locus non videtur esse accidens, sed potius pars locantis.

Resp.

Interitus Platonis est quædam priuatio loci: vel dicendum est, quòd subitò claudatur aër, in quo Plato mouebatur, nè admittatur vacuum.

DISTINCTIO, DEFINITIO, ET Argumenta temporis.

Distinctio tēporis.

Tempus capitur
- Infinitè, pro æternitate, quæ est mensura rerum carentium initio & fine, qualis est Deus.
- Indefinitè, pro euiternitate, quæ est mensura rerum habentium initium & carentium fine, quales sunt Angeli & animi humani.
- Finitè, pro mensurâ rerum habentium initium & finem, quales sunt plantæ, & sic propriè accipitur.

Definitio temporis.

Tempus est numerus (id est, successiua dimensio) motus cœlestis (id est, rerum caducarum per cœlestem motum:) ex vertigine cœli ac solis dependens, (id est, ex conuersione primi mobilis & planetarum) secunùm prius & posterius (id est, secundùm præteritum & futurum) cuius partes copulantur ad momentum indiuisibile (id est) cuius præteritum desinit in punctum, futurum incipit ab eodem puncto temporis.

Oppugnatio temporis.

Opponens.

Motus in quarto Physicorum, dicitur mensura temporis, ergò

tempus non eſt menſura motus.

Reſp.

Motus eſt menſura temporis, vt diei, per lationem ſolis ſuper horizonta, vt menſis per retrogradum motum lunæ. Tempus etiam eſt menſura motus, vt per ſpatium nouem menſium partum prolis in vtero matris dimetimur.

Opponens.

Accidens accidenti non ineſt, vt in ſubiecto, ergò tempus nō ineſt motui, quia vtrumque eſt accidens.

Reſp.

Tempus ineſt relatiuè motui, ſubiectiuè primo mobili, vel potius toti mundo vt aggregato ſubiecto.

Opponens.

Motus continuus per ſe, vt dicitur 7. Phyſicorum, non eſt ſub alia ſpecie, ergò eſt ſub tempore.

Reſp.

Differētia motus & tēporis.

Differt motus à tempore

1. *Quia tempus non eſt in motu, at omnis motus eſt in tempore.*
2. *Quia tempus eſt vniuocum, motus verò multiplex.*
3. *Quia tempus nec velox eſt, nec tardum, teſte Philoſopho, at motus eſt velox & tardus.*
4. *Quia tempus idem numero eſt vbique, at motus non eſt.*
5. *Quia tempus non interrumpitur, motus autem impeditur.*

Oppon.

Oppugnatio Temporis.

Temporis partes non ſunt, ergò nec ipſum tempus.

Reſp.

Non requiritur, vt partes temporis maneant: eſt enim tempus ens ſucceſſiuum, non conſtans, actúque poſitiuum.

Oppon.

Dies, hora, menſis, annus, videntur eſſe ſpecies temporis, quia de illis in quid prædicatur, ſed non ſunt ex conſenſu interpretum, ergò incerta eſt tractatio temporis, an ſit genus vel ſpecies.

Reſp.

Sunt partes ſimilares, non ſpecies diſtinctæ.

Oppon.

Opponens.

Incipere & desinere sunt duo contrarij actus, ergò non fiunt in eodem puncto indiuisibili temporis.

Resp.

Sunt duo contrarij actus respectu rerum, quæ fiunt: sed non respectu temporis in quo fiunt: vel dicendum est, quòd perfectiuè actus motus considerati in ipso instanti fiant.

Opponens.

Momentum temporis corrumpitur, vel ergo in seipso, & sic idem in seipso corrumperetur: vel in alio, & sic continuaretur & non esset indiuisibile.

Resp.

Punctum temporis non corrumpitur, sed cedit alteri.

DE SPECIEBVS DISCRETÆ quantitatis.

Numerus est, vel
- Intentionalis
  - Transcendens, seu infinitus.
  - Mathematicus, cui res non subijcitur. *Distinctio numeri.*
- Realis qui est
  - Numerans, vt anima.
  - Numeratus, vt res in substantiâ varijs vnitatibus distincta.
  - Formalis, quo res numeramus, qui hìc intelligitur, ac definitur.

Numerus est multitudo ex coniunctis vnitatibus conflata, in subiecto aggregationis posita, cuius forma est formalis vnitatum aggregatio. *Numerus quid.*

Opponens.

Numerus est in incorporeis substantijs, vt in Angelis: est in alijs accidentibus, vt in quatuor virtutibus: est in intentionibus, vt in quinq; prædicabilibus, ergò non videtur esse quantitas. Ratio est, quia quantitas, (vt definitio postulat) proxime inhæreret materiæ, at hæc materiam non habent: præterea dicit Philosophus 3. Physicorum, omnem discretam quantitatem oriri ex diuisione continui: sed continuum est solùm in materiali subiecto, ergò & quantitas erit in materiali subiecto. *Oppugnatio numeri.*

Respondens.

Mathematicus, & intentionalis numerus inest istis, non formalis & Physicus; inest quidem, vtiq; menti (cui inhæret vt subiecto) cuiusq; vi finitus redditur, vocibusq; & rebus (ab omni concre-

Opinio quorũdam de numero.

tione materiæ alienis) accommodatur. Sunt tamen quidam qui asserunt, numerum in quantitate esse mensuram discretam omnium numeratorum, siuè sint corpora, siuè corporis expertia; siuè sint entia rei, siue entia rationis. Quorum ratio est, quia numerus in duobus angelis vel 5. vocibus est finitæ naturæ; quibus respondeo, perabsurdum esse, numerum, (qui est res & quantitas) alijs accidentibus, adeoq; intentionibus, vt subiecto inesse; sic accidens accidenti; imò sic res intentioni inesset: magis ergò placet prima argumenti solutio. Postremò, hoc vnum addo speciem excedere suum genus, si species omnium numeratorum esset mensura: nam quantitas ad omnia non diffunditur. Quare, cum dicat Philosophus tertio Physicorum, omnem discretam quantitatem oriri ex diuisione continui, intelligit numerum solùm fundatum esse in rebus habentibus quantitatem continuam, quæ sunt solùm corpora & materiales substantiæ.

Rationes cur non sit accidẽtium & intentionum vllus realis numerus.

Opponens.

Numerus est ens infinitum (nam, vt dicit Philosophus tertio Physicorũ, in numeris non possis inuenire maximum) ergò non est quantitas, quæ ens finitæ naturæ esse debet, sicut res omnis quæ in prædicamento reponitur.

Respondens.

Numerus in quantitate est finitus: nam nisi res numero adæquentur, non est numerus: quippe si desit subiectum cui inhæreat accidens, non est omninò; qui ergo fingunt numerum, rerum multitudinem superantem, rectè id factitant docendi causâ in Arithmeticâ: at realis hic numerus non est, de quo hîc agimus.

Opponens.

Dicunt interpretes vltimam vnitatem esse formam cuiusq; numeri (quia per eam quilibet numerus ab alio distinguitur) sed vnitas est materia numeri, teste Philosopho quinto Metaph. ergò non est forma.

Resp.

Non vnitas, sed vnitatum formalis vnio & aggregatio forma numeri est: nam aggregatione vnitatũ mutatâ, mutatur numerus.

Opponens.

Omnis numerus est rerum numerans, quas successiuè numerãdo distinguit: sed numerus numerans est ens rationis (cum sit in solo animo) ergò numerus est ens rationis.

Resp.

Reſpondens.

Dixerunt quidam, numerum eſſe ens ab animo ſolo fabricatum, at alij longè meliùs diſtinxerunt numerum, numerantem eſſe vel effectiuè, qui eſt in ſolo intellectu: vel formaliter qui, ceſſante intellectu, in rebus numeratis manet, vt binarius eſſet in duabus plantis, etſi intellectus non comprehenderet.

Opponens.

Multitudo, vt patet in textu eſt relatio, ſed numerus eſt multitudo, ergò eſt relatio.

Reſp.

Multitudo hîc abſolutè non reſpectiuè ſumitur, & eſt Synonymum cum numero.

Opponens.

Ex indiuiſibili nihil fit diuiſibile, ſed vnitates ſunt indiuiſibiles, ergò ex illis non fit numerus.

Reſp.

Maior eſt vera in coniunctis, non in diſtinctis quantitatibus.

DE ORATIONE.

DISTINCTIO, DEFINITIO,

Argumenta Orationis.

Diſtinctio Orationis.

Oratio eſt, vel
- Scripta, quæ eſt ſubſtantia.
- Mente concepta, quæ eſt habitus vel diſpoſitio intellectus.
- Voce probata, quæ eſt ſonus.
- Ponderata, quæ eſt in
  - Aëre, vt in medio deferente.
  - Proferente, vt in cauſâ efficiente.
  - Re ſignificatâ, vt in ſubiecto.

Oratio quid.

Oratio eſt diſcreta menſura ſyllabarum & literarum, longitudine & breuitate temporis diſtincta, varioque ſonorum numero completa: quæ, mediante voce, rei per vocem ſignificatæ primariò ineſt, eamq; quodammodo demetitur.

Opponens.

Oppugnatio Orationis.

Oratio eſt intentio, vt docet Philoſophus lib. Interpretationis, ergò non eſt quantitas.

Reſp.

Oratio capitur, aut
- *Pro intentione complexâ, vt illic.*
- *Pro diſcreta dimenſione vocũ, ſibi inuicẽ ſuccedentiũ.*

Opponens.

Oratio fit ex numero & tempore, ergò ab eis non distinguitur, antecedens probatur, quia habet longitudinem & breuitatem syllabarum à tempore, & multitudinem à numero.

Respondens.

Vt imago est res & naturâ distincta à cerâ & sygillo, cùm tamen ex vtroq; constet: ità oratio est quiddam disiunctum naturâ à tempore & numero, quamuis ex vtroq; coalescat: nam est discretio vtriusque.

Opponens.

Oratio non dicitur de primâ substantiâ, in quantum, ergò non est quantitas.

Resp.

Non hoc requiritur in omni accidente, vt denominet: quippe sunt quædam inhæsionis tantùm, quædam denominationis accidentia. Respondent alij, orationem non ideò denominare, quia nomen in concreto deficit. Alij deniq; resoluunt hoc argumentum, dicendo, quòd oratio prædicetur de rebus in substantia mediantibus sonis, ac vocibus, quæ primùm orationi subyciuntur: at, cùm neque soni, neque voces subyci possint, nisi & illis subsint substantiæ, sequitur orationem etiam substantias denominare.

Opponens.

Oratio est mensura literarum & syllabarum, sed literæ & syllabæ non sunt substantiæ, ergò non mensurat substantias.

Resp.

Syllabæ & literæ habent modum substantiæ, vt ait Scotus: at meliùs respondebis, si dicas rem ipsam per syllabas & literas expressam ab oratione ponderari: nam syllabæ & literæ sunt partes ipsius orationis, quas si mensuraret oratio, sequeretur, orationem mensurare se ipsam: Quid enim est aliud oratio quàm sui partes. Necesse ergò est subesse rem aliquam, quæ est istius mensuræ capax.

CAP. XVII.

De proprietatibus quantitatis.

Accidentalis diuisio quantitatis.

IMPENSE' operam dedi, vt quantitatis diuisio, ad lectissimorum interpretum calculos reuocata, omnibus patefieret. Supersunt adhuc duo: nimirum eiusdem quantitatis ascititia distributio, & necessaria quorundam propriorum in illâ exposi-

expoſitio, diſtributio eſt in quantitates habentes, & non habentes ſitum. Situm habere eſt nihil aliud, quàm poſſe, quaſi ſenſibus, partes ordinemq; partium demonſtrari. Sic Linea, ſuperficies, corpus, locus, ſitum habere dicuntur, quia eorum partes ſtabiles manent, eorumq; ordo facillimè cognoſcitur. Tempus verò, numerus, & oratio (quia fluentes & vacillantes partes ſortiuntur) ſitum non vendicant. *Situm habere.*

Proprietates quantitatis tres ſunt: duæ priores quantitati cum ſubſtantiâ communes: nempe non ſuſcipere contrarium, nec magis & minùs. Quæ cùm eandem prorſus interpretationem (mutato nomine) hîc habent, quàm in ſubſtantiâ adhibuimus, beneuolum Lectorem illuc veritatis cauſâ remittimus. *Duæ priores proprietates.*

Vltima proprietas eſt, vt à quantitate res omnes quantæ æquales vel inæquales dicantur. Hinc æqualitas definitur rerum diuerſarum eadem quantitas in ſpecie non numero, ſic gemini æquales tempore nominantur. Hinc quoque inæqualitas definitur, rerum diuerſarum diuerſa quantitas, ſic ſenex & infans inæquales tempore: ſic gygas & nanus inæquales corpore appellantur. *Proprietas tertia.*

DISTINCTIO VLTIMÆ proprietatis.

Æqualitas eſt, vel
- Propria, in ſolâ quantitate.
- Impropria, in alijs rebus ratione quantitatis, ſic dicimus hanc albedinem æqualem eſſe huic, quia ſuperficies in quâ eſt aldebo, alteri æqualis exiſtit: idem dicendum eſt de inæqualitate.

Tertiæ proprietatis diſtinctio.

Opponens.

Linea recta curuæ contrariatur, ergò quantitas quantitati eſt contraria: eſt motus in quantitate, ergò eſt contrarietas: eſt locus ſurſum, & locus deorſum ſunt dies & noctes, ergò ſunt contraria. *Oppugnatio tertiæ proprietatis.*

Reſpondens.

Linea recta curuæ contrariatur per accidens: ſic locus ſurſum & deorſum, ſic dies nocti, ſic tempus velox tardo. Ad alteram partem argumenti de motu reſpondemus, vt anteà, eſſe contrarietatem communiter dictam, non aduerſam, quæ hîc intelligitur.

Opponens.

Quantitas, quæ est terminus argumentationis, magis suscipit intentionem in fine augmentationis, vbi perficitur, quàm in principio & medio, vbi à solâ potentiâ materiæ inchoatur, ergò quantitas suscipit magis & minus: antecedens probatur, quia cùm incipit natura per augmẽtationem ad definitam quantitatem materiam perducere, ipsa quantitas (quæ est terminus istius augmentationis) est tantùm in potẽtiâ materiæ, vtpote magnitudo plantæ in grano mandato terræ est secundùm potentiam tantum, postquàm verò accreuerit in plantam, est magis magnitudo, quia id actu est, quæ solummodo in potentiâ fuit.

Respondens.

Respondent aliqui, non magis quantitatem in actu quàm in potentia: in termino quàm in principio esse. At horum iudicium non placet, quia id magis esse dicitur, quod est actu completo, vt homo, quàm quod in potentiâ solâ delitescit, vt materia mobilis ad hominem: quare potiùs respondeo, quòd quantitas non sit in potentiâ materiæ, vt in subiecto omninò, quia vt anteà docuimus, actu existens, subiectum accidentis requiritur: Licet ergò quantitas plantæ sit maior & perfectior, non est tamen magis quantitas quàm quæ in grano fuit.

Opponens.

Æqualitas & inæqualitas sunt contraria, ergò vnum proprium non constituunt.

Resp.

Hæc sunt quodammodò contraria, sed posse subiectum æquale vel inæquale denominare, est proprium quantitatis.

Opponens.

Æqualitas & inæqualitas non sunt species quantitatis, ergò quantitas de illis in abstracto dici non potest.

Resp.

Est necessaria consecutio, nõ prædicatio. Nam vt generatio vnius dicitur corruptio alterius, & ex aduerso: cum tamen nec generatio sit corruptio, nec corruptio generatio: ita æqualitas est quantitas non ex necessitate prædicandi, sed ex necessitate consequendi.

Opponens.

Diuisibile esse, mensurabile esse, sunt propria quantitatis, ergò sunt plura quàm tria.

Resp.

Resp.

Sunt ex essentia quantitatis: vel potius dicendum est, reduci ista ad vltimam proprietatem.

Finis Quantitatis.

CAP. XVIII.

De Relatione.

ONNVLLIS mirum videtur, quid Aristoteli venit in mentem, Relationem Qualitati præponere, præsertim, cùm hæc sit ens absolutum, illa ens comparatum: hæc causa multorum relatorum, illa effectus: cæterùm si attentiùs obseruent ordinem quo vtitur Philosophus, desinent certè mirari. Nam cùm in quãtitate crebrior mentio longiorq; disceptatio fuerit de magno & paruo, de multo & pauco (quæ sunt relata) ordine disciplinæ quasi coactus, relationem proximè quantitati opportunè discutit. Huc adde, quod relatio inter duo entia absoluta (qualia sunt quantitas & qualitas) posita magis elucescat. Non est, quòd simus nimis soliciti de significatione huius Categoriæ: hoc vnum tamen dicendum est, quod alia accidentia sic inhæreant, vt subiectum suum ad nihil extra se disponant, sicut calor & sapor: & hæc propriè absoluta dicuntur: alia verò ad aliud rem subiectam disponunt, vt scientia ad scibile, sensus ad sensibile, & hæc accidentia relata appellantur. Horum autem est duplex discrimen: nam alia sic insunt, vt simpliciter eorum natura ab alio non dependeat, sicut scientia, & hæc relata secundùm dici, vt aiunt: alia, quorum natura tota est in respectu, & hæc relata secundùm esse propriè nominantur, vt pater, filius. Hinc tria requiruntur ad quamlibet relationem huius prædicamenti, fundamentum, vt hæc albedo alteri similis: subiectum, vt corpus: terminus, vt similitudo, quæ vulgò correlatum dicitur. Si horum vnum concidat, necesse est eodem motu labefactetur relatio. Sunt ergò relata entia rei comparata, quorum vnum ita cum alio confertur societate naturæ, vt hoc sine illo esse quidem non possit. Per

Ordinis ratio.

Significatio relationis.

Relata secundùm esse & dici.

Relationis definitio.

entia rei omnia rationis relata, vt genus, ſpecies excludun-tur: per entia comparata, omnia abſoluta accidentia remo-uentur: per indiſſolubilem nexum, & ſocietatem vtriusque, relata ſecundùm dici ab hac definitione reijciuntur: ſunt tamen quodammodò ſub iſtâ Categoriâ: quià ſimul vel actu vel potentiâ conſiderata verè reciprocantur, vt ſcientia & ſcibile, ſenſus & ſenſibile.

Differẽtia inter relata ſecũdum eſſe & dici.

Diſcrimen inter relata ſecundùm eſſe & ſecundùm dici, eſt, quòd illorum tota natura in reſpectu ponatur, vt natura patris in filio: Horum verò primaria ſignificatio ſit abſoluta, minus primaria, in reſpectu poſita: vt ſcientiæ & ſcibilis: quorum illa, nempe ſcientia primùm qualitatem: hoc nimirum ſcibile primùm ſubſtantiam, ſignificat: tum alterum cum altero comparatum relationem efficit. Poſtremò, vt rem paucis contraham, Relatum per rectum, Correlatum per obliquum caſum ſemper cognoſcitur.

Nota.

DISTINCTIO SIgnificationis.

Relatio intentionalis, realis.

Relatio eſt
- Alia intentionalis, inter nomina ſecundæ intentionis, vt inter genus & ſpeciem, ſubiectum & prædicatum &c.
- Alia Realis,
  - Communiter ſumpta, quæ eſt eorum omnium accidentium, quæ ſubiectum ſuum ad alia diſponunt: qualia ſunt, poſtrema prædicamenta.
  - Propriè accepta.
    - Interna, ſecundum actum quæ præter reſpectum nihil ſignificat: vt relata ſecundùm eſſe, quæ maximè hîc intelliguntur.
    - Externa, ſecundum potentiam, quę præter reſpectum aliud fundamentum & cauſam intuetur, vt relata ſecundùm dici.

Opponens.

Oppugnatio quæſtionis. Ariſt. lib. de cælo 2.

Comparatio eſt actio intellectus, ſed relatio eſt comparatio, ergò relatio eſt actio intellectus: & proinde erit in ſolo intellectu: idq; ens rationis, non rei: quod ſi ità ſit, non erit prædicamentum, quod ens rei eſſe debet: cuius natura ea eſt, vt extra intellectum cohereat.

Reſp.

Resp.

Non solùm comparationes, vt paternitas & filiatio, sed etiam res, vt pater & filius hîc definiuntur: quod ita sit, liquidò hinc patebit, quia seclusâ intellectus comparatione, vnum album magis cũ alio albo, quàm cum nigro conuenit: idque quoad naturam, ergò cessante operatione intellectus, est similitudo: sed similitudo est relatio, ergò sine intellectu est relatio.

Opponens.

Relatio secundùm prius & posterius dicitur de Relatis secundũ esse, & de Relatis secundum dici, ergò non est genus. Præterea, si omne Relatum habeat correlatum, necesse est, vt summum hoc genus correlatum habeat, & sic essent duo in hac Categoria suprema genera: nam relatum & correlatum naturâ simul esse debent.

Resp.

Ad primum argumentum respondetur, quòd relata secundùm dici, propriè in hoc prædicamento non sint. Ad alterum dicimus, non requiri, vt summum genus (quod est principium referendi) correlatum habeat.

Oppon.

Tota essentia Relati est in Correlato, ergò non videtur esse accidens, quia accidentis essentia non in Relato, sed in subiecto consistit.

Resp.

Etsi formalem essentiam habeat in correlato, materialem tamen subsistentiam habet in subiecto.

Oppon.

Omne genus diuiditur per oppositas differentias, sed Relationis differentiæ non sunt, ergò non est entis genus distinctum.

Resp.

Relatio diuiditur per differẽtias in relata
- *Æquiparentiæ, quæ eodem nomine dicuntur, vt similis simili similis.*
- *Disquiparentiæ, quæ sunt*
  - *Suprapositionis, vt dominus ad seruum, pater ad filium.*
  - *Suppositionis, vt seruus ad dominum, filius ad patrem.*

Relationis diuisio per differentias.

Vel dicendum est, quòd veræ differentiæ sint solius substantiæ, non accidentis, vt habet Philosophus sexto Metaphysicorum.

Opponens.

Relata intentionalia, vt genus, ſpecies, ſunt, quorum tota vis & natura poſita eſt in alio, ergò ſub iſtâ definitione & categoriâ cõtinentur.

Reſp.

Primùm excluduntur, quia non ſunt entia rei: ſecundò, quia nullam per ſe eſſentiam habent: quippè dependent aut ab animo, vt à principio: aut à re, vt à ſubiecto.

CAP. XIX.

De duabus communitatibus & tribus proprietatibus Relationis.

Duæ cõmunitates relationis

OMMVNITATES Relationis duæ ſunt; ſuſcipere contrarium, & ſuſcipere magis & minus: quæ per ſe nõ conueniũt Relationi, aliquo modò proprij, ſed ratione fundamenti: vt ſcientia (quæ eſt Relatio) ob id contrarium ſuſcipere dicitur, quia in qualitate abſolutè accepta ignorantiæ opponitur. Placet Tolleto noſtro hęc opinio de primâ communitate; de altera non placet. Dicit enim Relationem ſecundùm ſe, ſuſcipere magis & minus: quippè ſuſcipiunt magis & minus quædam relata, vt æquale & inæquale, quorum tamen fundamentum, nempe quantitas, non ſuſcipit. Hæc tamen ſuſceptio non ſine aliqua mutatione fundamenti efficitur, vt patet in duobus albis; quorum vnum, vt octo, alterum vt ſeptem intenditur: vnde pro varijs mutationis gradibus in albis maior vel minor ſimilitudo (quæ eſt relatio) naſcitur.

A Toleto diſſentit.

Proprietates relationis tres.

Vt duæ ſunt communitates, ita tres proprietates ſunt relationis, quæ quarto modo proprij conueniunt: nimirum [1] Reciprocari; [2] ſimul eſſe naturæ ordine; [3] mutuo definiri.

Proprietas 1.

Reciprocari eſt, vt loquuntur veteres, ad conuertentiã dici. Conuertentia autem eſt mutua relati, & correlati, ſecundũ diſſimilitudinem caſus dependentia. Conuertuntur enim relata aut in gignendi caſu, per proprietatem naturæ, vt pater eſt filij pater: aut in dandi per æqualitatem, vt ſimilis eſt ſimili ſimilis; aut in accuſandi per præpoſitionem, vt mons magnus

Conuertuntur relata quatuor modis.

ad

ad montem paruum : aut in auferendi per gradus comparationem, vt maius est minore maius. Si quis obijciat scientiam & scibile, sensum & sensibile (quæ multoties in textu obijciuntur) vtpotè, quæ nec reciprocari, nec simul esse naturæ ordine possint, quia sunt relata secundùm dici : Respondeo, vt anteà, æqualiter vel simul actu, vel simul potentia considerata, vtrumque proprium hoc participare : sin verò inæqualiter, verbi gratiâ, scibile actu, scientia eiusdem in futuro, considerentur, nec animal esse, nec vllo modo reciprocari possunt. Simul esse naturę ordine in relatione dicuntur Relata & Correlata, quæ mutuò se ponunt, & posita, se mutuò perimunt, vt neutrum sit causa alterius, nec ambo effectus alicuius tertij. Sic duplum non est sine simplo, nec pater sine filio: & tamen nec duplum est causa simpli, nec pater est causa filij, vt sunt respectus: in fundamento tamen vt in substantiâ, pater, vt genitor, est causa filij. Hic verò forma Relationis non causa generationis consideratur: hinc homo & risibile, sol & lumē, omniaque hisce similia ab hâc proprietate excluduntur, quia homo est causa risibilis, & sol est causa luminis.

Obiectio. *Solutio.* *Proprietas 2.*

Postrema proprietas Relationis est, vt vno Relatorum definitè cognito, alterum necessariò cognoscatur definitè. Vnum cognosci, est tam specie quàm genere, respectum Relati & correlati intelligi. Nam non est satis (vt placet Boetio) cognoscere dimidium in communi, aut maius in genere, nisi etiam hoc dimiduum respectu illius dupli: hoc maius respectu illius minoris determinatè intelligas. *Proprietas 3.*

DISTINCTIO ET ARGVMENTA
duarum communitatum.

Relatiua considerantur vel { Formaliter in respectu solo, & sic non suscipiunt contraria omninò. / Materialiter in fundamento, & sic suscipiunt aduersa. }

Relatiua considerātur materialiter & formaliter.

Oppon.

Relata sunt opposita relatiuè, ergò non sunt aduersa, quia hæc duo sunt diuersa genera oppositionis. *Oppugnatio communitatū.*

Resp.

Sunt relatiue opposita per se: sunt aduersa ratione fundamenti & causæ, vt quia scientia in qualitate opponitur ignorantiæ, ra-

tione qualitatis, dicitur in prædicamento opponi.

Opponens.

Par & impar sunt aduersa, vt ait Aristoteles in textu, sed eorum fundamentum, nempè quantitas non suscipit contrarium, ergò omnia relata quæ sunt aduersa, non suscipiunt contrarium ratione fundamenti.

Resp.

Par & impar non sunt propriè aduersa, sed disparata, quæ analogicè ad aduersa reducuntur.

Oppon.

Respectus non habet gradus, quibus intendi, aut remitti possit, vt calor: ergò non suscipit maius & minus.

Resp.

Respectus in se est indiuisibilis, quoad gradus intentionis & remissionis: ratione tamen fundamenti intensi aut remissi magis & minùs admittit, vt cùm intenduntur duo alba, vtriusque etiam intenditur similitudo.

Oppon.

Non est motus in Relatis, ergò non est susceptio magis & minus. Argumentum est in quinto Physicorum.

Resp.

Argumentum illic intelligitur de primis qualitatibus elementorum, & naturalibus contrariis quæ intenduntur & remittuntur, Physicè per motum, Dialecticè per gradum.

DISTINCTIO ET ARGVMENTA primæ proprietatis.

Reciprocatio est
- Complexa, quæ est transmutatio subiecti in locum prædicati, & ex aduerso in propositionibus.
- Simplex, quæ est, aut
  - Propriarum passionum, & hæc est secundùm potentiam: vt, quicquid est homo est risibile, quicquid est risibile est homo.
  - Relatiuorum, & hæc est secundùm actum & dependētiam, vt pater est filij pater, &, filius est patris filius.

Oppon.

Oppugnatio primæ proprietatis.

Sensus & sensibile, scientia & scibile sunt relata: at non reciprocantur, ergò omnia in hoc genere non reciprocantur.

Resp. *Patet solutio antè de pari & impari consideratione istorū.*

Oppon.

Opponens.

Si ità considerentur, vel secundùm actum simul, vel secundùm potentiam, tum non differrent à relatis secundùm esse: sed hoc non est concedendum, ergò sic considerari non possunt: maior patet quia tum sunt huiusmodi, quorum tota vis & natura dependet ab alio, non aliter, quàm natura relatorum secundum esse.

Resp.

Fatemur relata secundum dici sic comparata, nexu quodam deuinciri, non aliter, ac relata secundum esse: verùm in hoc discrimē est, quòd relata secundùm dici sic se habeant, vt vnum actu, alterum potentiâ, & esse & considerari possit: at ita in relatis secundùm esse non contingit: nam non est pater, nisi respectu filij: non est duplum, nisi respectu simpli: est verò scibile aliquando actu, cùm non est scientia eiusdem, nisi in potentia: & hæc est inæqualis istorum consideratio.

Opponens.

Non est conuersio nisi sint apta nomina: sed multa sunt relata, quibus desunt apta nomina, ergò sunt multa relata, quæ non conuertuntur: maior & minor sunt in textu.

Resp.

Ad conuersionem Relatorum tria requiruntur,
- *Dissimilitudo casus, vt pater est filij pater, & è contra.*
- *Dependentia naturæ, quæ est vnio vtriusque in pari existentia.*
- *Apta & accommodata nominis impositio, quâ deficiente, fingenda & excudenda sunt noua nomina, vt quia dicere non possis manus est alicuius manus, caput est alicuius caput: licebit tibi dicere, manus est manuati manus: caput est capitati caput.*

Ad conuersionem relatorum 3. requiruntur

DISTINCTIO ET ARGVMENTA
Secundæ proprietatis.

Simul naturâ sunt vel
- Diuisione, vt species, quæ vnum genus diuidunt, sicut homo & bellua.
- Relatione, quæ hìc intelliguntur, definiunturque vt antea.

Distinctio 2. proprietatis.

Opponens.

Ponere & tollere sunt actus causæ, sed relata se inuicē ponunt &

tollunt, ergò relata sunt sibi inuicem causæ.

Resp.

Res mutuò se ponunt bifariàm, vel { *Per causam in absolutis.* / *Per dependentiam in relatis.* }

Oppon.

Genera sunt & differentiæ in hoc prædicamento, ergò sunt causæ: nam hæc principia rerum dicuntur.

Resp.

Duplex consideratio relationis.

Relatio consideratur vel { *Secundum generalē ordinem omnium prædicamentorum, & sic sunt genera, species, differentiæ.* / *Secundùm proprium & germanum modum prædicandi de primâ substantiâ, & sic inter relata & correlata nulla est causa, sed dependentia.* }

Oppon.

Prius & posterius sunt relata, sic etiam causa & effectus: nam prius est posteriore prius: & posterius est priore posterius: sic etiam causa est effectus causa, & effectus est causæ effectus: sed hæc non sunt simul (quippè prius cum posteriore, & causa cum effectu simul esse non possunt) ergò sunt aliqua relata, quæ simul non sunt naturæ ordine.

Resp.

Illud quod in rebus denominatur prius, aut causa, vt animal respectu hominis, non est simul, sed hij termini, nempè prius & posterius, causa & effectus si conferantur, simul sunt: nam hij termini sunt intentiones non res ipsæ.

Oppon.

Pater decem filios habens, non est simul cum decem filijs, nam tū sublato vno tolleretur pater: quia relata se mutuò perimunt: ergò omnia relata non sunt simul.

Resp.

Vt vnus est homo numero qui generat decem filios, ita est vnus respectus numero in hoc vno subiecto: vnitas enim accidentis ab vnitate subiecti dependet, vt ait Boetius: fieri ergò non potest, vt sint plures paternitates in vno indiuiduo patre.

Oppon.

Multiplicatis terminis Relationis, necesse est ipsam relationem multiplicari: sed in patre habente decem filios, multiplicantur termini Relationis: ergò necesse est, ipsam Relationem multiplicari.

Resp.

Resp.

Non est necesse: nam multiplicatis sexcentis albis, in quibus fundatur similitudo, quæ est relatio, (vnde omnia hæc similia dicuntur, quamuis secundum magis & minus) non est tamen necesse ipsam similitudinem multiplicari: Quare, vt multæ fibræ ex vna radice, vt multi radij ex vno sole: ita multi filij ex vno patre: & vt sol vnus est numero, etsi multiplicantur radij: ita pater vnus manet numero, etsi multiplicantur filij.

Opponens.

Paternitas patris in ordine ad primum filium corrumpitur, sublato primo filio, & sic in ordine ad cæteros, ergò plures sunt respectus in vno patre.

Resp.

Impropriè loqueris, cum dicas in conclusione plures esse respectus in vno patre, cùm pater ipse sit nihil aliud quàm respectus: si autem per patrem genitorem intelligas, tum quidem plures respectus inesse possunt, vt idem qui est genitor potest esse dominus, & sic habet respectum ad seruum: potest esse sponsus, & sic habet alium respectum ad sponsam. Sed audi: Plures sunt filiationes: sunt, ergò plures paternitates: abtundis; dico enim plures esse in fundamento, sed ex his pluribus vnum realem & formalem respectum fieri in termino. Quid? non refertur cum primo, cum secundo, cum tertio, cum singulis suo ordine? Fateor: ergò videtur multiplicari respectus: multiplicatur intentio conferentis, non relatio rei: id est, multiplicatur comparatio mentis, quæ est mera intentio, non relatio patris, quæ est realis habitudo. *Obiectio.* *Solutio.*

DISTINCTIO ET ARGVMENTA vltimæ Proprietatis.

Distinctio 3.

Definitio est { Alia absoluta, per causam in effectis.
Alia respectiua, per dependentiam in relatis.

Opponens.

Est [1] circulus in definitione relatorum: non [2] sunt genus & differentia in eorum definitione: ergo vnum per alterum definitè cognosci non potest. *Oppugnationes duæ sub vna.*

Resp.

Hæc loca & omnia alia, quæ ex sexto & septimo Topicorũ pe-

tuntur, intelligi debent in absolutis, non in respectiuis.

Opponens.

Substantiæ partes, vt manus, oculus: & situs quædam genera, vt statio, accubatio, in textu negantur esse relata, in metaphysicis esse dicuntur, ergò Aristoteles repugnat sibipsi.

Resp.

Substantiæ partes capiuntur bifariam, { *Absolutè, & sic non sunt relata.* / *Comparatè, & sic aptis nominibus impositis sunt relata, vt manus est manuati manus.* }

Situs genera capiuntur tripliciter.

Situs genera capiuntur aut, { *Inflexione corporis, ordinéque partium, & sic non sunt relata.* / *Externa deliniatione, & sic sunt in genere qualitatis.* / *Cōparatione partium generationis ad locum, & sic sunt relata.* }

Oppon.

Aliquod relatum esse potest sine correlato, ergò vnum intelligi potest sine altero: Antecedens probatur quia prius in tempore esse potest sine posteriore in tempore: sed prius & posterius in tempore sunt relata, ergò relatum, vt prius in tempore, potest esse sine correlato, quod est posterius in tempore.

Resp.

Vt sunt relata, simul sunt: vt verò sunt aut res in tempore, aut ipsa diuersa tempora, vtpote præteritum & futurum, sic non sunt simul.

Finis Relationis.

CAP. XX.

De Qualitate.

Ordo qualitatis.

DE ordine Qualitatis si multa dicerē, essem molestus: nam si absoluta comparatis, si principia effectis, sint loco & ordine præponenda, haud dubiè qualitas (quæ est absoluta causa, & fundamentum actionis & passionis) hunc locum & ordinem iure vendicare debet: vt enim calor (qui est qualitas) ab igne; ita calefactio (quæ est actio) à calore nascitur.

Significatio.

Significatio Qualitatis est vel longè lateque diffusa, vnde omne accidens de substantia in quale dicitur: vel strictè pressèque

Quid sit qualitas.

seq; accepta,& sic ascititia & absoluta forma hic definitur. Est enim qualitas forma aduentitia, partim sensu percepta, vt calor; partim menti infixa, vt virtus: quà absolutè & simpliciter subiectum denominatur quale. Per formam aduentitiam internæ differentiæ, vt, rationis compos, & expers, per vocem (absolutè) omnia comparata, per vocem (simpliciter) reliqua omnia accidentia excluduntur, quæ non simpliciter, sed ex parte, & cum adiuncto (vt aiunt) de subiecto in quale prædicantur: nam omne accidens in quale dicitur, sed sola qualitas simplicitèr & absolutè prædicatur. Nomen enim albi, teste Philosopho, in tertia proprietate substantiæ, nihil præter qualitatem significat: at nomen quanti, præter qualitatem, quantum & quotum, suum subiectum denominat.

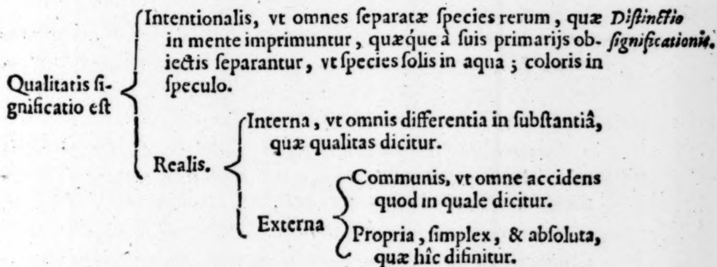
Diuisio qualitatis.

Diuisio qualitatis est in quatuor genera: nempe in habitum & dispositionem, in naturalem potentiam & impotentiam: in passionem & patibilem qualitatem; in formam & figuram. Si quæras, cur octo nominibus insigniantur, hæc quatuor genera: Respondeo, hoc non fieri (vt multi cogitant) ex defectu nominum, sed ex eo, quòd res aliæ in quouis horum generum perfectæ, aliæ imperfectæ existant, quæ cùm specie non differant (perfectum enim & imperfectum non faciunt differre specie) necesse est vnum nomen perfectioni, alterum imperfectioni significandæ imponere: sic habitus nomen est perfectionis: sic dispositio nomen imperfectionis in primo genere. Sic potentia quoque nomen perfectionis: sic impotentia nomen imperfectionis secundo genere habetur.

Cur octo nominibus insigniãtur species.

DISTINCTIO SIGNIFICATIONIS.

Distinctio significationis.

DISTINCTIO DIVISIONIS.

Distinctio diuisionis.

Omnis qualitas est, vel
- Mente posita, seu potiùs insensibilis, quæ est, aut
  - Secundùm actum, sic est in primo genere, vt virtus.
  - Secundùm vim quandam naturæ, & sic est in secundo genere, vt potentia videndi.
- Sensu percepta, seu sensibilis, quæ est, vel
  - Vt proprium obiectum sensuum, & sic est in tertio genere, vt, calor, sonus.
  - Vt commune obiectum, & sic est in quarto genere, vt figura domus, forma externa hominis.

Opponens.

Oppugnatio diuisionis & significationis.

Ab illuminatione solis splendor aëris, qui est qualitas: à calefactione ignis calor aquæ oritur, ergò potiùs ab actione qualitas, quàm à qualitate actio proficiscitur. Quo concesso, ratio ordinis nulla esse videtur, in quâ qualitas causa actionis & passionis dicitur.

Respondens.

Etsi splendor aëris, & calor aquæ oriantur ab istis particularibus actionibus in hoc vel illo corpore, tamen primariò actiones omnes fundamentũ habent in qualitate, vt illuminatio solis à lumine in sole, calefactio ignis à calore in igne primùm & per se nascitur: quare etsi actio sit effectrix causa huius & illius qualitatis, generatim & primario tamen qualitas est causa actionis.

Opponens.

2. Ethic. lib.

Virtus est qualitas omnium dignissima, quæ tamen ex actione per se oritur, ergò solutio prioris argumenti videtur infirma.

Resp.

Per actionem dispositionem intelligit, & sic omnis habitus constituitur.

Opponens.

Passiones, vt verecundia, leuisq; ira non denominant subiectum quale, vt ait Arist. in textu, ergò malè definitur qualitas.

Resp.

Anticipatio obiectionis.

Denominant, sed non firmiter, vt patibiles qualitates & habitus: sed quî fit, vt qualitas per quale definiatur, cùm quale sit posterius quiddam qualitate? Respondetur, quoniam quale est notius, est enim quale concretum, qualitas abstractum: at concretum & abstractum eadem sunt re verâ, ergò vnum per alterum non definitur?

finitur? eadem ſunt quidem: concretum tamen eſt notius abſtracto, quia ſignificat ſubiectum. Hinc patet, quòd non ſit definitio, ſed notatio qualitatis, vel potiùs quædam ex Synonymis conſtans interpretatio. Replicatio. Solutio.

Opponens.

Quarto Metaph. cap. 2. dicit Philoſophus qualitatem multipliciter & æquiuocè dici, quod ſanè videtur verum, quia per oppoſitas differentias in genera (vt reliquæ Categoriæ) proximè non diuiditur.

Reſp.

Quamuis notas non habemus differentias qualitatis, circumſcribimus tamen illas per ſenſibile & inſenſibile: vnde ſenſibiles dicuntur illæ, quæ feriunt & pulſant ſenſum: inſenſibiles, quæ omnem ſenſum fugiunt: quod verò dixerit Ariſtoteles multipliciter dici qualitatem, intellexit in communi non in propriâ ſignificatione. Alij reſpondent, non requiri veras differentias in accidentibus, quippe accidentia illarum defectu, nec verè definiri, nec rectè demonſtrari poſſunt.

CAP. XXI.

De habitu primo genere Qualitatis.

PRIMVM genus qualitatis conſtituunt habitus & diſpoſitio: quę quidem, etſi nomine differunt, genere tamen non diſtinguuntur. Nam vt infirmus & debilis homo, à ſeipſo ſano & forti, naturâ non differt: ita diſpoſitio, quæ eſt qualitas infirma & debilis, ab habitu, qui eſt qualitas confirmata, ſpeciè quidem non diſtinguitur, ſed vt infirmus citò concidit, ſanus autem diutiùs manet: ita diſpoſitio citò euaneſcit, cùm habitus diutiſſimè ſubiecto inhæreat. Hinc diſpoſitio definitur qualitas inſenſibilis facilè parta, quæ citò dilui & deleri poteſt, vt Grammatica in puero, virtus in iuuenem. Hinc etiã habitus definitur qualitas inſenſibilis multis diſpoſitionibus acquiſita, longo tempore confirmata, quæ difficulter à ſubiecto remouetur, vt medicina in Galeno, Philoſophia in Ariſtotele. Si quæras quæ in hoc primo genere reponantur, reſpondeo omnes artes mechanicas & liberales, omnes virtutes, habituſq; moris & mentis, Mechanicæ ſunt, vt ars ædificandi

Habitus & diſpoſitio eadem ſpecies. Similitudo. *Diſpoſitio quid. Habitus quid.* *Habitus amplitudo.*

nauem, ars tractandi ferrum: Liberales sunt, vt Grammatica, Rhetorica, Dialectica, &c. Virtutes mentis sunt, vt ars, scientia, intelligentia: virtutes moris, vt fortitudo, liberalitas, temperantia: præter hæc multi habitus infusos in hoc genere reponunt, quibus assentior, etsi de acquisitis, non de infusis egit Philosophus.

DISTINCTIO ET ARGVmenta habitus.

Distinctio habitus.

Habitus præcedit reliqua genera qualitatis,
- Propter dignitatem subiecti, quod est animus.
- Propter perfectionem essentiæ, quæ est actus.

Habituũ alij sunt
- Corporis, vt
  - Habitus texendi.
  - Habitus pulsandi fides musicas, &c.
- Animi
  - Infusi, vt fides, spes, charitas.
  - Acquisiti qui sũt, vel
    - Intellectuales
      - Ars,
      - Scientia,
      - Intelligentia,
      - Prudentia,
      - Sapientia.
    - Morales, vt
      - Virtus,
      - Vitium.

Opponens.

Oppugnatio habitus.

Potentia præcedit actum, sed in secundo genere est potentia, ergò præcederet habitum, qui est actus.

Respondens.

Ordo disciplinæ, non naturæ; perfectionis, non constitutionis hîc obseruatur: quo ordine actus potentiam præcedit.

Opponens.

Nomina imponuntur à formâ (teste Philosopho libro Interpretationis) sed est vna forma & natura habitus & dispositionis, ergò esset & vnum nomen.

Resp.

Omne nomen primariò imponitur à formâ, sæpè verò à modo conueniendi, & sic hæc nomina perfecti & inperfecti significandi causâ imponuntur.

Opponens.

Chastitas, vel temperantia est habitus, sed vnicâ actione libidinosâ, amittitur, ergò habitus difficulter, à subiecto non diuellitur.

Resp.

Respondens.

Temperantia capitur, aut pro { *Integritate vitæ, & sic vnà actione amittitur.* / *Habitu continendi ab actu libidinis, & sic difficulter extinguitur.* }

Opponens.

Omnis habitus in textu dicitur dispositio, sed dispositio facilè amittitur, ergò & habitus.

Resp.

Dispositio accipitur bifariàm. { *Aggregatim, & sic omnis habitus est dispositio.* / *Diuisim pro vnà vel alterà actione, & sic non est.* }

CAP. XXII.

De naturali potentia secunda specie Qualitatis.

VEMADMODVM in re quâlibet est esse, & benè esse (teste Philosopho) ita rerum omnium est quædam potentia ad ipsum esse, quædam ad benè esse perficiendum: illa, exempli causâ, est in aëre, vt fiat aqua: hæc in aquâ, vt fluat, vt humectet corpora. Nam sicut illa ad essendum (vt aiunt) ita hæc ad agendum aptum subiectum reddit: quorsum hoc? Vt intelligas, hanc, quæ disponit ad agendum in hoc genere solum intelligi: quæ definitur innata & insensibilis qualitas, sequens formam subiecti, ipsumque reddens aptum ad agendum & ad resistendum contrario. Innata dicitur, quia non acquiritur: Insensibilis, quia sensibus non obijcitur: Sequens formam, quia res agit per potentiam & formam (nam per impotentiam & materiam patitur.) Reddens aptum ad agendum, & ad resistendum contrario, quia vt à naturâ inchoatur, ita per illam etiam perficitur: Sic ignis potens est calfacere, sic durities in ferro potens est resistere. Naturalis impotentia (quæ à potentia, vt mulier à viro, infirmus à sano, imperfectum à perfecto differt) sic definitur, vt sit qualitas innata & insensibilis, qua efficitur subiectum naturali-

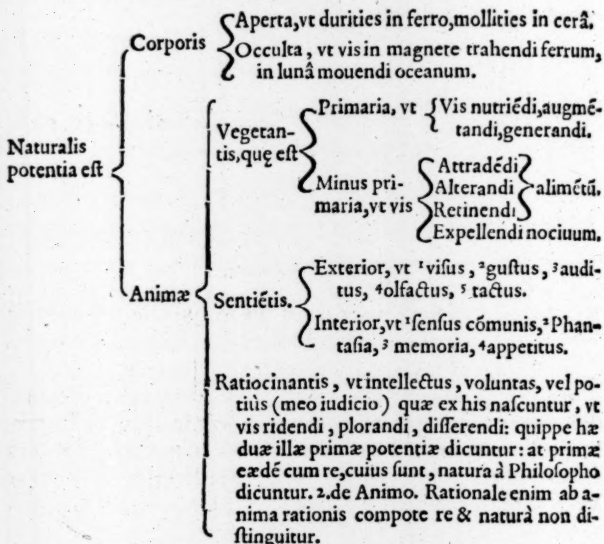
Potentia ad esse & bene esse.

Potentiæ definitio.

Impotentiæ definitio.

ter impotens ad agendum, & ad resistendum contrario, vt mollities in cerâ, morbus in corpore. Sed quæ sint in hoc genere præsens tabula melius demonstrabit.

DISTINCTIO NATVRALIS POTENTIAE, ET Argumenta.

Opponens.

Oppugnatio potentiæ.

Quicquid subiectum disponit ad aliud, est ens respectiuum, sed potentia disponit subiectum ad aliud, nempe ad actum, ergò potentia est ens respectiuum.

Respondens.

Hoc non sufficit ad relati naturam, vt disponat subiectum suum ad aliud (sic enim omne accidens esset relatum) sed hoc etiam requiritur, vt tota eiusdem vis & essentia ad aliud comparetur, & sic potentia per se, & primariò sumpta non refertur.

Opponens.

Naturalis impotentia est defectio vel priuatio naturalis potentiæ,

tentiæ, vt imbecillitas videndi & audiendi in ſenè, quæ fuit olim acies videndi & audiendi in iuuene, ergò vnam ſpeciem non conſtituunt qualitatis.

Reſpondens.

Capitur nomen impotentiæ trifariàm, vel
- *Negatiuè, pro nonpotentiâ.*
- *Priuatiuè, pro defectu.*
- *Poſitiuè, pro qualitate, quâ ſubiectum imbecillum impotensq́; efficitur ad agendum, & ſic hoc loco accipitur.*

Impotentia tripliciter diſtincta.

Opponens.

Omnis qualitas debet ſequi completam eſſentiam ſui ſubiecti (nam ſubiectum accidentis actu eſſe debet) ſed potentia naturalis præcedit eſſentiam ſubiecti (nam verum eſt dicere poſſe rem eſſe antequam eſt) ergò naturalis potentia non eſt qualitas.

Reſp.

Eſt duplex potẽtia, vel
- *Prima, quæ eſſe rei præcedit, de qua non agitur: nam illa eſt ſubſtantia.*
- *Secunda, quæ operari facit, & hæc eſſentiam completam ſequitur, vt vis in ſole, quâ illuſtrat, non vis qua eſt & ſubſiſtit.*

Duplex potentia.

Opponens.

Naturale id dicitur quod ortum habet à principijs indiuiduorum, aut quod primum ineſt indiuiduis, (vt ait Porphyrius in communitatibus & differentijs prædicabilium) at propriæ paſſiones non oriuntur à principijs indiuiduorum, ſed ſpecierum, ergo propriæ paſſiones non ſunt huius generis.

Reſp.

Naturale dicitur, vel
- *Propriè, quod eſt vel*
  - *Ipſum principium, vt materia.*
  - *Res effecta, vt ignis.*
  - *Accidens innatum, vt calor.*
- *Communiter, quod ipſam naturam imitatur, & ſic propriæ paſiones, naturales potentiæ dicuntur, vt riſibile, flebile in homine: hinnibile in equo.*

Naturale duplex.

CAP. XXIII.

De paſione & paſibili Qualitate: tertia ſpecie qualitatis.

Ratio ordinis.

CVM in hoc tertio genere propria & germanã obiecta ſenſuum reponantur, in quarto verò ſolùm communia, vt propria cõmunibus priùs tractanda: ita illud genus in quo propria ſunt, huic in quo communia tractantur, iure præmitti & anteponi debet.

NOTA.

Pulchrum eſt, non ſolùm ordinem & methodum, quâ vtitur Ariſt. in hoc genere animaduertere, ſed etiam quâ diſtinctione omnia in eodem ad viuum referat, diligenter ponderare. Sunt, inquit, ſub hâc ſpecie qualitatis omnia obiecta ſenſuum, omneſque affectus animi. Obiecta ſenſuum ſunt paſſibiles qualitates, ſic appellatæ (vt ait,) non quòd ipſæ patiantur quicquam, aut ſubiecta in quibus inſunt, ſed quòd ſenſum feriant, & pulſent: ſic colores aſpectum, ſic odores olfactum, ſic ſapores guſtum, ſic ſoni auditum, ſic calor & frigus tactum afficiunt. Iterum alia in textu inſinuatur diſtinctio, nempè quòd hæ paſſibiles qualitates ſint, vel à paſſione aliquâ procreatæ, vt pallor infantis ex metu matris, dum eum vtero geſtaret ſuo: vel naturæ vi vtcunque factæ, quæ in ſenſu paſſionem generant, vt dulcedo mellis delectationem, amaritudo fellis triſtitiam. Hinc affectus animi (qui plerunq; ex obiectis externis rerum excitantur) in hoc etiam genere definiuntur: quorum alij ſunt diuturni, & permanentes, vt amor, odium, inuidentia: alij repentini, vt verecundia iuuenis, ira ſubitanea ſenis. Definitur ergò paſſibilis qualitas, affectio ſenſibilis vel animi vel corporis, nec citò orta, nec citò peritura: vel afficiens ſenſum, vt calor, vel mouens appetitum, vt amor. Definitur paſſio etiam ſenſibilis qualitas, citò orta, citòque peritura, leuiter afficiens ſenſum, vt repentinus pallor ex timore, aut non diu vrgens appetitum, vt ſubitò incuſſus timor.

Obiecta ſenſuum paſſibiles qualitates ſunt.

Paſſibiles qualitates ortæ à paſſione.

Affectus animi.

Paſſibilis qualitas quid.

Paſſio quid?

DISTINCTIO PASSIBILIS Qualitatis, & Argumenta.

Paſſio accipitur, aut pro
- Effectu actionis, & ſic conſtituit prædicamentum per ſe: eſt enim paſſio illatio effectusq; actionis.
- Affectu
  - Animi, vt amor in appetitu
  - Corporis, vt calor in tactu.

  & ſic hoc loco accipitur.

Paſſibilis

Distinctio passibilis qualitatis.

Passibilis qualitas oritur vel
- A passione, vt pallor à metu.
- A naturâ, vt calor à bile, vel igne.

Passibilis Qualitas vel passio est
- Obiectum sensuũ externorum
  - Visibile, vt color, lux, lumen.
  - Audibile, vt sonus, vox, strepitus.
  - Odorabile, vt dulcedo, & amazor.
  - Gustabile, vt sapor.
  - Tangibile, quod est qualitas
    - Prima, vt
      - Calor frigus.
      - Humiditas, &
      - Siccitas.
    - Secunda, vt
      - Durities,
      - Mollities, &c.
- Affectus animi vt,
  - Voluptas
  - Dolor
  - Spes
  - Metus
  - Quibus subijciuntur omnes reliquæ perturbationes animi, quæ 2. libro Æthicorum enumerantur.

Opponens.

Nulla passibilis qualitas inducitur in subiectum suum sine alteratione subiecti, vt lumen non cadit in aërem sine depulsione caliginis: sed non est alteratio subiecti nisi subiectum patiatur, ergò malè dicit Philosophus in textu passibiles qualitates dici, non quòd subiecta patiantur quicquam.

Resp.

Fatemur pati subiectum, id est, recipere qualitatem impressam: sed hîc alio sensu de passione dicitur, vt nimirum sensum moueat, & perficiat.

Oppon.

3. Lib. Physicorum & 2. de ortu.

Omnis passio naturalis fit ex conflictu contrarij, sed hac passio non fit, ergò propriè passio non dicitur.

Resp.

Passio est, alia,
- *Corrumpens, ex conflictu contrarij.*
- *Perficiens, de qua hîc agitur.*

Oppon.

Abstractæ species rerum sensibilium, vt idea coloris, idea hominis, feriunt sensum, sed non sunt res, ergò in hoc genere non reponũtur. Maior patet libro de sensu & re sensibili: minor est secundo de animo: quippè abstractæ species rerum, fiunt intentiones, quæ in nullo prædicamento reponi possunt.

Resp.

Species rerum sensibilium, quibus psa obiecta sensibus offerũtur, eiusdem sunt naturæ cum suis primarijs obiectis, quod dicat Philo-

sophus 2. de animo, res non esse intelligit eas species, quæ ab animo solo percipiuntur. Nam ad modum recipientis omnia fieri solent, vt ait Boetius.

Oppon.

Passiones in textu negantur esse qualitates, negantur denominare subiectum quale, ergò male hîc tractantur.

Resp.

Non negantur omnino, sed ex parte: quia minùs firmiter inhærent, minusq́ firmiter etiam denominant.

Oppon.

Primaria obiecta visus (vt colores) non feriunt oculum: nam à suis subiectis non separantur, ergò non sunt sensibiles qualitates, vt patet ex definitione.

Resp.

Quamuis primaria obiecta (vt reales colores) à suis subiectis (quibus inhærent) non separantur: species tamen quædam, vt ab illis fluunt motúque ipsius medij numerosius multiplicatæ deferuntur ad visum, & sic per species sensum immutant.

Oppon.

Species non sunt in primario subiecto: nam ab illo separantur: nõ sunt naturaliter in aëre, quia in illo ad oculum (longo interuallo à re obiecta separatum) in ipso instanti mouentur: non sunt denique subiectiuè in visu, & quia est terminus quo clauditur res obiecta nõ subiectum quo continetur, & quia est potentia in qua aliud accidens inesse non potest: nam sic accidens accidenti inesset.

Resp.

Species separatæ in aëre, vt in medio, & in subiecto, diuerso respectu continentur. Est enim aër medium vt defert, est subiectum vt continet. Quod verò in instanti res longè separatas & distinctas cernimus, id euenit, & ex viuacitate oculi, & ex numerositate (vt ita dicam) specierum, quæ passim à rebus obiectis in aërem transfunduntur, ita vt, quocunque oculum conijcias medium distinctis rerum speciebus repletum videas, idque in proximo ad oculum, non remotè.

CAP. XXIIII.

De formâ & figurâ, quarta specie Qualitatis.

Quarta

VARTA species qualitatis aptè nominatur forma, & circa hoc aliquid constans figura. Quippe omnes effigies & similitudines rerum, quæ vel à naturâ, vel ab arte proficiscuntur, ad hanc speciem, vt ad propriam classem & sedem reuocari debent: à natura, vt erecta forma hominis: ab arte, vt statua depicta Cæsaris: illa actum, hæc situm; illa ordinem naturæ, hæc modum, & quasi penicillum artis respicit. Hinc in rebus à naturâ constitutis inesse formam; in rebus autem ab ab arte concinnatis inesse figuram dicimus. Respicit enim forma insitam essentiam, respicit figura assumptam mensuram; non est tamen hæc forma ex naturâ, nec est hæc figura ex dimensione subiecti: Vtraquę verò est delineatio rei quantæ (vt aiunt.) Vnde definitur forma, quædam externa delineatio naturæ in rebus naturalibus aliquâ quantitate præditis, necnon animatis, quæ internam formam imitata, ad hunc vel illum motum, ad hunc vel illum actum disponit subiectum, vt forma bipedis disponit hominem ad ambulandum. Definitur figura externa protractio seu delineatio artis in rebus artificiosis quantitate præditis, quæ non essentiam, sed nomen suo subiecto tribuit: sic domus, mensa, calceus, & denique quælibet res artificialis appellationem à formâ per artificem introductâ vendicat & sortitur. Hinc patet discrimen vtriusque nominis, iuxta versiculum,

Collatio formæ & figuræ.

Forma quid.

Figura quid.

Formam viuentis, pictam dic esse figuram.

DISTINCTIO ET ARGVMENTA formæ & figuræ.

Figura accipitur aut
- Mathematicè, pro imaginatione variarum protractionũ, quales sunt circuli in cælo, species multiplices bestiarum in zodiaco.
- Dialecticè, idque vel,
  - Pro dimensione, & sic est in quantitate, vt triãgulus, quadratum, &c.
  - Pro delineatione eiusdem dimensionis, & sic in hoc genere tractatur.

Distinctio figuræ.

Figura seu forma pro delineatione accepta est, vel,
- Naturalis vt in
  - Animatis, vt forma bipedis in homine, quadrupedis in leone, &c.
  - Inanimatis, vt forma externa lapidis, gemmarum, &c.
- Artificialis, vt figura domus, vestis, calcei, &c.

Opponens.

Oppugnatio 4. speciei.

Protractio nihil aliud videtur quàm quædam dimensio (quæ est quantitas) sed omnis forma, omnisq; figura est quædam protractio, ergò nihil aliud est quàm dimensio, & proinde sequetur nihil reale addi quantitati per formam & figuram in qualitate.

Resp.

Aliud est mensuratum, aliud figuratum dicere: Hinc patet aliquid addi reale quantitati per figuram: exempli causa: ferrum quantum à se est: at per figuram securis aut gladij insculptam, nouum habet nomen, nouam quasi naturam induit.

Opponens.

Nullum artificiale est in prædicamento, ergò figura quæ est in rebus artificialibus non est species huius prædicamenti.

Resp.

Cùm ars ipsa, siue sit ingenua & liberalis, siue sit mechanica & seruilis, comprehenditur sub habitu (qui est primum genus huius prædicamenti) non video cur minus artificiale sub alio genere ex imitatione naturæ possit cõtineri: ars enim imitatur naturam, illamq; sæpè perficit.

Oppon.

Forma & figura subiecto differunt (nam forma animato & naturali, figura inanimato & artificiali inest) sed accidentia, quæ eidẽ subiecto inesse non possunt, naturâ differunt, ergò forma & figura naturâ differunt, & ex consequente eandem speciem qualitatis non constituunt.

Resp.

Vt diuersitas accidentium non arguit diuersitatem subiecti (cum accidentia diuersorum prædicamentorum vni subiecto simul inesse possint) ita diuersitas subiecti diuersitatem naturæ in accidentibus non probat: exempli causa, est splendor in igne, splendor in sole, & tamen hic ab illo in natura luminis non differt, quia, vt ait Arist. vnum radium numero vterque facit. Quare etsi subiecto forma & figura differunt, natura tamen inde distingui non probantur. Aliter respondetur, quòd forma in animato, figura in inanimato inesse dicantur, non essentialis, sed accidentalis distinctionis causa: Quippe in corpore Socratis, quatenus aptum est ad hunc vel illum motum, dicitur inesse forma: in eodem verò corpore, quatenus pro mensurato, non pro animato consideratur, dicitur inesse figura: sic forma &

& figura eidem subiecto insunt, sed diuerso respectu, qui respectus non mutat naturam in absolutis, quamuis in Respectiuis mutet.

Oppon.

Qualitas per quale in fronte capitis definitur: Quale, per qualitatem in calce definitur, ergò videtur esse circularis definitio, petitioque principij.

Resp.

Prohibetur circulus in definitione rerum, nisi sit in diuerso genere cognitionis, qui ordo hic obseruatur; nam qualitatem per quale ordine disciplinæ, quale per qualitatem ordine naturæ definit, qui tum tandem facile intelligitur cùm ordo disciplinæ prius obseruatur.

CAP. XXV.

De duabus Communitatibus & vnâ proprietate Qualitatis.

OMMVNITATES Qualitatis sunt duæ; suscipere aduersa, adeoque magis & minus: vna autem est proprietas res similes & dissimiles nominare. Cõmunitates duæ conueniunt qualitati primo modo, id est, soli qualitati per se. Actioni verò & passioni per accidens, nimirum ratione qualitatis: nam ideo calefactio & frigefactio dicũtur contrariæ, quia calor & frigus, quæ sunt Qualitates, inter se repugnant. Definiuntur aduersæ, hoc loco, qualitates positæ sub eodem genere, maximè à se inuicem distantes, quæ agendo & patiendo mutuò se expellunt ex eodem subiecto capaci vtriusque, nisi vna earum insit à naturâ: Sic æstatis calor, hyberni frigoris procellas ab aëre, qui est subiectum, vtriusqoe fugat abigitque. At tenebræ splendorem à cœlo, frigus calorem ab igne non expellit, quia splendor solis, calor ignis naturam sequuntur. *Conuenientia communitat. duarum.* *Aduersæ qualitates.*

Susceptio magis & minus est nihil aliud quàm in remisso gradu aduersarum Qualitatum impar & inæqualis permistio, idque in eodem subiecto: nam quamuis intensè, vt aiunt, simul contraria in eodem cohabitare nequeant: remissè tamen *Suscipere magis & minus quid.*

ſæpè in eodem cernuntur: ſic homo valdè frigidus accedens ad focum, vim ignis conflictantem cum frigore ſentit: quæ conflictatio ex intentione & remiſſione repugnantium qualitatum facta non ceſſat, donec æſtus ignis immanitatem frigoris multis gradibus ſuperauerit: nec non & ipſum frigus totum à ſubiecto penitus diſpulerit. Propriè hæ duæ communitates qualitatibus tertij generis conueniunt. Hinc illud animaduerſione dignum eſt, quòd plurimis in tertio genere, paucis in primo, perpaucis in quarto, nullis in ſecundo conueniant iſtæ communitates. Plurimis in tertio, vt primis & ſecundis qualitatibus, quæ vi ſuâ actiuæ & paſſiuæ dicuntur: Paucis in primo, vt virtuti, vitio, ſcientiæ & ignorantiæ: Perpaucis in quarto, vt recto & curuo, raro & denſo; Nullis in ſecundo, quia in eo ſolùm potentiæ ſunt, quæ inter ſe nullo modo contrariantur, & proinde nec intenduntur, nec remittuntur, quia intenſionis & remiſſionis cauſa eſt ſola contrariorum ſuſceptio. Si obijcias riſibile & flebile, quæ videntur repugnare: reſpondeo ſimul ineſſe, vt ſunt potentiæ: nam is, qui ridet eſt flebilis, & is qui plorat eſt riſibilis.

Nota.

Denominatio ſimilis & diſſimilis, quomodo conueniat.

Denominatio ſimilis & diſſimilis, non aliter qualitati conuenit, quàm denominatio æqualis & inæqualis quantitati. Hinc rectè definitur ſimilitudo rerum diuerſarum eadem qualitas in ſpecie. Diſſimilitudo verò rerum diuerſarum diuerſa qualitas. Sic Cicero & Demoſthenes ſimiles in eloquentiâ: ſic Plato & Grillus diſſimiles in ſapientiâ nominantur. Nam alter ſapiens, alter ſtultus fuit.

DISTINCTIONES ET ARGVMENTA Proprietatum.

Diuerſa contraria ſunt vel,
- Sub eodem genere proprijſſimè, vt candor & atror ſub colore.
- Sub diuerſis generibus, vt virtus ſub bono, vitium ſub malo.
- Ipſa diuerſa genera, vt bonum, malum.
- Media cum altero extremorum comparata, vt liberalitas reſpectu auaritiæ. Nota quod hæc omnia in hoc genere intelligantur.

Oppon.

Opponens.

Medijs (vt inquit Aristoteles in textu) nihil est contrarium, ergò falsa est distinctio. Oppugnatio

Resp.

Media non sunt aduersa respectu vtriusque extremorum, quia vnum vni contrariatur, at respectu vnius sunt, nam medium comparatum cùm extremo habet rationem extremi.

Opponens.

Quicquid cadit in speciem cadit in genus, 2. Topicorum Capite 1. & 2. sed suscipere contrarium cadit in speciem qualitatis, ergò in ipsum genus caderet, at generi summo huius Categoriæ nihil est contrarium.

Resp.

Quicquid cadit in speciem cadit in genus, nisi sit conuertibile cum specie, vt Rationale cum homine, vt suscipere contrarium cùm specie qualitatis.

Opponens.

Nihil suscipit contrarium nisi ratione subiecti, teste Philosopho 6. Metaph. ergò per se non suscipit Qualitas.

Resp.

Intelligitur locus de susceptione materiali, non formali, & obiectiuâ quæ hîc definitur.

DISTINCTIO SECVNDÆ
Communitatis.

Suscipit aliquid magis & minus, aut, *Distinctio 2. Communitatis.*
- Materialiter idque vel,
  - Subiectiuè, vt materia, & sic vna substantia est maior altera.
  - Extensiuè, vt mensura, sic quantitas quodammodo suscipere dicitur, vt supra.
- Formaliter aut,
  - Per se, sic sola qualitas in concreto.
  - Per accidens, sic actio & passio ratione Qualitatis.

Opponens.

Concretis conuenit hæc proprietas, ergò & abstractis, quia concreta & abstracta sunt coniugata. *Oppugnatio secundæ.*

Resp.

Quicquid conuenit vni coniugatorum secundùm primariam significationem, illud conuenit alteri: sed suscipere magis & minus est minus primaria significatio.

Oppon.

Summus calor, summum frigus nunquã intenduntur, ergò primis qualitatibus intendi & remitti non conuenit.

Resp.

Non intenduntur in simplici corpore cui sunt innata, sed in mixto intenduntur & remittuntur, cui vi naturæ sunt infixa. At tum non sunt intensæ: fateor, satis enim est, si in remisso gradu hoc fiat: Caterùm in mixto eædem qualitates naturâ non videntur ac fuerant in elementis. Ratione quidem & gradu differunt, quia sunt retusæ, non naturâ; quia non sunt extinctæ.

Anticipatio obiectionum.

DISTINCTIO TERTIÆ

Proprietatis.

Distinctio 3. proprietatis.

Similitudo accipitur aut,
- Fusè pro omni rerum omnium comparatione, & sic est in omni prædicamento.
- Strictè pro qualitate, & sic est solùm in hac categoria.

Oppon.

Oppugnatio tertiæ.

Similitudo & dissimilitudo definiuntur in abstracto esse qualitates, sed non sunt: quippe in relatione ponuntur, ergò male traditur ista proprietas.

Resp.

Est necessitas consequendi non prædicandi, vt suprà de æqualitate diximus in fine Quantitatis.

Oppon.

Similitudo est relatio, sed relatio est quiddam disparatum à qualitate, ergò non est necessitas consequendi vtriusque.

Resp.

Similitudo hìc potiùs pro effectu Qualitatis, quàm pro formali relatione accipitur, & sic vt effectus sequitur suam causam.

Finis Qualitatis.

CAP. XXVI.

De Actione.

7. Phys. Artis progressio celerior in fine.

T motus naturæ velocior ac incitatior est in fine, quàm in principio; ita progressio artis, quæ imitatur naturam, velociùs clauditur quàm inchoatur. Ratio est (ni fallor) quia principijs cognitis

cognitis (quæ ſunt difficillima) omnia quæ ſequuntur apparebunt facillima: indè iam olim contigit, vt opinor, quòd Ariſtoteles. In quatuor primis Categorijs diſcutiendis, longiôre dicendi filo vſus, nunc de ſex poſtremis dicturus, vix quidèm ſex lineas addiderit. Nimis feſtinantèr id factum eſſe fortaſſe dices: non ſanè, ſi ordinem Dialecticum (qui ex his ſatis iam ſatis perſpicitur) conſideres: ſin verò horum vſum in Philoſophiâ perquiras: Reſpondeo, non eſſe huius loci de eo diſputare. Cæterùm, nè vel nimiâ breuitate ſimus obſcuri, vel nimiâ verboſitate ſimus moleſti, mediâ veluti inſiſtemus viâ: Attende ergò bone lector, quid de ſingulis ſuo loco & ordine dicamus.

Actio naturæ ordine Paſſionem præcedit: eſt enim paſſionis cauſa, vnde à Gilberto Porretano (qui copiosè de iſtis ſcripſit) his verbis definitur. Actio eſt forma aduentitia & comparata ſecundùm quam tranſeuntem in id, quod ſubijcitur, agere dicimur formaliter & ſecundùm potentiam. Per formam aduentitiam & comparatam, omnes internæ & abſolutæ formæ excluduntur: Per alteram partem definitionis, nempè (ſecundùm quam tranſeuntem) actiones imminentes reijciuntur: Per (Id) paſſum: Per (Nos) omnes res aliæ quæ agere non poſſunt inſinuantur. Poſtremò per duas vltimas voces in calce definitionis (vtpotè formalitèr, & ſecundùm potentiam) intelligitur modus agentis, qui eſt per qualitatem, vt per cauſam, & per potentiam, vt inſtrumentum: ſic fit calfactio ignis ex calore, tanquam ex cauſâ: & ex potentiâ agentis tanquàm ex inſtrumento.

Ordo actionis.

Definitio actionis.

Diuiditur tamen actio in actionem tranſeuntem, quæ hoc loco ſolùm, vt facilior, definitur: & in actionem imminentem quæ propter difficultatem in definitione omittitur.

Diuiſio actionis.

Communitates actionis ſunt duæ: Prima, ſuſcipere contrarium. Secunda, magis & minus: quæ conueniunt ei ratione qualitatis, vt ſuprà expoſuimus.

Communitates.

Proprietates ſunt duæ: Prima, vt omnis actio ſit in motu: Secunda, vt per motum proximè in aliud, id eſt, in paſſum vim ſuam imprimat.

Proprietates actionis duæ.

DISTINCTIO ET ARGVmenta Actionis.

Actionis distinctio.

Actio præcedit passionem, vel quia.
- Est passionis causa.
- Digniorem partem subiecti respicit, nempè formam; nam secundùm formam agere dicimur, pati secundùm materiam.

Significatio actionis est, vel
- Materialis, quæ est subiecti, vt generatio.
- Instrumentalis, quæ est qualitatis, vt alteratio.
- Formalis quæ est
  - Animæ
    - Vigentis, vt nutritio, augmentatio.
    - Sentientis, vt visio, auditio.
    - Intelligentis, vt intellectio, recordatio.
  - Corporis
    - Simplicis, vt
      - Calfactio, in igne
      - Frigefactio, in aqua.
    - Mixti, vt dealbatio, denigratio.

Agimus quatuor modis.

Agimus, aut
- Effectiuè, secundùm animam, quæ est principium agendi.
- Directiuè, secundùm artem.
- Formalitèr, secundùm potentiam agentis, & sic hoc loco intelligitur.
- Instrumentalitèr per instrumentum, aut
  - Separatìm, vt per securim.
  - Coniunctìm, vt per manum.

Opponens.

Oppugnatio actionis.

Actio imminens in istâ definitione non continetur, ergò malè in genere definitur actio: antecedens patet, quia imminens actio non transit, sed remanet quasi reflexa in suo agente, vt recordatio, volitio, intellectio.

Respondens.

Notandum est, quòd à notiore hæc sex postrema prædicamenta definiantur: cùm ergò actio transiens sit notior, illa sola definitur.

Opponens.

Actio, vt ait Philosophus tertio Metaphysicorum est in motu, sed motus est in mobili, vt illic docet, ergò non est in agente, quod est mouens.

Resp.

Est in motu, vt in medio: est in agente, vt in subiecto.

Opp.

Opponens.

Actio est motus, ergò non est in motu: nam tum idem esset in seipso.

Respondens.

Actio est motus communitèr sumptus, non propriè.

Opponens.

Est proprium actionis inferre passionem: sed multæ sunt actiones, quæ passionem non inferunt, vt intellectio, volitio, contemplatio, ergò malè à Gilberto illud assignatur proprium.

Resp.

Duo illa propria de actionibus transeuntibus, non imminentibus traduntur.

Finis Actionis.

CAP. XXVII.

De Passione.

SPINOSIORA si quæ sint in hoc prædicamẽto, ex illis quæ disceptata sunt, de actione facilimè intelligantur: quippe præter definitionem, omnia actioni & passioni sunt communia. De ordine nemo dubitare potest, cùm passio sit actionis effectus: effectus autèm sequitur causam. Multiplex eius significatio in tertio genere qualitatis patet. Diuisio eadem est cum diuisione actionis, vt alia sit animæ, alia corporis: communitate deniq́ue ab actione non distinguitur: nam vt illa contrarium, magisq́ue & minus ratione qualitatis suscipit, ita & hæc complectitur. Quid ergò restat, nisi vt definitionem eius quàm paucissimis adumbremus. Est igitur passio (illatio) quia infertur, (& effectus) quia relinquitur: fluentis actionis, id est, agentis formaliter in passum, quod est subiectum passionis: nam vt ignis, qui agit, est subiectum calefactionis fluentis: ita aqua, quæ vim recipit, est subiectum calefactionis impressæ: sic calefactio existens in igne est actio, in aquâ verò recepta, passio dicitur. Germanæ passionis proprietates sunt duæ: vna esse agentis terminum: altera inferri ab agente per motum.

Quæ communia passioni & actioni.

Definitio passionis.

Proprietates duæ Germanæ passionis.

DISTINCTIO ET ARGVmenta passionis.

Passio quinq; modis accipitur.

Passio accipitur, aut pro
- Qualitate fluente à principijs alicuius rei, vt, risibile, in homine.
- Motu appetitus, qui animi passio dicitur, vt amor, odium.
- Pœna inflictâ, vt Passio Christi.
- Specie alicuius sensibilis qualitatis, vt intentio candoris, quæ ferit oculum.
- Effectu actionis fluentis ab agente in passum, & sic hoc loco accipitur.

Passio est, vel
- Animi, vt gaudere, dolere, videre, audire: quæ verba etsi videntur esse actiua, passiuam tamen apud Philosophos significationem habent.
- Corporis, vt secari, vri, vapulare, &c.

Opponens.

Passionis oppugnatio.

Passio est effectus actionis, ergò non est summum genus, nam effectus posterior causâ esse debet.

Respondens.

Passio est effectus actionis in genere causæ efficientis, non in genere causæ materialiter & formaliter constituentis.

Opponens.

Actio & Passio sunt vnus idemq; numero motus, (vt ait Philosophus in tertio Physicorum) ergò non sunt distincta prædicamenta.

Resp.

Sunt vnus motus in progressione naturæ, non in terminis, vt loquuntur Philosophi: exempli causâ: Fluit calfactio ab igne, tepescit aqua; dum adhuc non superatur, dispelliturq; frigus ab aquâ: actio & passio simul coeuntes in liquore tepido vnum efficiunt motum: at vt calfactio incipit ab igne, vt à termino à quo: desinit verò in aquam vt in terminum ad quem: natura & prædicamento differunt. Hæc omnia huc tendunt: si actio & passio pro fluxu mouentis mobilisq; sumantur, sunt vnius motus: si verò pro actu effectúque agentis, sic differunt naturâ, & prædicamento distinguuntur.

Opponens.

Definitio passionis conuenit vulneri & calori, quia vulnus est effectus vulnerationis, & calor effectus calfactionis, ergò malè definitur.

Resp.

Vulnus & calor non sunt proximi & immediati effectus, quales passiones esse debent, vt patet per proprietatem actionis, quæ est, vt proximè per motum inferat passionem.

Finis Passionis.

CAP.

CAP. XXVIII.

De Vbi.

ENVRIA & defectio nominis, magni sæpè causa est erroris: vndè secta illa Nominalium delirasse videtur, quæ Vbi & Quando inter prædicamenta numerãda non esse putârit, quia germana nomina illis (vt cæteris) imposita non fuisse viderit. Sed parùm attentè obseruant alias res infinitas desiderio nominum laborare, parique ratione (si illis credamus) à rerum finibus sedibusque exterminari. *Nominalium delirium.*

Sed istis relictis, dico per ista aduerbia loci & temporis, abstracta quædam optimè intelligi ac insinuari. Vbi igitur non pro interrogatione loci, sed pro quadam habitudine rei in loco acceptum sic definitur. *Significatio Vbi.*

Vbi est circumscriptio, id est, externa comparatio (corporis) id est, corporeæ substantiæ simplicis vel mixtæ (à loci circumscriptione procedens) id est, à loci ordine & habitudine suscepta: sic Platonem in Scholâ Philosophari, Ciceronem in foro perorare dicimus. *Vbi definitio.*

Vbi sic definitum diuiditur in Vbi compositum, quod hîc, vt notius explicatur: & in Vbi simplex quod est relatio substantiæ incorporeæ ad indiuisibilem locum: non quòd locus vllus sit indiuisibilis (cùm omnis sit continuus) sed quòd spiritus (qui definitè huic vel illi loco ad tempus alligatur) indiuisibiliter & non circumscriptè in loco maneat: vt anima humana pro periodo vitæ naturalis in capite, vt in cælesti quâdam Sphærâ solioq; habitat. Communitates easdem habet Vbi cum fundamento suo, nempe non suscipere contrarium, non suscipere magis & minus. *Vbi duplex.*

DISTINCTIO ET ARGVmenta Vbi.

Vbi accipitur, aut
- Interrogatiuè pro aduerbio interrogandi.
- Definitè pro ipso loco.
- Relatiuè pro comparatione loci ad corpus locatum, & sic hoc loco definitur.

Distinctiones Vbi.

Est aliquid in loco
- Circunscriptè, vt corpus, quod circumcingitur loco.
- Definitè, vt animus, qui ad tempus manet in definito & certo loco.
- Completè, vt Deus, qui complet omnem locum.
- Comparatè, vt accidens, quod comparatione subiecti corporis est in eodem loco cum corpore, cui inest. Hinc illud, motis nobis, mouentur omnia quæ sunt in nobis, id est, accidentia.

Vbi est, vel
- Compositum, quod sic definitur, vt notius.
- Simplex, quod antè à nobis explicatur.

Opponens.

Oppugnatio Vbi.

Vbi simplex non est circumscriptio corporis, ergò malè definitur. Antecedens probatur, quià sola incorporea substantia in vbi simplici continetur. Respondens.

Vbi compositum solùm, hîc definitur, & sic de Quando dicendum est, quod etiam à notiore definitur.

Opponens.

Vbi à loco, & à re in loco existente oritur, ergò realiter ab illis differre non videtur.

Resp.

Vt imago ceræ impacta fit quidem ex cerâ & sigillo, quæ tamen, nec cera, nec sigillum est, sed quiddam distinctum ab vtroq; ità vbi fit ex loco & ex re in loco existente, non est tamen aut locus aut res in loco, sed quiddam re & naturâ distinctum ab vtroq;.

Opponens.

Circumscribi est mensurari, ergò circumscriptio est quædam dimensio: quo concesso sequetur, quòd vbi sit quantitas.

Resp.

Dicitur vbi circumscriptio, non quòd ita sit, sed quòd sinè circumscriptione esse non possit. Est autem à naturâ quædam circumscripti corporis habitudo.

CAP. XXIX.

De Quandò,

Communia omnia Vbi cum Quando.

T inter Actionē & Passionē multa, ita inter Vbi & Quando non pauca sunt communia. Mutato enim nomine, nec significatione, nec diuisione, nec proprietate differunt. Non significatione: nam vt vbi respectu loci, ita quandò respectu temporis, aut pro interrogatio-

rogatione, aut pro duratione, aut pro relatione rei existentis sumitur. Non diuisione: nam vt Vbi in simplex & compositum respectu substantię existentis in loco: ita Quando in simplex & compositum respectu substantiæ existentis in tempore distribuitur. Non deniq; proprietate: nam vt vbi nec contrarium, nec magis & minus respectu fundamenti suscipit, ita nec Quando propter similem rationem admittit. Sequitur ergò, vt hoc illi rectissimè succedat: in quo tractando, reliqua omnia, vt nota, tacitus prætermittam, solamq; definitionem paucissimis reserabo. Est ergò Quandò adiacentia: id est, externa quædam applicatio (temporis) id est, præteriti, præsentis, aut futuri (ad rem temporalem) id est, ad rem existentem & comparatam in tempore: quæ res, si sit corporea, est in quandò composito: si verò incorporea, vt spiritus, est in Quando simplici: quod est habitudo rei incorporeæ incorruptibiliter subsistentis in tempore: vt anima hominis pro periodo vitæ humanæ manere dicitur in præscripto, ac definito tempore periodi, ad quam comparatur. Sic manet in Gabriele Archangelo habitudo illius temporis, in quo salutauit Mariã. *Definitio Quando.*

Præter duas communitates quas habet ratione fundamenti, vnum habet proprium, nempè adiacere omnibus quæ initium vel generationis, vel creationis habent: generationis, vt planta: creationis, vt Platonis anima. *Proprietas Quando.*

DISTINCTIO ET ARGVmenta Quandò.

Distinctio Quando.

Quando est
- Compositũ, quod est
  - Præteritum, vt heri fuisse tonitruum.
  - Præsens, vt, nunc fieri fulmen.
  - Futurum, vt, cras fore eclipsin.
- Simplex, quod est habitudo incorporeæ substantiæ incommutabilitèr subsistentis in tempore: sic dicimus ad certum tempus Angelum descendisse in aquam, quâ sanabantur ægroti.

In tempore aliquid est
- Incõmutabilitèr, aut
  - Infinitè, vt Deus.
  - Definitè, vt Angelus.
- Commutabilitèr, vt omnia caduca in substantiâ: quorum tempus edax dicitur.

Opponens.

Oppugnatio Quandò.

Accidentis est actu inesse subiecto, sed quando adiacere, non inesse dicitur, ergò non est accidens.

Respondens.

Adiacens accidens dicitur, non quòd non inhæreat, sed quòd ei, cui applicatur, non inhæreat, vt locus: qui corpori locato adiacere, corpori verò locanti inhærere dicitur. Sic Quando tempori adiacet, rei verò in tempore existenti inhæret.

Opponens.

Tempus præteritum non est, sed Quandò præteritum dependet à tempore præterito: ergò Quando præteritum non est.

Resp.

Etsi tempus præteritum non est, temporis tamen præteriti habitudo (quæ est ipsum Quando) in re & esse & manere potest: exempli causâ: Etsi sexagesimus hinc annus, annus non est, sexagesimi tamen anni relatio in sene sexagenario esse potest.

Opponens.

Angeli non mensurantur tempore, ergò Quandò, quod est adiacentia temporis relicta in re temporali, non est in Angelo.

Resp.

Etsi Angeli non mensurantur tempore, relatio tamen temporis esse potest in Angelo respectu huius vel illius actionis, quæ inchoatur clauditurq; tempore.

Finis Quandò.

CAP. XXX.

De Situ.

Ordo Situs.

SITVS vim naturæ in disponendis partibus respicit: Habitus ornamenta naturæ artisq; eisdem partibus accõmodat: iure igitur situs habitum præcedit. Nam partes priùs & esse & disponi debent, quàm ornari & perpoliri possint. Non hîc pro loco, non pro designatione partiũ in loco, sed pro comparatione partium ad differentias loci nomen situs accipitur, definiturq; hoc modo. Situs est ordinatio, id est, præscriptus ordo, & concinna dispositio (generationis partium) id est, partium naturalium (secundùm differentias loci)

Definitio Situs.

loci) id eſt, ſecundùm ſurſum, deorſum, antè, ponè, dextrum & ſiniſtrũ. Sic caput hominis ſurſum, pedes deorſum: ſic cœlum ſurſum, centrum deorſum eſſe dicimus. Attentè animaduertendum eſt hîc ſolùm naturalem ſitum, vt quiddam notius communiuſque definiri; eſt tamen artificialis etiam ſitus, qui definitur ordo partium per artem diſpoſitarum; ſic tectum ſurſum, ſic fundamentum deorſum in domo eſſe dicitur.

Communitates Situs.

Duas communitates habet ſitus non ſuſcipere contrarium, non ſuſcipere magis & minus. Vnum quoque proprium habet; nempè ordinem naturæ & artis, in diſponendis partibus, ſignificare.

DISTINCTIO ET ARGVMENTA Situs.

Situs diſtinctio.

Situs capitur, aut pro,
- Loco, ſic dicimus vrbem benè ſitam eſſe, id eſt habere ſalutarem locum.
- Deſignatione partium in loco vel corpore, & ſic eſt affectio quædam quantitatis.
- Ordinatione naturæ in diſponendis partibus, & ſic hoc loco definitur.

Situs duplex.

Situs eſt vel,
- Naturalis vel
  - Per ſe in partibus, vt
    - Caput ſit ſurſum.
    - Vmbelic⁹ in medio.
    - Pedes ſint deorſum.
  - Per accidens in modo, vt
    - Seſſio.
    - Statio.
    - Accubatio.
- Artificialis, ut tectum ſurſum, fundamentum deorſum dicatur.

Opponens.

Oppugnatio Situs.

In monſtro eſt error naturæ, ergò ſitus eiuſdem non eſt ordo partium ſecundùm vim naturæ diſpoſitarum: vim enim natura errans in ordine non exercet.

Reſp.

Excluditur monſtrum à ſitu naturali (ſecundùm aliquos) quia non eſt ex præſcripto, ſed ex errato naturæ: cæterùm dicendum eſt, quamuis ordinem partium ſecundum particularem naturam non habet: habet tamen ordinem partium ſecundùm beneplacitum vniuerſalis naturæ.

Oppon.

Arboris radix ſurſum dicitur ab Ariſt. in libris de cœlo, ergò

omnis situs sursum non tendit à centro cœlum versus, vt definit in Physicis.

Resp.

Sursum capitur, aut pro,	*Principio nutritionis & augmentationis, & sic radix est sursum, vt os hominis.*
	Principio dimensionis respectu totius vniuersi, & sic vertex est sursum.

Opponens.

Omnia corpora non habent differentias loci, (vt ait Arist. secundo de cœlo,) ergò omnia non habent situm. Ratione probatur antecedens, quia sola ea corpora dicuntur habere situm, quæ habent locum: sed cœlum non habet locum (nihil enim est extra cœlum) ergò cœlum non habet situm.

Resp.

2. Lib. de cælo

Omnes differentiæ loci sunt solùm in homine: in reliquis autem satis est, si ad aliquam differentiam loci comparentur: quare, etsi cœlum capaciorem locum extra se non habet, vnaquæq; tamen pars cœli sursum esse dicitur respectu hominis, quod est satis ad ordinem sitúmque partium.

Opponens.

Situs prius de naturali situ, quàm de artificiali dicitur: sed id genus est destruendum, quòd priùs de vnâ specie, quàm de aliâ prædicatur: ergò situs non est genus: Maior probatur, quia natura præcedit artem: Minor est Aristotelis 4. lib. Topicorum.

Resp.

Ars quidem sequitur naturam, attamen naturale non est prius artificiali, si simul vel actu vel potentiâ in genere suo considerentur.

Finis Situs.

CAP. XXXI.

De Habitu.

Parum entis in habitu.

E valdè tenet solicitum in hâc vltima quasi scenâ anceps de habitu interpretum sententia. Eorum enim tàm ingenio acutissimi, quàm grauissimi iudicio, in hoc prædicamento tam exilem entis rationem esse arbitrãtur, vt potiùs merum respectum,

respectum, ac intentionem mentis, quàm rem dicendam esse haud dubitantèr dixerint. Cæterùm, in illam lancem pondus (si quod sit) reponens meum, quàm Thomas Aquinas tenet: Habitum definio, rem esse, quæ corporis & naturæ decorum intuetur. Vestiuit enim natura omnia à se parta & suscepta opera; Squamas pisci, plumas aui, hirsutos pilos leoni dedit: quæ omnia habitum naturæ præ se ferunt. Quippè in naturâ rerum hæc duo considerari debent, necessitas, & ornatus: in illâ essentia, in hoc dignitas & ordo perspicitur; exempli causa: dedit caput homini necessario; at palpebras oculorum & barbam ad decorum & ornatum dedit: sic folia & flores sunt in planta; sic lucentia sydera sunt in cœlo; quorum sanè omnium relatio ad sua subiecta habitus naturæ dicuntur. Rectè igitur definias habitum esse adiacentiam; id est, tàm naturalium quàm artificialium, & eorum quæ circa corpus sunt: id est, ornamentorum & indumentorum, quæ vel â naturâ pariuntur, vt barba in homine, dens in elephante: vel quæ ab arte inueniuntur, vt lorica in pectore, corona in capite, vestis in toto corpore. Hinc dentatum esse, armatum esse, vestitum esse, species habitus esse interpretamur. Communitates habitus duæ sunt; [1] non suscipere contrarium; [2] suscipere tamen magis & minus, sed impropriè. Postremò vna traditur proprietas significare decorum naturæ & artis in omni substantiâ, necnon in pluribus simùl existere.

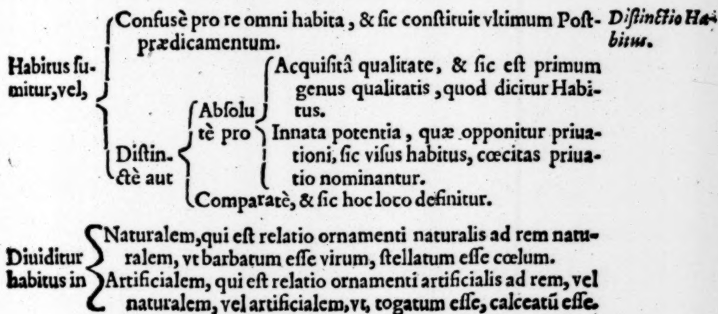
Definitio Habitus ex Aquinate.

Definitio Habitus.

Communitates duæ.

DISTINCTIO ET ARGVMENTA Habitus.

Distinctio Habitus.

Opponens.

Oppugnatio Habitus.

Omne prædicamentum est ens rei. sed habitus ast applicatio ornamenti, quæ fit solùm ab intellectu, ergò habitus non est prædicamentum.

Resp.

Etsi applicatio ornamenti ad rem ornatam, vestimenti ad rem vestitam, videtur quidem tota ab intellectu & proficisci & dependere: non tamen ita est, si impensè rem consideres: sunt enim ornatus rerum sine intellectu, vt splendor in gemmâ stella in cœlo, flos in planta. Hæc ornamenta haud dubiè ad ipsa natura sine ope intellectus rebus accommodantur. Est ergò habitus ens rei extra intellectum in rebus existens: & sic rectè vnum inter prædicamenta annumerari potest. Sed expedi mihi hoc dubium: quî potest habitus artificialis esse ens rei, cùm & ars ipsa, & rei artificialis applicatio in solo intellectu reponantur. Respondeo omnia in intellectu posita, non esse entia rationis: sic omnes scientiæ, omnes virtutes, omnes potentiæ animi essent entia rationis. Dico igitur habitus artificiales esse quidem effectiuè in animo, esse subiectiuè in rebus, à quibus essentia suæ realis vim & naturam sortiuntur.

Habitus est ens rei extra intellectum. Replicatio. Solutio.

Opponens.

Negata causa, negatur effectus: sed causa suscipiendi magis & minus negatur in habitu, nempè suscipere contrarium, ergò negatur effectus, nimirum, suscipere magis & minus.

Resp.

Suscipere magis & minus res potest dupliciter.

Susceptio magis & minus est vel,
- *Propria, quæ fit ex conflictu contrariorum, & hæc est in sola qualitate.*
- *Communis, quæ fit ex maiore aptitudine subiecti ad agendum, & sic est in habitu, vt armatus aptior est ad pugnam, quàm inermis.*

Opponens.

Vestitum esse, & nudum esse sunt contraria, ergò & habitus suscipit contraria.

Resp.

Non sunt aduersa, sed priuantia.

Opponens.

Fieri non potest, vt idem accidens numero simul in pluribus existat, ergò vltima proprietas habitus, male statuitur, quæ requirit, vt habitus simul existat in pluribus.

Resp.

Resp.

Requiritur, vt habitus in pluribus ſimul exiſtat: quo non intelligitur, vt ſimul in duobus ſubiectis inſit, ſed vt in vno effectiuè tanquam in cauſa vel termino: In altero inhæſiuè tanquam in ſubiecto hæreat.

Finis decem Prædicamentorum.

CAP. XXXII.

De Poſtprædicamentis.

NON inſtitui (bone Lector) Sophiſtarum armenta ſequi: eorum enim dogmata, aut, vt veriùs dicam, paradoxa mihi in Dialecticâ non placent. Nam quamuis de multis valdè ſubtiliter Iohannes ille iſtorum Anteſignanus ſcripſerit: ita tamen aut barbarie dictionis, aut circunſtãtiarum multitudine res omnes obſcurauit, vt vel, Apolline lectore, vel Oedipo interprete ſemper indigere videatur. Quorſum hæc? vt intelligas iſtos Stoicos interpretes, ſicut in multis alijs, ita in his præceptis (quæ iam aguntur) eſſe fugiendos. Nam ſanè, vt in alijs erraſſe, ità in his omnino deliraſſe exiſtimes. Aliqui enim eorum pertinaciter defendunt, Ariſtotelem hæc Poſtprædicamenta nõ ſcripſiſſe: aliqui dicunt ſcripſiſſe quidem, ſed ſecundùm ſententiam Architæ cuiuſdam philoſophi: aliqui affirmant ſcripſiſſe, non vt Poſtprædicamenta, ſed potiùs addidiſſe reliquis, vt noua prędicamenta. Hinc eſt vulgaris ille iſtorum error, quòd oppoſitio & motus inter Poſtprædicamenta ſint vera, ſummaque genera. Sed quid ago? Si quò me trahunt ſequerer, nullum exitum orationis inuenirem. Placet ergò in expoſitione pergere. Inſtituuntur Poſtprædicamenta, vt omnia quæ reducuntur ad categorias, omniaq; earum propria rectiùs intelligantur. Nam vt Anteprædicamenta à priore per cauſas cognitionis, ita Poſtprædicamenta à poſteriore per effectus (qui ſunt proprietates quædam) ad prædicamenta valent: ſæpè enim oppoſitorum, ſæpè priorum & poſteriorum, ſæpè eorum quæ ſunt ſimul, ſæpè motus generum in illis explicandis facta erat

Scotus in tenebris.

Ancipites ſententiæ Scotizantium.

Cur inſtituuntur Poſtprædicamenta.

mentio. De his ergò opportunè agit Philoſophus, vt, quo modo, quo ordine, quâ ratione ſint in prædicamentis perſpectum habeamus. Ridicula eſt illa Ramiſtarum coniectura, non fuiſſe opus Ariſt. quia nomen non impoſuit: quaſi verò illud eſſet neceſſarium, cùm ſit veluti appendix ad eam partem, quam de Categorijs ſcripſit: ſi minus Latinè inuentum nomen delicatas aures offendat, licere Philoſopho aliquandò apta nomina de nouo excudere interpretationis cauſâ, cupio vt intelligant.

Ramiſtarũ cõiecturaridicula.

Ariſt. cap. de Relatis.

DISTINCTIO GENERALIS Poſtprædicamentorum.

Diſtinctio poſt prædicamentorum.

Poſtprædicamentorum
- Aliud reſpicit motum, idque vel
  - Per repugnantiam contrarij, & ſic eſt oppoſitio.
  - Per mutationem ſubiecti, & ſic eſt motus.
- Aliud reſpicit quietem, eandemque
  - Cauſarum & effectuũ, ſub qua modi priorum.
  - Similiũ & cognatorum in genere, ſub quâ modi ſimul.
  - Omnium exiſtentium in ſubſtantiâ, ſub qua modi habendi continentur.

Poſtprædicamentum quid.

Poſtprædicamentum eſt regula cognitionis, qua ad completam notitiam prædicamentorum rerumque in prędicamẽtis peruenitur, idque â poſteriori per effecta, & proprietates.

Oppon.

Quod facilius aliquid reddit, precedere debet, ergò poſtpradicamentum pracederet categorias.

Reſp.

Poſtpredicamenta conducunt ad cognitionem propriorum in Pradicamentis, qua ipſa ſunt poſteriora, quare indè ſequuntur omnia.

Oppon.

Motus omnem eſſentiam rerum pracedit (nam per motum acquiritur omnis forma omniſque mutatio rerum) ergò motus à poſteriore non valet.

Reſp.

Etſi motus pracedat multa tempore, non tamen perfectione & naturâ.

CAP.

DE OPPOSITIS.

CAP. XXXIII.

An sint quatuor genera Oppositorum.

VM in singulis Categorijs Oppositorũ facta sit mentio, reliquis Postprædicamentis, hoc vnum de Oppositis est meritò anteponendum: tum propter communitatem naturæ, tum propter frequentem vsum nominis varijs modis accepti. Sed attende diligenter non agi hic de repugnantia propositionum (quàm antea in primis elementis descripsimus) sed de Oppositione siue vocum siue rerum, qualis est inter patrem, filium, album, nigrum, aliaque huiusmodi, quæ à Philosopho sic definitur. Oppositio est repugnantia duorum simplicium terminorum, quorum alter de altero dici non potest, nec ambo de aliquo tertio minus cõmuni eodem tempore, eodemq; respectu; (eodem tempore dico) quia multa vicissim de eodem affirmari possunt, vt calidum & frigidum à Platone: (eodemq; respectu) quia idem homo qui est pater, diuerso respectu filius esse potest. Oppositorum alia sunt aduersa, alia relata, alia priuantia, alia contradicentia. Aduersa sunt à nobis antè definita in prima Cõmunitate qualitatis. Distributa verò sunt hoc loco, vt eorum alia habeant medium, alia sint sine medio. Medium verò est vel participationis, quod ab vtroque extremorum constituitur, vt flauedo ex albo & nigro constans: vel abnegationis, quod per negationem vtriusque extremorum cognoscitur, vt id, quod nec est iustum nec iniustum. Aduersa sine medio vulgò immediata dicta sunt, quæ neque per participationem, neque per abnegationem medium sortiuntur, qualia sunt par & impar, morbus & bona valetudo.

Ordinis causa · *Oppositio quid.* · *Oppositorum diuisio.* · *Aduersa mediata immediata.* · *Mediata.* · *Immediata.*

De Relatis taceo, quia satis iam satis in proprietate secunda Relationis eorum naturam oppositionemq; demonstraui. *Relata.*

Priuantia sunt opposita, quæ versantur circa idem subiectũ ordine irregressibili, tempore à naturâ fixo ac definito (per subiectum) aut totum compositum, aut principem partem intelligo: totũ compositum, sic mors versatur circa totũ hominẽ: principem partem, sic cœcitas versatur circa oculum, sur- *Priuãtia quæ*

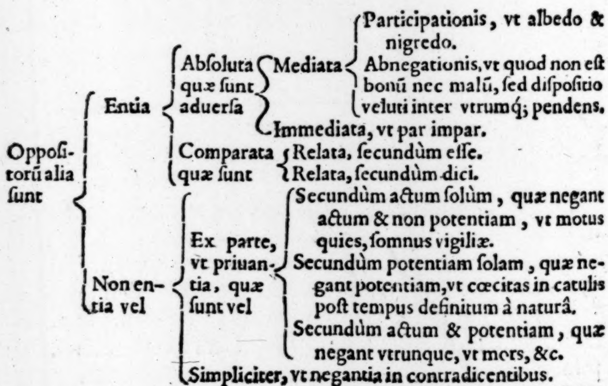
ditas circa aurem. Per ordinem irregreſſibilem inſinuantur ſola priuantia ſecundùm actum & potentiam, inter quæ nulla eſt reciprocatio, nulla ſucceſſionis viciſſitudo. Hinc non eſt tam vetus illud, quàm verùm: A priuatione ad habitum non fit regreſſio; id eſt, à priuatione ſecundum actum & potentiam ad eundem habitum vi naturæ non fit reciprocatio. A morte enim ad vitam, à cœcitate ad viſum, à ſurditate ad auditum, quæ poteſt eſſe reuerſio? certè vi naturæ nulla. Lumine tamen fidei illuſtrati credimus, & cœcis lumen, & ſurdis aurem, & mortuis vitam dediſſe Chriſtum, adeoque daturum omnibus in fine mundi, quia author naturæ (qui eſt infinitus) medijs & modis non alligatur. Sunt & alia genera priuantium; nempè ſecundùm actum ſolùm, vt ſomnus vigilia, motus & quies, in quibus eſt frequens ſucceſſio & iteratio: ſecundùm potentiam ſolùm, vt cœcitas in catulo poſt nonum diem naturalem, in quo (ſi non deſpexerit) negatur ſolùm potentia quæ præfuit, non actus qui adhuc non apparuit.

Deus naturæ medijs non alligatur.

Contradicentia.

Contradicentia ſunt maximè oppoſita, quorum vnum eſt ens, alterum non ens: vnum finitum, alterum infinitum: vnum verum, alterum falſum: quorumque dari non poteſt medium, vt cœlum non cœlum, homo non homo.

DISTINCTIO GENERALIS Oppoſitorum.

ARGV-

ARGVMENTA IN GENERA OPPOSITORUM.

Opponens.

Oppositio est passio entium in prædicamentis, ergò fundari non potest in priuantibus & contradicentibus, quæ non sunt entia.

Respondens.

Vt priuantia & contradicentia ex parte negationis sunt non entia, ita ex parte affirmationis in vtroq; genere sunt entia, quod est satis ad oppositionem terminorum efficiendam.

Opponens.

Relata se mutuò ponunt, ergo non sunt opposita, quorum natura est tollere & negare.

Resp.

Relata considerantur, aut respectu { *Eiusdem subiecti, & sic sunt opposita.* / *Diuersorum, & sic non sunt.* }

Vel dicendum est multa se mutuò ponere, quæ tamen naturâ sunt disiuncta, vt homo, risibile: sic respectu dependentiæ est quædam cognatio: respectu naturæ, est certa oppositio.

ARGVMENTA IN ADVERSÈ CONTRARIA.

Opponens.

Quorum non est vnus conceptus, eorum non potest esse vna definitio: sed aduersè pugnantium non est vnus conceptus (nam res naturæ sunt distinctissimæ) ergò eorum aptè vna non datur definitio. Oppugnatio contrariorum.

Resp.

Etsi non est rerum diuersarum vnus conceptus in vnitate rei, vnus tamen esse potest in vnitate rationis, quæ sæpè multa naturâ diuersa ad gyrum & circulũ vnius cõmunis descriptionis reuocat.

Opponens.

Medium opponitur extremis aduersè, vt dicitur in 5. Physicorum, & tamen maximè non distat ab extremis, vt est 2. Ethicorum, ergò male definiuntur aduersa maximè distare.

Resp.

Medium consideratum cum altero extremorum, opponitur, & habet rationem extremi: collatum verò cum vtroq; non habet. Si vrgeas contradicentia, quæ videntur magis opponi quam aduersa, Replicatio. Solutio.

respondeò magis opponi contradicentia in genere entis & non entis: at in ambitu entis maximè opponi aduersa affirmo.

Opponens.

In omnibus aduersis contrarijs est motus alterationis, sed motus alterationis est progressio naturæ ab vno extremorum ad aliud per medium, teste Philosopho. 4. Physicorum, ergò in omnibus aduersis est medium, & per consequens non sunt immediata aduersa.

Respondens.

Medium in 4. Physicorum accipitur non pro mediâ qualitate: sed pro quâdam proportione, quam tenet natura in mutando subiecto ab vno extremo in aliud, vtpotè à sanitate in morbum mutatur Plato, non per mediam qualitatem, sed per mediam proportionem & quantitatem motus.

Opponens.

Sanum & ægrum sunt immediata contraria secundùm Philosophum in textu, sed inter ea secundùm medicos est medium, nempe quod neutrum dicitur, ergò malè ponuntur pro exemplis.

Resp.

Sanum pro harmoniâ naturæ in animali acceptum, & ægrum pro omni intemperie humorum non patiuntur medium: nam si à centro sanitatis homo deficiat, æger: si à statu morbi declinet, sanus rectè dicitur: Omnis enim motus denominatur (vt ait Philosophus) à termino ad quem tendit: cùm ergò dimoueatur homo à statu valetudinis, ægrotare: cùm iterum à statu morbi, conualescere iudicatur.

ARGVMENTA IN PRIVANTIA.

Opponens.

Oppugnatio Priuantium.

Circa hominem cæcum ab vtero matris non versatur Visus, ergò malè definiuntur priuantia versari circa idem subiectum.

Respondens.

Priuantia versari dicuntur circa idem subiectum non numero sed specie, quare etsi Homerus sit cæcus à natiuitate, homo tamen aptus est naturâ ad visum.

Opponens.

Edentulus sæpè nouos accrescentes dentes habet, ergò à priuatione ad habitum fit regressio.

Resp.

Si edentulum sumatur pro corruptione non solùm actus sed

etiam potentiæ, vt in ſenili ætate, tum qui eſt edentulus nunquam iterum fieri poteſt dentatus.

Opponens.

Potentia non tollitur vbi non fuit, ſed in catulo (qui non videt ad nonum diem) non fuit, ergò non tollitur, & ex conſequenti malè diſtinguitur in priuationem ſecundùm potentiam, & actum, vt in catulo qui actum non habuit, ſed ſolam potentiam. Minor argumenti probatur, quia potentia eſt reſpectu actus ſequentis, ſed actus non ſequitur, ergò non fuit potentia.

Reſp.

Potentia eſt formalis quæ parit actum. Potentia materialis, quæ ſæpè debilitata non producit, & talis eſt ſæpè in catulis.

ARGVMENTA IN CONTRADICENTIA.

Opponens.

Non ens non poteſt eſſe extremum, ſed contradicentium vnum eſt ſimpliciter non ens, ergo non eſt extremum: at omnis oppoſitio debet eſſe inter duo extrema. Oppugnatio contradicentium.

Reſp.

Non ens non poteſt eſſe extremum ex parte rei, at ex parte intellectus poteſt.

Opponens.

Priuatio eſt partim ens, Partim non ens, ergò eſt medium inter contradicentia, quæ ſunt ens & non ens omninò.

Reſp.

Etſi priuatio partim affirmat, partim negat, non eſt tamen medium contradicentium, quia non eſt eiuſdem generis, & quia non communicat de vtroq; extremorum. Nam in non ente nulla poteſt eſſe communicatio.

Opponens.

Verum & falſum ſunt propriæ paſſiones propoſitionum, ergò contradicentibus (quæ ſunt ſimplicia) non conueniunt.

Reſp.

Verum & falſum dicuntur in contradicentibus in eſſe non per ſe, ſed vt rebus per propoſitiones applicantur: alij dicunt verum pro ente poſitiuo, falſum pro negatione entis intelligi.

Finis Oppoſitionis.

CAP. XXXIIII.

An modi Priorum rectè distinguantur.

Postprædicamenti Ratio.

QVONIAM non sine ordine prioris & posterioris à Philosopho in prædicamentis disponantur omnia, aliud iam postprædicamentum instituitur, in quo multiplex rerum ordo ac dispositio explicatur. Huius quinque modi ac genera ab Aristotele discutiuntur: Proponuntur tamen nisi quatuor: Rationem Boetius tradit, quia à veteribus Philosophis horum quatuor excogitata fuerunt, vltimum verò de causis & effectis ipse Aristoteles addidit: hinc antiqua illa carmina:

1 Tempore: 2 naturâ: prius, 3 ordine: dig & 4 Honore:
5 Causam causato dicimus esse prius.

Tempore enim, aut antiquitate naturæ, aut ordine artis, aut dignitatis gradu, aut deniq; causa, omnia quæ priora dicuntur, alijs præstant & antecellunt. Tempore, alia alijs priora appellantur, quæ in priore tempore extiterunt. Sic Socrates tempore prior fuit Aristotele, sic lex Euangelio, sic imperium Persarum Romano imperio.

Tempore prius.

Naturâ.

Naturâ priora sunt omnia interna principia, insitæq; causæ rerum, vel potiùs (vt verbis Philosophi vtar) ea omnia sunt antiquiora naturâ, à quibus non conuertitur subsistendi ratio: animaduerte quòd dixerim, à quibus non conuertitur subsistendi, non existendi ratio. Nam inter hominem, qui est prior risibili naturæ ordine, conuertitur quidem ratio, non tamen quoad subsistentiam, (nam subsistit homo sine risibili, omnisq; species sine proprio) sed quoad existentiam, quia in ratione existendi inter subiectum & proprium est semper necessaria consecutio: exempla in hoc modo sunt omnia genera respectu specierum, omnes species respectu indiuiduorum, omnes substantiæ respectu accidentium.

Cautio.

Ordine artis priora.

Ordine artis, priora sunt, quæ perdiscentibus methodum, facilitatem, & quasi compendiariam sciendi viam pollicentur: sic in Grammaticâ priora sunt elementa syllabis, syllabæ dictionibus: sic in Rhetoricâ exordium præcedit narrationem, narratio propositionem, propositio confirmationem: quid opus est multis: omnia faciliora, hoc ordine antiquiora,

nomi-

nominantur. Hoc modo ſpecies præceſcit differentiam apud Porphyrium: Relatio qualitatem apud Ariſtotelem.

Dignitate priora ſunt omnia quæ vel à perfectione naturæ, vel ab æſtimatione virtutis dependent: & ob has cauſas in maiore pretio inter doctos bonosq; habentur: ſic ſol dignitate excellit reliquos planetas, ſic oliua plantas, ſic aquila aues, ſic leo quadrupedes, ſic homo omnes creaturas Dei: ſed hæc ſunt exempla in perfectione naturæ. In æſtimatione virtutis: Sapientia melior eſt prudentiâ, continentia liberalitate, magiſtratus populo. *Dignitate.*

Cauſâ priora ſunt hoc loco, quæ conſtituunt ita ſua effecta, vt tamen inter effecta & cauſas ſit quædam exiſtendi reciprocatio: ſic ignis prior eſt calore ſummo, & tamen inter ignē & ſummum calorem eſt conſecutio: vt, ſi ſit ignis ſit etiam ſummus calor: & ſi ſit ſummus calor, erit ignis. Sic de ſole & ſplendore, ſic de aquâ & humore, ſic de terrâ & arido, ſic de cælo & ſereno dicendum eſt: quæ omnia ſunt cauſæ ſuorum accidentium: & tamen ſi conferantur, cum illis reciprocantur neceſſariò. *Cauſâ.*

DISTINCTIO MODORVM.

1. Tempore prius dicitur.
   - Propriè, quod exiſtit in priore tempore, ſic ſenex prior eſt iuuene.
   - Communiter, quod ſubſiſtit ab æterno, & ſic vniuerſa priora ſingulis dicuntur & naturâ & tempore.

2. Naturâ prius eſt, vel
   - Quod non conuertitur, ſic ſuperius inferiore prius dicitur.
   - Quod conuertitur ſecundùm actum exiſtendi, ſic ſubiectum prius eſt proprio ſuo.

3. Ordine prius dicitur vel in
   - Elementis artis, ſic literæ priores ſunt ſyllabis, exordium narratione.
   - Numeris, ſic vnum eſt prius duobus.

4. Honore priꝰ eſt, vel in
   - 1. Opinione, & ſic qui potentior eſt, prior dicitur.
   - 2. Æſtimatione virtutis, & ſic qui ingenio & virtute excellit, prior habetur.
   - 3. Perfectione naturæ, ſic aurum eſt prius argento &c.

5. Cauſa prius eſt, vel
   - Confusè & potentia, & ſic non conuertitur, vt animal cum homine.
   - Contractè & actu, & ſic conuertitur, vt rationis compos cum homine.

Opponens.

Oppugnatio modorum.

Sunt quædam priora loco & motu, vt est apud Philosophum 5. Metaphysic. sed hæc in hoc tractatu non insinuantur: ergò minus accuratè tractantur hæc genera priorum.

Respondens.

Prius capitur. { *Fusè pro passione entis in genere, & sic sunt plures modi.* *Strictè pro relatione entis in prædicamento, & sic non sunt plures.* }

Opponens.

Aliquid prius in eo dici non potest, quod non est, sed tempus non est, ergò prius tempore esse non potest. Maior constat: minor probatur, quia nulla pars temporis est, ergò nec tempus.

Resp.

Licet tempus non maneat, res tamen, cui adiacet tempus, manet: quòd satis est, quia hîc relatio durationis, non ipsa duratio, solùm spectatur.

Opponens.

2. Topic. cap. 1. dicit Philosophus à genere ad speciem conuerti & commutari rationem, ergò prius naturâ non rectè definitur.

Resp.

A genere ad spsciem conuertitur ratio ex hypothesi, quoad inesse, non quoad esse, vt aiunt: exempli causâ. Homo est animal, ergò animal inest homini: & ex aduerso: Animal inest homini, ergò homo est animal.

Opponens.

Conuersio est propria passio propositionis, ergò conuerti hoc loco rebus malè attribuitur.

Resp.

Conuersio est propria passio propositionis ratione rerum & terminorum: vel dicendum est quòd illic conuersio complexa non simplex intelligatur.

Opponens.

Quintus modus repugnat secundo, ergò malè tractatur.

Resp.

In secundo potentia causarum, in quinto actus consideratur: nam secundùm potentiam causæ acceptæ non conuertuntur, secundùm actum reciprocantur cum effectis.

CAP.

CAP. XXXV.

De modis Simul.

Ratio ordinis.

ECTE' quidem ea quæ ſunt ſimul, illis quæ ſunt priora ſuccedunt: quippè hæc illis quodammodo ſunt oppoſita, quorum (vt ait Philoſophus) eadem eſt ſcientia: vt ergò iuxta ſe poſita magis elucerent, hunc de modis ſimul tractatum illi de priorum generibus, proximè ſubiecit Ariſtoteles.

Simul tempore.

Dicuntur ſimul tribus modis: tempore, naturâ, relatione. Tempore, quorum generatio eſt in eodem momento, vt Gemelli. Sed aduerte, quòd non ſolùm in rebus ſingulis, quæ propriè generantur, ſed etiam in rebus vniuerſis, quæ mutuò & neceſſariò conuertuntur, inſit hoc genus eorum quæ ſunt ſimul. Sic proprium & ſubiectum, vt homo & ridendi facultas ſimul tempore eſſe dicuntur.

Simul naturâ.

Naturâ ſimul, ſunt vel diuiſione, vt membra eiuſdem internæ diuiſionis, ſicut homo, bellua ſub animali: vel relatione, quæ anteà in ſecundâ proprietate relationis definita, ſatis dilucidè explicantur: eò igitur, breuitatis cauſa, legentem refero, vt plura de his, quæ ſimul ſunt relatione & legat & intelligat.

Quot modis ſimul dicuntur res.

- Simul eſt aliquid, vel
  - Tempore.
    - Propriè in eadem generatione, ſic duo gemini ſunt ſimul.
    - Impropriè in eadem exiſtendi ratione, ſic ſpecies & proprium dicuntur ſimul.
  - Naturâ.
    - Diuiſione.
      - Formaliter, ſic differẽtiæ eiuſdem generis.
      - Materialiter, ſic ſpecies ſub genere, ſic indiuidua ſub eadẽ (ſpecie.
    - Relatione, vt ſuprà.

Opponens.

Oppugnatio Simul.

Quot modis vnum oppoſitorum dicitur, tot modis & alterum 2. *Topicorum: ſed prius & ſimul ſunt oppoſita, ergò vt priorum ſunt quinque modi, ita & eorum, quæ ſunt ſimul.*

Reſpondens.

Notiores modi hìc tantùm recenſentur, reliqui facilè reducuntur.

Opponens.

Simul sunt multa in loco, simul etiam in motu, ergò sunt plura genera.

Respondens.

Reducuntur ad primum genus propter similitudinem, nempè ad simul tempore: motus enim & tempus sunt cognata.

Opponens.

Binarius numerus est prior ternario, ergò in omnibus speciebus non est verum, nempè species esse simul.

Resp.

Species considerantur, vel { *In genere suo, & sic sunt omnes simul.* / *Inter se, & sic non sunt: nam linea est prior superficie, binarius est prior ternario.* }

CAP. XXXVI.

De Motu.

Tractatio de motu cur breuissima.

SI ad viuum ex Philosophiâ omnia de motu discuterentur, aut in magnum volumen accresceret disceptatio, aut tædio orationis oriretur confusio: in nullâ re enim magis laborauit Aristoteles: de nullâ re plura in suis monumentis scripsit. Quippe huc spectant sex posteriores libri Physicorum: huc duo libri de Ortu & Interitu: huc postremus meteor: huc vnus sub eodem nomine conscriptus, nempè de motu: huc penè vniuersa de naturâ contemplatio, quia motus est naturæ prima ac nobilissima affectio. Pauciora igitur nunc de motu dicam, partim, quia institutum postulat, in quo breuitati studeo, partim quia opportunè de eo decreui agere, si Deus mihi vitam & gratiam indulserit.

Motus quid.

Motus hîc fusissimè acceptus definitur via & progressio naturæ ad formam: vel qualiscunque substantiæ, aut accidentis commutatio. Hinc in tertio Physicorum dicitur actus entis in potentia: hoc est, successiua, vel instantanea mutatio substantiæ, aut accidentis in potentia, ad aliam formam, seu internam, seu externam suscipiendam: sic ouum sub gallinâ tendit ad formam pulli: sic semen in terrâ ad formam plantæ.

Diuidi-

Diuiditur motus in sex genera; nempè in generationem, *Motus diuisio.*
quę est progressio à non ente tali ad ens tale: vt à semine man- *1. Generatio.*
dato terræ ad plantam; in corruptionem, quæ est progressio *2. Corruptio.*
ab ente ad non ens: vt ab homine ad cadauer; in augmenta- *3. Augmētatio.*
tionem, quæ est acquisitio maioris quantitatis; vt cùm ex
puero fiat adolescens; in diminutionem, quæ est extenuatio *4. Diminutio.*
quædam quantitatis; vt cùm ex adolescente fiat senex: In
alterationem, quæ est repugnantium qualitatum in eodem *5. Alteratio.*
subiecto, vicissitudo & successio; vt cùm ex iusto fiat iniustus:
In loci mutationem, quæ est corporis à loco in locum agita- *6. Loci muta-*
tio; vt videre licet in motu hominis. *tio.*

Omnis motus est aut
- Internus
  - In constitutione, & sic est generatio, per quā forma & perfectio acquiritur.
  - In priuatione, & sic est corruptio, per quam forma tollitur destruiturque.
- Externus qui respicit aut
  - Mensuram subiecti, vel in
    - Perfectione naturæ, & sic est augmentatio.
    - Defectione, & sic est diminutio.
  - Situm & ordinem subiecti in decora agitatione corporum, & sic est loci mutatio.
  - Actionem subiecti in oppositione qualitatū, & sic est alteratio.

Generatio duplex
- Simplex, quæ est solius substantiæ constitutio.
- Composita, quæ est, simul cum substantiâ accidentis constitutio, vt in generatione ignis (præter formam ignis) generatur calor.

Augmentatio est duplex, aut
- Communis, quæ est qualiscunque maioris quantitatis acquisitio, vt cum grana granis, saxa saxis accumulantur.
- Propria, quæ est tantùm in rebus animatis per calorem, tanquam per instrumentum, per potentiam animæ vigentis, tanquam per principium.

Loci mutatio est vel
- Orbica, quæ est cœlestium corporum.
- Recta, quæ est elementorum.
- Mixta, quæ est animalium.

Alteratio est,
- Propria inter agentes & patientes qualitates, cuiusmodi sunt, calor, frigus.
- Impropria inter omnes, quæ aliquam repugnantiam habeant, vt inter virtutem & vitium.

Opponens.

Oppugnatio Motus.

Actu requiritur subiectum omnis accidentis, quia eius esse est inesse actu: sed motus subiectū est mobile, quod est in potentia, ergò motus non est accidens.

Resp.

Motus est inchoatum accidens, non perfectum: vel dicendum est, quod mobile sit actu, etsi non sit actu sub illâ formâ ad quam tendit. Est enim, exempli causa, ouum actu, quamuis non sit actu sub forma pulli ad quam mouetur.

Opponens.

Quinto Physicorum ortus & interitus negantur esse motus genera, ergò malè hîc enumerantur.

Resp.

Ortus & interitus considerantur bifariam, aut pro { *Momentaneis actionibus naturæ, & sic negantur esse motus.* / *Successiuis dispositionibus naturæ, & sic sunt motus genera fiuntq́ in tempore.* }

Opponens.

Nutritio est motus, (est enim mutatio successiua alimenti in naturam aliti) sed non continetur sub istis generibus, ergò sunt plura genera.

Resp.

Nutritio continetur sub generatione analogicè, nam in nutritione noua forma alimenti acquiritur.

Opponens.

Nihil quod destruit naturam est affectio entis naturalis, sed corruptio destruit naturam, quia tollit formam, ergò non est affectio entis naturalis.

Resp.

Etsi destruit particularem, vniuersam tamen non tollit, sed potius conseruat, quia corruptio vnius est generatio alterius.

Opponens.

Cùm aqua in aquam infunditur, est augmentatio, sed ibi per animam vegetantem & calorem, non est maioris quantitatis acquisitio, ergò malè sic describitur augmentatio.

Resp.

Est augmentatio communis, non propria.

Oppon.

Opponens.

Primum cœlum mouetur localiter, vt ait Philoſophus primo de cœlo, & tamen non eſt in loco, vt ait tertio Phyſicorum, quia nihil eſt extra cœlum, ergò loci mutatio non accommodatur cœlo.

Reſp.

Cœlum mouetur ſine loco externo,

- *Quia eſt principium mouendi.*
- *Quia potentia eius motoris eſt infinita, ſeptimo Phyſicorum.*
- *Quia eius forma eſt aptiſſima ad motum. Cùm ergò cœlum ſit primum omnium corporum, cùm ſit principium mouendi, cùm in illo ſit primus motus, ad quem omnes omnium corporum motus referantur, non requiritur locus niſi in partibus, vt moueatur: huc addo & illud, per potentiam ſui motoris cieri ac agitari.*

CAP. XXXVII.

De Habitu.

HABITVS, vt inter prædicamenti vltimum, ità inter Poſtprædicamenta indigniſſimum habetur: in eo enim generalis quædam omnium accidentium ad ſubſtantiam Relatio demonſtratur: vnde definitur hoc loco, quædam habitudo omnium, quæ inter ſe quoquo modo cohærere poſſunt, ſiue ſint ſubſtantiæ ſiue accidentis genera. Habitus ſunt octo genera, quæ in ſequenti tabula ſeu diſtinctione patebunt. *Ordinis ratio.* *Habitus quid.*

DISTINCTIO HABITVS.

Habitus est vel

- Internus, aut
  - 1. In parte, sic homo dicitur habere duos oculos, duosque pedes, quæ partes dicuntur ab officio, non à loco: à forma, non à materia.
  - 2. In toto, sic partes dicuntur habere totum, in quo insunt & nituntur.
- Externus, qui respicit aut
  - 3. Mensuram, & sic dicimur habere proportionem & quantitatem.
  - 4. Formam, & sic dicimur habere qualitatem & formam.
  - 5. Ordinem & decorum, & sic dicimur habere ornamenta, vtpote togam, & anulum.
  - 6. Locum seu situm, & sic dicimur habere vinum in amphorâ, gramen in modio.
  - Possessionem, aut
    - 7. Rei, ad vsum.
    - 8. Vxoris ad societatem vitæ conseruãdæ: at hic modus, vt ait Aristoteles, est omnium alienissimus: qui enim vxorem habet, etiam ipse capitur & habetur.

Opponens.

Oppugnatio. Habitus.

Habere actionem & passionem substantia dicitur, ergò minus considerate enumerantur hy modi, cum mentio facta sit solùm habendi qualitatem, & quantitatem præ reliquis prædicamentis, quæ non minus habere substantia dicitur, quàm illa quæ à Philosopho nominantur.

Resp.

Quantitas & qualitas, vt primaria prædicamenta recensentur, sub quibus reliqua insinuantur omnia.

Modi habitus hisce versiculis continentur.

Affectum, quantum, vestitum, dic velut aurum,
Membrum, contentum, possessio, vir mulierem.

Finis secundi Tractatus.

PRAEFATIO IN TRACTATVM DEMONSTRATIONIS.

MBREM (vt aiunt) in Oceanū spargerem, si hoc loco immēsos demonstrationis fructus docere cōtenderem. Sphæram totius Dialectices si placet reuolue: in primo circulo literas & quasi elemēta, in altero voces & prima veluti loquendi semina, in tertio locos & firma disserendi instrumenta, in quarto fraudes & tecta sophistarum deliria videas. At quorsum quæso nomen & verbum, quorsum classes & sedes rerum, quorsum inuentionis neruos viresq; locorum, quorsum denique insydias & technas sophistarum discimus? nisi vt rectè sciamus, ac sapienter demonstremus. Scire enim & demonstrare non solùm vt homines à natura, sed etiam vt docti & sapientes desideramus. Cùm ergò scientia & demonstatio sint quasi duo huius circuli luminaria: quorum radijs non solùm reliquæ Dialecticæ partes, sed etiam omnes aliæ scientiæ ac artes illustrantur: quæ sit huius tractatus vtilitas, quæ necessitas, nemo est (vt opinor) qui non videat: si enim sit nulla scientia absque demonstratione, si nulla demonstratio absque scientia (quippe est demonstratio mater scientiæ, est scientia demonstrationis filia) fieri non potest, vt quis rectè & cumulatè de rebus iudicet, qui hanc partem Dialectices accuratè non intelligat. Sunt ta-

1. Lib. Metap. cap. 1.

men qui hunc demonstrationis tractatum omnino ab hac arte vt inutilem remouendum esse putant: & vt suam opinionem ratione defendere & munire videantur, primùm ordinem, tum ipsam materiam, postremò exemplum apud Aristotelem in libris Analyticis reprehendunt. Ordinem, quia vt aiunt, hæc pars perfectum rerum iudicium comprehendens, omnes libros de hac scientia conscriptos iure sequeretur: materiam, quia vt arguunt, non veritas (quæ est obiectum demonstrationis) sed probabitas (quæ est obiectũ opinionis) in Dialectica tractaretur: exemplum, quia vt obijciunt, potius ex Poetis & oratoribus apertè: quàm ex mathematicis & Philosophis obscurè peteretur. Ad primum respondeo, quòd in ordine librorum Analyticorum spectantur duo: res & modus: res, quæ est in alijs scientijs, vnde iudicium: modus, qui in hac scientia propriè tractatur, vnde artificium nascitur. Res enim iudiciumq́; demonstrationis ad demonstratiuas scientias: modus autem & artificium tam conficiendæ, quàm tractandæ demonstrationis ad hanc solam pertinet. Si ergò rem & iudicium spectes, libris inuentionis postponi: sin verò modum & artificium consideres præmitti debere puto. Cùm ergò formã & vsum demonstrationis, non rem ipsam, id est veritatem, (quæ est proprium obiectum aliarum artium) definiat hoc loco Aristoteles, abs re non fuit in medio veluti circulo hunc excellentem demonstrationis tractatum collocare: vt reliquæ partes huius scientiæ, ab eodem non aliter quàm sydera à sole, (omnium planetarum medio) lucem ac splendorem suum mutuentur. Obiectioni de materia, quæ in secundo loco proponitur, in primo capite huius partis satisfacio: quare ad postremum, quòd de exemplis Philosophi obijcitur, iam tandem venio. Ex Poetis non Philosophis, ex historicis non Mathematicis, ex oratoribus non ex obscuris authoribus, rerum omnia (vt aiunt) peti debent exempla.

Ordinem, rẽ ipsam, & exẽpla librorum Analyticorũ reprehendit Ramus.

Solutio de ordine huius tractatus.

Dialectica modum sciẽdi tractat.

Solutio de materia huius tractatus.

Solutio de exemplis.

pla. In illis enim exercentur adoleſcentum ingenia, in his verò opprimuntur: ex illis lux magna rebus cognoſcendis oboritur, ex his incredibilis caligo, necnon confuſio naſcitur. Valeant ergò omnia alphabetica & Abecedaria Ariſt. exempla. O teneros Philoſophos qui aurum ſititis, nec tamen effodere, qui portum exoptatis, nec tamen enatare, ſi opus ſit, vllo modo velitis. An ſola Priſciani, Cæſaris, & Ciceronis placent exempla? An ad illos ſolùm intelligendos per hanc artem tendimus? An ſolùm in Grammatica, hiſtoria, & Rhetorica, ratio veritatis, vis demonſtrationis quæritur? Non ſanè. In quibus ergò ſcientijs maximus vſus huius Tractationis cernitur? Certè in illis, quæ firmiſsimis demonſtrationibus muniuntur: at quæ ſunt illæ? Aut mathematicæ quidem, aut nullæ. Cur igitur repræhenditis, ſi ex illis hauriantur Ariſtotelis exempla? At iſta puncta, & quaſi vmbras exemplorum, quales ſunt, A. B. C. apud illum non ferimus. Otioſi eſtis, qui primis literis, veluti laruis exterriti, neque Analogiam textus animaduertitis, neque vnum Interpretem de hac re conſulitis. Analogiam textus dico, quia ex ea ſenſus ad viuum elicitur: vnum interpretem nomino, cuius ope omne exemplum facillimè intelligitur. Hiſce modis olim maiores noſtri profundum ſenſum Philoſophorum veluti theſaurum ex alto Neptuno ſunt expiſcati: hos tamen modos, has vias iam certè contemnimus. Cauſa in promptu eſt, deſidioſi ſumus: nihil placet, quod non eſt nouum: nihil nos capit, quod non eſt primo auditu gratum, facile, & perſpicuum. Vetus eſt illud, quo quid difficilius eo pulchrius. Verum quoque eſt illud, Nihil eſt tam difficile quin quærendo inueſtigari poſsit. Si ergò generoſa hæc ætas, in qua nunc viuimus, Ariſtoteli ſeriò ac diligenter ſtuderet, non dubitarem quin eundem Ariſtotelem cum multis anteactis iam ſæculis, vt principem omnium Philoſophorum coleret & amplecteretur. Eſto fa-

Duplex ratio intelligendi Ariſt.

Ocium, veterum Philoſophorum contemptum parit.

teamur eius exempla eſſe admodum abſtruſa, quibus tamen rarò vtitur. Quid ergò? An Spartam propter mœnia, an ſapientiam propter exempla relinquemus? Certè (ſtudioſè lector) ſi vnquam Philoſophus ſeipſum ſuperauerit, in hac parte calculis optimorum interpretum ſe Ariſtotelem eſſe oſtendit: quod tùm demum intelliges, cùm omni animi affectione remota, hanc partem in illo ſedulò ac diligenter perlegeris.

***

DE

DE DEMONSTRATIONE.

An scientia Demonstrationis sit Dialectico necessaria.

QVI lumen Demonstrationis in arte Dialectices extinguunt, magnas offundere tenebras ignorantiæ teste Aristotele, videntur. Sunt tamen qui pugnacissimè defendunt, in hac arte, quæ solùm quid sit probabile in quaq; re discernit, nullum omninò vsum esse Demonstrandi. Quî enim fieri potest (inquiunt) vt verum cum verisimili, necessarium cum fortuito, certa scientia cum leui coniectura, inconcussa Demonstratio cum incerta ancipitiq; cohæreat opinione? At in Demonstratione omnia vera, omnia necessaria, omnia certa, omnia prima & inconcussa: his verò in Dialectica omnia sunt contraria: Non est ergo Demonstratio pars Dialectices, non est Dialectico necessaria. In hoc argumento iniqua est rerum comparatio, artiumq; fraudulenta confusio. Nam quamuis res aliarum artium sunt, in quibus veritas necessitasq; rerum insit, necessitatis tamen ac veritatis inquirendæ modus seu instrumentum, rectè ad eam scientiam referri potest, quę veri & falsi indagatrix dicitur. Error quoque est, si verum verisimili, si necessarium probabili omnimodo repugnare existimes. Nam eadem res quæ est in constitutione vera & necessaria, in opinione probabilis existit. Omne enim verum & necessariũ est probabile. Quare fallax est conclusio quæ ex consentaneis tanquam ex disiunctis & repugnantibus infertur. Nam etsi facteor probabilem opinionem de rebus gignere, esse intentum finem Dialectices, hinc tamen veri discutiendi instrumentum, (quod est Demonstratio) non esse partem Dialectices, apposité non concluditur. Quippe non veritatem, sed veritatis modum, non necessitatem sed necessitatis neruum ex

Obiectio.

Solutio.

Finis Dialectici.

officio quærit Dialecticus. Verùm, dic quæso: qui fieri hoc potest sine arte Demonstrandi? Præterea hoc vnum quæro, an definitio sit pars Dialectices, nécne. Si neges, premo te authoritate omnium interpretum: si affirmes, conuinco tamen. Nam quid aliud est definitio, quàm pars & medium demonstrationis? id ipsum de propria passione sentio. Huc addi potest & illud, quòd Dialectica sit ars acutè definiendi, diuidendi, demonstrandi: quod sanè non esset, si demonstratio à finibus Dialectices penitus arceretur. Postremò, si Dialectica nos doceat per causas scire, si viam & methodum inueniendi causas explicet, si inuentas in alijs scientijs rectè discutiat, si hæc omnia præstat per demonstrationem, non video quin demonstratio quasi manus Dialectices appelletur. Nam vt manu res apprehenditur, ita demonstratione scientia rei acquiritur.

Dubitatio. Sed hîc alia suboritur dubitatio, an sit omnino earum rerum quæ subsistunt demonstratio. Nam erat secta Philosophorum, qui nihil scire nos posse somniârunt. Vanissimam hanc quæstionem, an sit, mouere, cùm constet rem esse, magnam aut ignorantiam, aut curiositatem arguit. Sciri res dubitas? Quid ita obsecro? quia causas rerũ ignoramus. vnde id nôsti? quia ab effectis & euentis, quia à sensibus eorumque obiectis, omnis nostra cognitio nascitur. Quàm ridiculè? an plus oui quàm menti tribuis? quorsum hoc? ouis viso lupo odium, matreque conspecta amorem concipit. Quid hinc? ergo multò magis homo ex effectis principia, ex obiectis species, ex euentis causas rerum elicit. Quid? an nos omnes causas scire, aut omnia ex causis sciri arbitraris? nec hoc, nec illud puto. Nam multæ sunt causæ quæ nos fugiunt, multaq; sunt quæ sciri non possunt. Satis est nobis si sit certarum rerum scientia, quæ si sit, erit etiam earum rerum quæ sciuntur vera demonstratio.

Diuisio.

In Demonstratione spectantur duo:
- Materia probationis, quam habet ab aliis scientijs, & sic argumentum Philosophicum dicitur.
- Forma constitutionis, quàm habet à Dialectica, & sic pars seu instrumentum Dialecticum nominatur.

Demonstratio pars est Dialecticæ.

Demõstratio ꝓbatur esse pars Dialectices, quia per illã
- Definitur: nam est ars definiendi, diuidendi, demonstrandi.
- Verum à falso propriè distinguit.
- Causas & proprias passiones communiter, effecta per causas propriè ostendit.
- Methodum probãdi & sciendi in omni arte ac scientia tradit.

Opp.

Opponens.

Demonſtratio à ratiocinatione Dialectica diſtinguitur in primo Topicorum, quia altera ex veris & neceſſariis, altera ex probabilibus conſtat: ergo videtur quòd demonſtratio non ſit pars Dialectices, aut neceſſaria Dialectico.

Reſpondens.

Hoc argumentum probat materiam vtriuſque aliquo modo illic diſtingui, non tamen rectè concludit demonſtrationem non eſſe partem, aut minùs neceſſariam. Nam vt locus à ſubſtantia, qui naturam, & locus ab accidente qui exiſtentiam reſpicit, ſunt partes inuentionis: ita Demonſtratio quæ neceſſitatem, & Ratiocinatio quæ probabilitatem ſpectat, quamuis in materia diſſident, ſunt partes & inſtrumenta Dialectices: quippe vtriuſque vim, modum & formam hæc ſola ſcientia continet.

An ſint notiones ac ſpecies impreſſæ in animo, ex quibus gignitur ſcientia: vel an potiùs ex ſenſu omnis ſcientia oriatur.

N libris Analyticis agitur primùm de partu ſcientiæ, tum de habitu & firmitate, hinc de ordine & progreſſu, poſtremò de numero eorum quæ in ſcientiam & demonſtrationem cadunt. De partu ſcientiæ mouetur hæc quæſtio: an potiùs ex ſenſibus corporis, quàm ex ſpeciebus menti impreſſis oriatur? Plato diuinus ille mentem humanam refertiſſimam rerum omnium imaginibus à Deo creari dixit, quas tamen imagines corporis vnione & conſopitas & penè obliteratas ſenſit: ſenſus dari tantùm in hunc finem putauit, vt motu ſuo animum excitarēt pellerentq; ad intuendas ſepultas illas ſpecies quas antè innatas habuit. Grata fuit hæc opinio multis, ſed minùs placuit Ariſtoteli. Is enim iſtas ideas cōcreatas negat: mentem tamen ſimplicem, æternam, diuinam aſſerit, ſed ita, vt ſit quaſi raſa tabula, in qua nihil eſt depictum, nihil impreſſum. Sed attende, quòd ſint in animo duo quaſi ſeminaria omnis ſcientiæ, lux, & potentia: illa agenti, hæc patienti intellectui adſcribitur. Eſt enim agens intellectus quaſi radius ſolis, quo reliquæ partes animi vt ſydera illuſtrantur: eſt patiens intellectus quaſi terſum & politum ſpeculum, in quo eſt

Platonis opinio.

Duo ſeminaria omnis ſcientiæ in animo.

Diſcrimen inter agētem & patientem intellectum.

vis quædam capax omnium imaginum. Ferit radius ſpeculum, ſpecies à ſenſibus tranſmiſſas per reflexum videt, viſas diſcutit, ex diſcuſſis eſſentias, cauſas & ſcientiam elicit. Quid opus eſt pluribus? Hinc ordinem ſciendi ortumque ſcientiæ percipis.

Refutatio opinionis Platonicæ.

Sed ne videamur nimis leuiter tranſilire Platonis ſententiam, ſagaciùs hanc rem conſideremus. Nam ſi vera ſit hæc opinio Platonis, quòd ſcientiæ nobis eſſent infuſæ, moleque corporis tantùm impeditæ, quòdq; toties veluti reuiuiſcunt, quoties ſe ad primam intelligentiam conuertit anima, incaſſum eſſet de ſcientia per demonſtrationem acquiſita noſtra diſceptatio.

Argumento triplici.

Tria mihi ſemper perſuaſerunt argumenta, vt in hac re cum Platone non conſentiam.

1. Primum eſt, quòd innata actio alicuius rei non penitùs impediatur per illud, quod etiam ineſt ſecundum naturam: ſed vnio corporis & animæ proculdubiò eſt natuarlis, cùm nihil magis ſit conſentaneum naturæ quam vt forma propria cum ſua ipſius materia copuletur: ergo ſi anima habuit ſcientiam omnium, fieri non potuit vt per vnionem corporis omnes ſcientiæ radices ſic euellerentur, vt neſciret ſe olim ſcientiam habuiſſe.

2. Alterum argumentum eſt, quòd deficiente aliquo ſenſu, deficiant quoq; ſcientia eiuſdem ſenſus, quod certè non contingeret, ſi intellectui noſtro iam creato omnes omnium rerum ſpecies & notiones ingenerentur.

3. Poſtremum eſt, quòd obliuio non contingat circa ea quæ nobis vi naturæ inſunt: ſequitur ergo non imprimi has Ideas, impreſſas non extingui.

Cognitio ſenſitiua & intellectiua.

Cognitio duplex,
- Sēſitiua, quæ eſt, aut
  - Exterior, in externis obiectis, quæ feriunt externum ſenſum.
  - Interior, in viſis, quæ pulſant communem ſenſum.
- Intellectiua
  - Complexa & hæc eſt, aut
    - Principiorum, quæ naſcitur ex lumine intellectus agentis.
    - Concluſionum, quæ oritur ex perceptione principiorum.
  - Incomplexa, quæ eſt ſcientia terminorum rerumq; ſimplicium, orta ex antecedenti cognitione ſenſus per ſpecies ad ſe tranſmiſſas ac ſplendore mentis illuſtratas.

Omnis

Omnis intellectiua cognitio, siue complexa, siue incomplexa sit, oritur à sensu, vel
- Directè recipiendo species, vt in obiectis rerum corporearum quæ vi sua pulsant mouentque sensum.
- Indirectè per lucem & acumen intellectus agẽtis, qui ex corporeis formis à sensu ad se translatis sæpè res incorporeas percipit: exempli causa, audito quod spiritus careant omni materia, statim quid hoc ipsum sit carere omni materia, per abstractionem specierum à re corporea discutit.

Omnis cognitio intellectiua oritur à sensu dupliciter.

Opponens.

Spiritus & separatæ substantiæ sciunt, sed non ex præexistenti cognitione: ergo omnis scientia non dependet ex antecedenti cognitione.

Firmamenta quæstionis.

Respondens.

Duplex est scientia
- *Intuitiua, quæ hîc non intelligitur.*
- *Discussiua, quæ dependet à sensu.*

Opponens.

Intellectus seipsum intelligit proprio ipsius lumine, teste Philosopho tertio de Animo: ergò omnis cognitio ab antecedenti non oritur.

Resp.

Intellectus separatus seipsum intelligit sine medio, sed coniunctus corpori hoc ipsum non facit sine phantasmate. Aliud est responsum quod magis placet: quòd in modo intelligendi, Intellectus ipse qui est in homine intelligendi principium hoc loco recipiatur.

Opponens.

Intellectus nobilior est prima materia: sed prima materia capax est omnium formarum: ergò multò magis intellectus innatis formis & speciebus rerum splendesceret.

Resp.

Non est par ratio vtriusque. Nam materia suum esse à formis habet: at intellectus à speciebus obiectis non habet. est enim ipsa forma & perfectio hominis.

An contingat nos aliquid perfectè scire, &
An sciamus aliquid de nouo.

ADVMBRATIM viam & ordinem sciendi explicuimus: sequitur nunc vt paucis dicamus, an nobis contingat aliquid perfectè scire. Heraclitus omnia in perpetuo motu animaduertens nihil omnino nos scire putauit. Plato quidẽ concedit

Opiniones Philosophorum.

nos ſcire, ſed ope ſpecierum, quas animo ineſſe finxit. Auerroës nos etiam ſcire fatetur multa, ſed nihil perfectè ſciri pertinaciter defendit. Huic oppono Ariſtotelem, qui in mente humana abſolutam ſcientiam collocat. Dic mihi, quæſo, Auerroës, vnde hoc ſcias, nos nihil perfectè ſcire? Fateberis, vt opinor, omnes homines natura ſcientiam deſiderare. Si neges, tuos ipſius commentarios in primo Metaphyſicorum vrgeo. Si affirmes, hoc quæro, an naturalis appetitus ac deſiderium ſciendi penitus fruſtretur in homine. Si dicas fruſtrari, tum natura & Deus aliquid fruſtra agunt. Si inficieris, habetur propoſitum, nempe hominem naturæ vi ad ſcientiam natum ac propenſum finem ſuum aliquando poſſe acquirere, id eſt, aliquid perfectè & abſolutè ſapere. Iterum iſtam concluſionem tuam, nimirum nos nihil perfectè ſcire, aut tu ipſe ſcis perfectè, aut non ſcis. Si dicas te ſcire, tunc ſanè, vt tuum in te retorqueream telum, id ſcis quod neſcis. Si reſpondeas te non ſcire, cur ignorantiam prodis? Non eſt ita ſepultus, non eſt ita depreſſus animus hac mole corporis, quin veras formas veráſque cauſas rerum diſquirat. Si enim rectè definire poteſt, cur ei perfectè ſcire negatur: cum definitio ſit medium demonſtrationis, demonſtratio mater ſcientię, omniſq; perfectæ cognitionis? Iam quoniam conſtat nos aliquid perfectè ſcire, proximè quæritur, an contingat nos aliquid de nouo ſcire: ad quod reſpondeo, animam humanam in hoc differre ab intelligentia ſeparata, quia hæc ſcientiam habet per formas innatas ſibi, vt eſt in libro de Cauſis: illa verò non per formas habet, ſed per multiplicem potentiam, qua docilis redditur ad formas ſpecieſq; rerum percipiendas. Hinc patet, noſtram ſcientiam non eſſe præteritorum memoriam & reminiſcentiam, ſed quandam elaboratam notitiam de nouo acquiſitam per ſpecies à ſenſibus transfuſas, & ab intellectu receptas diſcuſſas & comparatas.

Sermocinatio cum Auerroë.

Dilemma.

Verè nos ſcire probatur.

Diſcrimen inter coniunctam & ſeperatam animam.

Opponens.

Nihil ducitur in actum niſi per aliquid quod in actu exiſtit: ſed intellectus noſter à potentia ſciendi ad actum perducitur: ergò fuit aliquid antea in intellectu noſtro, & ex conſequenti, ſcientia non eſt de nouo.

Reſpondens.

Fatemur aliquid ante perfectam ſcientiam præexiſtere in mente,

te, nempè multiplicem speciem quæ illustrata lumine intellectus deducit nos veluti ad examen principiorum cognitionemq; conclusionum, vi tamen naturæ in ipsa anima creatas tales formas fuisse negamus.

An scire sit per causas scire.

VONIAM finis demonstrationis est scire, abs re non est, hoc ipsum imprimis explicare. Scire est, vt ait Aristoteles, rem quæ aliter se habere non potest, per causam vi sua cognoscere. Verùm cùm multa sint causarum genera, materia, forma, efficiens, finis, videndum est, quam causam potissimum in hac definitione insinuet. Quidam omnem hîc causam intelligi volunt: cæterùm id minùs rationi consentaneum esse videtur, cùm efficiens & finis extrinsecùs & non per se rem intueantur: quod cùm ita sit, nec per illas verè scire, nec per illas verè demonstrare possumus. Sanctus Thomas hoc verbum scire acutè distinguit, vt solet omnia, in scire per se & scire per accidens: per se scimus (inquit) cum rem per suas germanas, simplices, proximásque formas intelligimus: per accidens verò, cum efficientis & finis subsidijs vtimur. Sed vide: cum dicit per formam, non excludit materiam: cum dicit proximam, non excludit remotam. Sunt enim formæ communes, sunt formæ propriæ: & hæ & illæ requiruntur: magis tamen proximæ quàm remotæ gignunt per se scientiam. Quòd hæc sciendi definitio sit vera, patet, quia teste Philosopho in secunda Metaphysices, eadem sunt principia esse rei & veritatis. Vt ergò se res habet in essentia, ita se habet in veritate: sed res habet esse, vt aiunt, per sua principia: ergo etiam ab eisdem suam scientiam petit. Non hîc ignoro esse aliquam scientiam in alijs causis, immò in ipsis effectis positam: sed hæc à posteriore, vt aiunt, per effecta: illa, (de qua egimus) à priori per principia gignitur: hæc etiam comparata, illa absoluta dicitur. Scitur, inquit Boëtius, pars per totum, scitur accidens per subiectum, scitur causa per effectum, at propriè & absolutè scitur effectus per principium. Sed dices: An causa simplex rem scire efficit? Respondeo, non solùm hîc causam, sed causæ habitudinem & nexum in conclusione demon-

Scire quid.

Causarum genera.

Acuta distinctio Thomistica ipsius scire.

Comparatio essentiæ & veritatis.

strationis intelligi. Nam quamuis causa per se sumpta nos scire facit, efficaciùs tamen in demonstratione posita, id ipsum efficit. Si viam hîc quæras inueniendi & cognoscendi causas, hæc breuis obseruatio collecta ex Philosopho tibi semper versetur ob oculos: nempe vt primùm accidentia communia rerum consideres, tum propria, hinc ipsas germanas potētias quæ propriæ passiones dicuntur: si quid vltrà se offert quod est simplicius, id pro causa habeatur.

Regula vtilis inueniēdi differentias.

Scire distinguitur quatuor modis.

Scire accipitur quadrifariā, aut vt est
- Apprehensio veritatis in quaq; re siue necessaria, siue contingenti, & sic in omni ente inest scientia.
- Apprehensio veritatis in re aliqua necessaria communiter accepta, & sic est scientia rerum omnium naturalium, siue sint substantiæ, siue accidentia.
- Apprehensio alicuius necessarij simpliciter, siue sit per causam, siue non sit, & sic hoc verbum se extendit ad notitiam principiorum.
- Apprehēsio veritatis in re necessaria per causam propriam & proximam, & hoc est scire propter quid, quod est effectus demonstrationis propriæ, & de hoc potissimùm agitur in hac quæstione.

Opponens.

De Deo, de separatis substantijs, de principijs demonstrationis habemus scientiam, sed non per causas: ergò malè definitur scire.

Respondens.

Duplex distinguitur scientia,
- *Quæ ostendit quid sit, per causas, & sic istorum non habemus scientiam.*
- *Quæ ostendit quia res est, per effecta, & talem habemus eorum scientiam.*

Opponens.

Multa sciuntur, quæ aliter se habere possunt, vt omnia naturalia corpora: ergò malè illa particula in definitione sciendi ponitur.

Resp.

Quamuis natura rerum singularum mutetur, specifica tamen natura quæ sciri dicitur, non est mutabilis: si vrgeas, quod solùm Deus sit incommutabilis, ex 12. Metaphysices, respondeo Deum esse incommmutabilem per essentiam, res alias verò vel per influentiam, quam Deo acceptam referunt, vt Spiritus: vel per cohærentiam suam sine vlla temporis iniuria, vt omnia vniuersalia, quæ ideo æterna & incommutabilia dicuntur, quia nullam sui iacturam in tempore patiuntur.

Res incommutabiles dupliciter.

Quid

Quid & quotuplex Demonſtratio: Quid & quotuplex ſcientia.

DEMONSTRATIONEM, inquit Ariſtoteles, voco ratiocinationem, quę ſcientiam ob id gignere dicitur, quòd illa animo comprehenſa, ſtatim rem ſciamus. Hæc definitio à fine ducitur: nam ſcire, vt antè dictũ eſt, habetur finis demõſtrationis. Si vrgeas, quòd ſcire aliquando cauſa demonſtrationis, aliquando effectus ab Ariſtotele dicatur, non eſt abſurdum, ſi diuerſo reſpectu vtroque nomine appelletur. Nam vt ſanitas eſt cauſa ambulationis in genere cauſę finalis ſecundùm vim ſuam quàm habet in intentione, effectus verò in genere cauſæ efficientis, ſecundum eſſentiam quam habet ex parte rei: ita ſcientia quatenus eſt in apprehenſione diſcentis, eſt cauſa finalis demonſtrationis, quatenus verò eſt in actu habituque ſcientis, effectus demonſtrationis verè dicitur. Altera eſt definitio, habita comparatione materiæ in demonſtratione, nempè quòd demonſtratio ſit ratiocinatio ex immediatis, veris, primis, & neceſſarijs conſtans. Hæc omnia duplicem reſpectum habent, rerum & propoſitionum. Nam in vtroque veritatem & neceſſitatem vi demonſtrationis quærimus. Per immediata ergò proxima enunciata: per vera, ſua ipſorum luce conſpicua: per prima, ipſa rei demonſtrandæ elementa: per neceſſaria, ſuo ſtatu permanentia, & veluti inconcuſſa intelligimus. Omnia enim in demonſtratione, vera ſine fuco, certa ſine motu, neceſſaria ſine vllo caſu lapſuq; naturæ eſſe debent. Immediata enim ſunt quæ proximè eſſentiam referant, vera, quæ ſibi fidem ſuo iure vendicant, prima quæ à forma ſuum nomen ſortiuntur, neceſſaria quæ nullo modo ſua natura demouentur: aliter enim ac ſunt ſe habere non poſſunt. Quid multis? Immediata eſſentiam, vera fidem, prima ordinem, neceſſaria cohærentiam denotant.

Finis demonſtrationis ſcire

Solutio dubitationis.

Scientia eſt cauſa finalis & effectus.

Demonſtratio definitur materialiter.

Verum, primũ, neceſſarium, immediatum quid.

Non eſt hîc prætereundum, duplicem eſſe demonſtrationem: propriam quæ eſt per cauſas, communem quæ per effecta datur. Illius, medium eſt definitio, finis abſoluta ſcientia: huius autem medium eſt propria paſſio, finis reſpectiua rerum cognitio: illa demonſtratio vulgò propter quid, hæc demõſtratio vulgò, quia eſt, nominatur: ex illa denique ordo na-

Duplex Demonſtratio.

turæ, qui est à causis ad effecta, ab hac ordo disciplinæ, qui est ab effectis ad principia nascitur. Facile iam est quid sit sciētia & definire, & in suas partes distinguere. Absoluta ergò sciētia est habitus multis absolutis demōstrationibus cōstās: comparata verò, qualis est Dialectica, ex multis minùs proprijs demonstrationibus coalescit. Qualis est ergò rerum demonstratio, talis futura est hominum scientia.

Scientia quid.

Demonstratio propria & impropria.

Demonstratio est aut
- Propria, quæ definitur perfecta ratiocinatio, ex primis, veris, necessarijs, & immediatis propositionibus constans, cuius medium est essentialis definitio, cuiusque finis est absoluta scientia.
- Minùs propria, quæ definitur certa ratiocinatio, ex veris & necessariis constituta, cuius medium est propria passio, & cuius finis est respectiua scientia, quæ vulgò subalternata dicitur.

Opponens.

Vltima non sunt prima: sed demonstratio constat ex vltimis & proximis rerum propositionibus: ergò non constat ex primis.

Resp.

Prima capiũtur, aut pro
- *Remotis principijs rerum, & sic transcendentia prima dicuntur.*
- *Maximè proprijs causis rerũ, ad conclusionem demonstrationis accommodatis, & sic hoc loco appositè accipiuntur.*

Opponens.

Ex falsis aliquando verum concluditur, vt ait Aristoteles: ergò non tantùm ex veris, vt habetur hîc in textu.

Resp.

Ex falsis concludi potest aliquando verum, non tamen propter quid: nam falsum non est causa veri: rectè ergò dicitur, ex veris nil nisi verum, ex falsis nil nisi falsum, si causa cohærentiam spectes: sin minus, per accidens verum ex falso, falsum ex vero sæpe concluditur, vt in paralogismis omnibus Sophistarum.

An omnia cadant in demonstrationem & scientiam.

T Heraclitus omnia ignorari, ita quidam omnia sciri & demonstrari putârunt. Ne ergò nostra cognitio vacillet & vagetur, dum nullum quasi perfugium habemus, in quo quiescere & certi esse possimus, docendum est quæ sciri ac demon-

demonſtrari poſſunt, quæque non poſſunt. Tœdium eſt videre quoſdam interpretes verboſiùs de hac re quaſi in olympo colluctantes. Certum eſt vno verbo totam hanc dirimi poſſe controuerſiam, ſi dicamus cùm Ariſtotele, illa tantùm ſciri, illa ſolùm demonſtrari, quæ aliter ſe habere non poſſunt. Hac ſua ſententia procul dubio principia rerum & artium propria intelligit: rerum, vt ſunt materia, forma, definitiones proximæ: artium, vt ſunt indubitata axiomata, quæ apud omnes eundem ſenſum poſtulant: vt, omne totum eſt maius ſua parte, ſi æqualibus æqualia demas, relinquuntur æqualia. Vera ergò, non falſa, certa non fluxa, æterna non caduca, neceſſaria non fortuita, præſentia non futura, omnia denique quæ aliter ſe habere non poſſunt, non quæ mutari poſſunt ſciuntur & demonſtrantur. At dices: Credimus principijs: principia non ſcimus: non eſt enim quærenda principiorum ratio: non eſt ergò eorum aliqua demõſtratio. Fatemur per priores cauſas principia prima nec ſciri nec demõſtrari: nam ſic eſſet progreſſus in infinitum: vt tamen hæc demonſtrant ſua effecta, quia ſunt cauſæ; ita in ordine diſciplinæ demonſtrantur, cùm ſint ignota. At principijs nihil eſt notius, nihil certius. Verum eſt ſemper, ſi naturam: falſum aliquando, ſi diſciplinam ſpectes: Sciuntur ergò principia, ſciuntur effecta: illa ex demonſtratione, quia eſt, per propria, hæc ex demonſtratione propter quid per ipſorum cauſas & principia. Quare, etſi dicat Philoſophus principiorum eſſe intelligentiam, non ſcientiam; ita tamen non eſt intelligendus, ac ſi dixiſſet non omnino ſciri principia, ſed ſic non ſciri, aut demonſtrari, vt ipſorum effecta, id eſt, non ſciri per alias cauſas & principia.

Interpretum lucta.

Quæ ſciuntur & demonſtrãtur.

Sciuntur principia.

6. Eth.

Ad illa quæ in demonſtrationem cadũt requiruntur tria,
- Stabilitas conueniendi, vt non fluctuent ſicut accidentia:
- Veritas prædicandi per ſe, vt nõ mutẽtur ſicut ſingularia:
- Neceſſitas inferendi concluſionem, vt non negentur ſicut probabilia, quæ tantùm in opinione continentur.

Tria requirũtur ad ea quæ cadunt in demonſtrationem

Opponens.

Circulatio probationis in ſcientia non admittitur: ergò demonſtratio effectus per cauſam, & cauſæ per effectum non eſt admittenda.

Resp.

Licet per effectum indagemus causam, multò perfectiùs tamen effectum per causam demonstramus. Non est ergò inutilis iste circulus probandi: nam secundum ordinem naturæ & disciplinæ distinguitur.

An modi conueniendi per se rectè statuantur, & quænam sint partes Demonstrationis.

RIMA seminaria Demonstrationis ab Aristotele assignantur tria, propositio, positio, dignitas. Propositio est ratio demonstratiua rei, quæ posita non permittit respondenti partem aliquam negare. Positio est propositio immediata, quæ non potest à priori demonstrari. Dignitas est immediata enũciatio, seu axioma, quod notam demonstranti vim conclusionis habet. Positio stabilitatem principiorum, propositio necessitatem rerum, dignitas vtriusque lumen in nexu rationis continet. Ex his inter se collatis elicitur hæc vtilis tractatio de modis per se conueniendi. Sed antequam illam aggredimur, proprietates quædam horum principiorum sunt explicandæ, nẽpè Dici de omni, Dici per se, & Dici vniuersaliter. Dici de omni, est simpliciter ac omninò subiecto vniuersali conuenire, omnibusque sub eodem compræhensis, vt animal homini eiusdemque indiuiduis. Per se dici propriè ad solam vniuersalem substantiam pertinet. Dici autem vniuersaliter tam in substantijs quàm in accidentibus versatur. His positis, qui & quot modi sint conueniendi per se breuiter dicemus. Modus per se conueniendi est, (vt placet Themistio,) qui veritatem aliquam cognitionis, & necessitatem conclusionis docet: hic verò aut respicit relationem formæ ad subiectum, aut materiæ ad accidens, aut efficientis ad suum effectum, aut definitæ causæ ad suum attributum. Sic in primo modo sunt prædicata quæ quid sit explicant, vt definitio & partes definitionis: in secundo sunt prædicata quæ definiuntur per sua subiecta, vt propria passio, & rei germana aliqua affectio: in tertio sunt omnia subiecta prædicationis, id est inferiora, quæ per se prioribus in eodem ordine conueniunt & dicuntur: in quarto sunt omnia quæ certam & definitam causam prædicati continent, vt si

Propositio, positio, dignitas, quid in demõstratione.

Dici de omni, per se, & vniuersaliter.

Modus per se conueniendi quid & quotuplex.

vt si dicamus iugulatum interijsse. Rectè Thomas dixit primũ modum esse per se prædicandi: secundum per se inhærendi: tertium per se existendi: quartum per se causandi. Sed quorsum hæc omnia? vt intelligamus in demonstratione & quia est, & propter quid, ea solummodo esse admittenda, quæ proximè rebus conueniunt, quæ veritatem cognitionis præstant, quæ necessitatem dicendi de suo subiecto habent, quæ vim conueniendi per se & non per accidens in demonstratione continent. Sed aduerte, non omnia quæ per se conueniunt, *Cautio vtilis.* in omni demonstratione comprehendi. Quæ enim per se primo modo conueniunt, ad demonstrationem propter quid, quæ verò in reliquis continentur, ad demonstrationem quia est quodammodo pertinere dicuntur.

Aliquid per se conuenit bifariàm.

Aliquid per se conuenit, aut
- Primariò velvt
  - Totum, sicut definitio.
  - Pars sicut genus & differentia, & sic constituitur primus modus.
- Minùs primariò, aut quoad
  - Essentiam, sic subiectum accidenti conuenit in secundo.
  - Existentiam, sic propria passio & innatũ accidens conueniunt subiecto tertio modo.
  - Consequentiã necessariam, sic multa euenta fiunt necessariò: exempli causa, si cor vulneretur, necesse est vt homo moriatur.

Principia demonstrationis sunt aut essendi aut cognoscendi.

Principia demõstrationis sunt aut,
- Essendi
  - Propria, quæ proximum esse tribuunt, vt anima rationalis.
  - Communia, quæ remotè constituunt, vt substantia hominem.
- Cognoscendi
  - Propria, quæ sunt dignitatis, id est axiomata cuiuis arti accommodata.
  - Communia, quæ sunt dignitates & propositiones generales.

An Ars, Opinio, Intelligentia, Suppositio, in nomine scientiæ conueniant.

IN arce musarum excelsam quasi sedem occupat scientia. Nam est præ cæteris mentis virtutibus longè augustissima. Hæc enim veluti plena acumine æquis vt aiunt lancibus doctorum rationes & argumenta ponderat. Si sint leuia, tanquam paleam reijcit, ponderosa verò tanquam aurum *Quanti æstimanda est rerũ scientia.*

1. Metaphysic. Omnes homines scire desiderant.

recipit. Ad hanc ergò miro naturæ instinctu adeoque diuino quodam afflatu rapimur. Duo sunt inter multa, quæ magnopere commendant scientiam: rerum quas tractat perpetuitas, & rationum quas tradit inconcussa veritas. Res enim interituras non demonstrat, mendaces rationum vmbras non admittit, immò à suis finibus in oras Sophistarum pellit. Hæc duo principium & obiectum scientiæ dicuntur. Nam in re vt in principio, in ratione rei vt in obiecto, in mente humana vt in subiecto ponitur. Ex his iam facilè elucet, vt opinor, quid sit scientia. Si enim eam definire desideres, est firma rerum perpetuarum ac verarum demonstratio: vel si placet, est constãs mentis habitus multis demonstrationibus per se acquisitus. Nunc speculemur quæso, an Ars, Opinio, ac reliquæ cognitiones rerum sub nomine scientiæ contineantur. Contineri puto, confundi non puto. Nam Ars est incertior scientia, opinio incertior arte, suppositio opinione leuior, intelligentia suppositione celerior: celerior, inquam, quia sine vllo pondere rationis, ipsa principia auidè apprehendit: est siquidẽ habitus principiorum. Si artem definias, est multorum præceptorum tendentium ad vtilem finem humani generis comprehensio. Si de opinione quæras, est anceps mentis assensio non sine formidine, vt aiunt, an verum vel falsum id sit de quo opinaris. Suppositio denique (nam intelligentia antè definita est) est dubitatio mentis de veritate & falsitate propositionis diuersis rebus accommodatæ. Concludo iam paucis: Ars, opinio, suppositio, de certis & incertis, de vniuersis & singulis, de æternis & caducis, de his quæ sunt & quæ non sunt sæpè traduntur: at scientia in certis, æternis & indubitatis versatur: ergò quamuis sub nomine scientiæ continentur, veræ tamen scientiæ dici non debent. Postremò intelligentia hinc distinguitur, quia demonstratione non vtitur.

Principiũ & obiectum sciẽtiæ.

Scientia quid.

Ars quid.

Opinio quid.

Suppositio quid.

Distinctiones harum omniũ apprehensionũ

Scientia est,
- Absoluta, quæ habet demonstrationes per se, vt Metaphysica.
- Subalternata, quæ alteri scientiæ vt pars subiicitur, sicut medicina naturali Philosophiæ, iurisprudentia morali.

Ars est
- Liberalis, cuius finis est mentis contemplatio.
- Mechanica, cuius finis est opus vel actio.

Opinio

Opinio duplex { Naturalis, quæ eſt incerta imaginatio.
Artis præceptis formata, quæ eſt certa cognitio: hinc opinio Platonis, vel Ariſtotelis dicitur, cum ſit quædam certa notitia. }

Suppoſitio eſt, vel { Complexa, in hypothetica propoſitione:
Simplex, in ancipiti ac categorica quæſtione. }

Intelligentia ſumitur aut, } pro { Potentia mentis, vt in tertio de anima.
Habitu principiorum, & ſic hoc loco. }

An vnitas ſcientiæ ab vnitate ſubiecti dependeat, & An vna ſcientia alteri ſubijciatur.

O omnis de Demonſtratione inſtituitur diſputatio, vt omnia quæ ad ſcientiam ſpectant accuratè conſideremus. In ſcientia ergò ſecundùm ſententiam Ariſtotelis conſiderari debēt, principium à quo fluit, ſubiectum in quo conſtat, obiectum quod tractat, inſtrumentum quo vtitur, & finis ad quem refertur. Principium eſt, vt ſuprà diximus, aut conſtitutionis quod eſſentiam: aut cognitionis, quod diſciplinam reſpicit. Subiectum eſt quaſi ſeminarium in quo fundatur, vt ens commune, ens rei in naturali Philoſophia. Obiectum eſt, quod præceptis traditur, vt ſcibile. Inſtrumentum eſt, quo res ſcibilis probatur, vt demonſtratio. Finis eſt, propter quem fit, vt ipſa rerum ſapientia. *Principiū, obiectum, inſtrumentum, finis, ſcientiæ.*

His iam poſitis, facilè patebit à quibus vnitas diſtinctioq; cuiuſque ſcientiæ naſcitur, nempè ab vnitate ſubiecti, & ab vnitate finis. (Subiectum attributionis hîc intelligo, finemq; vltimum cuiuſque artis. Eſt enim ſubiectum partis, & eſt ſubiectum totius ſcientiæ: partis, vt vox vniuerſalis in notitia prędicabilium, res in ſcientia prædicamentorum: totius, vt multitudo in Arithmetica, magnitudo in Geometria.) Ab vnitate ſubiecti, quod toti arti conuenit, vnitas ſcientiæ pendet. Nam de eo ſolùm proprietas vna demonſtratur, ex qua proprietate demonſtrata de vno ſubiecto vnitas ſcientiæ conſtituitur. Itidem vnitas finis in omni arte vnitatem ſcientiæ arguit. Habet enim omnis ſcientia vnum finem, tanquam ſcopum vltimum, ad quem refertur, propter quem fit, per quem ab alijs etiam diſtinguitur. Nam vt ab vnitate ſubiecti, & finis vna ſcientia *Vnitas ſciētiæ ab vnitate ſubiecti pendet.* *Vnitas finis arguit vnitatem ſcientiæ.*

Subalternatæ scientiæ.

dicitur, ita à diuersitate subiecti & finis alia aliaq; appellatur. Subiecta est, & vt loquuntur veteres, subalternata vna scientia alteri, id est vna sub altera continetur: idque ob hanc causam, authore Philosopho, quia sua quodommodo principia, nec non subiecta ab altera mutuatur: sic ars perspectiua geometriæ, sic medicina Philosophiæ subest. Primaria scientia per primas & immediatas causas probat: minùs verò primaria communia principia & remota discutit. Sic olim Anacharsis percontanti cuidam cur Scythia tibicines non haberet, respondisse fertur, quia Scythia vites non ferret: reddidit quidem causam remotissimam: nam proxima huius rei causa erat, quòd Scythæ temulenti non fierent.

Anacharsis.

Vnitas sciētiæ quot modis probatur.

Vnitas scientiæ probatur ab vnitate
- Principij, si sit proximum & immediatum.
- Subiecti, si sit commune omnibus in eadē scientia tractatis
- Finis, si sit vltimus non medius.

An deficiente sensu, deficiat scientia eorum obiectorum quæ nata sunt eundem mouere sensum.

Sensus duplex ratio.

ENSVM distinguit Philosophus in actū & potentiam: nō pro actu sed pro potentia acceptus ad nostrum iam institutum pertinet: per potentiam dico, non vt suas species recipit & transfundit, sed vt vitio naturæ corruptus, aut casu aliquo sublatus, ab ipsa natiuitate deficit. Sic enim deficiente, omnis scientia illarum rerum quæ propriè eundem pulsarent sensum, labefactata concidit. Nam cùm externi sensus sint quasi nuncij, & interni iudices eorum omnium quæ sciuntur, cumque anima (vt anteà probatum est) sit rasa quasi tabula nullis insitis & concreatis formis depicta, sed solùm illis, quas à sensibus externis recipit, instructa: perspicuum est, non solùm obscurari, sed obrui & extingui cognitionem obiecti, si primum eiusdem sciendi instrumentum penitus deficiat atque tollatur. Præterea cùm scientia sit habitus conclusionis, cumque ignotis principijs, nulla conclusionis habeatur notitia, cùm denique ipsa principia cognosci non possint, nisi per sensum, memoriam, & experientiam, vt ait Philosophus; sequitur sublato sensu tolli etiam scientiam. Si vrgeas intellectum esse digniorem ac nobiliorem potentiam,

Externi sensus sunt nuncij internorum sensuum.

tiam, & proinde non dependere à sensu: agnosco esse: non tamen sequitur, quin sensu vt seruo vtatur in percipienda scientia.

Defectio sensus duplex.

Defectio sensus impediens scientiam, est vel in
- Actu, bifariàm, aut per
  - Læsionem organi, vt in surdastris.
  - Defectionem ingenij, vt in infantulis, qui licet actum habeant sentiendi, motum tamen sciendi non habent.
- Potentia, aut per
  - Priuationem post ortum, quæ defectio nō intelligitur.
  - Negationem in ipso partu, quæ defectio tollit scientiam.

Opponens.

Spectat hæc quæstio ad Philosophos, vt patet libro de Sensu: ergò inconsideratè hîc mouetur.

Respondens.

Non de sentiendi natura, sed de sciendi modo hîc quæritur, qui modus cùm à sensu dependeat, necessariò hanc quæstionem postulat.

Opponens.

Posito, quòd aliquis sit cæcus à natiuitate, potest tamen per auditum scientiam coloris percipere: ergò deficiente sensu, non deficit scientia obiecti.

Resp.

Etsi acquiri possit confusa quædam cognitio de communibus præceptis: nulla tamen de proprijs obiectis acquiritur scientia.

An ignorantia sit causa erroris in Demonstratione, & scientia: & An solertia sit habitus inueniendi medij.

QVI siti æstuant rectè sapiendi multa, certatim debent contendere, vt ignorantiam à se longissimè fundant, & profligent: est enim scientiæ inimica, omniumq; errorum fons & origo. Hanc distinguit Aristoteles in ignorantiam negationis, & in ignorantiā affectionis. Illa est nuda & simplex scientiæ defectio, seiuncta ab omni prauitate opinionis, & peruersitate mentis, qualis est in pueris, qui adhuc neruos rationis non habent, & in ignaris qui acie ingenij non imbuuntur: hæc verò, quæ affectionis ignorantia dicitur, est praua opinio seu persuasio, qua deceptus aliquis se putat id omninò scire quod in rei veritate penitus ignorat. Affectionis autem ignorantia

Ignorantia est negationis & dispositionis.

Negationis.

Ignorantia affectionis.

dicitur, quia illius animus, cui contingit, quadam persuasione sciendi affectus est. Hæc est, hæc est (inquam) ignorantia quæ opponitur scientiæ, qua lumen animi perstringitur, qua splendor veritatis obruitur, qua portentosa errorum & hæreseôn hydra in omni arte & scientia gignitur. Istius enim comes est contumax animi peruersitas, qua semel obcæcati sonum veritatis, non sensum, vmbram nō rem ipsam quærimus, immò falsum pro vero sæpè pertinaciter defendimus. Ne igitur hoc animi morbo laboremus, in Ethicis modestiam tanquam habenam, in Analyticis solertiam tanquam medicinam docet Philolophus, vt illa retracti à vanitate, per hanc veritate instructi, anchoram sapientiæ teneamus. Quòd ista ignorantia sit causa erroris in demonstratione & scientia, nemo est tam ignarus qui non videat, præsertim cùm sit præcipua causa incognita pro cognitis, confusa pro certis, falsa pro veris, fortuita pro necessarijs in demonstrationem admittendi, & proinde occasio turpiter errandi & hallucinandi in scientia. Sapienter istius morbi remedium posuit Aristoteles in solertia, quæ est sagax & veluti repentina coniectatio, inuentioq; medij: exempli causa, si quis eam partem Lunæ, quæ solem versus semper vergit, lucidam animaduertit, continuò id fieri dicet, quia luna à sole suum lumen deduxerit. Est ergo intelligentia habitus principiorum: est autem solertia habitus mediorum.

NOTA.

Duo animi pharmaca.

Intelligentia est principiorum.
Solertia est mediorum.

Fuga ignorantiæ consistit in {
- Modestia, si discas tuo ipsius ingenio diffidere, & si non graueris te doctiores studiosè consulere.
- Solertia, quæ acquiritur non communium locorum furtiua lectione, sed laborioso doctissimorum studio & contemplatione.

An quatuor genera quæstionum, quæ assignantur à Philosopho, sciri ac demonstrari possint.

Diuersis modis sumitur quæstio.

ALITER in Analyticis, aliter in Topicis definitur quæstio. Illic enim sub nomine quæstionis vtraq; pars contradictionis intelligitur: hîc verò vna pars tantùm quæ est vera comprehenditur: illic dubia & anceps est interrogatio, hîc tantum ad veritatem est astricta propositio: illic vtramq; partem cuius sumere liberum relinquit, hîc vnam partem medio aliquo demonstrandam proponit.

ponit. Huius generis quatuor traduntur: an ſit, quid ſit, quia eſt ſeu quod eſt, & propter quid. Duæ priores ſunt ſimplices, quia ſolùm ſubiectum complectuntur, vt an ſit homo: quid ſit homo: Duæ poſteriores dicuntur coniunctæ, quia tàm ſubiectum quàm prædicatum continent, vt quia homo eſt ridendi facultate prædicatus, & propter quid eſt ſermone excultus. Monendus eſt hìc ſtudioſus Lector, quòd tertia illa quæſtio non tam interrogatio quàm aſſeueratio dici debet. Nã quamuis per quæſtionem moueri quidem poteſt, vt an prædicatum inhæreat ſubiecto: tamen cum propria ſua nota & ſigno proponitur, magis rationem & cauſam quàm interrogationem inſinuare videtur. Non eſt omninò cuiquam dubitandũ, quin omnia hæc genera quæſtionum demonſtrari ſciriq; poſſint: ab illis enim & ab illarum ſingulis medium demonſtrationis petitur. Medium hìc definit Philoſophus cauſam per quam aliquid alteri competere vel non competere probatur. Quæſtio, an ſit, cauſam: quid ſit, totam eſſentiam: quale ſit, proprium: propter quid ſit, finem oſtendit. Si ergò cauſarum genera, omniaque neceſſaria demonſtratione atque ſcientia illuſtrari poſſint, non eſt quòd dubitemus quin etiam hæc quæſtionum genera ad eundem modum explanentur. Definitur quæſtio hoc loco interrogatio alicuius propoſitionis diſcutiendæ per demonſtrationem, ad quam hæc tria requiruntur, principium, medium, finis: principium rei vel rationis: probationis medium: finis denique ad quem refertur.

Quæſtio quadruplex.

Breuis & vtilis quæſtionis explicatio.

Quæſtionis definitio.

Omnis quæſtio demonſtrabilis mouetur, aut de
- Ente
  - Generatim, an ſit,
  - Speciatim, quid ſit.
- Proprietate entis, quæ ſpectat
  - Inhærentiam attributi ad ſubiectum, & ſic eſt quæſtio quia eſt.
  - Cauſam inhærentiæ, & ſic eſt quæſtio, propter quid.

Amplitudo quæſtionis demonſtrabilis.

Opponens.

Qui demonſtrat non interrogat, vt habetur primo Priorum: ergò minùs appoſitè hìc docetur, quòd quatuor quæſtiones ſunt demonſtrabiles.

Reſpondens.

Quanquam non interrogat de vtraque parte contradictionis, tamen de altera poteſt.

An sit difficillimum rem scire.

Desidiosi inertes sunt.

ON datur ad Musas currere lata via. Minerua in bicipiti Parnasso habitat. Omnis scientia præclaram indolem, magnamq; industriã diligit: segnis enim otioq; deditus (vt ait Seneca) arte semper, vitio nunquam caret. Non ergò ineptè Philosophus rem omnium difficillimam scire cogitauit: difficillimam dico, quia principia demonstrationis & scientiæ sunt magnis & multis obscuritatibus implicata: quia ingenia humana sunt mole corporis quasi depressa & impedita: quia est vna sciendi via, errandi multa principia: quia obtusi sunt, adeoq; sæpè mendaces humani sensus, qui sunt (vt ait Aristoteles) prima sciendi organa & instrumenta. Curas, affectus, aliasque mille causas non recenseo, quia obiter adhortandi potiùs quàm demonstrandi causa hanc quæstionem moueo.

Sensus humani mendaces.

Difficultas sciendi vnde?

Difficultas sciẽdi cõtingit, propter
- Mentis humanæ debilitatem.
- Principiorum obscuritatem.
- Sensuum infirmitatem, qui sunt mentis quasi internuntij.
- Mediorum cognitorum paucitatem.

An prima figura sit aptissima, & ad sciendum, & ad demonstrandum.

Modus & figura sunt formalia principia demonstrationis.

ATERIALIA principia demonstrationis, (vt aiunt veteres) sunt illa quæ iam diximus: formalia autem sunt modus & figura: ex illis vim & causam, ex his ordinem demonstrandi petimus. Quid modus, quid figura sit, ex primis elementis Dialectices liquidò constat: nunc quæritur solùm, an prima figura sit omnium aptissima & ad sciendum & ad demonstrandum: Esse concludit Philosophus.
1. Existente enim demonstratione omnium argumentationum nobilissima, necesse est vt figurarum omnium dignissima ei coaptetur.
2. Est verò ad discutiendum & ad concludendum aliquid prima figura longè aptissima: nam in ea optimè medium disponitur, directissimè concluditur, affirmatio vniuersalis infertur: in reliquis autem medio, aut bis subiecto, aut bis prædicato existente,

Medium optime in prima figura disponitur concludi turq;.

te, tam accurata rerum cohærentia demonſtrari non poteſt: vtrimq; enim ſubiectum ad attributum, & attributum ad ſubiectum in præmiſſis non refertur. In prima verò figura cum medium ſit ſubiectnm maioris & minoris attributum, conuerſim (vt aiunt) mediorum & extremorum ſumma conſenſio demonſtratur, quod in ſcientia maximè requiritur. Directam conclusionem in hac figura ineſſe nemo negabit, cum maior extremitas de minore extremitate in concluſione prædicetur. Poſtremò quòd vniuerſalis affirmatio in hac ſola figura inferatur, patet, quia omnis concluſio in ſecunda negat, in tertia nullus modus vniuerſalem cõcluſionem habet: cum ergò demonſtratio ac ſcientia magis in affirmatione quàm in negatione, magis in vniuerſis quàm in ſingulis verſetur, rectè concludit Philoſophus tam ad ſciendum quàm ad demonſtrandũ primam figuram eſſe præſtantiſſimam.

Ratio.

3.

4.

Prima figura aptiſſima eſt ad demonſtrandum, propter
- Dignitatem affirmantis concluſionis: nam dignior eſt affirmatio quàm negatio in omni ſcientia.
- Firmitatem prædicationis, quia directè maior extremitas de minore dicitur, aptiſſimeq; medium diſponitur.
- Perfectionem reductionis, quia omnes reliquarum figurarum modi ad primam figuram vt ad digniſſimam reducuntur.

Prima figura aptiſſima ad demonſtrationem cur?

Opponens.

Docet Philoſophus fieri demonſtrationes in reliquis figuris: ergò etiam aliæ figuræ ſunt accommodatæ ad demonſtrandum.

Reſpondens.

Fiunt quidem, ſed non tam perfectè & abſolutè ac in prima. Alij reſpondent, Philoſophum id conari vt doceat demonſtrationem propter quid, in ſola prima contineri.

An Mathematici veris demonſtrationibus perpetuò vtantur.

RES planè triuialis, ac nullius ferè momenti quibuſdam videtur, in quæſtionem vocare, an Mathematici veris demonſtrationibus perpetuò vtantur: hoc (inquiunt) nihil aliud eſt, quàm dubitare, an vllæ Mathematicæ ſint ſcientiæ. Horum pace id dicam, rem nullam vel incertiùs moueri, vel ſpinoſiùs tractari in hac arte ab interpretibus: nam etſi exem-

Quæſtionis difficultates.

pla Aristotelis plerunque ex his artibus petuntur, etsi multæ & variæ demonstrationes ex principijs earum artium fluunt, etsi conclusiones firmissimæ & perspicua præcepta inde colliguntur, non est tamen res tam extra omnem aleam litis & cõtrouersiæ, quin possit lancibus rationis subtiliùs ponderari. Proponam ergò argumenta vtriusq; partis & illorum qui negant, & illorum qui aiunt, vt pondus vtrinque spectantes, certiora eligamus. Qui negant Mathematicos veris demonstrationibus vti, primùm quærunt, an res vel species rerum sint subiecta Mathematicarum artium. Cùm in confesso habent, non res sed species rerum, sic ratiocinantur, nempe nullas species & intentiones posse definiri, ac proinde non posse demonstrari. Argumentum trahunt ex Aristotele, qui intentiones inter accidentia annumerat, quæ nec in definitionem, nec in demonstrationem cadunt. Prætereà hoc vehementer vrgent, quòd species & ideæ Mathematicæ in nullo prædicamento definitè ponantur, cum non sint res: vnde concludunt nulla habere certa principia ex quibus demonstrentur. Iterum in nullo definito subiecto continentur hæ species: ergò certo modo ac ratione non demonstrantur. Si dicas habere, ostendas velim, in quo subiecto sint omnes circuli, quos fingunt Astronomi, vbi omnes numeri quos fingunt Arithmetici. Si dicas in substantia, abstractionem negas: si dicas in animo, definitionem tollis: nam entia rationis non definiuntur. Postremò falsa ac fallax est illa demonstratio, in qua res aliter ac sunt intelliguntur: sed ita in omni Mathematica demonstratione contingit: exempli causa, Diameter, Zodiacus, Æquator ab Astronomo definiuntur: verumtamen si rem subiectam quæras, nusquam apparet: sequitur ergò Mathematicos veris non vti demonstrationibus. Hæc omnia adduxi, vt non de lana caprina (vt est in prouerbio) videretur moueri hæc quæstio. Nunc restat, vt vno verbo, quid sim in hac re animi explanem. Certè cum doctissimis existimo, Mathematicos verissimis demonstrationibus res illustrare. Nam etsi res proximè sibi subiectas non habeant, etsi in certis & definitis categorijs suas species non reponant: prima tamen certaque principia cognitionis ac scientiæ habent, quæ sanè ita informant rationem, vt inde firmissimæ demonstrationes colligantur.

Explicatio quæstionis in vtramq; partem.

Dilemma.

Propria opinio.

Non

Non enim semper in scientia principia constititionis quærimus, sed principia potiùs cognitionis, qualia sunt axiomata, dignitates, propria, discutimus ac meditamur: quæ cum sint in Mathematicis longè certissima, (vt hoc, medium est quod æquè ab vtroque distat extremo) non est causa quin dicamus Mathematicos demonstrationibus suas artes perpolire, suaq́; præcepta per causas cognitionis illustrare.

Principia cõstitutionis & cognitionis.

Principia cognitionis in Mathematicis sunt duplicia.
- Remota, vt species abstractæ, adeoque ipsæ abstractiones.
- Proxima, vt axiomata, & dignitates, quæ de abstractis formis ab illis traduntur, vnde demonstratiuæ scientiæ dicuntur.

Principia cognitionis duplicia in Mathematicis.

An multæ demonstrationes tradi possint vnius rei, & An reduci possit omnis conclusio demonstrationis ad sua principia.

SCIO equidem sæpius errare & hallucitari illum qui omnia ad calculos sui ingenij exigit. Vt ergò hactenus, ita nunc quidem placet maiores in hac re consulere. Sunt enim ex minoribus & neotericis aliquot, qui ab opinione veterum & optimorum interpretum desciuerunt, statuentes vnam vnius rei solam demonstrationem adhiberi posse: sed erratum est, idq́; sine vlla specie acuminis. Verùm vt id re non verbis probem, hoc vnum in primis quæro, An vnius rei, puta hominis, plura sint principia pluràque propria. Si neges, conuincet ratio: si affirmes, quid quæso impediet quo minùs ingeminetur vnius & eiusdem rei demonstratio? Multa enim principia, multaque propria numerosam demonstrationem pariunt. Prætereà, vt plures causæ vnius rei esse possunt, ita plures causarum connectiones, quæ in formam argumenti coactæ, rectè à Philosopho demonstrationes nominantur. Quid enim aliud est demonstratio, quàm causarum cum effectis per conclusionem manifesta connexio. Postremò contingit plura vnius rei esse principia cognitionis, à quibus deduci etiam possunt demonstrationes. Si ergò aliquando interna sint plura principia vnius rei, nimirum proxima & remota, si plures sint causæ nimirum insitæ & assumptæ, si denique plura sint axiomata & cogni-

In omni interprete laudabile est suo ipsius ingenio diffidere.

Plures vnius rei possunt esse demonstrationes.

tionis seminaria, certè non video quin res vna pluribus demonstrationibus adornetur.

Quæstio secũda.

De altera quæstione, scilicet, An omnis conclusio demonstrationis reducatur ad sua principia, non est magna controuersia. Nam constat reduci posse: manca enim & mutilata est conclusio, quæ suas causas non intuetur: à causis enim fluit, & ad causas reuocatur. Conclusio, vt ait Rodolphus, est effectus præmissarum, imò (teste Philosopho) sua principia vi quadam continet. Reducitur ergò vt effectus ad causam à qua fluit, reducitur vt nexus extremorum ad medium à quo dependet. Nam actu extrema habet, potentia medium comprehendit.

NOTA.

Per quæ fit demonstratio.

Demonstratio fit aut
- Per principia constitutionis, quæ sunt aut
  - Proxima & immediata, & sic est vna sola demonstratio propter quid vnius rei.
  - Remota, & sic sunt plures.
- Per principia cognitionis, quæ sunt aut
  - Incomplexa, vt termini conuertibiles, sicut propria & quędam innata accidentia.
  - Complexa, vt axiomata, & sic etiam multiplex vnius rei fieri potest demonstratio.

Opponens.

Plures possunt esse demonstrationes vnius rei: ergò & plures scientiæ: nam omnis demonstratio est mater scientiæ.

Respondens.

Vna est essentialis definitio cuiusque rei, vnaq́ per illam definitionem absoluta demonstratio quæ scientiam parit: alia genera demonstrationum quæ fiunt ad primam, vt multæ lineæ ad centrum, reducuntur.

Opponens.

Medium nunquam ingreditur conclusionem: ergò ineptè dicitur conclusio medium comprehendere.

Resp.

Non actu, sed vi quadam dicitur comprehendere, quod verum est: nam extrema in demonstratione cognata sunt medio: extrema ergò non potest actu continere, quin facultate, & medium, quod est affine vtrique, comprehendat.

An Prin-

An principia per se nota inductione cognoscantur.

NIMIS molestus essem, si in hac thesi varias multorum opiniones recenserem, præsertim cùm aliquot earum nullo sale ingenij condiãtur. Rem ergò sine vllo verborum circuitu aggrediar. Distinximus antè principia alia rei, alia cognitionis: illa sunt à quibus res suũ esse accipit, vt materia, forma: hæc à quibus lumen cognitionis petit, vt propositiones, quæ sunt conclusionis causæ. Huc etiã spectat illud, quod in intellectu humano duo spectentur, apprehensio & iudicium: per illam concipit, per hoc discernit: ad illam omnia obiecta sensuum deferuntur, per hoc delata, an vera an falsa sint discutiuntur. Intellectu iam ita dependente, quæstio est, an in patentissimis illis principijs cognitionis maximè notis, sit mentis per inductionem ad sensum reciprocatio. Vna est probabilis opinio, quòd vniuersalia hæc cognitionis axiomata non omnino cognoscantur, nisi per gradus quosdam inductionis: exempli causa, si probetur omne totũ maius esse sua parte, hoc aut illud totum sic esse probatur. Verũ etsi primariò à sensibus deriuetur omnis animi nostri cognitio, non est tamen adeò sterilis quin ex formis apprehensis per intellectum alias eliciat, illisque si verę sint assensum suum præbeat. Vt enim in gemma splendor, ita in mente lumen quoddam innatum est, quo illustrata facilè credit & assentitur principijs, idque nullo inductionis medio instructa ac informata. Nam quamuis proxima artium principia inductione egent, remota tamen, qualia sunt, omne totum est maius sua parte, & si æqualia æqualibus demas, relinquuntur æqualia, luce quadam insita ipsius intellectus percipiuntur. Verùm attende: non simpliciter nos negare hoc loco inductione posse & hæc probari principia, sed distinctione adhibita per intellectum absolutè, per inductionem comparatè hoc fieri constituimus: insitam enim nobis principiorum notitiam cum Aristotele docemus quoad intellectum, qui suo ipsius lumine reflexo percipit: acquisitam etiam illã ipsam docemus quoad ordinis progressum, quoniam omnem cognitionem à sensu & obiecto eruit.

Apprehẽsio & iudicium in mente considerari debent.

Simile.

Quomodo principia inductione cognoscantur.

Quænam cōsiderāda in cognitione principiorum per intellectum.

In cognitione principiorum per intellectum cōsiderantur.
- Apprehensio, quæ est à sensibus & speciebus rerum collecta cognitio.
- Iudicium, quod est quædam discretio rerum perceptarum.
- Proprium & innatum lumen, quod est naturalis quædam sagacitas dexteritasque cito percipiendi, & sic sine inductione rerum singularum principia cognosci dicuntur.
- Ordo disciplinæ, qui est à rebus singulis inductione probatis ad communissima quædam progressio.

Opponens.

Negantur sæpe principia: ergò non sunt maximè nota.

Resp.

Omnis negatio ignorantiam non arguit, nisi sit directa & absoluta. Indirectè enim aliquando verissima negamus, non quòd veritas ipsorum sit ignota, sed quia incerti sumus quid ex illis concessis sequeretur. Sic Zeno negabat cœli motum, quia locum & spatium extra cœlum non agnouit.

Opponens.

Omnis cognitio est a sensu: ergò & cognitio principiorum.

Resp.

Multi excipiunt ab illa generali propositione principia: sed concedendum est quoad ordinem disciplinæ hoc rectè fieri: nam prima apprehensio rerum omnium à sensu dependet, vt anteà docuimus.

An principia rei & cognitionis natura differant.

TILIORIBVS iam quæstionibus, quæ in libris demonstrationum mouentur, discussis, leuiores quæ sequuntur, non soluta oratione, sed breui & contracta distinctione aperientur. Hæc quæstio, quæ nunc agitur, nempè an principia rei & cognitionis natura differant, duarum opinionum certamine incertior redditur: altera enim est quòd differant, altera quòd conspirent. Qui conspirare dicunt, hoc fundamentum suæ opinionis habent, nempè quòd eadem sint principia & essendi (vt aiunt) & cognoscendi. Qui putant differre; hôc axioma vrgent, quòd entia rei & rationis natura differant. Vtramque opinionem admittit Tol. cuius verba hæc sunt. Cùm enim à posterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re principia cognitionis & rei: at cùm à prioribus

Duę opiniones de hac quæstione.

In fine lib. demonst.

bus

bus eſt proceſſus, tunc eadem re ſunt principia cognitionis & rei, ſemper tamen differunt ratione. Nam rei principia ſunt ſecundum ſuum eſſe: cognitionis verò ſecundùm quòd per intellectum ſumuntur, & ipſorum cognitio aliorum eſt cauſa cognitionis: hæc ille. Placet Veneto altera pars illa, per quã negantur omninò re eſſe eadem. Nam qui fieri poteſt (inquit) vt rei ſocietate conſpirent illa quæ ſunt diſtincta principia in genere entis. Principia enim rei ad ens rei, principia cognitionis ad ens rationis referuntur: quippe illa eſſentiam rerum, hæc ſcientiam concluſionis ſpectant. Poſtremò in hoc maximè diſcrimen ponit, quòd principia rei ſint incomplexa vt materia, forma: principia verò cognitionis complexa vt propoſitiones: ſed complexa & incomplexa natura differunt: ergò principia rei & cognitionis natura differunt. Reconciliantur facilè præclari hi duo interpretes, ſi dextrè vtrumque interpreteris. Verùm enim eſt quod Toletus dixerit, nempè principia rei & cognitionis re eſſe eadem, ſi à prioribus procedimus: exempli cauſa, animal & rationis compos quæ ſunt eadem, tam rei quàm cognitionis ſunt principia: nam per illa & ſcimus & definimus hominem. Si verò à poſterioribus ad priora (inquit) fiat progreſſus, tunc ſanè natura differũt. Hoc quoque verum eſt, vt in exemplo patet. Si per proprias paſſiones, inſita accidentia & axiomata (quæ ſunt procul dubio cognitionis principia) demonſtres hominem, hæc omnia ab illis natura diſtinguuntur. Nam & prædicamento & ſpecie entis, vt ait Venetus & non negat Toletus, hæc à ſe inuicem ſeparantur.

Veneti opinio.

Propugnatio Toleti.

Principia rei & cognitionis conſiderari poſſunt, vel
- Extra demonſtrationem, in conſtitutione effectus, & ſic eadem cauſæ quæ rem conſtituunt rei quoque cognitionem gignunt, vt definitio hominis.
- Intra demonſtrationem, in cognitione concluſionis, & ſic perpetuò non ſunt eadem principia rei & cognitionis: nam propria, dignitates, & formalia accidentia ſunt cognitionis principia: ſcientiam enim pariunt, ſed eſſentiã non definiunt.

Duplex conſideratio principiorum.

An Dialecticus & Demonſtrator differat.

Differũt Dialecticus & demõſtrator præcipuè in
- Materia, quia illius eſt probabilitas, huius autem veritas.
- Modo probationis, quia ille omni loco, hic verò ſolùm neceſſario vtitur.
- Fine, quia illius eſt opinio, huius ſcientia.

An Dialecticus & Demõſtrator differãt

An infinitum ſciri poſſit. (margin)

An infinitum ſciri poſſit.

Infinitum eſt vel
- Metaphyſicum, vt Deus, quod abſolutè ſciri nõ poteſt.
- Phyſicum in potentia, vt omne continuum quod ſciri non poteſt & demonſtrari.
- Mathematicum, vt numerus mente conceptus, quod per principia cognitionis explicatur.

An mediũ demonſtrationis cõtineatur ſub extremis. (margin)

An omne medium Demonſtrationis contineatur ſub extremis.

Medium demonſtrationis reſpicit extrema, aut reſpectu
- Mutuæ conſtitutionis: nam mutuò conſtituuntur.
- Mutuæ prædicationis: nam de ſe inuicem prædicantur.
- Illatæ concluſionis: nam omnia, vi concluſionis connectuntur.

An ſit negatiua Demonſtratio.

In Demonſtratione ſpectanda duo,
- Refutatio errorum, & ſic poteſt eſt negatiua.
- Scientia rerum per cauſas, & ſic non eſt.

An vniuerſalis Demonſtratio ſit particulari certior.

Conſideratur Demonſtratio, vel quoad
- Popularem ſenſum, & ſic particularis eſt certior.
- Exercitatum intellectum, rerumque eſſentiam, & ſic vniuerſalis eſt melior.

An futura in Demonſtrationem cadant.

Futura ſunt
- Contingẽtia, quorum exitus ſunt aut
  - Noti, per deliberationem ſapientum, quæ à poſteriore ſciuntur.
  - Ignoti, quæ omnem Demonſtrationem fugiunt: talia enim ad caſum & fortunam referuntur.
- Neceſſaria, eademq; vel
  - Ex hypotheſi, vt ſi aſtes igni, caleſces, quæ in demonſtratione illuſtrantur, quia ſemper conſecutionis neceſſitatem habent.
  - Ex natura, vt eclypſis ſolis & lunæ: & hæc futura aliquando in demonſtrationem cadunt.

An res vniuerſalis ſit ſemper & vbique, quæ ſub Demonſtrationem cadit.

Vniuerſale capitur aut
- Generatim pro omni ente, & ſic ſemper eſt quia non terminatur, & vbique quia nullo loco definitur.
- Speciatim, pro animali aut ſcientia, & ſic non eſt ſemper & vbique niſi ſemper pro æternitate in ſucceſſione rerum ſingularum ſumatur, & vbique pro omni re ſingulari in collectione rei vniuerſæ.

An ſint tres tantùm habitus ſciendi.

Habitus ſciendi ſunt
- Opinio quæ eſt
  - Certa, vt cognitio.
  - Anceps, vt imaginatio.
- Scientia, ſub qua continentur ars & ſolertia.
- Intelligentia, ſub qua continẽtur prudentia & ſapientia. Sic etſi tres enumerantur in genere, in ſpecie tamen quinque ſunt vt in 6. Ethicorum demonſtratur.

An medium & cauſa idem ſunt.

Medium

Medium & cauſa eadem ſunt vel quoad
- Conſtitutionem, vt materia & forma: quæ eſſentiam rerum demonſtrant.
- Cognitionem, vt efficiens & finis, quæ exiſtētiam & cohærentiam rerum concludunt.

An definitio poſſit demonſtrari de ſuo definito.

Non poteſt, quia
- Idem ſibi non poteſt eſſe medium.
- Non poteſt concludi de definito.

Sunt qui exiſtimant duas has rationes, obiectionis loco adduci: quare contrarias partes defendunt hoc modo: *Duplex opinio poſtrema eſt vereor.*

Poteſt definitio demōſtrari de definito, quia eſt
- Proximum principium conſtitutionis, per quod res definitur.
- Abſolutum mediū demonſtrationis, per quod res eſſe concluditur.

An per diuiſionem quid res ſit demonſtrari poſſit.

Non poteſt, propter
- Multitudinem ſignificatorum.
- Confuſionem rerum & conceptuum.
- Defectionem mediorum, quæ à priore effecta demonſtrarent: membra enim diuiſionis poſteriora ſunt diuiſo.

An inductio probare poſſit definitionem.

Inductio eſt,
- Materialis, quæ eſt in rebus ſingulis, & hæc per ſe non probat.
- Formalis, quæ eſt in ſpeciebus ac formis, & hæc probat, quippè enumeratio ſpecierum definitiones eſſe cōcludit

An Interpretatio ſit definitio.

Definitio eſt aut
- Nominis
  - Ficti, quale eſt Chymera.
  - Veri, quale eſt omne ſynonymū, & ſic communiter interpretatio definitio dicitur.
- Rei, vt ſuprà in primis elementis, & ſic non eſt.

An forma ſit præſtantiſſimum medium omnium cauſarum.

Præſtantia medij cernitur aut in
- Perfectione interna, & ſic forma eſt omnium nobiliſſima.
- Perfectione externa, & ſic finis eſt omnium perfectiſſima.

An experientia ſint multæ memoriæ.

Memoria accipitur aut
- Materialiter, pro rebus multis memoriæ infixis, & ſic quodammodo eſt experientia, quæ numeroſa memoria dicitur.
- Formaliter, pro potentia, & ſic non eſt.

Experientia eſt earum rerum, quæ viſæ ſunt ſæpe eodem modo contingere, certa memoria & cognitio.

LIBER TOPICORVM.

DE INVENTIONE.

Quid & quotuplex inuentio? quid iudicium? & an tractatio inventionis sequeretur tractationem iudicij?

Tractatio inuentionis sequitur tractationem iudicij.

IN primis iam disseminatis partibus Dialectices, sparsa sunt quædam semina, ex quibus veluti accrescentibus fœcunda seges inuẽtionis nascitur. Omnia enim quæ præcesserunt de primis elementis, de quinque vocibus, de decem categorijs præcepta, viam introductionis, non vim inuentionis continent. Illinc ergò flores, sed hinc fructus colligas: Illinc quasi fumum, hinc verò flammam probationis habes. Sed hîc scrupulus inijcitur, quare inuentio sequeretur iudicium, cùm primùm inuenire, & tùm de inuentis iudicare oporteat. In hac dubitatione nemo hærere debet, si meminerit aliud iudicium esse confusum, & indistinctum, quo infantes præditi omnes viros patres, omnesque fœminas matres appellant: Aliud distinctum, & eloraboratum, quo sapientes pollent; Illud præcedit, hoc inuentionem sequitur. Illo enim imbuti, quasi infantes præcepta artium indistinctè cernimus: hoc instructi res accuratè scientes demonstramus. Illud in tractatu prædicabilium, & prædicamentorum: hoc in libris demonstrationum, & elenchorum discitur. Hac controuersiâ breuitèr diremptâ, quid iudicium, quid inuentio sit, paucis dicamus. Inuentio est, vt ita dicam, lima rationis & argumentationis officina: nam per eam ratio perficitur, in ea argumentum fabricatur. Si verè definire cupias, est nihil aliud quàm locorum & argumentorum, adeoq; ordinis in vtroque apta & firma cogitatio: per quàm omnis quæstio probabilis subtiliter, oppositeque discutiatur. Iudicium est quasi trutina inuentionis, vnde rectè definiri potest, rerum inuentarum approbatio.

Obiectio.

Solutio. Iudicium duplex.

Inuentionis descriptio prima. Secunda.

Definitio iudicij.

approbatio. Ad calculos enim omnia reuocat, vireis ac pondera argumentorum discutit, vera pandit, falsa præmit, latâ sententiâ concludit omnia.

Duæ partes Dialectices
- Inuētio duplex
  - Rhetorica, cuius finis est motus, seu affectus.
  - Dialectica, cuius finis est locus, seu fides.
- Iudicium,
  - Inchoatum, quod est confusa rerum apprehensio, sine distincta circumstantiarum notitia: & hoc præcedit inuentionem.
  - Perfectum, & accuratum: quod est rerum inuentarum considerata approbatio, cùm certa, & definita sententiâ: hoc sequitur.

Partes Dialectices.

An inuentio sit vtilis ad tria.

INFINITVM esset numerando percensere omnia doctorum interpretum testimonia, quibus inuentionis pondus & vtilitatem efferunt. Nam quantum in ea insit, ad quancumque causam stabiliendam authoritatis, nemo est meo iudicio, qui non (consultis Philosophorum oraculis) possit planè dicere. Si enim reliquæ omnes artes probare non possint sua ipsarum principia sine locis inuentionis: si omnes quæstiones, omnes causæ, omnes discursus rerum, riuos inuentionis, ac flumina spectent; si formam, ordinem, vim, fidemque omnis disceptationis hinc petamus: si denique huius solius opera verum tegere, falsum refutare, viuum in quauis re attingere, hostem confodere, neruos argumentorum discutere, fucos Sophistarū dispellere possimus, causa oblata est (studiose Lector) vt hanc partem præ cæteris amplectaris: in illa perdiscendâ nullum laborem, nullum studium, nullamque diligentiam recuses; Audi ipsum Aristotelem de vsu Topicorū loquentem: Sunt, inquit, tria, ad quæ conducit disserendi ratio, nimirum, Exercitatio, Congressus, & Philosophia. Primum polita doctorum ingenia: alterum communia hominum colloquia: tertium Philosophorum & sapientum collegia solùm spectat. Est enim exercitatio academica (de rebus dubijs quæ in quæstionem vocantur) disceptatio. Est autem

Inuentionis vtilitas.

Inuentio conducit ad exercitationē, congressionem, & Philosophiam

Exercitatio quid.

Cõgressus quid *Philosophia quid.*

congressus tam doctorum quàm indoctorum de varijs causis conflictatio. Est denique Philosophia rerum tùm humanarũ, tùm diuinarum scientia: sub cuius nomine omnes hîc artes continentur. In exercitatione vires: in congressu modum; in Philosophia decorum suppeditat, & obseruat inuẽtio. Quemadmodum ergò milites firmis armati telis meliùs & animosiùs pugnant: ita certis inuentionis locis instructi, rectiùs & artificiosiùs in omni genere exercitationis vrgemus aduersarium. Nam sic vagantes in castra Mineruæ pellimus, fugientes persequimur, sine vi & ordine pugnantes facilè superamus (id est) omnia distinctè sine confusione; omnia acutè, sine contradictione, in omni conflictu bonarum literarum demonstramus.

Simile.

Inuentio quare conducit ad tria.

Valet inuentio ad congressum, exercitationem, & ad Philosophiam propter
- Certum differendi ordinem & methodum, qua Dialectica omnes artes excellit.
- Definitum quatuor prædicatorum numerum, ad quem omnes quæstiones, & propositiones reuocantur.
- Distinctam locorum, & axiomatum seriem, quæ est veluti gaza referta, ex qua opes ingenij cùm placet, & cùm velis, expromuntur.

Quid sit probabilitas? &, An sit materia inuentionis?

LIs magna est apud veteres an probabilitas sit materia in qua versatur inuentio. Quæ sanè facilè dirimetur controuersia, si ab eiusdem definitione proficiscatur disputatio. Est ergò probabilitas verisimilis opinio, quæ aut omnibus, aut plurimis, aut saltem sapientibus, ijsque vel omnibus, vel plurimis, vel insigniter doctis probatur: omnibus, vt ignem esse calidum: plurimis, vt esse antipodes: sapientibus, vt solem esse maiorem vniuersâ terrâ &c. Satis est Dialectico si opinionem figat earum rerum, de quibus differit in animis auditorum. Nam quamuis hæc pars sit indagatrix veri, verum tamen & necessarium non ex proposito, & officio tractat, sed vtrumque probabiliter discutit. Verum est (vt definit Philosophus) quod ex se fidem habet. Necessarium, sine quo aliquid

Probabilitas quid est.

Munus & officium Dialectici opinionẽ gignere.

Verum quid. *Necessarium quid.*

quid esse non potest, & hoc, & illud ad demõstrationem: probabile verò ad Dialecticam ratiocinationem spectat. Hinc demonstratio ex veris & necessarijs, ratiocinatio ex probabilibus constare dicitur. Demonstrationi falsa descriptio: Ratiocinationi fallax, & certandi studio comparata argumentatio opponitur: Illa falsigraphus, hæc paralogismus vulgò nominatur. Ex his iam constat, vt opinor, probabilitatem esse commune obiectum inuentionis. Nam cum hoc solum meditetur, & contendat inuentor, vt probabile in quauis re (discurrendo per loca inuentionis) eliciat: negari non potest, quin probabilitas sit materia in qua versatur. Cæterùm hoc non ignoro, prædicatum Topicum inuentionis seminarium, quæstionemq; probabilem materiam à Philosopho etiam assignari. Sed quo sensu id fiat, & dicatur, in sequenti tabula perspicietur. *Materia inuentionis.*

Inuentionis materia duplex.

- Materia inuentionis est duplex.
  - Ex qua constat duplex.
    - Simplex, & remota vt quatuor prædicata Topica: scilicet definitio, genus, proprium, accidens.
    - Composita, & immediata, vt propositio, quę vulgò maxima nominatur.
  - In qua versatur duplex.
    - Communis vt probabilitas, sub qua verum, & necessarium continentur. Nam omne verum aut necessarium est probabile: sed non ex aduerso.
    - Propria, vt quæstio, ad fidem faciendam, non ad motum animi destinata: Nam hæc quæ motum respicit est propria materia Rhetorices.

Quid Quæstio? Quid Propositio? An natura differant?

DICTVM est modò quæstionem probabilem, materiam propriam esse, in qua versetur inuentio. Sequitur ergò nunc vt quid sit dicamus. Sed hîc mirum est videre, quo modo fugaces vmbras persequantur quidam interpretes, qui quæstionem in tot parteis otiosè distinguũt, vt alia Realis, alia Nominalis, alia Rhetorica, alia Dialectica, alia Disputabilis, alia Neutra dicatur. Fabulas profectò agunt, qui inuentis fru- *Scotus Andreas, Venetus.* *Prouerbium.*

Duo vitia in studio sapientiæ declinanda. Lib. I. Offi.

gibus glandes arrodere tam vehementer cupiunt. In studio sapientiæ declinanda sunt duo vitia (vt ait Orator) Negligentia, & Curiositas. Istorum in multis diligentiam probo: sed nimium studium in rebus minimè necessarijs non laudo. Certum est Philosophum Dialecticam quæstionem in Libro I. Topicorum ac nono Capite definijsse, eandemq; ad omnem artem quodammodo retulisse. Verba hæc sunt. Quæstio Dialectica (inquit) est quæstio, aut ad expetendum, & fugiendum: aut ad veritatem, cognitionemq; partium: idque vel per se, vel quia adiumentum affert ad aliud aliquid, quod horum altero genere continetur, id est, si interpreteris: Quæstio est dubia & anceps interrogatio, cum nota contradictionis prolata, sub qua res omnes omnium artium ac scientiarum probabilitèr & continentur, & discutiuntur. Nam per expetendum, & fugiendum omnia Ethica: per veritatem & cognitionem Physica, Mathematica, cæteraque aliarum artium problemata intelligit. Porrò illa particula (per se) de quæstionibus in proprio circuitu Dialecticæ cõprehensis intelligitur.

Quæstionis definitio secũdùm Aristotelem.

Eiusdem definitionis explicatio.

Quales sunt, An summum Genus possit definiri? An sit Prædicatum Topicum?

V C proposita, Paradoxa, & admirabiles sententiæ sapientum reducũtur. Nam omnia proposita quæstiones sunt: sed omnes quæstiones proposita non dicũtur. Propositum est insignis sententia contra opinionem omnium, aut alicuius eorum, quorum in Philosophia illustris est & peruagata fama, exempli causâ: non posse contradici, vt placet Antistheni: moueri omnia, vt placet Heraclyto: vnum esse omnia, vt placet Melisso. De his autem in neutram partẽ disputari potest: aut si disputetur, difficilis admodum est futura rerum, quæ in his tractantur, conclusio: raraq; hominum, qui dissentiunt in opinione conspiratio. Restat vt quid sit propositio definiamus: est vt ait Boëtius: vniuersalis attributi de vniuersali subiecto enuntiatio: cuius proprium est verum aut falsum, sine ambiguitate probabilitèr ostendere. Vno verbo à Trapezuntio, definitur, Maxima cuiusq; loci, id est, generalis enuntiatio,

Omnia proposita questiones, sed non è contra.

Propositum quid est.

Propositio secundùm Boetium in Lib. Topicorum.

Propositio secundum Trapezuntium in Epitome Dialectices.

tiatio, quæ non ſine iudicio ex omni loco inuentionis ad diſſerendum ſumitur. Sic accepta, non naturâ, ſed modo: non vi ſuâ, ſed fortuitò: non conſtitutione, ſed probatione differt à quæſtione. Nam quæſtio notam contradictionis habet, propoſitio verò non habet: vt an ciuitas ſit, necne: eſt quæſtio. At ſi dicas ciuitatem eſſe, eſt propoſitio. Res eadem ſubiecta eſt vtrique; idem tamen modus non eſt vtriuſque.

Differētia inter propoſitionem & quæſtionem.

Quęſtio dialectica capitur dupliciter: aut

- Cōmunitèr & hęc eſt, aut
  - Diſputabilis cuius finis eſt vel
    - Cognitio, vt in Phyſicis, Metaphyſicis, Mathematicis.
    - Actio, vt in Ethicis, & Politicis.
  - Non diſputabilis ſeu neutra quæ eſt
    - Admirabilis, contra opinionem omnium.
    - Admodum difficilis, & obſcura in opinione multorum.
- Propriè, quæ verſatur ſolùm in rebus probabilibus, quæ per ſe in arte dialectica continentur.

Quid Prædicatum? Quid Annexum? An ſint quatuor numero Prædicata?

T Propoſitio & Quæſtio proximam, ita prædicatum & annexum remotam inuentionis materiam conſtituunt. Quare illis iam definitis hæc definienda ſequuntur. Eſt ergo Prædicatum, vox vniuerſa, finita, vniuoca, rebus actu, non potentiâ accommodata, quæ ad nihil ſe prius reduci poteſt in eodem genere, vt definitio. Annexum eſt minus primarium prædicatum Topicum, quod eijſdem locis prædicati (ad quod reducitur) tractari debet, vt quæſtio de eodē & diuerſo.

Prædicatum & Annexum remotā inuentionis materiā conſtituunt. *Prædicati definitio.* *Definitio Annexi.*

Diuiditur Prædicatum in quatuor ſeminaria inuentionis: nempe in

- Genus.
- Definitionem.
- Proprium.
- Accidens.

Diuiſio Prædicati.

Quorum numerus probatur à Philoſopho Inductione, & Ratiocinatione. Inductione, quia omnis quæſtio, omniſq; propoſitio, idque in omni arte, ſignificant vnum iſtorum. Ratiocinatione, quia omne prædicatum, aut reciprocatur, aut non

Prædicatorū probatio. 1. Inductione. 2. Ratiocinatione.

reciprocatur. Si reciprocetur, id fit, aut absolutè, vt Definitio: aut comparatè, vt Propria passio. Si non reciprocetur, aut est pars definitionis, vt Genus: aut non est pars, vt Accidens. Horum definitiones, satis, satisq; in tractatu vniuersalium explicatas tacitus prætermitto. Si cupias quæ sunt annexa, & quomodo reducantur, intelligere, distinctionem sequentem intuêre.

Annexa sunt:

- Generis: vt quæstiones de eodem & diuerso genere, vt an corpus & spiritus sint in eodem genere? huc spectat differentia generica.
- Definitionis: vt problemata de eodem & diuerso simpliciter, vt an Liberalitas, & magnificentia natura sint eadem? huc etiam spectat differentia specifica, descriptio, notatio, & interpretatio: de quibus suprà.
- Proprij: vt tres illæ significationes priores traditæ à Porphyrio.
- Accidentis: vt comparationes omnes rerum similium & dissimilium.

Quot modis errari potest in disputando? Quot sunt instrumenta locupletandi Inuentionem, ne erretur?

Inuentionis munus.

COMES veritatis error est, inuidia virtutis. Ne ergo erroris facie allecti, desiliamus à veritatis, & virtutis culmine: tenendum est illius centrum, & huius medium est amplectendum. Inuentio datur vt verum disquiras: cauendum est ergo, ne in errorem incidas. Hinc est (vt opinor) quod Aristoteles in secundo Topicorum vitia, & errata in disputando recenseat, & perstringat. Quorum alterum est discessus ab vsitatis verbis: Alterum est apertum, vel insidiosum mendacium. In illo est obscuritas sine fructu: In hoc singularis vanitas non sine fraude. Loquendum est igitur cum multis, si primum: non est de Authoribus, de locis, de rebus mentiendum: si secundum fugere vis in differendo peccatum. Sis ergo simplex, & apertus in verbis: sis verus & non mendax in rebus, sis tamen subtilis in vtrisque. Vt verò facilius hæc præstes, quatuor à Philosopho excogitantur locupletandæ & dirigendæ Inuentionis instrumenta: nempè Electio

Errores in disputando.

Quatuor inuentionis instrumenta.

Proposi-

Propositionum: Distinctio multiplicium: Indagatio differentiarum: Comparatio rerum cognatarum & similium. Electio, vt quàm maximè vniuersales propositiones in legendis Authoribus obseruemus: easdemq; ad propositum confirmandum, vt axiomata, accommodemus. Distinctio, vt limatâ vocum distributione factâ, rem ipsam de qua agitur, non vmbrã persequamur. Indagatio discriminum, vt verarum differentiarum copiâ abundantes, confusionem rerum euitemus. Comparatio denique similium, vt paria cum paribus conferentes, verum directiùs confirmemus.

Electio.
Distinctio.
Differentiarũ Indagatio.

DISTINCTIO ERRORVM in disputando.

- Duo sunt vitia quæ inuẽtionem obscurãt & impediunt.
  - Decessus ab vsitatis verbis, qui contingit, vel ex nimia
    - Curiositate
      - Exornationis, si nimis figurati simus.
      - Pronuntiationis si nimis fœminati simus.
    - Obscuritate
      - Dictionis si translatis,
      - Orationis si abstrusis vtamur.
    - Barbaritate si horridis & incultis verbis perturbetur oratio.
  - Mendacium duplex.
    - Insidiosum, vt sophisticum.
    - Manifestum quod contingit
      - Mutando sensum.
      - Addendo / Tollendo — vocem necessariam.

DISTINCTIO INSTRVMENTORVM.

- Instrumenta inuentionis duplicia.
  - Formalia quæ modũ, & formã disserendi habent, quæ sunt aut in
    - Veris, vt demonstratio, cui opponitur falsigraphus, siue falsa descriptio.
    - Probabilibus
      - Syllogismus.
      - Enthymema.
      - Inductio.
      - Exemplũ, quibus opponitur Sophistica ratiocinatio.
  - Materialia sic dicta, quia materiã & copiam inuentionis continent, & hæc sunt.
    - Electio, quæ est maximarum (vt aiunt) siue axiômatum obseruatio, & approbatio.
    - Distinctio multiplicium, quæ est limata vocũ in significationes distributio.
    - Indagatio discriminum, quæ est aut verarum, aut propriarum differentiarum diligens inquisitio.
    - Comparatio similium, quæ est rerum cognatarum apta relatio.

Opponens.

Multa sunt vitia quæ cadunt in disputationem, vt omnes fallaciæ Sophisticæ, (teste Philosopho lib. 8. Topic.) ergò sunt plura quàm hæc duo.

Respondens.

Multæ sunt specie, sed genere hæc duo tantùm, ad quæ omnia reliqua ducantur : omnes enim Sophistarum insidiæ ad mendacium analogicè reuocantur.

Opponens.

Loca sunt instrumenta inuentionis, ergò sunt plura quàm hæc quatuor.

Resp.

Loca sunt potius principia inuentionis, quàm instrumenta: vel dicendum est, quòd hæc loca contineantur sub Electione axiomatum, quæ ἀχιώματα sunt de natura loci. Errant enim (meâ sanè opinione) qui dicunt maximam, propositionem siue axioma, ex essentia loci non esse : cum locus sine maxima sit quasi corpus sine anima.

Axioma est ex essentia loci.

An liceat in explicatione locorum dissentire ab Aristotele?

An Aristoteles simplicem inhærentiam insinuet?

Dubitatio prima.

TSI Aristoteles summus artifex, adeoq; oraculum Philosophiæ extiterit, hominem tamen fuisse constat, hoc est illum, qui errare, labi, & decipi potest:non enim ei soli omne ingenium natura, nō omnem artem Minerua dedit:quippe vno partu omnia sua munera non effudit:ne effœta, sterilisq; suæ postetitati videretur. Quare etsi disertè, & eruditè omnia scripserit Philosophus, nimis tamen confusè, nimis abstrusè de locis scripsit : Ideoq; nemo ita admirari debet Aristotelem, quin liberum ei sit, ab Aristotele, cum placet, & cum velit, desilire : maximè verò cum maiorum consensu errasse iudicetur, vt cum dicatur esse principium venarum : Iterum cum affirmet cor esse principium externorum sensuum : adhuc cum asserat æternitatem mundi. &c. Cæterùm vt propiùs ad institutum nostrum accedamus, mirum mihi sæpe visum est, cur Rodolphus dicat illum simplicem inhæren-

Philosophi nō est in omnia Aristotelis verba iurare.

Lib. 1. Dubitatio secunda.

hærentiam penitus ignoraſſe: cum in 2. lib. Topic. & 1.cap. dicat genus conuerti cum ſua ſpecie, quod fieri non poteſt quoad ſuum eſſe, ſed quoad Simpliciter ineſſe (vt aiunt.) Exempli cauſa, ſi animal inſit homini, homo eſt animal, & ſi homo ſit animal, idem animal ineſſe homini iterum neceſſe eſt. Præterea in 2. lib. Propoſitum Ariſtoteli fuit, ſolùm de Accidente agere, ſic tamen agit, vt Definitionem, Genus, parteis paſſim ineſſe dicat: vbi non rem ſed modum (qui eſt Simplex inhærentia) proculdubio intelligit. Quamobrem vt per omnia, in confuſa, & indigeſta mole locorum Ariſtotelis, veſtigijs non inſiſto: Ita tamen de libris Inuentionis exiſtimo, vt olim quidam de Apellis arte in Venere pingenda iudicauit: qui rogatus quo modo probaret artem, ſic (inquit,) vt nihil ſuprà, ſi membra, quæ iam ſunt in diſtinctis tabulis, in vnam tabulam tranſtuliſſet: Simpliciter hoc vnum deſidero apud Ariſtotelem vt membra ſuæ Inuentionis, quæ ſunt in octo libris ſparſa, & confuſa, ad vnam quaſi tabulam reuocaſſet: & vt ille ex multis partibus vnam Venerem, ita hic ex multis membris vnam Mineruam depinxiſſet.

Ariſtoteles ſimplicium agnoſcit inhærentiam.

Confusè non diſtinctè de locis egit Ariſtot.

Authoritas duplex eſt
- Diuina: in cuius ſenſum non vocem iurare oportet.
- Humana
  - Hiſtorica, in rerum geſtarum narratione: ex qua opinio.
  - Philoſophica, in rerum occultarum demōſtratione ex qua ſcientia oritur: ita tamen vt in verba Authoris à vero diſſentientis ne iuremus.

Opponens.

Vnum Principem conſtituerunt maiores noſtri in omni ſcientia, vt Hypocratē in Medicina, Ariſtotelem in Philoſophia, Euclydem in Geometria: ergò ex maiorum conſenſu licet iurare in eorum verba. Prætereà in multis Academijs depoſitum eſt iuramentum: vt in Philoſophia ſolus defendatur Ariſto. Poſtremò docuit Philoſophus ſatis eſſe dicere (ipſe dixit,) Inſinuans argumentum ab authoritate rectè valere.

Socrates.

Reſpondens.

Princeps in ſcientia aliquis dicitur, non quia non errat, ſed quod alijs in eadem ſcientia longiſſimè præluxerit. Iurati ergò ſunt in multis Academijs, vt Ariſtotelem præ cæteris defendant in ve-

Non satis est dicere, ipse dixit.

ris, quæ sæpè oppugnantur: non in falsis, quæ vt errata refutantur. Neque satis est dicere in fucatis (ipse dixit:) sed rectiùs dicitur in Demonstratis, ipse sciuit.

DISTINCTIO SECVNDÆ Dubitationis.

Simplex inhærentia capitur aut pro { Applicatione simplicis accendentis ad simplex subiectum, vt caloris ad ignem. Cohærentia, & modo conueniendi tam substantiæ, quàm accidentis, ad subiectum: & sic accepta hoc loco definitur.

Definitio simplicis inhærẽtiæ.

Simplex inhærentia est modus cohærendi omnium prædicatorum in rebus ad sua realia subiecta. Hinc an homo sit animal, est quæstio simplicis inhærentiæ. Quia etsi homo sit substantia, & animal substantia, modus tamen hic cohærendi animalis cum homine, non in substantia quæritur: hic enim modus in omni attributo est accidens.

Opponens.

Modus rei non est res ipsa, sed simplex inhærentia est modus rei, vt definitur, ergo non est res ipsa: & ex consequenti non est accidens, quod semper in aliqua Categoriarum reponitur.

Respondens.

Modus rei est accidens communiter acceptum, vt opponitur substantiæ: non strictè vt reponitur in prædicamento.

An proprium sit inuentionis per orationem docere? An liceat docendo fallere?

Dubitatio prima.

Proprium inuentionis munus per orationem docere.

Auris plus cõducit ad sciẽtiam capissendam quam oculus.

SVBSCRIBIMVS Rodolpho in prima quæstione discutienda, qui præclarè docuit proprium munus esse Inuentionis per orationem docere. Nam etsi signa aliquando doceant: nihil tamen in tabulam mentis humanæ, rerum imagines insculpit aptiùs, quàm voce formata editáque oratio. Quamuis ergò prima scientia duas fenestras habeat, per quas intrat in animum, nempè oculum, & aurem: firmiùs tamen per aurem, in viua voce, quàm per oculum in pulchra specie imprimitur scientia. Quippe cæci, ab incunabulis sæpe docti, surdi verò nunquam eruditi fuerunt.

De altera causa, an liceat differẽti docendo fallere? Sic suadeo: quòd liceat, modò non intendat fallaciam; id est, modò non sic fallat, vt omninò fallatur alius, sed potiùs vt instructus veritatis arcem defendat meliùs. *Dubitatio secunda.*

Aliquid docet tribus modis: vel
- Effectiuè, vt homo, est enim causa docens.
- Obiectiuè, vt signum: est enim obiectum, aliquid sensibus repræsentans.
- Formaliter, vt oratio quæ est vel
  - Perfecta, vt completa propositio, & hæc propriè docet.
  - Imperfecta, vt optatio, interrogatio, & hæc confusè docet.

Docere trifariam sumitur.

DISTINCTIO 2ª. DVBITATIONIS.

Fallimus duobus modis
- Pertentandi causa, vt magis elucescat veritas, & sic licet Dialectico fallere.
- Insidiandi gratia, vt occultetur veritas, & sic non licet.

Fallere dupliciter.

Opponens.

Est docentis proprium officium, formare intellectum rerum præceptis. Teste Arist. in Rhetor. ergò non orationis solùm. *Lib. Rhetor.*

Resp.

Hoc docendi officium cõsideratur dupliciter
- *Effectiuè, & sic est docentis.*
- *Formaliter, sic est orationis, seu inuẽtionis.*

Opponens.

Nemo peritus cognitam veritatem oppugnat nisi fallaciter, secundo de repræhensione Sophist. sed nemo peritus fallaciter veritatem oppugnat nisi intendat fallaciam: ergò si liceat oppugnare veritatem, & quoque fallere licet, vt intendas fallaciam. *Lib. 2. de reprahensione.*

Resp.

Aliud, est fallaciter agere, aliud subtiliter oppugnare: Licet Dialectico veritatis arcem inuadere subtiliter: Sophistæ verò licet fallaciter: & sic Philosophus est eo loco intelligendus.

Opponens.

Non licet omninò veritatem cognitam oppugnare: ergò omnino neque subtiliter neque fallaciter licet disputare. Antecedens probatur, quia agnitam veritatem oppugnare, est radios eiusdem retundere, & dubitantes in ancipitem cogitandi regionem distrahere, & quasi telas in oculis aliquando sapientum intexere. *Argumentum Anabaptistarũ*

Resp.

Respondendum est, hæc omnia fucata esse, nam non oppugnamus veritatem vt obscuretur, sed vt attritu, & limâ doctissimorum ingeniorum magis corroboretur: sicut enim ferrum si teratur, magis *Causa cur sapienter instituta est disputatio.*

splendescit: ita veritas, si argumentis discutiatur. Quippè fœcunda multorum inuentio, multa incognita veritatis subsidia parit, multa obliuioni tradita in memoriam reuocat.

An plena notitia omnium locorum differenti sit necessaria? An liceat differenti digressionem facere?

Loca { Necessaria. Vtilia. Otiosa.

Necessaria loca quæ.

Vtilia loca quæ.

Otiosa loca quæ.

Vis, natura ordo, vsus locorũ sunt discenda.

VLTA sunt loca inuentionis in Topicis Arist. necessaria, multa vtilia, multa respectu huius ætatis otiosa. Illa solùm necessaria, appello, quæ simpliciter, & omninò tenent. Illa vtilia, quæ maximâ ex parte causam attingunt. Illa deniq; otiosa, quæ vel sæpius inculcantur, vel permultas instantias admittunt, & patiuntur. Duo priora genera, tam Rhetorum, quàm Dialecticorum arma sunt: quare vt scutum, & telum in cuiusque dexteram sunt assumenda: Quorum non satis est memoriter tenere numerum, vt solent pueri: sed vim, naturã, ordinem, & vsum diligenter obseruare, vt debent Philosophi. Sic crebris, densisque (vt aiunt) ictibus pulsabis, & fundes aduersarium: sic magnis & indefessis viribus Asylum veritatis propugnabis. Quid ergò? An contemnenda loca apud Aristotelem putas? nequaquam: sed hoc volo, vt solùm necessarijs, & fructuosis in solem & puluerem armatus prodeas: suntne igitur apud Philosophum otiosa? non simpliciter, sed esse respectu affirmo. Quo tandem respectu? Ætatis nostræ. Quid ita? Quia hoc tempore multis commentarijs, multis introductionibus instructi salutamus Aristotelem: ita vt multa quæ tradidit tùm necessaria, nunc superuacanea nobis videãtur. Exempli causa: Genus non esse, si non prædicetur in quid: iterum genus non esse, si non habeat species: adhuc genus non esse, si de illo dicatur species, &c. Millia sunt istiusmodi loca in singulis libris Topicorum, quæ lumine Interpretum cognita, aut nauseam prouocarent, aut tædium parerent. Ne ergò aut confusione locorum erremus, ordinem; ne multitudine oppressi deuagemur, certum numerũ demonstrabimus. Nam sic de re & non de lana Caprina (vt aiunt) disputabitur: sic nulla, aut saltem non insulsa fiet digressio. Nam quamuis digredi aliquando licet, diuagare tamen non licebit.

Loca quædam apud Arist. respectu ætatis nostræ otiosa.

Exempla otiosorum locorum

Dubitatio secunda.

DISTIN-

DISTINCTIO PRIMÆ Quæstionis.

Locorum duplex notitia.

Notitia locorum duplex,
- Confusa, quæ rudiori Minerua, omnia loco proponit.
- Distincta, in qua obseruātur
  - Perfectus ordo, qui memoriam adiuuat.
  - Certa locorum diuisio, quę cōfusionē tollit.
  - Frequens axiomatum repetitio, quæ paratos nos reddit.
  - Crebra & multiplex exercitatio, quæ aciem inuentionis absoluit.

DISTINCTIO SECVNDÆ Dubitationis.

Triplex digressio.

Digressio triplex
- Vtilis cùm ad res cognatas suppetiarū loco positas ita diuertimus, vt cùm velimus ad institutum reuertamur.
- Necessaria cùm vel importunitate eius cum quo agimus, vel leuitate, aut obscuritate rei de qua disputamus coacti, ab instituto desilimus.
- Otiosa, cùm neque res, neque persona vrget, vt digrediamur omnino.

Opponens.

Aristoteles omnium consensu breuitati studuit, ergò nihil otiosè, ergò nihil superuacaneè de locis inuentionis scripsit.

Resp.

Respondeo sine Porphyrij & aliorum interpretum institutionibus hæc omnia breuiter, concisè, & necessariò scripta fuisse: eorum tamen opera, & industria multa facta sunt tam familiaria, vt illorū frequens repetitio molesta videatur. Exempli causa: Quid genus? quid species? quid definitio sit in primis elementis didicimus, hæc iterum in 1. Topicorum definiuntur.

Opponens.

Omnia argumenta disputantium de thesi aliqua, sorite ad primum argumentum reuocari debent: Teste Philosopho in octauo Topicorum, & secundo Elenchorum. Sed si licita sit digressio talis fieri non potest reductio, ergò nulla digressio est laudabilis.

Resp.

Genus disceptationis duplex,
- *Accuratum, in veris & necessarijs, quod semper filum habet reductionis per soritem, & hoc intelligitur in locis Aristotelis.*
- *Temperatum, id est, partim in veris & necessarijs, partim in probabilibus, & hoc digressionem vtilem & necessarium admittit.*

Quis actor, quis auditor rerum inuentarum, & quodnam officium vtriusque.

T semper omnia ordine & decenter in celebri Philosophorum gymnasio fieri debent: ità tùm vel maximè, cùm ab intētis viris de rebus magnis disceptatur: Aliter enim potiùs verbosè diē protrahere, quā neruosè disputare videbimur. Perstringam ergò paucis, quis Actor, quis Auditor rerum inuentarum & quid officium vtriusque esse debeat. Actorem in hoc congressu tripartitum constituo. Opponentem, Respondentem, & moderatorem. Opponentis est non temerè in aciē prorumpere, sed telis paratis ad certamen accedere. Decet illum vrgere argumentis, aduersarium nunquam contumelijs vrere. Intonet, modò se contineat in causa, sed extra causam nihil dicat. Si desit materia, si desint argumenta taceat. Melius est enim tacendo benè, quàm stultè dicendo tempus conterere. Ex diametro (vt aiunt) Respondens in causa opponitur: huius est ad vnguem statum quæstionis tenere, in promptu aduersarij vireis, & argumenta retundere, communes, & receptas maiorum sententias defendere, nihil agere pertinaciter, quod est contumacis: nihil opiniosè, quod est errantis, & impudentis. Moderator lances Mineruæ tenet, cuius est grauiori iudicio rationes vltrò citroque allatas ponderare, frigidas incursiones leuiter attingere, validas iustis laudibus extollere, pertinaciam in falsa opinione, vt Hydram multorum capitum rescindere; de omnibus denique suam sententiam grauiter, appositè & eruditè dicere. Auditor, si rectè fiant omnia, diligens: sin minùs accuratè, patiens esse debet: Diligētia enim scientiam Auditoris, patientia amicitiam differentis dabit.

Actor tripartitus.

Opponētis officium.

Respondentis officium.

Officium Moderatoris.

Auditor.

DISTINCTIO SEV SVMma Quæstionis.

In certamine Dialectico tres sunt Actores	Opponens, qui apposita argumenta, & loca excogitare, Respondens, qui apta responsa concinnare, Moderator, qui modos refutare, omniaque obscura loca reserare debet.

Oppon.

Moderatoris tantū officium est aut negando, aut distinguendo, aut in

aut interpretando argumenta dissoluere, hoc agit respondens, ergò non opus est moderatore.

Resp.

Et si hoc agat Respondens aliquando eruditè, Moderatore tamen opus est, & propter maiorem dignitatem scientiæ, & propter ampliorem authoritatem personæ. Dignitas enim artis magnam reuerentiam: authoritas personæ magnum honorem parit: Non ergò solùm, in Moderatoris officio negationem, distinctionem, aut interpretationem spectare oportet, sed etiam authoritatis & eruditionis magnitudinem, quâ excellens, & loco, & arti, lucem & splendorem affert. *Necessitas moderatoris.*

Quid locus, & quotuplex eius conditio.

ONTVS inuentionis locus est, vt enim contis altitudinem Oceani, ita locis profunditatem argumenti examinamur. Orator locum definit sedem argumentorum: Boetius thesaurum appellat, ex quo opes ingenij, id est, argumenta ad causam confirmandam eruuntur. Optimè Rodolphus locum descripsit notam seu signum, cuius admonitu quid in quaq; re sit probabile, quid minus verisimile perspiciamus: Omnia scripta, omnia monumenta maiorum his signis notata, his notis referta & locupletata sunt. Suadeo igitur iuuentuti, vt in oceanum inuentionis sese immergat, vt loca singula ad vnguem perfectissimè teneat, vt vsum locorum in legendo, in audiendo, in philosophando perscrutetur. Nam vt est corpus hominis sine neruis, ita est campus inuentionis sine locis. Hæc omnia dextrè fient, si quatuor in loco consideremus: Denominationem, vnde nomen emergat, vt à definitione, à proprio: Maximam propositionem, quæ axioma dicitur, in qua vis & neruus loci inest: Rationem, quæ est axiomatis explicatio: Exemplum, quod rem quasi antè oculos ponit. Proponam exempli causâ argumentum à loco definitionis; hinc tradatur Maxima, nempe: De quocunque dicitur aut negatur definitum, de eodem dicitur aut negatur definitio. Postea ratio accommodetur ista, nimirum, quia definitio, & definitum sunt eiusdē ambitus & naturæ. Postremo adhibeatur exemplū, vt quia homo de Socrate dicitur, & de lapide ne-

Locus. *Loci definitio secundum Cic.* *Secundū Boetiū in li. Topic.* *Secundum Rodolphum lib. 1.* *Inuentio sine locis corpus sine neruis.* *Quatuor spectanda ad perfectam loci cognitionem.*

gatur, ſequitur quod animal rationis compos de Socrate affirmetur, & de lapide quoq; negetur. Hæc ſi ſpectemus in omni argumento petendo, & fœcundior erit partus inuentionis, & amplior fructus diſputationis noſtræ.

Locus definitur bifariã
- Metaphoricè, vt ſit argumentorum ſedes atq; theſaurus.
- Verè vt ſit præcipua pars inuentionis, à qua petitur argumentũ, ſic in eo cõſideratur
  - Denominatio, quâ locus cognoſcitur
  - Maximâ, quâ probatur.
  - Differentia maximæ, qua locus à loco diſtinguitur.
  - Ratio & exemplum, quibus tota cauſa illuſtratur.

Opponens.

Lib. de repreben. Sophiſt.

Multa ſunt argumenta, quæ à locis non petuntur teſte Boetio, vt omnia Sophiſtica, ergò male definitur locus.

Reſp.

Agitur hìc de veris argumentis, quæ omnia ad certum aliquem locum referri poſſunt: vel dicendum, quòd Sophiſtica argumenta ex fallacibus locis petita, veris optimè refutentur.

An rectè diuidatur Locus.

Varia interpretum opinio de diſtributione Locorum.

Diuiſio Loci ſecundum Ciceronem in lib Partitionum.

Diuiſio Loci ſecundũ Boetium.

Loca inſita, aſſumpta & media.

NE mentitæ ſpecies, & imagines locorum nos aliquando fallant, danda nunc opera eſt, vt diuiſione facta omnes partes Loci præ oculis noſtris ponantur. Sed quoniam ancipites admodum interpretes de hac Loci diſtributione video, in illam propendebo ſententiã, quam proximè accedere ad Philoſophi opinionẽ exiſtimabo. Orator diuiſit totam inuentionem in Locum ſine arte, vt eſt teſtimonium, & in locum artificioſum, quem vel infixum, vel aſſumptum nominauit. Placet Boetio (Rhetoricam & Dialecticam connectenti) Loca alia perſonarũ, alia rerum conſtituere. Hic ſiſtam veſtigium, & figam anchoram, modo memineris (bone lector) me loca tam Oratoria quam Dialectica ſimul in hac parte tractaturum. Sed attende, quòd loca rerum ſint, vel inſita, quæ naturã cauſarum referant, vel foris aſſumpta, quæ vtcunque inuentionem adiuuant, vel denique media, quæ æquis quaſi librata lancibus inter vtrumque eminent. Antiqui hæc loca interna, externa, & mediaſtina appellarũt. Sunt & aliæ horum omnium ſubdiuiſiones, quarum vſus in ſequentibus tabulis manifeſtè patebit.

Locorum

- Locorũ alia sunt,
  - Personarũ, quæ sunt vel in laudẽ vel in reprehensionem: exempli causa, à
    - Genere: vt Plato originem duxit à præclaris & honestis parentibus.
    - Natione: vt Athenis natus, educatus & edoctus fuit.
    - Ætate: vt infantia prõptus, adolescẽtia disertus extitit.
    - Educatione: vt sub Socrate virtutum & bonarum artiũ disciplinam didicit.
    - Sexu: vt vir insigni grauitate & cõstãtia alios superauit
    - Habitu corporis: vt vultu amabilis alterque Narcissus erat.
    - Fortuna: vt probè diues & fortunatus euasit.
    - Animi dotibus: vt in philosophia diuina omnibus prçluxit.
    - Victu: vt insigni temperantia excelluit.
    - Rerum gestarum memoriâ: vt sapientiæ causa difficillima confecit itinera.
    - Morte: vt senex sapiens, pius, naturæ cessit.
    - Euentis post mortẽ: vt patria mortem tanti viri diutissimè luxit.
  - Rerum quæ sunt tria, nimirum
    - 1. Insita & sunt
      - Definitio, vt homo est, ergò animal rationis compos.
      - Descriptio: vt homo est, ergò animal risibile.
      - Notatio: vt honestum est, ergò id quod decet.
      - Interpretatio: vt ignis est, ergò calor.
      - Coniugata: vt iustus est, ergò iustitiam habet.
      - Genus: vt virtus non est, ergò nec prudentia.
      - Species: vt Saphyrus est, ergò gemma.
      - Differentia: vt rationis cõpos est, ergò homo.
      - Proprium: vt rugit, ergò leo.
      - Totum: domus est, ergò fundamentum & tectũ.
      - Partes: corpus & anima sunt, ergò homo.
      - Causa
        - Materia: vt farina est, ergò panis esse potest.
        - Forma: vt sensibile est, ergò animal.
        - Efficiens: vt venenum dedit, ergò occidere voluit.
        - Finis: vt fœlicitas est bona, ergò virtus bona.
      - Euenta: ex aduerso nomine tractantur.
    - 2 Media
      - Subiecta: vt sol est, ergò splendor.
      - Adiacentia: vt homo est prudens, ergò homo.
      - Actus: vt homo viuit, sol lucet, ergò homo & sol existunt.
    - 3. Externa quæ sunt
      - Adiuncta, vel
        - Antecedentia: vt rubet cælum, ergò est ventus.
        - Coniuncta: vt timet, ergò pallet.
        - Consequentia: conscius est sceleris, ergo fugit.
      - A

Ee ij

A Testimonia { Humana: dixit Pythagoras, ergò est probabile.
Diuina: vt dixit Christus, ergò est verissimum.
Similia: vt sol est oculus mundi, ergò mens est lumen animi.
Dissimilia, vt stultus in diem viuit, ergò sapiens æternitati studet.
Contraria quadruplicia { Aduersa: vt iustus est, ergò non iniquus.
Priuantia: cæcus est, ergò nec videt nec videre potest.
Relata: vt pater est, ergò filium habet.
Contradicentia: vt non est, ergò non est homo.
Comparatio { Maioris: vt vicit Hydram, ergò potest superare hominem.
Minoris: vt dilexit peregrinum, ergò multo magis patrem.
Paris: vt Scipio hoc voluit, ergò idem optauit Lælius.

De Personarũ locis

Etsi agnosco hæc loca personarum inter causarum genera apud Rhetores tractari, eademque potiùs influentiam Oratoris, quam vim & robur Inuentionis spectare, quoniam tamen loca sunt quæ ad causam muniendam sæpè assumuntur, artis neruos addere decreui, vt ab illis differentes nõ tam dignitatem orationis, quàm rationis firmitatem ponderent. Miror sanè, quod adhuc nemo in formam artis coegerit, sunt tamen quidam & graues, & docti viri, quos sequor in hac re: nihil enim mihi assumo, nihil vendico, quippè nihil præ alijs scio. Sed vt rem aggrediar, personarum loca non solùm ea appello, quæ aut in laudem, aut in vituperium hominis directè destinantur, sed etiam quæ facta, quæ affectus, quæ denique res ipsas in causa probanda retexunt. Vnde locus à personis definiri potest sedes, à qua petuntur argumenta, quibus causam de personis agitatam, directè, vel indirectè communîmus. Directè, si vt lineæ ad centrum, rationes ad personam referantur: Indirectè, cùm à factis, ab effectibus, & ab alijs adiunctis deducta sint, ita tamen, vt ad personam redeant, & reuocentur. Non est, quod quis existimet me nimis curiosum esse in re aliena, cùm viderit à me loca personarum, quæ ad oratorem spectant, patefieri: Hoc vnum ei satisfaciat, me non affluentiam perorandi, sed artificium disputandi in illis quærere, & demonstrare. Hoc autem illi patebit, si non grauetur, quæ sequuntur legere.

Subscribit Author doctioribus.

Locus à personis quomodo definitur.

Anticipatio obiectionis.

Locus à genere.

Primus Locus personarum à genere.

PRIMVS locus personæ ducitur à Genere, cuius talis formari potest maxima, ex 2. Topicorum. Si ortus alicuius

rei sit

rei ſit bonus, vel malus, res ipſa erit bona, vel mala: qui locus ſimpliciter, & ſemper in bono naturæ, ſæpè etiam in bono morali tenet. Exemplum eſt in bono naturæ, vt, ortus Socratis eſt bonus, ergo Socrates eſt bonus, id eſt, in perfectione naturæ eſt bonus effectus. *Bonum naturæ & bonum moris.*

Locus à Natione.

VIs patriæ magna eſt in conſideranda natura: hinc principium conſeruādi, ſolumq; gratiſſimum definitur: Nam vt à patre gignimur, ita à patria conſeruamur. Alter ergo locus à patria, ſeu natione traditur, cuius Maxima eſt: quod homo plerunque communes mores Patriæ imitetur: Exempli cauſa. Cretenſis eſt, ergo mendax: Pœnus, ergo perfidus. Sed animaduertendum eſt, quòd non ſolùm probabiliter in moribus animi, ſed etiam neceſſariò in qualitatibus corporis aliquando hic locus teneat, vt, eſt Æthiops, ergo niger. 2. *A Natione. A patre gignimur. A patria conſeruamur.*

Locus ab Ætate.

TEMPVS locum ſequitur, ætas natiuum ſolum: vt ergo à loco, ita à tempore & ætate elicienda eſt inuentio, idq; hoc modo: Si quod vni ætati conueniat, alteri adſcribatur, malè, ſin minor, bene tractatur locus: vt amauit dum ætas tulit: delirauit, fuit enim ſenex. 3. *Ab Aetate.*

Locus ab Educatione.

PLVS valet educatio, quàm doctrina, hæc enim ſine illa eſt armata iniuſtitia: 4. *Ab Educatione.*

Rectè Poëta.
Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem,
Teſta diu. *Horat. li. epiſt. 1. epiſt. 2.*

Rectè Socrates vitæ humanæ, primam, ſecundam, tertiam partem Educationem nominauit. Inter loca igitur perſonæ maximè hic locus Educationis valet, cuius axioma in prouerbium iam inueterauit, nempè, quòd omnis Educatio fiat altera natura: hinc rectè diſputatur. Malè educatus eſt, ergò malè viuit.

Locus à Sexu.

5. *A Sexu.* LOCVS à Sexu eſt vel reſpectu naturæ, qui eſt firmus,vel reſpectu morum, qui eſt tantùm probabilis. Huius axioma eſt, quod mas ſecundum ordinem naturæ perfectior ſit fœminâ,& proinde viribus fortior, moribus ſæpe conſtantior haberi debet,vt vir promiſit,eſt ergo quod credas. Mulier dixit: non credas ergo ne mortuæ quidem.

Locus ab Habitu corporis.

6. *Ab Habitu corporis.* MENS ſæpè ex habitu corporis dignoſcitur:vnde emergit Maxima iſtius loci, nempe quòd mores animi ſequantur temperaturam corporis: eſt enim frons index mentis, & qualis eſt temperies in corpore, talis eſt plerumq; affectus in animo: vt,Rufus eſt, ergò fraudulentus: Hirſutus ergo luxurioſus: Huc quoque illud: Species eſt digna,quæ imperet.

Porphy. Cap. de Specie.

Locus à Fortuna.

7. *A Fortuna.* INCERTA, & anceps eſt rerum cauſa Fortuna: quare ab ea vt à reliquis Perſonarum locis,tantum veriſimilia petuntur, & deriuantur argumenta, vt effoſſâ terrâ inuenit aurum, ergò ei fortuna fauet.

Locus ab Animi indole.

8. *Ab omni indole.* AB animi indole locus alter proficiſcitur: cuius Maxima eſt. Qualis mens, talis homo,vt iuſtus eſt Ariſtides,ergo æquitati ſtudet. Docilis animo, ergo erit doctus.

Locus à Victu.

9. *A Victu.* LOCVS eſt à Victu: hoc habet axiomata. Vſus promptos facit,vt, Aſſueſcit laſciuire, ergo erit intemperans, & libidinoſus: Frequenter bibit, ergo erit ebrioſus.

Locus à rebus Geſtis.

10. *A rebus geſtis.* MAXIMA in loco à rebus geſtis eſt, quòd Facta oſtendunt virum, vt Catilina in patriam coniurauit, ergo indignus fuit magiſtratu. Pompeius totam Aſiam ſubegit, ergo dignus eſt,vt præficiatur bello Methridatico.

Cicero per lege Manilia.

Locus

Locus à Morte.

MORS vltima linea rerum eſt: appoſitè igitur hoc traditur axioma quòd exitus acta probat, vt Roma lugebat occiſo Catone, ergò vir bonus fuit Cato. II. *A Morte.*

Cautio.

QVANQVAM alia à quibuſdam, perſonarum loca aſſignentur, hæc tamen quaſi exemplaria ſunt, ad quæ reducuntur reliqua, in quibus non eſt quòd expectes neceſſitatem concluſionis: ſatis enim eſt, ſi probabilitatem rationis inuenias. Omnia breuiter perſtrinxi, vt illa ſtatim oculis percurrere, & animis complecti adoleſcentes poſſint. *In perſonarũ locis non ſpectatur neceſſitas concluſionis, ſed probabilitas rationis.*

Vtrum rectè definiantur membra loci, vt aiunt Differentiæ.

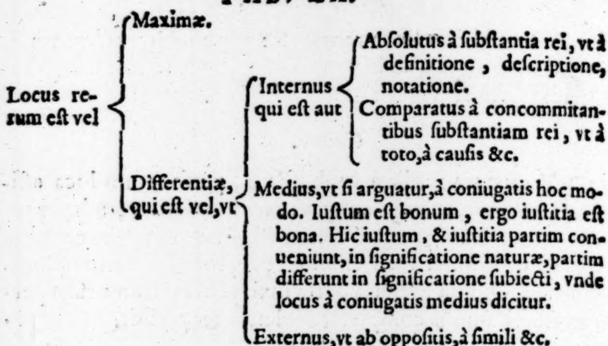
ACVTE' olim veteres Philoſophi locum diuiſerunt in locum Maximæ, & in locum Differentiæ: ille eſt ſedes indubitatæ propoſitionis, qua non eſt altera prior, neque notior, vt omne totum eſt maius ſua parte. Hic eſt modus, quo vna maxima, ab alia axima diſtinguitur. Pro exemplo ponantur hæ duæ maximæ. De quocunque dicitur Species, de eodem dicitur Genus: ſimiliter de quocunque dicitur definitum, dicitur etiam definitio: quæ duæ ſi perpendas in varietate terminorum diſcriminantur, vnde hic locus Differentiæ nominatur. Nam hi termini, nimirum genus, ſpecies, definitum, & definitio, Differentiæ harum Maximarum dicuntur. Sciendum nunc eſt, quod locus differentiæ ſubdiuidatur in locum internum, externum, medium. Internus eſt, qui continet argumenta, quæ ſumuntur, vel ab ipſa ſubſtantia, vel concommitantibus ſubſtantiam rei. Externus eſt, qui continet argumenta quæ ſunt omnino ſeparata à ſubſtantia rei, de qua quæritur. Medius eſt quando ſumitur argumentum ab his, quæ partim conueniunt cum re, de qua eſt quæſtio, & partim differunt. Hanc partitionem loci in intimo memoriæ Theſauro defigere oportet. Ex hac enim vt à fonte omnia flumina inuentionis rectiſſimè fluunt, & deducuntur.

De locorum Differentijs.

Locus differentiæ quid.

Locus Internus, Externus, & Medius, quid.

TABVLA.

Opponens.

Omnis locus Topicus ſe habet ad argumentum, vt locus natiuus ad ipſum locatum, ſed omnis locus natiuus eſt externus reſpectu locati, ergò omnis locus Topicus eſt externus reſpectu argumenti.

Reſpondens.

Simile non eſt idem: quare etſi locus Topicus imitetur locum naturalem in generatione, & conſeruatione argumenti, non tamen omni proportione vtriuſque. Si vrgeas nullum locum eſſe de natura argumenti, & proinde omnem eſſe externum: Reſpondeo locum internum dici, non quòd ipſe ſit ex eſſentia, ſed quòd partes axiomatis in loco eſſentialiter inter ſe cohæreant, vt homo, & animal rationis compos.

Opponens.

Omnis locus eſt medius reſpectus inter terminum, vt aiunt, inferentem, & terminum illatum: ergò nullus locus eſt internus ſimpliciter, aut externus.

Reſp.

Argumentum non ſequitur: nam medium non dicitur, quia partim infert, partim infertur, ſed quia ex vna parte eſſentiam, ex altera affectionem ſignificet, vt iuſtum in argumento petito à coniugatis non differt in eſſentia à iuſtitia in ſignificatione tamen ſubiecti differt: nam iuſtum in concreto ſignificat præter qualitatem, hominem.

Vtrum

Vtrum locus à definitione bene assignetur.

CRAMBEN bis coctam apponerem, si hic iterum quid definitio, quid descriptio, quid notatio sit dicerem. Hæc enim inter prima elementa artis satis enucleata patent. Nunc ergo non quæ sint ipsa, sed qualia sint eorum loca disputare contendo. Quanta vis, quantus & quàm insignis vsus sit definitionis, preclarum illud oratoris in primo Offic. testimonium declarat, cuius verba hæc sunt: Omnis, quæ à ratione suscipitur de re aliqua institutio, debet à definitione proficisci, vt intelligatur quid sit id, de quo disputatur. Nullus ergo locus inuentionis vel dignitate præstantior, vel firmitate neruosior, vel vsu frequentior est, quàm iste, qui à definitione nascitur. Sed ne longiùs abeam: locum aggrediar, qui definitur: Nexus quidam, & quasi perpetuum vinculum definitionis cum suo definito. Hoc ipsum apertè ostendunt Maximæ, quæ sunt tam respectu definitionis, quàm definiti traditæ. Prima est affirmatiua, aut subijciendo, aut prædicando: Subijciendo: vt, Cuicunque subijcitur definitio, subijcietur definitum: Prædicando: vt, De quocunque dicitur definitio, de eodem dicetur definitum. Altera est negatiua eodem penè modo, vt, Quicquid negatur de definitione, negabitur etiam de definito: vel, De quocunque negatur definitio, de eodem negabitur definitum: exempla in re quasi sensibus obiecta tacitus prætermitto. Notandum hoc vnum existimo, quod eadem axiomata de definito respectu definitionis tradi debent, quæ de definitione respectu definiti tradebantur. Rectè enim cohærent ista pronuntiata: Homo est doctus ergo animal rationis compos est doctum. Plato est homo, ergo Plato est animal rationis compos. Pari modo negatiuè à definito ad definitionem tenent: vt, Homo non est doctus ergo animal rationis compos non est doctum. Definitionem quasi anchoram, ad quam omnis natura: Locum definitionis quasi asylum, ad quod omne problema refertur, ex his quæ dicta iam sunt apertè videas. Sit ergo hæc methodus, & via disserendi semper antè oculos posita, vt si fieri possit commodè, à definitione omnis suscipiatur ratio. Si dicat Epictetus Deum iniu-

Definitionis vis & vsus.

Locus definitionis, quid est?

Maximæ.

Definitio est omnium prædicatorum anchora. Locus definitionis est omnium reliquorum quasi Asylum.

riam facere, à loco definitionis refelle, demonstrando Deum nemini spontè posse nocere. Si Epicurus dicat sapientem inuidum esse, refelle eodem modo, demonstrando sapientem, secundis rebus bonorum non vulnerari.

DISTINCTIO DEFINITIONIS HA-betur in primis elementis Dialectices.

Opponens.

Non est verus locus inuentionis, in quo fundatur fallacia Sophistica, sed in loco definitionis fundatur petitio principij, quæ est fallacia Sophistica, ergò non est verus locus inuentionis. Minor probatur, quia arguendo à definitione ad definitum, idem per idem confirmatur, at petitio principij est eiusdem per idem probatio, & quasi circularis disputatio. ergo.

Aristo. I. Lib. Elenchorum.

Respondens.

Intentio sæpe facit peccatum, intentio semper parit fallaciam, vt rectè ait Thomas: quare cum non sit intentio fallendi in differente à vera definitione ad definitum, non est fallacia. Præterea duo in definitione spectantur, constitutio definiti, & sic est idem cum definito, vel inuentio argumenti, & sic non est idem, sed quiddam notius modo, & ratione explicandi.

Duo in definitione spectanda.

An locus à descriptione, & notatione nominis rectè assignetur?

An loca à Synonymis, à specie, à diffeaentia à proprio ad locum definitionis & subiecti reducantur.

Descriptio & notatio sub loco definitionis continentur.

ERBORVM ambagibus relictis, descriptionē notationemq; sub loco definitionis rectè contineri affirmo. Mutato enim nomine omnia axiomata in illo tradita huc aptissimè referri possunt, vt de quocunque dicuntur aut negantur descriptiones & notationes, de eodem dicũtur aut negantur descripta, aut notata &c. Cæterùm dubium hîc suboritur, quomodo descriptio & notatio, quæ rem per accidentia explicant, inter loca absoluta in substantia annumerari possint: cum termini, vt aiunt, inferentes in locis simpliciter à substãtia ductis conuersim totam naturam termini illati patefacerent. Respondeo duplicem necessitatem spectari in locis

Dubitatio prima.

Respon.

cis insitis, vel naturæ, vel consequentiæ: illam in definitione, hanc in descriptione & notatione pono. Non est enim necesse, vt omnis locus à substantia essentiam declaret, sed satis est, si cõuersim cum essentia retrocõmeet. At de his hactenus.

Necessitas duplex in locis internis essentiæ, & consequentiæ.

Restat nunc alia dubitatio. An sint plura loca simpliciter in substantia præter hæc, quæ explicantur. Sub istis alia quatuor ponunt interpretes, nempè locum à Synonymus: vt, Honestum est ergo id, quod decet. Locum à specie ad germanam differentiam, vt homo currit, ergo rationale currit. Locum à specie ad propriam passionem: vt Homo currit, ergo Risibile currit. Locum denique ab expositione singularis, ad expositum: vt Nihil aliud præter hominem disputat, ergo solus homo disputat. Hæc quatuor conuersim dicuntur, necnon easdem maximas cum definitione sortiuntur.

Dubitatio secunda.
Solutio.
Hæc sunt annexa definitionis.

Loca à substantia reciprocantur aut quoad
- Naturam idque vel
  - Simpliciter vt locus à definitione.
  - Ex parte, vt locus à descriptione, quæ in se genus: & locus à differentia, quæ in se speciem continet.
- Consequentiam, vt reliqua ab interpretatione nominis, ab expositione rei.

Opponens.

Alia sunt multa loca inuentionis, quæ necessariam habent consequentiam præter ista, ergo ridiculum est sic distinguere: aut plura sunt constituenda loca simpliciter interna: antecedens probatur, quia loca à specie ad genus, à toto ad partes, à coniugatis necessitatem consequendi habent.

Respondens.

Multa quidem sunt alia loca, quæ necessitatem consequendi habent, sed non ita, vt hæc loca habent. Nam termini & maxima in his locis tam affirmatiuè quàm negatiuè conuertũtur, in reliquis non item: vt Homo est, ergo animal est, bene sequitur: sed animal est, ergo homo est, non sequitur. Quare est consequentia duplex
- *Conuertibilis, quæ est in omnibus locis à substantia:*
- *Non conuertibilis, quæ est etiam in alijs locis.*

Consequentia duplex.

Quid totum? quotuplex? & an locus à toto vniuersali rectè, assignetur?

Campus inuẽtionis assimulatur aciei.

SI quibus cura ſit diligenti indagine perſcrutari loca inuentionis, attentè animaduertere debent, quã diuerſi ſint ordines, & quaſi gradus locorum, quorum alia in prima veluti acie ponuntur, nempe à ſubſtantia, quæ vt Delphicus gladius vtrinque feriunt: alia in ſecunda, à cõcomitantibus ſubſtantiam, quæ ſemper naturam rerum vt vmbra corpus ſequũtur. Agnoſco equidem diſpungi hæc loca à quibuſdam è canone locorum Dialecticorum, ſed qui hoc agunt ſunt illis ſimiles, qui armis ſublatis, nudos & inermes milites in apertum Martem prouocant. Hæc non minus arcem inuentionis muniunt, non minus hoſtem pulſant, quàm quæ à definitione promuntur. Sed vt ſummatim dicam: octo ſunt à concomitantibus ſubſtantiam dicta. A toto. A parte. A cauſa. Ab effectu. Ab ortu. Ab interitu. A communi Accidente: & Ab vſu. Totum vt vides primum occurrit. Primus ergo locus à toto ducetur. Verùm cum multiplex ſit totum: nempè vniuerſale, integrale, & in quantitate: Idémque in loco, in tempore, in modo: Partitione facta nominis, prima ſignificatio ſumenda eſt Totius, nempè vniuerſalis: Quod eſt, (vt breuiter definiam) nihil aliud, quàm omne ſuperius naturæ ordine, ſiue ſit Ens rei, ſiue ſit Ens rationis, quod vel actu, vel potentia de pluribus prædicatur. Axioma huius loci eſt, quod à toto vniuerſali indefinitè ſumpto, ſemper negatiuè: vniuerſaliter verò accepto, ſemper affirmatiuè procedit ratio. Exemplum primæ partis eſt: vt non eſt animal, ergo non eſt homo. Exemplum ſecundæ partis eſt: vt omne animal eſt: ergo eſt homo. Alter locus huic cognatus à parte ducitur, quæ hoc loco ſumitur pro omni inferiori, minúſque communi: cuius Maximæ duæ ſunt, quarum altera hæc eſt. Quicquid cadit in partem ſubiectiuam, illud ipſum cadit in totum vniuerſale eiuſdem indefinitè ſumptum, vt homo currit, ergo animal currit. Altera hæc: De quocunque dicitur pars ſubiectiua, de eodem dicitur totum vniuerſale eiuſdem partis: vt quia homo dicitur de Socrate, animal quoque dicetur.

Octo ſubſtantiam concomitantia.

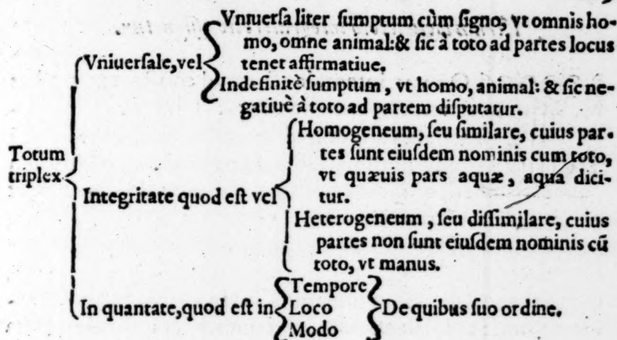
Totum vniuerſale.

Locus à parte.

Totum eſt quod conſtat, perficiturq́ partibus.

Totum vniuerſale eſt, cuius nihil eſt extra id, in quo eſt.

Totum

Cautio de loco à parte subiectiua.

VICQVID cadit in speciem, cadit in genus, vt ait Philosophus 2. Topicorum: Sed ab hoc loco excipiuntur tria. Essentiale, vt differentia speciei. Conuertibile vt proprium speciei. Intentionale, vt hoc ipsum nomẽ speciei. Hinc ista enthymemata non sequuntur, homo est rationalis, ergò animal est rationale. Iterum, homo est risibilis, ergò animal est risibile. Postremò homo est species infima, ergo animal est species infima.

ARGVMENTA.

Opponens.

Prima regula antepraedicamentalis est cõtra hunc locum, à toto vniuersali indefinitè sumpto, ergò malè traditur. (Antecedens probatur) quia regula docet quòd quicquid prædicatur de prædicato, id est, de superiori, prædicetur etiam de subiecto, id est, de inferiori. Idem docet Philosophus, cap. de substantia.

Resp.

Tenet illa regula præcipuè in internis prædicationibus rerum, quæ actu in eodem ordine cohærere dicuntur. Vel dicendum est ex hypothesi, seu suppositione (cùm sunt inferiora) disputasse Aristotelem: & hoc posito rectè sequitur à superiori ad inferius, vt animal est sensibile, ergò homo est sensibilis, posito quòd sit homo, quòd non est necesse, cùm animal possit conseruari in bellua.

Vtrum locus à toto integrali rectè assignetur.

Totum integrale.

Partes integrales primariæ & minus primariæ.

OTVM integrale est, quod constat ex partibus quantitatem habentibus: ab hoc vt à toto vniuersali, varia & multiplex fluit inuentio: cæterũ ne ab hoc loco differentes erremus, attẽdendum est, quòd partes integrales sint vel primariæ, vt cor, iecur, cerebrum in homine: vel minùs primariæ vt pes, manus, digitus. Hinc loci maxima traditur, quòd posito toto integrali, partes primariæ quoq; ponantur: primariæ inquam, quia à toto ad partes minus primarias ratio non sequitur: exempla sunt: vt Dialectica est, ergò iudiciũ & inuentio; planta est, ergò radix; domus, ergò tectum & fundamentum. A parte integrali primaria fit etiam argumentatio, sed tantùm negatiuè, vnde talis adhibetur maxima: nempè quod sublatâ parte primariâ labefactetur totum, vt non est cor, ergò non est homo; non est tectum, ergò non est domus. Ratio huius maximæ est, quia conuulso priore, conuellitur etiam posterius: sed pars integralis primaria est prior toto; ergò conuulsa parte primaria, totum necessariò concidit. Vsus istius loci longè lateque patet apud Oratores, exempli causa, si velis cùm mellifluo Bernardo superbiam humanam retundere, ab hoc loco sic agas. Quid est homo? Totus sane ex humo natus; quid aliud in eo est vertex capitis, nisi testa valde fictilis? quid cerebrum, nisi lutum coagulatum? quid oculus, nisi humor diffluens? quid nares, nisi meatus putredinis? quid venter, nisi saccus stercorum? Quid ergò superbis terra & cinis? impurum sterquilinium, imo stercus ipsum quid superbis?

Quid mortalis

Totum integrale duplex
- Homogenium, quod refertur ad locum totius vuiuersalis, quia partes eius idem nomen, eandemque naturam habent cum toto.
- Heterogenium quod consideratur vel vt est
  - Perfectum in existentia, & sic à toto ad omnes partes sequitur ratio, vt homo est, ergò pedes & manus habet.
  - Perfectum in essentia tantùm, & sic ad primarias partes solùm restringitur.

Opponens.

Si rectè assignetur locus à toto integrali, tum hoc argumentum sequere-

sequeretur: Tota domus valet centum, ergò pars domus tantùm valebit.

Resp.

Non tenet hic locus nisi in prædicatis secundi adiacentis, si enim ab adiunctis disputetur, non cohæret.

Opponens.

Si locus à parte integrali teneret solùm negatiuè, tùm hæc argumenta non sequerentur, vt, est pars panis ergò panis: pars aquæ ergò aqua, sed teste Philosopho, sequuntur, ergò fallax est hic locus.

Resp.

Partes hoc in loco dissimilares tantùm intelliguntur, nam similares ad locum totius vniuersalis referuntur.

An locus à toto & parte in quantitate sub toto vniuersali contineatur?

ODIT hæc ætas prolixitatem, quæ parit tædium: ne ergò molestior sim verbis, quàm est necesse, hunc locum à toto & parte in quantitate tacitus prætermittam. Si rationem quæras, hanc reddo, quia hic locus eandem vim, eandem maximam, eandem omnino interpretationem admittit, quam ille à toto vniuersali: est enim totum in quantitate omne superius vniuersè sumptum, vt omnis homo, totum in quantitate dicitur, non quod sit quantitas, sed quod quantitatem proportione quadam diuisionis imitetur: à toto distinguitur hoc modo, omnis planta viuit, ergò omnis arbor viuit. A partibus autem non diuisim sed coniunctim sumptis, sequitur ratio, vt in inductione perfecta constat. *A toto & parte in quātitate*

Oppon.

Non sequitur, Plato disputat, ergò omnis homo disputat, ergò malè assignatur hic locus à parte, &c.

Resp.

Partes in quantitate capiuntur dupliciter
- *Diuisim, & sic ab illis non sumitur argumētum ad totum in quantitate.*
- *Coniunctim, siue collectim, & sic rectè sumitur, tam affirmatiuè quàm negatiuè.*

Oppon.

Non sequitur negatiuè, nam Socrates non est totum in quanti-

tate, Plato non est totum in quantitate, & sic de cæteris, ergò omnis homo non est totum in quantitate.

Resp.

Non sequitur, quia rectè non concluditur: nam in inductione nō tàm materia rei, quàm forma argumenti spectatur, quæ in hac inductione deficit, quia per signum affirmatiuum non negatiuum concluditur.

An locus à toto & parte in modo rectè assignetur?

A toto & parte in modo.

TOTUM in modo est vniuersale confusum, & nullo restrictionis vocabulo circumscriptum, vt animal respectu animalis candidi, homo respectu hominis eruditi. Pars in modo est vniuersale, seu minus commune, certo contractionis vocabulo restrictum & quasi terminatum, vt homo doctus respectu hominis: animal mansuetum respectu animalis. Argumentum ex hoc loco sumitur eodem modo, quo à genere ad speciem, & ex aduerso; si enim totum non sit, pars non erit, vt homo non est, ergò homo doctus non est. Canan respectu partis in modo hîc traditur: cùm quo conuenit pars in modo, cum eodem conuenit totum eiusdem partis, vt homo est candidus, ergò est homo.

In loco à toto in modo spectantur duo:

- Determinatio vel circūscriptio vocis quæ est vel
  - Contrahens, quæ efficit rem cui additur paucioribus conuenire, vt iustum respectu hominis.
  - Diminuens, quæ partim tollit, partim relinquit rationem eius, cui additur, vt album dentibus, nudum pedibus dicimus.
  - Priuans, quę tollit rationem eius, cui additur, vt pictum, mortuū respectu hominis.
  - Augens, seu superaddens, quæ significationem eius cui additur latius diffundit, vt opinabile respectu entis, quod nomen entis, non ens distrahit.
- Forma rationis, quæ tantùm sumitur à primo genere restrictionis in hoc loco: nam in reliquis modis oritur fallacia, vt in diminuente; Æthiops est albus dentibus, ergò Æthiops est albus; in priuante, vt homo est pictus, ergò homo. Postremo in augente, vt vacuum est ens opinabile, ergò est ens.

NOTA.

An inuentio

An inuentio à toto in loco, & in tempore recte tractetur?

OTVM in loco designatur per aduerbium, quod omnem locum significat: Totum in tempore ad eundem modum definitur: Pars in loco, aut tempore, est quicquid particulariter, locum aut tẽpus denotat, vt hic, illic respectu loci: hodie, cras, respectu temporis. Argumenta, quæ hinc petuntur, parem similemque inuentionem habẽt cùm loco à toto in quantitate, vt cuicunq; conuenit vel non conuenit totum in loco aut tẽpore; eidem conueniat, aut non conueniat, pars vtriusque; exempli causâ: Deus est vbique; ergò hic est. Deus est semper, ergò nunc est. Cæterum à partibus horum, tantùm negatiuè valet argumentatio, vt venenatum animal non est in Hybernia; ergò venenatum animal non est vbique. In accessione morbi non est medicandum, ergò semper non est medicandum. Attende tamen, quòd ab hisce partibus simul sumptis, vt in cæteris locis à toto, affirmatiua petatur ratio. Vt Deus est in cœlo, in terra, in inferno, &c. ergò est vbique. Deus est heri, cras, hodie; ergò est sempiternus. Est (inquam) heri, nam non fuisse dicitur. Omne enim tempus Deo pręsens.

Oppon.

Vniuersalia sunt vbique, ergò ex hoc loco sequetur, quòd sint hic & illic, sed hoc est falsum: ergò locus est fallax.

Resp.

Aliquid est vbiq; duplex {
- *Actu & simpliciter, et sic Deus, qui est simplicissimus actus & perfectio omnium.*
- *Aptitudine, in suis partibus, & sic vniuersale est vbique, quia res singulæ sunt vbique, in quibus consistunt: primo modo, non secundo tenet locus.*

Vbiq; { *Actu.* *Aptitudine.*

Oppon.

Partes temporis non possunt esse simul, ergò ab illis simul sumptis per hunc locum, à partibus in tempore disputari non potest.

Resp.

Simul non sunt actu existẽtia, sunt tamen actu intelligentiæ, quæ rationem ex rebus elicit.

Cautio de locis à toto.

Carpit Scotistas.

EST quoddam genus interpretum plenum fraudis, inane prudentiæ, quæ ſpinoſioribus argutijs capti, noua, neſcio quę, tota, nouaque loca de totis excuſſerint. Eſt (inquiunt) totum diuiſionis, totum poteſtatis, totum ſucceſſionis; quod diuiſiuum, poteſtatiuum, ſucceſſiuum appellant. Ab his non minus firmam inuentionem peti exiſtimant, quàm ab illis, de quibus iam multa diximus. Cæterum es monendus, ne aurum effodiens, in ferrum incidas, ne vires inuentionis quærens, virus Scotiſtarum deuores. Quid eſt quæſo, quod te ſollicitum reddat, in illa totius diuiſione? Multiplex hoc totum, proculdubiò dixeris. Age tolle hoc totum. Quid tùm perturbat? Nihil. Non eſt ergò quod ſis ſollicitus, nam fictum eſt, commentum eſt, aut ſaltem alijs nominibus obſcuratum, quod idem eſt: nam totum diuiſionis eſt idem cum toto in quantitate. Totum poteſtatis idem eſt cùm genere. Totum ſucceſſionis idem eſt cùm tempore.

Diuiſio totius apud Scotiſtas re eadem cum priori.

Vſum iſtorum locorum à toto ſi requiras, exemplum hoc breue, quod ſequitur, perpende.

QVID eſt (improbe Iuliane) quòd ſtudium Dialectices omnis Chriſtianis, per legem interdixeris, nonne omnis ſcientia à Deo eſt? nonne ergò omnes partes ſcientię laudatiſſimæ? ſi omnes? cur Dialecticam tollis? cur contemnis? video cauſam (Apoſtata) iudicium & inuentio tuam hæreſin, tuamque apoſtaſiam conuulſerunt. Fulmina ergo tam præclaræ artis ſuſtinere non potueris. Quare fulmine ictus iuſtè peribas. Dic mihi nónne recta ratio eſt laudabilis? Quamobrem ergò artē, quæ huius vſum docet, odio proſequeris? Poſtremò, nónne vbique ab omnibus honorificè recipi? nónne ſemper ab omnibus mirificè laudari ſenſeris? oNn ergó fuit cauſa cur impia lege condemnares.

A toto vniuerſali.
A toto integrali.
A toto in quãtitate & modo
A toto in loco & tempore.

De Cauſis.

PALLIO & lauro Philoſophorum mihi videntur indigni, qui cauſarum loca inter aſſumpta, & externa enumerant, nam ſiue neceſſitatem rei, ſiue vim argumenti

gumenti in illis spectes, causam profecto haud inuenies, cur ab internis sedibus inuentionis pellerentur. Acrius hanc rem non persequar, cum infantissimus omnium intelligat materiã, quæ partum naturæ conficit: formam, quæ perficit: efficientem causam quæ mouet: finem quæ absoluit, non frontem, sed centrum, id est, non existentiam, sed essentiam rerum attingere, & resecare. Vanis ergò istorum placitis dissiliens, ad causam definiendam venio. Est causa (vt ait Aristoteles) cuius vi elicitur effectus. Nam vt mater prolem, ita causa effectũ parit. Diuiditur vt modò diximus, in materiam, formam, efficientem, finem. In his motum ad constitutionem physici, in his locum ad inuentionem dialectici considerant. Vterque in eodem versatur, in modo tamen contemplationis differunt.

Loci causarum interni. *Causa quid.* *Quomodo physici, quomodo dialectici causam cõsiderant*

Causa duplex
- Interna quæ vel respicit
  - Potentiam, & sic est materia, ex qua res constat.
  - Actum, & sic est forma, per quam res definitur.
- Externa quæ spectat
  - Dispositionem materiæ, & sic est efficiens causa, à qua prima alteratio nascitur.
  - Intentionem naturæ, & sic est finis, ad quem hæc omnia destinantur: si ergò respicias potentiam, materia, si actum, forma; si motum, efficiens: si scopum naturæ, finis, prima causa dicitur.

Omnis causa quodam respectu prima dici potest.

Opponens.

Fortuna, casus, instrumentum, causa sine qua non, priuatio, ab Aristotele causæ dicuntur, sed inter hæc genera non enumerantur, ergò sunt plura causarum genera. *2. Physic.*

Resp.

Reducuntur analogicè ad efficientem causam: non tamen propriè vt ab illis argumenta petantur.

Oppon.

Causa & effectus sint simul: vt sol & lumen, ignis & calor, homo & risibile: ergò malè definitur, vt sit prior effectu.

Resp.

Etsi multæ sunt causæ simul tẽpore, non tamen sunt simul natura.

An locus à causa efficiente rectè tractatur.

CAVSAM effectricem definiunt Philosophi, à qua primo fit motus, vt aliquid fiat; vnde in 2. Physic. non aliter quam ipsa natura definitur: cæterum motum constitutionis natura, motum alterationis effi-

A causa efficiente.

ciens causa respicit. Est enim natura principium motus, & quietis, sed internum; Nam à natura fit constitutio. Est efficiens causa quoque principium motus & quietis, sed externũ; ab efficiente enim fit alteratio. Hinc rectè distinguitur, vt alia sit necessaria, quæ naturæ conatu, alia minus necessaria, sed efficiens tamen, quæ externo impetu efficitur. Locus Topicus ab vtroque genere fluit; Nam à necessariâ causâ efficiente, ad effectum: & ab effectu ad causam tam affirmatiuè, quàm negatiuè petitur argumentum. Vt sol non est super horizontem; ergò dies non est. A minus necessaria ad effectum tenet tantùm affirmatiuè, & ab effectu tenet ad causam, tantùm negatiuè; vt incendium est caloris in corde, ergò febris est: non est febris, ergò non est incendiũ caloris in corde.

Causarum efficientiũ aliæ sunt
- Necessariæ, quarum cum effectis indissolubilis est connexio, vt, sol lucet, ergò dies est.
- Minus necessariæ, quarum aliç sunt in
  - Potentia ad effectũ, sic appellatç quia argumenta ab illis ducta tenent tantũ quoad potẽtiã, vt pistor est, ergò panis esse potest.
  - Actu, quæ agentes simul sunt cum effectis, vt iugulatus est, ergò interijt.

Opponens.

Locus efficientis causæ est externus, ergò non præcederet loca à materia & forma, quæ sunt interna.

Resp.

Ordine disciplinæ propter communitatem, nõ ordine naturæ propter necessitatem præcedit.

Oppon.

Est externus, ergò malè annumeratur inter interna.

Resp.

Etsi causa efficiens sit externa quoad constitutionem rei, est tamẽ quodammodo interna & necessaria, quoad consecutionẽ argumenti.

Oppon.

Alia maxima in 2. Topicorum huic loco traditur, nempe si efficiens causa sit bona vel mala, effectus erit bonus, vel malus, & ex aduerso, ergò male hic statuitur.

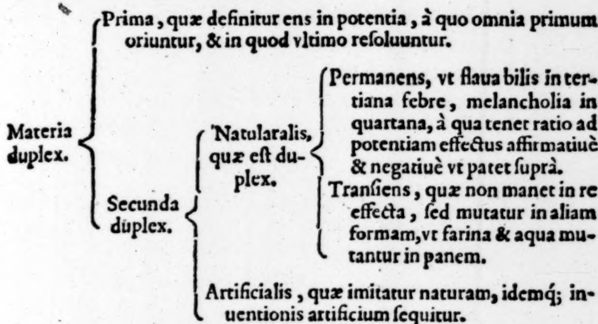
Resp.

Qualis est causa efficiens in bono vel malo, talis est effectus: hæc maxima adiunctum causæ, altera ipsam naturam respicit, quare hæc sub illa continetur.

An

An locus à Materia rectè assignetur?

ARCANA res est materia, virgulâ solâ Philosophorum demonstrata, ad nostrum tamen propositum rectè describi potest, causa ex qua aliquid constat, vt cera cui imprimitur imago Cæsaris. Hæc est vel permanens, vt ferrum in gladio: vel transiens, vt ignis in ferro. Locus à permanente materia est ad potentiam effectus, vt ferrum est, ergo arma ferrea esse possunt: & ab effectu ad actum causæ sequitur, vt arma ferrea sunt, ergo ferrum est. A transeunte eodem modo ad effectum disputatur, vt filix est, ergo vitrum esse potest: & ab effectu transeuntis materiæ, actu in rerum natura posito, sequitur materiam fuisse, vt vitrum est ergo filix fuit, panis est ergo farina fuit. *Materia.*

Opponens.

Omnis materia est pars rei, sed omnis pars manet in toto, ergo nulla materia transiens rectè dicitur.

Respondens.

Transiens dicitur, non quòd non maneat in suo effectu, sed quòd non maneat eadem, aut sub eadem forma.

Opponens.

Si locus hîc rectè assignetur, tum ista esset bona consecutio, ferrum est res naturalis, ergo gladius est res naturalis: sed non sequitur, ergo male statuitur.

Resp.

Hic locus non tenet in adiunctis causarum semper, sed ab esse

causa (vt aiunt) adesse effectus, vt est aqua inter cutim & carnem, ergo potest esse pleuritis.

An locus à forma rectè statuatur?

VDIS & confusa est materia sine forma: per formam pulchra & decora redditur. Est enim forma perfectio, & ornamentum materiæ: (vt ait Boetius) est causa, quæ cuilibet rei, naturam, nomen, vim, perfectionem tribuit (vt ait Aristoteles.) Locus à forma, ad rem formatam neruosus petitur: nam positâ formâ, aut labefactatâ, ponitur, aut labefactatur effectus necessariò: vt est anima vegetatrix, ergo est planta: non est anima vegetatrix, ergo non est planta. Sed attende hîc priximam non remotam, propriam non communem formam intelligi. Ab effectu formæ ad eundem modum excuditur inuentio.

Forma.

Forma est.
- Interna duplex.
  - Caduca, vt forma belluæ.
  - Æterna, vt forma humana, in qua non tenet maxima vt (ait Hunæus) sed vide sequentia argumenta.
- Externa respectu.
  - Subiecti simplicis & sic non sequitur.
  - Compositi & sic tenet locus, vt albedo est, ergo album est, scientia ergo sciens est, & ex aduerso.

Opponens.

Posita anima ratiocinatrice, non tamen ponitur homo, nam anima ratiocinatrix potest separari, ergo non tenet locus in omnibus formis.

Respondens.

Anima ratiocinatrix consideratur vel vt est
- *Spiritus, & sic non sequitur locus.*
- *Actus & forma corporis, & sic sequitur: nam desinet esse actus, cum à corpore seperatur.*

An locus à causa finali rectè statuatur?

APIENTER Thales: Respice finem: quod dictum non solùm in stadio rerum humanarum, quæ agũtur, sed etiam in studio bonarum artium, quæ vi mentis perdiscuntur, vim suam vendicare puto.

Temerè

Temerè enim agis quicquid agis, si non consideres finem: inconsultò studes quicquid est quod discis, si non proponas scopum. Inter semina ergo, & loca inuentionis (quæ à causis ducuntur) finis iure optimo recensetur: quippe finis est norma omnium causarum, per quem effecta demetimur: hinc definitur causa, propter quam reliqua omnia fiunt: causa quia mouet, finis quia claudit: causa quia primùm est in intentione: effectus seu finis, quia postremum est in perfectione rerum. Locus Topicus à fine tenet solùm in bono & malo: vnde isti canones, & leges huius loci sanciuntur. Si finis sit bonus, vel malus, res ipsa erit bona vel mala. Vt cõtemplatio Dei est in bonis, ergo oratio est bona. Adulterium est malum, ergo sollicitare alienam coniugem est malum. Effectus ipsius finis hoc in loco pro medio ad finem destinato accipitur. Pro medio inquam non omni, sed pro germano, & quod vulgò (per se) dicitur, vt est virtus respectu fœlicitatis, non fortuna: sequitur enim fœlicitas est in bonis, ergo virtus est in bonis: sed non sequitur: fœlicitas est in bonis, ergo diuitiæ sunt bonæ, & tamen diuitiæ sunt mediæ ad fœlicitatem.

Finis est norma omnium *1. Ethic.*

Finis duplex
- Terminus durationis, vt mors, & sic non est causa, quia non habet rationem principij.
- Terminus intentionis in agente pro effectu, & sic est causa vel
  - Media, vt virtus.
  - Vltima, vt beatitudo: De istis duab⁹ vltimis finibus, locus hic traditur.

Vsus locorum à causis.

BREVE' de vsu causarum sit hoc exemplum. Quid est quod auri tanta sit sitis, tantaq; fames? si materiã spectes nihil aliud est, quam vapor fœtidus, & corrupta terræ glebula. Adeste Mydas & Crassè, quid cernitis in auro, quòd tantoperè illud diligatis? vt pulchritudo Veneris non est sine næuo: ita forma & splendor auri non est sine scoria: imò quid aliud est, quàm flauum stercus naturæ: Effossum miro habendi impetu. Defossum misero animi cruciatu. Amissum tandem stultissimarum voluptatem exitu? Tacto auro contabuit Mydas. Exhausto auro contabuit Crassus. Beatus ergo est, qui potest mundũ & aurũ cõtemnere.

A materia. *A forma.* *Ab efficiente.* *A finali.*

An locus ab ortu & interitu rectè aſsignetur?

Ab ortu & interitu.
Forma perficit
Priuatio corrumpit.

OMNIVM rerum eſt viciſſitudo, quæ ab ortus interitusq́; ſucceſſione pendet: accedit forma, quæ non fuerunt tum generantur: inuadit priuatio, quæ modo florebant in puluerem rediguntur: ſic eſt natura non citius nata quàm corrupta: Naſcentes enim morimur. Sed locum non naturam ortus interitusq́; quæro. Eſt ergo ortus cuiuſpiam rei naturalis vel artificialis productio, vt germinatio plantæ, ædificatio domus. Corruptio (verò eſt è diametro cuiuſpiam rei interitus & priuatio, vt mors hominis, putredo ſeminis. Locus ab ortu ſic ſe habet: ſi origo alicuius ſit bona, vel mala, res ipſa erit bona, vel mala: vt naſci Chriſtum eſt optimum, ergo Chiſtus eſt optimus. Naſci Iudam fuit peſſimum, ergo Iudas fuit peſſimus. Locus ab interitu hoc modo: cuius corruptio eſt mala, res ipſa erit bona: cuius corruptio bona, res ipſa erit mala: vt iactura virtutis eſt mala, ergo virtus eſt bona: interitus vitiorum bonus, ergo vitia ſunt mala.

Ortus naturalis & artificialis.
Corruptio.

Generatio accipitur, { Strictè, vt eſt conſtitutio ſubſtantiæ. Fusè, vt eſt tam ſubſtantiæ, quàm accidentis mutatio, & ſic hoc loco ſumitur: Idem dicendum eſt de interitu.

Opponens.

Locus corruptionis videtur externus, nam terminus inferens termino illato eſt aduentitius, ergo malè tractatur inter loca interna.

Reſpondens.

Fateor locum eſſe externum, enumeratur tamen inter interna: vt locus generationis rectius intelligatur: nam oppoſitorum eadem eſt doctrina.

Opponens.

Generatio Catilinæ fuit bona & perfecta, ergo Catilina fuit bonus: hoc argumentum ab hoc loco non ſequitur, ergo Maxima eiuſdem non rectè aſsignatur.

Reſp.

Bonum & malum hoc loco, ad genitum, corruptum, & finem vtriuſque referuntur: quare non ſequitur hoc argumentum, quippe in eo mutatur ſuppoſitio, à bono naturæ ad bonum morale: quippè in eodem genere boni verſatur locus.

An locus

An locus ab Vsibus rerum rectè assignetur?

T est annosa planta sine fructu: ita res quælibet est sine vsu. Frustra enim rebus cognoscendis animum accommodas, si rerum vsum non perquiras. Definitur vsus functio rei cuiusque, aut ad suum finem accommodatio. Axiomata & veluti bases huius loci sunt, vt illud sit bonum vel malum, cuius vsus, est bonus vel malus. Exempli causâ, equitare bonum est, ergo equus bonus est. Vsus Magiæ malus est, ergo Magia mala est. Leges in hoc loco sunt duæ: Prima, vt ne argumentemur in bonis & malis per se: Altera, ne pro vsu vero, sumatur abusus rerum: vnde non sequitur, interficere hominem malum est, ergo gladius malus est: quippe ad propulsandam iniuriam non ad occidendum hominem gladius comparatur.

Ab vsibus. *Vsus quid?* *Leges huius loci.* *Vsus gladij.*

Vsus rerum dupliciter cõsideratur vel vt est,
- In intentione agentis, & sic non differt à fine, nam finis & vsus conuertuntur.
- In perfectione operis idque, aut per
  - Comparationem ad causam efficientem, vt vsus securis ad hominem vtentem securi.
  - Comparationem ad rem ipsam in vsu positam, & sic hic locus ab vsibus denominatur.

Opponens.

Ebrietas est mala, ergo vinum est malum: crapula est mala, ergo cibus est malus, nõ sequitur ex hoc loco, ergo videtur, malè tractari.

Respondens.

Nec ebrietas est vsus vini, nec crapula cibi: sed vtrunque sunt vitia intemperantis.

Opponens.

Vsus & finis conuertuntur, ergo otiosè hîc locus ab vsu traditur, cum sub loco à fine continetur.

Resp.

Vsus comparationem rei in vsu existentis, finis intentionem rei agentis respicit. Vt vsus virtutis est vita honesta, finis est ipsa beatitudo: hinc rectè Boœtius finem intendi, vsum exerceri dixit. *Discrimen inter vsum & finem.*

An locus à communiter accidentibus rectè assignetur?

A communiter accidentibus.

OSTREMVS inter locos internos, est locus cõmuniter accidentium, quæ accidentia hîc quidem definiuntur, Res tali inter se colligatæ vinculo, vt aliæ necessariò & semper, aliæ fortuitò & probabiliter, se inuicem consequantur: necessariò vt mortuus est, ergo vixit: fortuitò, vt comptus est, ergo adulter. Canon huius loci est, si communiter accidentium posterius sit, prius fuisse necesse est, at si prius non fuerit, posterius non erit: vt peperit mulier, ergo concepit, concepit, ergo virum agnouit: Non concepit ergo non peperit: non agnouit virum, ergo non concepit. Ex communiter accidentibus, secundi ordinis, ducuntur argumenta, non quidem necessaria sed probabilia duntaxat, vt comêta apparet, ergo sequetur mors principis: formosa est mulier, ergo impudica.

In communiter accidentibus spectātur tria,
- Significatio nominis, quæ est pro omni re alteri cognata, & affini.
- Connexio, quæ est antecedentis & consequentis cohærentia & conspiratio.
- Ratio argumēti duplex.
  - Necessaria, vt incēdium est, ergo ignis fuit.
  - Probabilis, vt Rufus est, ergo fraudulentus.

Exemplum locorum, ab Ortu, Vsu, & Affectu in Rhetorica.

Ab vsu.

QVANTVS sit Thesaurus in vita nemo nouit, qui quid sit mori non intelligit: sed attende, vita non est viuere, sed valere: imò vita est non viuere sed sapienter agere: at quid est hoc ipsum sapienter agere? Disce mori & intelliges. Ah mori malum est. Non est Theophile, non est malum. Nam qui bebe vixit, non morietur malè.

A communiter accidentibus.

De locis externis, & primùm de oppositis.

An locus ab aduersis rectè assignetur?

Repetitio ordinis.

RIGIT & acuit industriam nostram hoc vnum in studio locorum: quod neque multitudo perturbet, (sunt enim pauca) neque ordinis defectio confundat, (sunt enim accuratè digesta, & quasi in certas classes destinata.) Primùm enim de insitis & infixis: Tum de concomitantibus naturam: Postremò de assumptis & externis

nis agitur. Horum nempe externorum, alia ſunt ab oppoſitis, ſeu repugnantibus: Alia à maiore & minore: Alia à proportione & tranſumptione: Alia denique ab authoritate ſeu teſtimonio. Oppoſitio, quid & quotuplex ſit, ſatis in fronte poſtprædicamentorũ diximus. Reſciſa ergo oppoſitorum definitione, ad partitionem venio, quæ eſt, vt oppoſitorum alia ſint aduerſa, alia relata, alia priuantia, alia contradicentia. Hunc ordinem in ſingulorum locis tractandis obſeruabo. Primùm igitur ab aduerſis, quæ ſunt abſoluta, ſic ratiocinamur. Sapiens non eſt inuidus: ergo ſtultus eſt malitioſus. Generalis maixma loci eſt, quòd poſito vno aduerſorum remoueatur alterum, vt iuſtus eſt Ariſtides, ergo non eſt iniuſtus. Iterum quidquid vt adiunctum de vno repugnantium dicitur de altero negatur, vt iuſtus agit prudenter, ergo iniuſtus temerè & inconſideratè. Vide de hoc plura in diſtinctione. *Loci externi.* *Oppoſitorum diuiſio.* *Ab aduerſis.*

Aduerſorum alia ſunt.
- Immediata in quibus diſſentitur ab affirmatione vnius, ad negationem alterius, ſemper & neceſſariò, vt eſt ſanus Socrates, ergo non eſt ægrotus: eſt fidelis Abrahamus, ergo non eſt incredulus.
- Mediata in quibus vt rectè ſequatur argumétum, ſpectantur
  - Relatio ad idẽ ſubiectum capax vtriusq́;.
  - Remotio mediorum, vt hoc corpus non eſt album, nec aliquo medio colore tinctum: ergo eſt nigrum.

An locus à Relatis benè ſtatuatur?

VT idem pharmacum frequentius ſumere, nauſeam: ita rem actam ſæpius agere, tædium parit. Nauſia naturam, Tædium artem terit. Cùm ergo multa de relatis antea bis egerim, moleſtus nunc eſſem, ſi multa dicerem. Sic igitur eſt inceptus, ſic eſt finitus locus, nempè quod poſito vno relatorum, ponatur alterum: ſublato etiam vno, tollatur alterum. Vt pater eſt, ergo filius eſt. Pater non eſt, ergo filius non eſt. *A Relatis.*

In Relatis ſpectantur duo
- Interna comparatio & ſic locus à relatis nominatur, & non à relatiuè oppoſitis, in quo loco ſequitur ratio, ab eſſe vnius, ad eſſe alterius.
- Oppoſitio terminorum, in ſumpto aliquo, & ſic nominatur locus, à relatiuè appoſitis. Cuius maxima eſt, quòd vno relatiuè oppoſitorum poſito in ſubiecto, alterum negetur, vt Socrates eſt pater Platonis, ergo Socrates non eſt filius eiuſdem.

An locus à Priuantibus rectè assignetur?

A priuatiuis.

PRIVANTIVM triplex distinctio olim tradita, & tractata memoriam refricat, & maximam loci ad viuum resecat. Nam quamuis in omni priuatione, sit quædam inuentio: ab omni tamen priuatione, firma, & stabilis non petitur conclusio. Locus sic exponitur, si vnum priuantium non insit subiecto susceptibili, tempore à natura definito, necesse est alterum inesse, vt non loquitur puer ad prescriptum tempus naturæ, ergo est mutus. Non florescit planta in vere, ergo est sterilis.

Huius loci maxima duplex.
- Generalis omnium oppositorum ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt vidit ergo non est mortuus, & sic tenet locus in omnibus priuantibus.
- Propria quæ superius traditur ad quam requirũtur existantia subiecti capacis, & instantia definiti temporis, quæ à natura præfinitur, vt nonus dies in quo catulus cernit, antè quem diem cæcus non dicitur.

An locus à contradicentibus & disparatis rectè assignetur.

Contradicentium nullum medium.

TRITVM id est, contradicentia in omnibus dissentire: nam siue in propositionibus, siue in rebus sit cõtradictio, nulla tamen est eorum, (quæ in hoc genere reponuntur) conspiratio. Nam si vnum sit ens, alterum non ens: si vnum finitum alterum infinitũ, si vnum verũ, alterum falsum erit. Nullus est eorum nexus: nullum medium. Locus Topicus ab istorũ proprietate fluxit, quæ est, si vnum contradicentium sit verum, alterum erit falsum: vt resurrexisse Christum est verum, ergo non resurrexisse Christum est falsum: si subiectum eorum spectes talis formatur maxima. Posito vno contradicentium in aliquo subiecto, ab eodem remouetur alterum: Vt Christus est salus: ergo Christus non salus dici non potest. Præter hæc quatuor loca à repugnantibus, alius emergit, nempè ab illis

Locus à disparatis.

(quæ vulgò disparata dicuntur) verumtamen quoniam (teste Philosopho) sub aduersis hæc quodammodo continentur, nõ dissimilem in his quàm in illis locum constituimus. Disparata sunt omnia naturæ viribus diuersa & dissociata, vt homo,

bellua,

bellua. Horum regula eſt, de quocunque vnum dicitur, ab eodem remoueri alterum, vt vrtica eſt planta, ergò non eſt animal. Sed attende, quòd hæc regula conueniat accidentibus ſolùm in abſtracto: nam non ſequitur, hoc eſt album, ergò nõ eſt quantum. Sed rectè ſequitur, hoc eſt albedo, ergò non eſt quantitas.

Contradictio eſt duplex:
- Complexa, in propoſitionibus, in qua arguitur ſemper per attributa hæc, verum, falſum.
- Incomplexa, in rebus, in qua arguitur, abeſſe vnius, ad non eſſe alterius: vt homo eſt animal, ergò non eſt non animal.

In loco diſparatorum obſeruãtur duo, vt ſint:
- Abſtracta, quare non ſequitur lac eſt album, ergò non eſt dulce, etſi album, & dulce ſint diſparia.
- Attributa, non ſubiecta, quare non ſequitur, homo eſt animal, ergò leo non eſt animal: hîc enim ſubijciuntur, non prædicantur.

Breue exemplum locorum ab oppoſitis.

[1]Indignus eſt rebus ſecundis, qui ferre non poteſt aduerſa: aſpera patientem: proſpera inſolentem faciunt. [2]Dominus hoc iuſſit; Tolle crucem. Eſt ergò quod ſeruus audiat & ſequatur, [3]At crucem tollere eſt vitam perdere, erras: nam eſt inuenire. Quid? an mortuus viuit: Rectè Epictetus natura me docuit in morte ſperare. Naturæ Author me iuſſit, credam & viuam.

1. Ab aduerſis. *2. A relatis.* *3. A priuantibus & diſparatis.*

An locus à maiore rectè aſſignetur.

Locus à maiore.

ON ſolùm ab oppoſitis & repugnantibus, ſed etiam à cognatis, & quodammodo interſe conſentientibus petuntur loca inuentionis: rectè igitur hæc loca à comparatione, illis ab oppoſitione ſuccedunt, vt mutuo quaſi conflictu vtriuſque, lux quædam tanquam flamma ex ferro eliciatur. Comparatio de qua hîc agitur, eſt tripartita, Maiorum, Minorum & Parium. Maiora ſunt hoc loco, quæ ſuæ coniunctionis cum aliquo maiorem vim ac probabilitatem habent, quàm alia quæ etiam cum eodem conferuntur. Sic maius quiddam ſol eſt quàm luna reſpectu luminis, ſi vtrunq; ad terram illuſtrandam comparetur. Vnde talis formatur inuentio. Si id, quod magis videtur conuenire, non conueniat, nec id quod videtur minus conuenire cõueniet. Vt omninò mentiri nõ licet, ergò diſſimulare non licet. Exercitus nõ

Maiora quæ ſunt.

poterat Troiam defendere, ergò nec Æneas, potuisset; Notandum, quod locus à maiore teneat solùm negatiuè.

Arguitur à loco maioris comparando:
- Duo substiecta ad vnum attributum, vt Duci nō licet violare ius belli, ergò militi non licet.
- Duo attributa ad vnum subiectum, vt rex non potest concutere arcem, ergò non potest expugnare vrbem.
- Duo subiecta ad duo prædicata, vt vir fortis non potest sustinere pondus centum librarum, ergo puer non potest gestare saxum mille ponderum.

Oppon.

Non sequitur à maiore: Deus non potest peccare, ergò nec homo potest.

Resp.

Deus non potest peccare.

Deo non conuenit posse peccare, peccare enim est deficientis, non potentis, nedum omnipotentis Dei, qui est in se omnis perfectio totaque bonorum quasi sphæra & accumulatio.

An locus à minore rectè assignetur.

A Minori.

RRATVM est sæpe meâ quidem opinione in hoc loco à minore: sunt enim aliquot interpretes, qui impensè & pertinaciter defendunt, tam aientia quàm negantia argumenta, ab hoc loco posse decerpi, cùm disertis tamen verbis dicat Philosophus, à maiore ad minus, solùm negatiuè: à minore autem ad maius solùm affirmatiuè disputatū iri. Sed adducis exempla, quibus probare contendis à maiore posse affirmanter disputari. Quæ sunt illa? hæc si placet, sol illustrat totum mundum, ergò splendore suo potest illustrare partem. Sampson superauit exercitum, ergò potest superare vnum pusillum hominem. Quid? an hæc à maiore petuntur argumenta? An dubitas? Nónne totus mundus res maior parte? nonne exercitus res maior vno pusillo homine tibi videtur? Videtur sanè. Non tamen à maiore hæc argumenta deduci puto. Non putas? Quid ita? attende, quod in Dialectica non magnitudinem rerum, sed vim, pondus, & probabilitatem argumentorum spectemus. Hinc cōcedo tibi exempla hæc tua, à maiore re quidem, sed à minore probabilitate, (quam solùm locis inuentionis venamur) deriuari. Nam sic inuerto: Minus

Non dignitas rei, sed firmitas rationis à Dialectico pōderatur.

proba-

probabile eſt, ſolem vniuerſum mundum illuſtrare quàm partem. Iterũ minus veriſimile eſt, Sampſonẽ poſſe ſuperare exercitum quàm puſillum hominem. Vides ergò à minore (quia affirmant) non à maiore (quia non negant) hæc tua exempla eſſe argumenta. Eſt igitur hoc affirmans axioma huic loco accommodatiſſimum. Nimirum, ſi id quod minus videtur cõuenire conueniat, & id quòd magis videtur conuenire conueniet. Vt lex permittit in Sabbatis ſeruare bouem, ergò permittit ſeruare hominem.

In loco à minore conſiderari debent duo,
- Dignitas rei, & ſic apud oratores omnia argumenta à re maiore diducta, in loco à maiore: omnia à re minori in loco etiam à minore ponuntur. Ratio eſt, quia oratores magis rerum dignitatem, quàm argumentorum neceſſitatẽ ſpectant.
- Probabilitas, ſeu neceſſitas argumenti, & ſic ſola negantia a maiore, & affirmantia à minore ducuntur.

An à pari & ſimili vnus locus conſtituatur.

DISIVNGVNT maximè coniungenda, qui paria & cognata à ſimilibus loco ſeparant. Nam quamuis nomen paris latiùs diffundatur, vtrumq; tamen ſub eodem loco rectiſſimè coercetur. Omne enim ſimile par eſt. Monendi ſunt qui hoc loco diſſerunt, paria & ſimilia, vt Euripum in mille vias deflecti, raroque aut nunquam ad veritatis anchorum defigi. Eſt ſplendor in ſimili, non eſt robur. Pulchrè enim docet, non demonſtrat. Canon huius loci eſt, quòd in comparatione parium & ſimilium idem ſit iudicium. Parium enim & ſimilium, par ſimiliſque eſt ratio. Exempla loci ſunt aientia, aut negantia. Aientia hoc modo, lippos lux ſolis offendit oculos, ergò vox ſapientis vulnerat ſtultorum animos. Negantia, vt, Medicina optima ſemper non ſanat, ergò eloquentia diuina, ſemper non perſuadet.

Locus à pari & ſimili.

Omne ſimile par eſt.

Simile pulchrè docet non demonſtrat.

Vt teneant argumenta in loco à ſimili & pari obſeruari debent
- Proportio eorum quæ comparantur, vt inter aciem oculi in corpore, & lumen intellectus in animo.
- Relatio vtriuſque ad aliquid aliud in quo conſpirare poſſit, vt oculus & auris in potentia ſentiendi.
- Concluſio in eodem ſimili aut pari, nam ſimile non eſt idem per omnia.

Vsus Rhetoricus locorum à { Maiore. Minore. Pari.

Vsus à maiore.

Audito nomine Martyrij, statim expalescit timidus: non audet cum Socrate Cycutam bibere, quanto minus auderet, cùm Laurentio, in flammis dicere, verte hos latus, verte tyranne, satis assatum est, deuora. ²Aculeos, furcas, præcipitia, enses, cruces, sustinuerunt patres, multo ergò facilius, sitim, inediam, nuditatem, frigus sustinuissent. Sed vt Christus caput Ecclesiæ præiuit exemplo: ita par fuit, æquo hæc paterentur animo & proculdubio passi sunt, nam audi Prudentium.

A minore probabilitate.

Tormenta, carcer, vngula,
Stridensque flammis lamina,
Atque pœnarum vltima,
Mors: Christianis, ludus est.

An locus à dissimili rectè statuatur.

Dissimile.

X his iam quæ dicta sunt de pari & simili, haud obscurum esse debet, quid sit dissimile. Eadem enim est contrariorum disciplina. Dissimile ergò est quod dispari ratione cum altero in aliquo tertio comparatur, vt anima hominis, cum anima bruti in immortalitate collata. Locus sic se habet; dissimilium dissimilis est ratio. Exemplum est: vt, Anima belluæ dispar est ab anima hominis, sed anima belluæ est mortalis, ergò anima hominis est immortalis. Aduertendum est, crebriorem vsum esse similium & dissimilium apud Rhetores, quam apud Philosophos. Illi enim radios orationis, hi neruos inuentionis quærunt. Profuerit tamen ex optimis authoribus collecta similia in tabulis memoriæ scribere: nam vt miram docendi facilitatem; ita mirificam permouendi vim, & dignitatem, in omni causa pollicentur. Distinctio huius loci legitur in vltima proprietate Qualitatis.

Similium & dissimilium crebrior vsus apud Rhetores quàm apud Philosophos.

An locus à proportione bene statuatur.

Nec

Ec Arithmetici in numeris, nec Geometræ in figuris rerum, attentiùs proportionem obseruant, quàm Dialectici concentum, & quasi harmoniam Rationum, quæ ad cognata & affinia probanda destinantur. Rectè igitur Aristoteles inter alia multa, quasi flumina inuentionis, vnum riuulum à proportione deduxerit. Quæ proportio non est dimensionis, sed rationis: non rei, sed argumenti. Definitur enim similium et inter se cognatorum apta, et quasi geometrica comparatio; comparatio (inquam) non similitudo, vt discrimen inter hunc locum à proportione, & illum à similitudine liquido intelligas. Nam proportio æqualitatem, similitudò qualitatem: proportio multiplicem circumstantiã, similitudo inhærentiam rerum denotat: est proportio vbi paria paribus respondent, est similitudo, vbi comparata in omnibus non conueniunt: Est proportio à qua aliquando demonstratio: est similitudo, à quâ solâ opinio nascitur. Loci à proportione maxima est; quòd idem sit iudicium eorum, quæ cadunt in proportionem, vt, quemadmodum sunt in animo tres potentiæ, intellectus, voluntas, memoria, quæ solùm nomine & officio differunt, non naturâ: Ita in beatissima triade, sunt tres personæ, pater, filius, & spiritus sanctus, qui solùm nomine officioque non essentiâ inter se distinguuntur. Et vt Philosophia suadet credere tres illas potentias vnum esse excellentissimum animum; ita fides iubet nos tenere tres illas personas vnum esse omnipotentem Deum. Si iam ab isthac proportione sic arguas, Tres potentiæ in animo vnus sunt animus, ergò tres personæ in Trinitate, sunt vnus Deus, quis nisi iniquus æstimator rerum possit reprehendere?

Proportio dialectica.

Differẽtię proportionis & similitudinis.

Trinitas probatur à loco proportionis.

Proportio duplex,
- Simplex de qua diximus in loco explicando.
- Cóposita quæ vulgò trásmutata proportio dicitur quæ cernitur aut in
  - Magnitudine varijs modis inflexa, vt quemadmodũ se habent 8. ad 4. ita se habent 12. ad 6. sed 8. superãt 4. proportione dupla, ergò 12. simili proportione 6. superare cõstat.
  - Magnitudine rerum, vt sicut se habet ignis ad aërem, ita se habet aqua ad terrã, sed ignis decupla proportione magnitudinis & leuitatis superat aëré, ergò aqua decupla proportione magnitudinis & leuitatis superat terram.

Faber. Stapul.

An locus ab authoritate rectè assignetur.

IMPRVDENS es si contemnas, impudens si reijcias maiorum authoritatem: nam quamuis nō placet hoc tritum (ipse dixit) placeret tamen illud (ipse suasit) Sunt tres personæ, nega si audeas. Est vnus Deus: proba si possis. Deficit ratio, rectè vt doceas: iubet authoritas tamen vt credas. Porro cùm duplex sit testimonium, humanum & diuinum, sciri debemus, quòd humanum sæpe vacillet: diuinum autem semper inconcussum maneat. Sed attende: humanum aut in vnius iudicio, aut in multorum consensu ponitur, non est quòd illi repugnes sine nota superbiæ: non est quòd huic contradicas, sine nota infamiæ. Plus enim valet multorum iudicium, quàm vnius ingenium. Locus qui ex humana authoritate petitur, hanc habet maximam; nimirum, non omnino ei contradicendum esse, quod vel omnes, vel plurimi, vel saltem illi, quorum perspecta est sapientia, ambabus (vt aiunt) manibus tenuerunt; Ratio est, quia vnicuique in sua arte perito credere oportet. Hinc in exemplo sequitur, tria esse principia rerū naturalium, quia ipse Arist. dixit, aut saltem, quia idipsum multi Philosophi cum illo docuerunt.

Authoritas diuina & humana.

Authoritas quid est?

Authoritas est iudicium sapientis, in sua scientia.

Authoritas duplex
- Diuina quæ est æterna.
- Humana, quæ cōsistit aut in
  - Vnius sapientis iudicio, quod fluctuare potest; nō est tamē neganda hæc authoritas pro cuiusq; arbitrio, sed cum quadam reuerentia personæ propter dignitatem, & cum firma refutatione erroris propter veritatem.
  - Multorum consensu à quo semper affirmatiuè, nō negatiuè, probabile argumentum ducitur.

An locus à Metaphora sit Dialecticus.

TRANSLATIO, pro lumine orationis apud Rhetores, sed pro collumine inuentionis apud Philosophos accipitur; illic motum, hîc fidem: illic expolitionem verbi, hîc connexionem argumēti: illic denique venustatem, hîc solam necessitatem respicit. Locus à translatione, sumitur duobus modis, aut quoad

Duplex vsus translationis in Dialectica.

quoad mutationem significationis in cognatã & similem, aut quoad expositionem nominis per aliam vocem magis perspicuam. Primo modo acceptus hanc habet maximam. Quicquid conuenit alicui sub nomine Metaphorico, illud etiam conueniet sub nomine proprio: vt Christus leo est, ergò rex: agnus ab æterno occisus, ergò sacrificium. Metaphoricè enim leo respectu diuinitatis, metaphoricè agnus respectu humanitatis dicitur. Posteriori verò modo si sumatur locus, vt nimirum est in expositione nominis constitutus, alio axiomate illustratur, hoc scilicet. Quòd quicquid alicui conueniat sub nomine magis noto, conueniet eidẽ sub nomine minus noto; Vt non est sapientis dicere, viuam, ergò non est Philosophi.

Translatio est vel,
- Mutatio significationis in cognatam, & sic ab hoc loco colligitur tantùm probabile argumentum.
- Expositio nominis, & sic ab hoc loco elicitur argumentum necessarium.

Locus expositionis sub metaphora continetur.

Oppon.

Locus ab expositione nominis, non differt à loco interpretationis, ergò otiosè hîc traditur.

Resp.

Locus expositionis solam dictionem, locus verò notationis siue interpretationis orationem respicit: locus expositionis est externus, & non conuertitur: locus interpratationis est internus, & reciprocatur.

DE LOCIS MEDIIS.

An locus à coniugatis rectè assignetur.

PRAESCIENTIA extremorum semper ad cognitionem mediorum requiritur. Rectè igitur antecedẽtem cognitionem locorum insitorum & assumptorum, hæc tractatio mediorũ sequitur. Media loca sunt (vt ante dixi) quæ inter insita & assumpta ita pendent, vt partim ex illis, partim ex his communicare videantur. Horum primus desumptus est à coniugatis, quæ non re, sed ratione à denominatis differunt. Hæc enim respectu prædicationis, illa respectu argumentationis definiuntur. Quippe denominatiua sunt, quæ orta ab vno, variè commutantur in fine. Coniugata verò sunt, quæ eodem modo orta & commutata, nexum argumentationis intuentur.

Loca media.
1. A coniugatis

Quæ sunt loca media.

Coniugata quo modo differũt à denominatiuis.

Hinc dicuntur verba eiuſdem generis, quæ ſub eodem quaſi iugo ſignificationis, adeoq; ſub eadem lege inuentionis cohabitant, ita vt quicquid in vnum cadat, in alterum cadat: imò etiam cuicunque vnum eorum conuenit, vel non conuenit, reliqua etiam conuenient aut non conuenient neceſſariò. Exempli cauſa; ſapientia laudanda eſt, ergò ſapiens laudandus eſt; Nero non eſt iuſtus, ergò iuſtitiam non habet. Sunt aliquot interpretes, qui alium locum à caſibus diſtinctum, ab hoc conſtituunt, quibus ſuum ipſorũ iudicium relinquo. Mea tamen ſic eſt opinio, quòd rectè ſub vno eodemque loco poſſit comprehendi. Caſus enim nihil aliud eſt, quam nexus & vinculum eorum, quæ coniungantur, quippe (ſecundùm aliquos) hinc caſus dicitur, quia abſtracta & concreta vi argumentationis in illum cadunt, & terminantur; ſi ergò caſus ſit pars coniugatorum, ſi eandem penitus naturam cùm illis habeat, ſi ſequatur illa vi argumentationis, ſi itidem illa ſequantur caſum, ſequitur rectè, meo iudicio, quòd neque loco differentiæ, neque loco maximæ, caſus à coniugatis ſeparetur.

Locus à caſibus idem cùm loco à coniugatis.

Caſus.

Cautiones in loco coniugatorum traduntur vt ſint:

- Vera concreta & abſtracta in prædicamentis accidentium: quare non ſequitur, homo eſt magnus, ergò humanitas eſt magnitudo. Homo enim & humanitas non ſunt vera coniugata.
- Prædicatio per ſe & non per accidens, quare non ſequitur, album eſt dulce, ergò albedo eſt dulcedo.
- Ad idem ſemper relatio, quare non ſequitur omnis ſcientia eſt bona, ergò omnis ſciens eſt bonus: iterum, qui iuſtè agit eſt iuſtus, ergò qui iuſtum agit eſt iuſtus, cùm per iuſtè agere habitum, per iuſtum agere affectũ intelligas.

Oppon.

Abſtractum vt iuſtitia eſt forma concreti (id eſt) iuſti, ergò hic locus potius internus, quàm medius dicitur.

Reſp.

Abſtractum conſideratur bifariàm

- *Vt det eſſe concreto, & ſic eſt formalis cauſa cõcreti, & locus hic non differt à loco formæ.*
- *Vt partim conueniat in ſignificatione primaria, partim vero differat, nimirum in ſignificatione minus primaria, & ſic eſt hic locus medius non internus. Ponatur exemplum iuſti, quòd primariò ſignificat qualitatem cum iuſtitia, minùs primariò ſubiectum, quod ipſum abſtractum non ſignificat.*

Oppon.

Opponens.

Casus secundum communem opinionem interpretum, dicitur à cadendo, quia à concreto & abstracto deriuatur, & cadit, ergo malè dicitur casus in explicatione huius loci, quia reliqua vi argumentationis in illum cadunt & terminantur. *Casus vnde dicitur.*

Respondens.

In casu spectatur duo.
1. *Deriuatio & sic à primario abstracto deducitur.*
2. *Significatio actionis & argumentationis, & sic concreta & abstracta in illo quasi connectuntur: nam abstractum accidens primarium, vt iustitiam, concretum subiectum vt Aristidem, casus nexum vtriusque significat, vt iustè.*

An locus à diuisione rectè statuatur?

ABVNDE in ipso vestibulo nostrarum lucubrationum dictum fuit, quid sit diuisio, quæ eius partes, quot species, quot deniq; leges & vsus. Restat iam ergo, vt solum eiusdem locum consideremus, qui erit eo facilior, quo est diuisio ipsa, in omni causa propemodum, frequentior. Prima maxima loci est, (nam plures habet) quòd affirmationem diuisi, sequatur affirmatio alicuius membrorum proximè diuidentium: vt quia animal affirmatur de Socrate: de eodem dicetur, aut homo, aut bella. Secunda est quòd ex negatione diuisi sequatur negatio omnium membrorum: vt quoniam negatur animal de lapidè, homo & bellua etiam negantur. Tertia est, quòd posito vno membrorum diuidentium in aliquo subiecto, remoueantur ab eodem reliqua, vt quoniam homo est in Socrate, bellua remouetur à Socrate. Agnosco à multis sub hoc loco, diuisionem contradicentium comprehendi, vt res est, aut non est: sed quoniam eandem scopulis Sophistarum subiectum esse video, eiusdem tractationem hîc lubens prætermitto. *A diuisione.*

- Omnis diuiſio eſt aut per
  - Negationem, vt Plato eſt homo aut non eſt, de hac in reprehenſione Sophiſtarum agetur.
  - Affirmatione que eſt aut
    - Per ſe & hæc eſt aut
      - Generis in ſpecies.
      - Generis in differentias.
      - Totius in partes.
      - Vocis in ſignificata.
    - Per accidés & hæc eſt
      - Subiecti in accidentia.
      - Accidentis in ſubiecta.
      - Accidentium in accidentia.

Cautiones diuiſionis.

- Cautiones loci à diuiſione ſunt
  - Vt ſit vera membrorum oppoſitio, quare non ſequitur, eſt Plato liberalis aut fortis: ſed non eſt fortis, ergo eſt liberalis.
  - Vt ſit diuiſio in rebus non in intentionibus, quare non ſequitur, animal eſt genus, ergo non eſt ſpecies.
  - Vt non ſit contradictio membrorum, quare non ſequitur, Plato eſt, aut non eſt, ſed eſt, ergo non eſt.
  - Vt diuiſum non ſumatur vniuerſaliter, quare non ſequitur, omne animal eſt rationale aut irrationale, ſed omne animal non eſt irrationale, ergo omne animal eſt rationale.

QVAE hactenus enumerata ſunt loca, primaria eſſe videntur, quæ apud Ariſtotelem reperiuntur: ſolent tamen ex eodem Ariſtotele alia quædam addi, quorum adhuc in præcedentibus non eſt facta mentio.

Loci à comparationibus diuerſis.

Horum primus eſt à gradu poſitiuo ad comparatiuum, &
1. ſuperlatiuum: cuius maxima eſt quòd à gradu poſitiuo, ad comparatiuum & ſuperlatiuum petatur argumentum: vt quod bonum eſt rectè diligitur, ergo quod melius eſt, vehementius diligeretur, ergo quod optimum eſt, ſummo amore eſt proſequendum. Negatiuè hoc modo. Ariſtippus non fuit aſtutus, ergo non fuit aſtutior Ariſtoteles.

2. Alter locus eſt à gradu comparatiuo, ad poſitiuum, ſub quo & locum à magis ad ſimpliciter comprehendo. Maxima hæc eſt. De quo comparatiuus propriè captus verè dicitur, de eo poſitiuus dicetur neceſſariò, vt mel dulcius eſt lacte, ergo mel dulce eſt.

Tertius eſt à ſuperlatiuo ad poſitiuum. Maxima eſt, quòd
3. gradus ſummus primum mediumq; contineat: Exempli cauſâ: quòd eſt turpiſſimum eſt maximè fugiendum: ergo quod eſt turpe eſt fugiendum.

Cau-

Cautio.

„ Cautio in his locis, vt ex propositionibus per se, solùm argumenta petamus. Nam in contingentibus non cohærent: non enim sequitur: qui sciens est, iustus est: ergo magis sciens est iustior, ergo maximè sciens est iustissimus.

AGNOSCO apud veteres sexcentos alios locos in campo inuentionis, non aliter quàm carduos & spinas, in horto neglecto inseri. Vastum locorum Oceanum, & nimis tempestuosum, imò infinitis scopulis Sophistarum obiectum dederunt. Sed ne in illos sine ratione intonare videar, nominatim quædam istorum loca hîc solùm prælibabo. Proponunt imprimis loca à magis amplo & minus amplo: à magis restricto & minus restricto, à suppositione simplici, & suppositione composita: à propositione confusa, & propositione personali: à signo externo, & à signo interno. His addunt loca à termino vniuersali, & singulari: ab æquiuoco intento & non intento: à voce prolata, & cõcepta. Sed quid nugas ago? hæc omnia sanè potius sophismata quàm flumina inuentionis esse puto. At ais: esse apud Rodolphum, & alios neotericos interpretes alia multa loca intacta adhuc, vt illa ab adiunctis. A connexis. A contingentibus. A destinatis. A nominibus rerum. Ab applicatis. A pronuntiatis. Fateor equidem hæc omnia esse apud Rodolphum, sed ita tamen, vt rectè ad loca superius tractata à nobis reuocentur omnia. Noua nomina sunt, non noua loca. Quid enim aliud sunt adiuncta, quàm effecta rerum? Quid connexa? quàm paria & consequentia. Quid contingentia, quàm fortuita? Quid destinata, quàm fines? Quid nomina & applicata, quàm interpretationes, & adiacentia? Quid deniq; pronuntiata, quàm ipsa attributa? Hîc ergo riuulos inuentionis claudimus: & locorum Dialecticorum tractationi colophonem addimus. Alia enim, quæ sequuntur loca, nomen ab arte (in qua materiam habent) sortiuntur.

Loca superflua & magis Sophistarũ quàm Dialecticorũ.

Loca quædam Rodolphi, quæ prioribus locis rectè applicãtur.

An sint plura loca media, quàm ea quæ traduntur? & quæ sint.

NIHIL antiquius apud me esse velim, quàm meo ipsius ingenio diffidere: aliorumque in præceptis tradendis insistere vestigijs. Verùm hîc anceps, dubiusque animi totus hæreo, quippe de nume-

Schola veneta, nulla posuit Faber, tria statuit. Scotus multa assignauit. Alij tres medij loci prioribus addendi.

ro, vi, & ordine locorum mediorum mirificè distractos interpretes esse video. Alij enim nulla: Alij tria tantùm: Alij permulta statuerunt. Relinquo quemlibet suo arbitrio: vnum vel alterum addam, quæ ad hanc classem inuentionis, iure referri posse videantur. Horum primus est à subiecto adiacentis. Alter à potentia subiecti. Tertius ab innato habitu, & actu naturæ: Hæc tria rectè media nominari possunt: Quia neque omnino substantiam rerum, neque simpliciter affectionem externam significant. Nam subiectum est necessarium adiacenti, & tamen foris illud ipsum respicit, vt homo est quiddam necessarium seruo, quia seruus est homo: verùm vt domino confertur seruus, est (teste Philosopho) quiddam fortuitum & aduentitium illi. Similiter de prima potentia, & innato habitu rerum dicendum est: nam quamuis extrinsecùs subiectum intuentur, non minus tamen necessariæ conclusiones ab illis, quàm ab ipsis substantijs hauriuntur. Porrò Philosophus ipse primas potentias, habitusque rerum sæpè substantias nominat: & certè quamuis non sint absolutè, inchoatè tamen, & ex parte sic posse appellari censeo. Si ergo partim substantiæ sint, partim non sint, loca quæ ab illis ducuntur, media rectissimè sunt nominanda.

Capite de relatis homo quiddã aduẽtitium seruo dicitur.

An locus à subiecto adiacentis rectè assignetur?

A subiecto.

RODOLPHVS subiectum, adiacens, & actum circa substantiam versari asserit. Intelligit (vt opinor) vir doctus, ita hæc tria respicere substantiam, vt quodam respectu necessaria, quodam fortuita & contingentia dicantur: aliter profectò (nisi meus me fallit animus.) nunquam docuisset prudentiam esse ex natura prudentis hominis, quamuis sit accidens homini. Idipsum docere videtur Aristoteles: cùm dicat motum esse ex natura substantiæ mobilis, quamuis sit accidens corporis. Aliud est subiectum simplex, vt homo: aliud coniunctum, vt homo prudens. Multa sunt accidentia simplicia, quæ sunt quodammodo insita, & infixa coniuncto. Sed quorsum hæc? vt intelligas in primo hoc loco à subiecto, nomen subiecti propriè non communiter accipi pro substantia,

Subiectum duplex.

aliquo

aliquo germano accidente vestitâ: vnde emergit maxima, quòd inter subiectum & adiacens sit necessaria argumenti connexio, vt si modò sit actus calfaciendi, erit ignis calidus, & ex aduerso, si sit ignis calidus, erit actus calfaciendi necessariò. Ratio est quia subiectum & proprium adiacens vi quâdam naturæ, coniunguntur.

Subiectum duplex, aut
- Simplex, vel
  - Quod subijcitur prędicanti & inhærenti attributo, sic homo est subiectũ animalis & sciētiæ, & sic in hoc sensu anteà tractatur.
  - Quod subijcitur vi naturæ alicui agenti, sic sensus est subiectũ coloris, passum actionis & sic intelligitur à quibusdā hoc in loco.
- Cōpositũ vel
  - Natura per se ex principijs & partibus, quod definitur à Philosophis.
  - Per accidens quod est nihil aliud quàm substantia cohærens cum suo adiacente, vel actu, vt ignis cum calore, & calfactione, & sic propriè hoc loco sumitur.

Opponens.

Multa sunt aliæ significationes subiecti, vt attributionis, & aggregationis &c. Ergo nimis strictè hîc distinguitur.

Respondens.

Aliæ significationes non ad vim inuentionis, sed ad vim constitutionis & ordinis spectant.

Opponens.

Rodolphus definit subiectum generaliter respectu omnis accidentis: ergo male hîc ad subiectum coniunctum restringitur. Cap.31. Lib.1.

Resp.

Significatio illa generalis antea in locis externis satis discutitur: ne ergo nunc actum ageretur: ad hanc significationem anteà non discussam locum restrinxi.

An locus à potentia subiecti habituq; naturæ rectè assignentur?

QVANQVAM sub nomine adiacentis, omne accidens, actumq; & potentiam rei coercet Rodolphus: tamen quia satis constat de his (vt sunt assumpta) in externis locis: operæpretium erit iam distinguere, vt hæc ab illis separentur:

omnia enim sub vno loco comprehendere esset nimis difficile & confusum. Quare alter à potentia subiecti: alter ab habitu naturæ nominetur. Maxima prioris loci est, quòd cuiuis subiecto insita sit naturalis potentia, à qua ad subiectum, firmissimum, tam affirmans, quàm negans petitur argumentum. Hæc potentia sæpè aperta est, vt vis lucendi in sole, sæpè occulta, vt vis sistendi sanguinem in hæmatite: vis attrahendi ferrum in magnete. Maxima postremi loci est, quòd in quouis subiecto ex naturali potentia fluat actus quidam naturalis (qui habitus naturæ dicitur) à quo similiter ad subiectum, & ex aduerso probabile ducitur argumentum. Exempla desiderari non possunt. Ex potentia lucendi in sole nascitur illuminatio: Ex potentia fluendi in aqua humectatio: quæ duo actus, habitusq; naturæ in suis subiectis rectè dicuntur. In his est perpetuus ordo constitutionis, & proinde indissolubilis nexus & vinculum rationis.

Locus à potētia subiecti.

Locus à naturæ habitu

Distinctiones, actus, & potentiæ in categorijs qualitatis & actionis reperiuntur.

Opponens.

Aristoteles, & Rodolphus nullam horum locorum mentionem fecerant, ergo minus rectè adijciuntur in hoc tractatu.

Respondens.

Argumentum ab authoritate negatiuè ductum non valet. Caterùm respondeo & Aristotelem & Rodolphum tradidisse. Nam apertè Aristoteles à potentia & habitu loca in secundo Topicorum duxit. Rodolphus autem vtrumq; sub adiacentibus comprehendit.

An alia loca addenda sint?

IVXTA de bonis artibus, sunt bene meriti, meo quidem iudicio, & qui rerum multarũ copiam in scientias inuexerunt, & qui rationẽ, & viam, quâ artes ipsæ commodiùs traderentur inuenerunt. Artes enim non tam in varia suppellectile, quàm in accurato ordine consistunt. Vtrumq; iam præstare contendimus, copiam vt accumulatè, ordinem vt directè disputemus. Et quoniã hæc scientia inuentionis, ad omnes se

Artes non valent sine ordine.

se extendit artes, Maximas, seu axiomata quædam, à primarijs partibus Philosophiæ decerpemus, eademq; in formam locorum redigemus. Hoc eo facimus consilio, vt studiosi iuuenes, dexteriùs eas artes tractent, in quibus à teneris (vt aiunt) vnguiculis sæpè, ac multum exercentur. Ordo erit, vt primùm moralia, tum naturalia loca assignentur, non omnia, sed ea quæ in assiduis disputationibus nostris vsibus maximè inseruiunt.

Cur addantur loca.

Alia loca addenda sunt propter:
- Imitationem Philosophorum, qui illud fecerunt, vt Aristoteles in tertio Topicorum.
- Electionem axiomatum, quæ non solùm ad Dialecticam, sed etiam ad omnem scientiam diffunditur.
- Copiam inuentionis, ad quam locupletandam, omnes omnium scientiarum propriæ sententiæ spectant.

Loca moralia & naturalia.

Loca quæ tractãtur sunt aut:
- Moralia, & hæc sunt, aut de
  - Bono.
  - Vtili.
  - Iucundo.
- Naturalia, quæ respiciunt, aut
  - Constitutionem, & essentiam.
  - Affectionem & existẽtiam rerum.

An loca de bono morali rectè assignentur?

Loca à bono morali.

VONIAM in omnibus penè Academijs, antè vllum susceptum gradum, duas plerumq; Philosophiæ partes salutare solemus, nempè eam quæ in viribus naturæ, quæq; in moribus animi posita est, operæpretium esse putaui, vtriusque loca, in vna quasi tabula, paucis perstringere, vt axiomata vtriusque artis memoria firmiter tenentes, Theses propositas in vtraque, rectiùs ad normam rationis collimemus. Incognitis enim rebus, rerumq; (de quibus arguitur) locis, & pronuntiatis, cæca & inanis futura esset ingeniorum conflictatio.

I. *Locus primus à bono vniuersali.*

Sed ad propositum festinat inuentio, quæ primùm à bono morali exordietur, idq; ad hũc modũ, vt primus locus à bono in genere nomen ducat: cuius maxima est, quòd omnia vi naturæ, bonum suum appetant. Ratio est, quia nihil non finem, suiq; perfectionem quærit. Exemplum est, in omni opere, effectuq; naturæ, in omni actione voluntatis. Natura enim nihil

Morbo animi, intellectus iudicium obfuscatur. frustrà agit: aliquid semper vt bonum, ipsa voluntas sequitur. Si dicas fucato aliquando bono voluntatem falli, & decipi, Respondeo id morbo animi, non ex natura voluntatis fieri.

2\. *A summo bono.* Secundus locus est, A summo bono. Maxima est: quod vnus sit vltimus finis rerum agendarum. Ratio quia aliter inanis esset humanus appetitus, si nullo clauderetur bono. Exemplum est ipsa beatitudo, quæ omnia bona in vnum quasi aceruum colligens, appetitum septis quibusdam (ne sit incertus & infinitus) comprehendit, imò ne sit effrænus, & petulans, mirifica quadam virtute regit.

3\. *A medio bono.* Tertius locus à medio bono ducitur. Maxima est: non posse perueniri ad summum, nisi iter instituatur per medium. Ratio est, quia medium bonum, est quodammodo principiũ, & instrumentum summi. Principium, quia ab eo proficiscitur, instrumentum, quia per illud comparatur. Exemplum est in moralibus virtutibus, per quas, ad arcem beatitudinis, quasi per gradus quosdam ascendimus. *Medium bonũ instrumentum & principiũ summi.*

4\. *Ab essentia boni.* Quartus locus ab essentia boni moralis nascitur: cuius maxima est: quòd bono nil melius. Ratio est quia in natura sua, omnibus numeris perfectionis absoluitur. Exemplum est prudentia, in qua reliquæ virtutes connectuntur. Si vrgeas vnam virtutem alteram excellere, id non in essentia boni, sed in circumstantia aliqua, (vtpotè loci, temporis, communitatis, aut dignitatis) putamus contingere. Idem enim bonum est vnius hominis, & totius ciuitatis in essentia, hoc tamen honorificentius altero, propter multitudinem circumstantiarum, quibus præstat, habetur. *Bono nil melius.*

5\. *Ab existentia boni.* Quintus locus est quarto affinis: petitur enim ab existentia boni. Attende hîc diligenter tot esse maximas istius loci, quot sunt circumstantiæ, & affectiones boni: vnde Aristoteles in tertio Topicorum hunc locum multifariàm diuisit: Cæterùm quia sub eadem distinctionis regula contineantur omnia, vnum instar omnium definiemus, cuius generalis maxima est. Quo aliquod bonum est accumulatius, eo melius. Ex hac generali propositione, aliæ respectu temporis, loci, corporis, fortunæ oriuntur maximæ. Respectu temporis, Quo diuturnius bonum eo melius: Respectu loci, bonum præstantius quo in loco opportunius: Respectu corporis, firmius est *Tot maximæ huius loci quot affectiones boni.*

bonum,

bonum, quo bonis naturæ magis confirmatur: reſpectu fortunæ, ſplendidius eſt bonum, quo bonis fortunæ magis perpolitur. Hæc omnia exiſtentiam, non eſſentiam, affectionem nō conſtitutionem, ornatum non habitum, externam circumſtantiam, non internam naturam boni reſpiciunt. Quod cum in ſingulis maximis hoc nomen melius aut præſtantius ponitur, non de vi naturæ, quæ bonum definit, ſed de adiuncto, quod ornatius reddit intelligitur. *NOTA.*

Sextus locus à ſufficientia boni denominatur. Maxima eſt, Quòd bonum expetendum propter ſe, cumulatiſſimè ſufficiat bonis. Ratio eſt quia omnia animi moralia bona in huius veluti centrum deſinunt, nec non in eodem vt in portu conquieſcunt. Exemplum eſt, aut theorica in contemplatione, aut practica in actione poſita beatitudo, quâ homo præditus, abiecta ſpernit, excelſa cogitat, caducis vtitur, diuinis & æternis fruitur: vti enim medio, frui ſummo bono ac fine dicimur. 6 *A ſufficientia boni.* *Differentia inter vti & frui*

Septimus locus eſt, ab intentione boni propter ſe expetendi. Maxima eſt, quòd bonum ſit primum in intentione, & vltimum in actione: ratio eſt, Quia bonum in primis intentionem mouet, vt ſtudioſè agat: ſed poſtremó actionem claudit, vitamq; ſtudioſam perficit. Exemplum eſt finis cuiuſq; artis, vt in Rhetorica politè dicere, in Dialectica acutè diſſerere, in Philoſophia ſapere, in ſtudio virtutis rectè viuere. Hos primũ quaſi ſcopos antè oculos ponimus, vt rectiùs veſtigia noſtra vrgeamus. 7 *Ab intentione boni.*

Octauus locus eſt ab affectione, ſeu proprietate boni, tam medij, quàm ſummi. Maxima eſt, quòd omne medium vi ſuâ bonum ſit laudabile, omneq; bonum per ſe vltimum ſit honorabile. Ratio quia laus virtuti, vt propriũ, honor fœlicitati, vt præmium debetur. Exemplum eſt de patientia Socratis, quæ laudabilis: de magnificentia Cæſaris, quæ honorabilis extitit. At notandum eſt honorem in conſtantia virtutis, non in leuitate fortunæ poſitum, hîc intelligendum eſſe; Nam ille conſtans eſt, & fœlici dignus, hic puluis quaſi leuis eſt, pedibus conculcandus. 8 *A proprietate boni.* *Honor virtutis & fortunæ.*

Nonus locus eſt à duplice ſubiecto boni. Cuius maxima eſt, quòd, Omne bonum morale, inchoatè in appetitu, abſo- 9 *A duplici ſubiecto boni.*

luté in voluntate inest. Ratio, quia in appetitu inchoantur, in voluntate perficiuntur virtutes. Error ergò est in appetitu solo virtutes reponere: Nam tum frustrà doceret Philosophus virtutum actiones esse voluntarias, si dicas voluntatem principium esse, non subiectum. Principium esse dico, vt ab ea actiones virtutum oriuntur: subiectum autem, vt in illa ipsarũ habitus continentur. Hoc dicere non est absurdum, quia homo suarum actionum, & principium, & subiectum dicitur.

3 Eth. cap. 1. & 4.
Voluntas principium & subiectum virtutis.

10 *A subiecto intellectuali.*
Obiectum moralis virtutis bonũ: intellectualis verum.
Quinq́ mentis virtutes.

Decimus locus, subiectum intellectualis boni nobis describit: Cuius talis maxima adhibetur, nimirum, quòd omne bonum intellectuale in mente hæreat. Ratio est quia obiectum moralis virtutis est bonum, obiectum verò intellectualis est verum. Illud ad voluntatem, hoc ad intellectum pertinet: nam voluntas bonum vel malum parit, intellectus verum aut falsum discutit. Exemplum est in quinque virtutibus mentis, quę sunt ars, scientia, prudentia, solertia & sapientia.

11 *A dispositione & oppositione boni.*

Decimus primus locus dispositionem, oppositionemq́ue boni moralis respicit. Axioma in hoc loco est, quòd, Omne bonũ morale per se est medium inter duo vitia, quæ vulgò extrema nominantur. Ratio est, vel quia excessu, & defectu, corrumpitur medium: vel quia sapientis est inuenire, inuentumq́; retinere medium. Exemplum est de fortitudine, inter timorem & audaciam: de beneficentia, inter auaritiam, & profusionem rerum.

12 *A modo & actione boni.*
Tria ad actionem boni necessaria.

Locus duodecimus est à modo & actione boni. Maxima est, quòd, Omne bonum per se, est voluntarium, vt si non sit voluntarium, non sit omnino bonum. Ratio est, quia actiones virtutum & vitiorum, neque violentæ, neque mixtæ sunt, sed solùm voluntariæ. Hinc est quòd tria, ad actionem boni requirantur, voluntas vt sponte, scientia vt rectè, constantia vt indefessè agamus. Exemplum est in dextra liberalis, quæ magis in dando, quàm in accipiendo cernitur.

13 *A comparatione boni cum extremis.*
Mediũ minus certat cum extremis, quàm extremum cũ extremo.

Locus decimus tertius est à comparatione boni cum extremis. Maxima est, quòd, omne bonum, minus cum vno extremorum certat, quàm extremum cum extremo. Ratio est, quia reductio extremi ad extremum, est difficilior, quàm extremi ad medium. Exemplum est in oppositis & extremis fortitudinis: audax enim citius fit fortis, quàm meticulosus. Si obijcias

ijcias quòd virtus, & vitium in genere boni, & mali differant, vitia autem, quæ sunt extrema, genere conspirent (nam vtrumque est malum) Respondeo pugnam & difficultatem reductionis, non Dialecticæ oppositionis hîc debere intelligi.

Obiectio.

Solutio.

Locus decimus quartus est à comparatione boni actiui & speculatiui. Maxima est, quòd, bonum in vera contemplatione positum, longè excellit bonum in actione constitutum. Ratio patet in perfectione subiecti, id est, mentis, in excellẽtia obiecti, nempe primi motoris, in præstantia medij quo nititur, nimirum sapientiæ; Nam veræ contemplationis subiectum mens est, obiectum verò primus motor, medium ipsa sapientia, quæ est omnium virtutum diuinissima.

14 *A comparatione boni actiui & speculatiui*

Subiectũ, obiectum, & medium contemplationis.

Postremus locorum in generali explicatione boni est, à modo expeditè inueniendi medij. Maxima, quòd, medium facilius à nobis comparatur, si vitium ad quod sumus à natura procliuiores declinemus. Ratio est, quia præceps naturæ procliuitas ad malum, nos à studio virtutis maximè auocat & remoratur. Exemplum est de temperantia, quam expeditius inuenies, si dulce venenũ voluptatis à naturæ visceribus haustum, euomere & extirpare contenderis. Multi huic, multi quidem illi, omnes profecto alicui (venefico afflatu naturæ infecti) mancipamur sceleri. Si illud fugere, si hoc euellere conemur, compendiaria statim patebit via salutãdi virtutem.

15 *A modo expeditè inueniendi medij.*

Compendiaria via acquirendæ virtutis.

Vtilis obseruatio de locis singularum virtutum.

ETSI loca quædam nominatim ab officijs singularum virtutum duci possunt, ne tamen commentarios potius in Ethica, quàm in Topica Aristotelis videamur scribere, placet multa in vnum quasi cumulum coaceruare. Sic tamen ordine digerentur omnia, vt locis distinctè insinuatis, certiorem disserendi viam teneamus. Sed ne longius quàm par est abeam, primum ab officio temperantiæ ducendum esse puto, quippè hæc voluptatis, quæ nobiscum nascitur, habena & moderatrix dicitur. Canon huius loci est, quòd veræ temperantiæ sit, & gustum & tactum ab illicitis malis refrænare. Ratio est, Quia leges præscribit conseruandæ natu-

Loca ab officijs singularũ virtutũ desumpta

Locus primus ab officio temperantiæ.

ræ, ne blandis illecebris voluptatis corrupta, & varijs delicijs ciborum ſaginata, quaſi ictu aſpidis, ſomniculoſa pereat.

Huic loco annectitur locus continentiæ, quæ tantùm modo, non natura à temperantia differt. Nam vt ſemel ad inſtar omnium, Lectorem de hac re admoneam; Temperantiam à continentia, fortitudinem à magnanimitate, liberalitatem à magnificentia, comitatem ab amicitia & manſuetudine, non re, ſed ratione differre exiſtimo. Quid enim aliud eſt magnificentia, quàm (teſte Philoſopho) magna liberalitas? Quid magnanimitas, quàm excelſa animi magnitudo? Si ergò plurium virtutum officia, ſub vno loco perſtringam, nó eſt, quòd mirum cuiquam videatur.

2 Alter locus eſt de officio fortitudinis & magnanimitatis, à quo ſic rectè diſputatur. Fortis eſt ergò nullum periculũ virtutis cauſâ ſuſceptum, timet: magnanimus eſt, ergò furentes animi affectus ſupprimit: fruſtra enim foris agit bellum, qui intus alit incendium. Rectè Poeta, fortior eſt qui ſe, quàm qui fortiſſima vincit mœnia.

Ab officio fortitudinis & magnanimitatis.

3 Alius locus ſuccedit de officio liberalitatis, & magnificentiæ, vnde talia argumenta petuntur. Liberalis eſt, ergò decorum tenet in dando; Magnificus eſt, ergò abiecta ſpernit. Sapienter quidem. Alta & excelſa conſpicere non poteſt oculus, quem puluis claudit.

A liberalitate & magnificẽtia.

4 Ordine iam ſequitur locus ab officio iuſtitiæ, qui ſumptâ definitione, facillimè tractatur vt reliqui. Exempli causâ. Iuſtus eſt, ergò parum & nimium, ergo damnum, & iniuriam fugit. Sed hic ceſſo, ſatis eſſe exiſtimans, in hac prima partitione boni locorum formam, & quaſi ideam quãdam delineaſſe. His enim perſpectis, imitatio in reliquis, erit longè facillima. Vt ſi dicas, affabilitatis officium eſſe, ſales ingenij ſpargere; Comitatis, & amicitiæ, homines hominibus conciliare; Modeſtiæ, flammas ambitionis extinguere; Veritatis, omnem arrogantiam, & diſſimulationem fugere; Prudentiæ denique, actiones humanæ vitæ dirigere & moderari.

Ab officio iuſtitiæ.

Cætera loca virtutum moralium à ſimilitudine horũ peti poſſunt.

Loca de Bono vtili & iucundo.

SAEPE

ÆPE de bono vtili, ſæpe de iucundo diſputatur: de illo vt vſum & commoditatem, de hoc vt fructum & amœnitatem humanæ vitæ cognoſcamus. Ad vtile diſcutiendum conſultatio & electio: ad iucundum ſumma moderatio requiritur: Vtilitas enim nonnunquam ad perfidiam, voluptas ſæpe ad infamiam incitat. Sed locos de vtroque, non vires vtriuſque quæro. Ab vtili ergò vnus generalis locus ducitur. Cuius maxima eſt, quòd, nihil eſt vtile, quod idem non ſit honeſtum. Ratio eſt, quia bonum vtile, inſeruit bono per ſe. Exemplum de diuitijs auari, qui bonum non facit, niſi cum moritur.

Locus primus ab vtili generalis.

Alter locus à comparatione multorum vtilium petitur. Maxima eſt, quòd duobus, pluribúſue vtilibus propoſitis, conſultò eligendum eſt illud quod eſt præſtantius. Ratio eſt, quia magis conducit ad finem. Exemplum eſt, de diuitijs & amicis, quorum hij præferendi ſunt, nam ipſe fœlix (vt ait Philoſophus) amicis indiget.

2 *A comparatione vtilium.*

Tertius locus, à relatione vtilis ad finem. Maxima eſt, quòd illud vtile eſt anteponendum, quod propiùs ad finem accedit, quodque ad finem vltimum & per ſe, potiùs quàm ad finem medium, & per accidens confert. Ratio eſt, quia magis attingit bonum perfectum. Exemplum de doctrina, & educatione iuuenis; vtrumque valet, ad bene beateque viuendum, ſed educatio magis quam doctrina, quippe doctrina ſine educatione, eſt nihil aliud quàm armata malitia.

3 *A relatione vtilis ad finem.*

Quartus locus, à multitudine, dignitate, & neceſſitate boni vtilis. Maxima, quòd plura paucioribus, digniora indignioribus, neceſſaria, minus neceſſarijs ſunt præferenda. Plura, quia vnita vis in omni actione fortior: digniora, quia maiorem merentur laudem; magis neceſſaria, quia ſine illis intentus finis non acquiritur. Exemplum plurium eſt in gerendo bello, in quo vtilia media, vt ſcientia ducis, ordo militis, opportunitas loci, vires animi, arma, ſubſidia, ſtratagemata requiruntur. Exemplum digniorum, eſt in conſilijs ducis, & lacertis militis, potiùs, quàm in loco & inſidijs. Exemplum denique neceſſariorum, eſt in acquirẽda ſcientia potius doctum præceptorem rectamque viam diſcendi habere, quàm labo-

4 *A multitudine dignitate & neceſſitate vtilis.*

Obiectio. res multos comparare. Sed huic loco occurritur, quia dicit Aristoteles 3. Topicorum, Non necessaria necessarijs meliora esse, eaque interdum magis expeti, vt bene viuere, quàm viuere, cùm bene viuere non sit necessarium, & viuere in necessarijs ponitur. *Solutio.* Dicendum est locum priorem esse verum, si necessaria, & minus necessaria ad idem referantur. Exẽpli caussa, Si viuere & bene viuere referantur ad beatitudinem acquirendam, vtrumq; est certe necessarium; sed respectu beatitudinis, bene viuere est magis necessarium. Quòd dicat Aristoteles, bene viuere non esse in necessarijs, intelligit respectu conseruandæ naturæ, non acquirendæ virtutis.

De bono iucundo.

T arcus semper intensus frangitur, ita animus nimis intentus rebus conficitur. Quare exonerandus est aliquãdo curis, vt honestè recreatus, ad studium conficiendum redeat alacrior. Sed omissis verbis loca aggredior. Quorum primus est à natura iucundi. Maxima, quòd nihil periculosius vulnerat naturam humanam, quàm mala voluptas. Ratio est, quia à natura profecta, latissimè diffunditur, eique difficillimè obsistitur. Exemplum est multorum, qui dulci veneno voluptatis hausto perierunt.

Locus primus à natura iucundi.

2 *Ab vsu iucũdi* Alter locus est, ab vsu boni iucundi. Maxima, quòd nullum iucundũ sit laudabile, quòd cum virtute nõ coniungitur. Ratio est quia aliter excedit medium. Exemplũ est de voluptate, quæ in ambitione aut cõtẽtione, alijsq; rebus vanis, fluxisq; ponitur

3 *Ab effectu iucundi.* Tertius est ab effectu iucundi. Maxima est, quòd iucundũ moderatum, maximè conseruat naturam. Ratio est, quia vt solùm dulce nutrit, ita solùm id quod est iucundum naturæ placet. Exemplum in omnibus moderatis recreationibus, vt in certando, ambulando, equitando cernitur.

4 *A comparatione multiplicis iucundi.* Postremus est, à comparatione multiplicis iucundi. Maxima est, quòd iucundum animi in bonis sit excellentius, quâm id quod est corporis, in malis verò periculosius. Ratio quia animus est nobilius subiectũ. Exempla sunt in bonis animi, vt voluptas quæ capitur in actione virtutis, quæq; capitur in contemplatione fœlicitatis. Exemplum in malis animi est, vt voluptas, quæ nascitur, ex omni concepto & commisso scelere.

Omnia

- Omnia in physica auscultatione spectant aut
  - Subiectum in quo versatur scientia, quod est vel
    - Commune, vt ens rei, sub quo omnes non solùm substantiæ physicæ, sed etiam accidentia naturalia continentur.
    - Proprium, vt corpus naturale.
  - Principiũ quod est aut
    - Primũ, idq; vel
      - Constitutionis, vt
        - Materia.
        - Forma.
      - Transmutationis, vt priuatio.
    - Medium, vt quatuor elementa
      - Ignis.
      - Aer.
      - Aqua.
      - Terra.
  - Obiectum idq; vel in
    - Opinione, vt
      - Vacuum.
      - Infinitum.
    - Veritate rerum, vt
      - Motus.
      - Tempus.
      - Locus.
  - Finem qui est
    - Proximus, vt cognitio naturæ.
    - Remotus, vt cognitio primi motoris, de quo in septimo & octauo Physicorum, agit Philosophus.

Summa totius Philosophiæ naturalis breuiter descripta

Hanc breuem præfixi tabulam, vt non solùm rerum, quæ in libris Physicorum imaginem, sed etiam locorum quæ indè traduntur vim, & ordinem lector studiosus intelligat. *De locis naturalibus.*

1 *Locus naturalis à subiecto physices.*

Primus ergò locus à subiecto physices ducetur. Maxima est, quòd omnia in hac scientia comprænhensa, & entia rei sint, & ad corpus naturale reducantur. Ratio est, quia Philosophi, non intentiones & ideas, sed res ipsas considerant. Exemplũ est in omni re naturali, quæ sub ambitu entis realis continetur. Si obijcias vacuum, & infinitum quæ non sunt, tractari in hac scientia: *Obiectio.* Respondeo obiter refutandi, non demonstrandi causâ id fieri. *Solutio.*

2 *A principijs in genere.*

Alter locus est à principijs in genere. Maxima est, quòd, principiorum non est quærenda ratio: principijs enim oportet credere. Ratio maximę est, quia principijs nihil est in arte prius. Exemplum est in principijs cuiusque artis, vt non est quærendum quare sit prædicamentum in Dialectica, an sit Deus in Sacra Philosophia.

3 *A triplici conditione principiorum.*

Tertius locus est à triplici conditione naturalium principiorum. Maxima est, quòd, neque oriantur aliundè, neque se inuicem constituant, nec non ab eis, fiant & gignantur omnia. Ratio est quia sunt primæ rerum causæ, vi tamen naturæ inter

ſe diſiunctæ. Exemplum eſt in ipſis principijs, nempe materia, forma, & priuatione.

4 *A numero principiorum.* Quartus locus eſt à numero principiorum. Maxima eſt, quòd, tria tãtùm ſint prima principia rerum naturaliũ, nempè materia quæ rem conficit, forma quæ perficit, priuatio quæ materiam à forma ad formam incitat. Ratio maximæ eſt, quia hæc tria ſufficiunt ad cuiuſq; corporis conſtitutionem. Exemplum eſt in omni corpore phyſico, in quo nec plura nec pauciora reperiuntur.

5 *A notione materiæ primæ.* Quintus locus eſt à notione materiæ primæ: Maxima eſt, quòd materia ſit cauſa, à qua primùm omnia fiunt, & in quam vltimò reſoluuntur. Ratio eſt, quia in ea ſemper reſoluimur, ex quibus componimur. Exemplum eſt in elementis, quorum partes quotidie corruptæ, in primam materiam abeunt.

6 *A notione formæ.* Sextus locus eſt à notione formæ. Maxima eſt, quòd forma ſit principium quod dat nomen & eſſe rebus. Ratio eſt quia in forma eſt diſtinctio, perfectioque rerum. Exemplum eſt in forma hominis.

7 *A notione priuationis.* Locus ſeptimus eſt à notione priuationis. Maxima eſt, Quòd priuatio ſit principium tranſmutationis non conſtitutionis. Ratio eſt, quia negat & tollit præexiſtentem formam. Exemplum eſt in corruptione cuiuſque rei, vt in morte hominis.

8 *A cõtrarietate principiorum.* Octauus eſt à contrarietate principiorũ. Maxima eſt, quòd prima principia ſunt priuatiuè contraria. Ratio eſt, quia aliter non eſſet in materia motus ad formam. Exemplum eſt in perpetua ſucceſſione, & varietate nouarum formarum, quibus delectatur & conſeruatur natura.

9 *A notione naturæ.* Nonus locus eſt à notione naturæ. Maxima quòd natura ſit principium, & cauſa motus & quietis in omni re naturali. Ratio eſt quia mouetur per materiam, quieſcit per formam. Exemplum eſt in progreſſione naturæ, reique cuiuſlibet generatione.

10 *A certa actione naturæ.* Locus decimus eſt à certa actione naturæ. Maxima, quòd, natura ſemper agit propter finem. Ratio, quia eſt ſagax rerũ domina, & moderatrix. Exemplũ eſt in formica, quæ aceruũ congerit. In aranea quæ telam texit, in hirundine qui nidum

Obiectio. artificioſè conficit. Si vrgeas Caſum, & fortunam admitti ab

Ariſto tele

Aristotele: Respondeo id fieri respectu humanæ ignorantiæ, non respectu naturæ: Iuxta id quod habet in Ethicis, ibi nimirum cœcam triumphare fortunam, vbi crassa ignorantia regnat. Nam vbi est plus prudentiæ, ibi est (inquit) minus fortunæ. Fortuna enim est cum euentus ignoratur, & præter expectationem contingit, vt in fodiendo terram in serpentem incidere.

Solutio.
6.Eth. Vbi est plus prudentiæ, ibi est minus fortunæ.
Fortunæ descriptio.

Locus vndecimus, est à definitione motus. Maxima, quòd motus sit, quasi manus, & vehiculum naturæ, id est, actus quo à forma, ad formam vehitur. Ratio est quia mobile perfectionem suam non acquirit nisi per motum. Exemplum est in ouo, quòd per motum fit pullus: in semine mandato terræ, quòd per motum fit planta. 11.

A definitione motus.

Locus duodecimus est à necessitate loci ac temporis. Maxima, quòd motus fieri non possit, nisi in loco & tempore. Ratio est quia mobile, quòd est subiectum motus, loco circumscribitur, & motus qui mobile vehit ad formam, tempore definitur. Exemplum est in omni specie motus. Si vrgeas illud quod dicit Philosophus, nempè ortum & interitum, (qui sunt species motus) non esse in tempore: Respondeo, hoc illum dixisse, respectu termini ad quem, & vltimæ perfectionis, non respectu termini à quo, & mediæ progressionis naturæ: Nam quamuis generatio clauditur in ictu, à primo tamen actu, ad vltimum, tempore continuatur. 12.

A Necessitate loci & Temporis.
Obiectio.
Solutio.

Locus decimus tertius, est à fine naturalis Philosophiæ. Maxima est, quòd sit vnus, idemque immensus, infinitus, primus motor, qui incommutabiliter manens, sine tempore omnia mutare potest, ipse verò mutari non potest. Vnus in essentia, in potestate immensus, in libertate voluntatis infinitus, primus motor in Imperio, incommutabilis in tempore, mutans omnia pro arbitrio, ipse verò mutari non potest, quia est simplicissimũ & summum bonum, à quo omnia & esse, & benè esse habent. Ratio huius loci, ab admirabili motu, ordine, varietate & dignitate rerum in theatro huius mundi petitur, quæ à primo motore quodammodo initium petunt, & (si viam perfectionis suæ sequantur) ad eundem redeunt. Is enim est qui ex nihilo prima principia & elementa condidit, qui leuia sursum, grauia ad centrum volare docuit, qui terram 13.

A fine naturalis Philosophiæ.
Primus motor.
Inuisibilia enim ipsius à creatura mũdi per ea quæ facta sunt intellectu conspiciuntur.
Primus motor omnia ex nihilo creauit.

plantis, aquam piſcibus, aërem volatilibus, hominis imperio ſubiectis adornauit, qui ignem ad fouendum, ad lucendum ſolem, vniuerſum cælum ad influendum dedit. Is eſt (vt vtar verbis Philoſophi) qui ſi naturam ſpectes, vnus, ſi potentiam, infinitus, ſi vitam æternus, ſi imperium ſummus, ſi opera admirabilis haberi debet: Qui denique etſi vbique manet, inconſpicabilis naturæ omni interituræ, eſt tamen timẽdus quia potens eſt, ſolùm amandus quia Deus.

EPILOGVS TOPICORVM.

E aut nimis arida, aut nimis tumida ſit ſeges inuentionis (ſtudioſè Lector) multa detraxi, vt vides, quæ ſunt ſuperflua, pauca addidi, quæ ſunt fructuoſa: non quòd Ariſtoteles in ſuis Topicis alicubi nugetur, ſed quòd hæc ætas introductionibus multis inſtructa, non aliter rem ſæpe inculcacam, quàm bis decoctum cibum deteſtetur. Loca quæ addidi ex morum rerúmque Philoſophia inſignem tibi vſum ſi attentè legaris, pollicentur: Noua ſunt ſed tamen (vt eſt in optatis) grata: numero pauca ſunt, ſed tamen (vt ſpero) ponderoſa. Ingenioſus ille & doctus Agricola ſeminarium & ſemen dedit: eius ſequutus veſtigia, ſementum feci: vites ordine diſpoſui: nouas aliquot plantas inuentionis conſerui: ſi priſcis vnis nectar in iuuentutis præcordia fluat, ſatis eſt, optatum habeo.

Laus Rodolphi.

TRA-

TRACTATVS DE REPREHENSIONE SOPHISTARVM.

An Sophistarum reprehensio sit pars Dialecticæ.

OSA non est sine spinis, nec ars sine nœuis. Sed vt spina non est ex rosa, neque rosæ dulcedinem tollit, ita nœuus non est ex arte, nec artis dignitatem minuit. Scoria cum auro, Palea cum grano nascitur: illam excuti, hanc consumi oportet vt hoc vel illo perfruare. Sunt in Medicina multa salutaria, sunt multa venena: vtrumq; docemus, vt illa propinata suscipias propter salutem, hæc demonstrata fugias propter periculum. Atticè loqui docet Grammatica, definit tamē Barbarismum. Quid multis moror? Acutè arguere docet Dialectica, definit tamen Sophistarum fraudem. Hæc gliscit, vt scoria, crescit vt palea, pungit vt spina, vt venenum nocet, si sit admissa. Rectè igitur Aristoteles de technis Sophistarum scripsit, vt pudicam & verecundam faciem artis à fronte meretricia fraudis possis distinguere. Sed vt nodos benè retexere non potest, qui nectere non didicit: ita insidias Sophistarum resoluere nemo potest, qui illas excutere primùm non intelligit. Quamobrem, vt Barbarismum Grammaticus, vt venenum medicus: ita Parologismum Dialecticus proponit, tractat, discutit. Verùm hîc quæstio suborta est, an Elenchus sit pars Dialectices? Existimò equidem neque Sophistam esse Dialecticum, neque Elenchum esse partem Dialectices: est tamen reprehensio vtriusque pars quidem primaria, sub iudicio coacta & comprehensa. Errores enim discutere, concinnatas insidias dispellere, errantes reducere, intentas fallacias repre-

Fraus imitatur artem.

Elenchus non est pars Dialectices.

hendere, Iudicij eſt accurati: quippe doctè alios arguere eſt nihil aliud quàm ſapienter iudicare.

Vſus huius tractatus eſt, vt	Diſputemus melius, Iudicemus accuratius, Nobis caueamus ſubtilius.		Quia depulſis Sophiſtarũ nubeculis & inſidijs lux veritatis magis ſplendeſcat.

Opponens.

Duæ ſunt tantùm partes Dialectices Inuentio & Iudicium, ergo reprehenſio Sophiſtarum non eſt pars.

Reſpondens.

Duæ ſunt tantùm generales partes, verùm vt refutatio eſt pars orationis, quæ tamen Oratio eſt pars Rhetorices: ita Reprehenſio Sophiſtarum (quæ eſt quadam refutatio) eſt quidem pars iudicij, quod tamen Iudicium eſt pars Dialectices. Oculus eſt pars capitis, & tamen pars totius hominis rectè dicitur: ita reprehenſio Sophiſtarum pars eſt iudicij, & tamen pars Dialectices rectè nominatur.

CAP. I.

An ignorantia Elenchi ſit cauſa erroris in omni arte.

VI cæca nocte exorta procella vela expandunt, nauem facilè allidunt ad ſcopulos: nemo citius vincitur quàm incautus: nemo offendit magis quàm aſtutus: eſt ergo operæprecium in arce cuiuſque ſcientiæ, ſic excubias facere vt caueamus nobis à Sophiſtarum fraudibus: aliter enim nos incautos & oſcitantes preſſo quaſi veſtigio opprimant. Sunt enim quaſi vulpes tendentes reticulas, quibus nos captos ſtatim veluti captiuos in abyſſum & labyrinthum errorum præcipitent: ignorantia ergo fraudis Sophiſticæ, eſt mater erroris in omni ſcientiâ. Quippè rudis & ignarus fallaciarum, ſæpè malum pro bono, falſum pro vero, fucum rationis pro argumento accipit. Eſt enim luſcus, vel cæcus potius (vt ait Auerroës) qui tanquam muſca, tenuiſſima quauis tela araneorum, id eſt, Sophiſtarum, capitur, inficitur, ſuffocatur.

Ignorantia fraudis Sophiſticæ eſt cauſa erroris.

Auerroës.

Ignoran-

Ignorantia Elenchi, est causa erroris.
- Propter magnam apparentiam veritatis, quam præsefert Sophistica ratiocinatio.
- Propter simulatam sapientiam, quam inesse Sophistis vulgaris concepit opinio.
- Propter latentem & occultatam fraudulentiam, qua vtitur Sophista, vt inferatur contradictio.

Opponens.

Multæ sunt causæ erroris, teste Philosopho, in Ethicis: ergo ignorantia Elenchi non est sola causa.

Respondens.

Non est sola causa, sed præcipua tamen. Nam aut apertè aut occultè est ignorantia Elenchi, vt error in discutienda quæstione committatur. Nam quamuis contingit error ex simplici & crassa ignorantia, vt in impijs: vel ex defectu prouidentiæ, vt in hominibus minus cautis, tamen maximè ex ignorantia Elenchi dependet in ijs, qui satis esse putant relictis impedimẽtis ipsa fundamenta dedicisse.

CAP. II.

Quid Elenchus? quis Sophista? quantum differt à Sapiente.

NE erremus ex ignorantia Elenchi, in rem erit studiosæ iuuentutis, si nunc quid sit breuiter dicamus. Definitur à Philosopho fallax & cõtendendi studio suscepta ratiocinatio, per quam contradictio causæ, de qua agitur, in opinione ignorantis concluditur. Ratiocinatio dicitur, non quòd sit, sed quòd eam imitetur. (Fallax & contendendi studio suscepta ratiocinatio appellatur) vt astutum artificem eiusdem (qui est insidiosus Sophista) fugiamus. Vltima pars additur: nimirum (qua contradictio in opinione ignorantis concluditur) vt nos cautiores reddat, ne ignorantiâ eiusdem, turpiter laboremus. Huius artifex (vt dictum iam est) appellatur Sophista, quem definimus hominem subdolum, insidiosum, æmulum alterius famæ, qui fuco quodam sapientiæ fumulos quasi rationis spargit, quibus ignorantibus facilè imponit. Breuiùs sic. Sophista est inuentor contradictionis. Breuissimè sic, est simia sapientis: sed quantum inter Sophistam & sapientem intersit, ex verbis ipsius Philosophi constat. Sunt (inquit) sapientis duo officia: nempè verum

Interpretatio Elenchi.

Sophista quis.

Discrimen inter Sophistã & Sapientem.

Duo officia Sapientis.

dicere, & errantem in viam reducere veritatis: ſed tam abeſt à vero dicendo fallax Sophiſta, vt ſemper diſſimulet: tam abeſt à reducendo in viam veritatis, vt cum ſeduxerit maximè triumphet.

Elenchus accipitur dupliciter
- Communiter, relatione habita ad omnes fallacias, & ſic habet admodum prolixam definitionem apud Ariſtotelem.
- Strictè, à fine, & ſic hoc loco definitur.

In Sophiſta conſiderantur.
- Ingenium ſubdolum, paratum ad inſidiandum.
- Lingua rixoſa, armata ad concertandum.
- Inuentio mala, acuta ad obtrectandum.
- Finis, qui eſt inanis gloria, ad ſeipſum extollendum.

Diſcrimen inter ſapientem & Sophiſtam rectiùs intelliges, ſi hæc collecta ex Ariſtotele diligenter obſerues.

Lib. 10. Ethicorum. Lib. 6. Politicorum.

Nimirum tria.
- Officium, quod eſt
  - Verum ſemper dicere.
  - Errantes corrigere
    - Diſciplina, ſi peccent.
    - Doctrina, ſi errent.
- Vitam poſitam in
  - Contemplatione Veritatis.
  - Actione Virtutis.
- Finem, quod eſt
  - Aliis prodeſſe, docendo recta.
  - Veritatem defendere, reſoluendo dubia.

Opponens.

Contradictio in omni Sophiſtica concluſione non infertur, ergo Elenchus malè definitur. Antecedens patet in multis fallacijs, maximè in petitione principij, vbi idem per idem probatur: ſed eodem modo, non eſt contradictio.

Reſpondens.

Contradictio eſt vel reſpectu
- *Rei, & ſic non Ens dicitur: hoc modo non ſemper infertur in concluſione Sophiſtica.*
- *Opinionis, & ſic in omni fallacia eſt contradictio, id eſt, inſidioſa illatio nõ expectatæ concluſionis.*

Opponens.

In Ethicis & politicis multò plura traduntur officia ſapientis, quàm duo, ergo minùs rectè hoc loco duo ſolùm aſſignantur.

Reſp.

Agit hoc loco de duobus tantùm officijs, non quòd non ſint plura, ſed quia hæc ſunt præcipua, maximèq́ ad diſtinguendum ſapientem à Sophiſta accommodata.

CAP.

CAP. III.

An sint Quinque Sophistarum metæ?

SOPHISTA, qui est concinnator fraudis, & insidiator artis, non aliter ac sapiens, multos sibi scopos proponit: nam etsi vltimus quidem finis sophistæ sit inanis gloriæ captatio, sunt tamen alij & medij fines quibus ad dolum vtitur. Nominatim redargutio, falsum, inopinatum, solæcismus, & nugatio. In his castra figit, his delectatur, his simplex & incautus aduersarius sæpe confoditur. Redargutio est iniusta & hostilis irrisio, necnõ propter absurdum concessum amara reprehensio. Falsum est quiddã longè Veritati dissentaneum, quod ignarus (Sophistarum retibus captus, & irretitus) impellitur concedere: vt seipsum non esse hominem. Inopinatum est quiddam valdè absurdum subitò illatum à Sophista, & inexpectatum respondenti: sic enim solet, quasi ictu fulminis aduersarium vulnerare. Solæcismus hîc pro omni vitio orationis sumitur, quod sæpe indoctis ex metu contingit: suffusi enim pudore, ac solliciti de fama aliquando balbutiunt. Nugatio est inanis, & otiosa tam Verborũ, quàm rerum repetitio, ad quam sæpe cogitur respondens, cum conscius sibi est, se non posse euitare vim & fraudẽ sui aduersarij.

Vltimus finis Sophistæ est inanis gloriæ captatio.

Redargutio, quid?

Falsum, quid?

Inopinatum, quid?

Solæcismus.

Nugatio.

DISTINCTIO QVÆSTIONIS.

Metæ Sophistarum sunt duæ
- Communes
  - Obtrectatio alienæ famæ.
  - Aucupatio inanis gloriæ.
- Propriæ quinque
  - Redargutio duplex,
    - Moris, de qua in Ethicis.
    - Artis
      - Veræ, vt doceas.
      - Fucatæ, vt fallas: & hæc intelligitur.
  - Falsum cõtingens
    - Ex opinione hominis, per ignorantiam.
    - Ex contradictione conclusionis, per fallaciam.
  - Inopinatum, quod est vel in
    - Euentis rerum, vt
      - Casus, & Fortuna.
    - Argutijs Sophistarum, quòd hîc definitur.
  - Solæcismus, qui pro omni coacta absurditate orationis hoc in loco sumitur.
  - Nugatio duplex,
    - In verbis sæpe iteratis.
    - In rebus, si diutiùs quã par sit, aut in eodem argumento, cõmoremur.

Opponens.

Fallere & mentiri est finis Sophistæ, vt docet Aristoteles, ergo alij sunt fines quàm hîc statuuntur.

Respondens.

Argumentum non sequitur: nam fallere & mentiri, sub falso continentur.

CAP. IIII.

An Fallacia rectè definiatur: & An sit in rebus.

Sophistarum argumēta minus feriunt.

NSIDIOSVS hic impostor & Sophista, vt videatur accinctus, pharetram telis quasi refertissimam secum in arenam portat. Veruntamen si sis armatus timendum non est, plumbea enim sunt minusque feriunt, imò facilè à cautis retorquentur. Hæc tela, fallaciæ & loca Sophistarum appellari solent: nam vt ex locis Axiomata per Dialecticos: ita ex his, Sophismata per Sophistas hauriuntur. Definitur fallacia tectum, & astutum artificium à Sophista concinnatum ad capiendos rudes, & incautos homines. Ponitur autem omnis fallacia aut in dictione, aut in re. In dictione, quia vis maxima captionis, ex verbis nascitur: quippe vocum penuria est causa multiplicium: & vt nullus ferè morbus, est sine febre: ita nulla est penè fallacia sine multiplici: omnes enim fallaciæ ad multiplex reducuntur. In Re, fallacia inesse dicitur, non quòd res sit multiplex & Æquiuoca, sed quòd sit nonnunquam obscura admodum. A voce ergò propter ambiguitatem: à Re propter obscuritatem fallacia nascitur. In voce sex sunt: Homonymia, quæ est vnius dictionis: Amphibologia, quæ est orationis: compositio falsa: fallax diuisio: Mala dispositio accentus: Insidiosa dictionis figura. In Re septem: nimirum fallacia per accidens à rebus ad voces: Fallacia à secundum quid ad simpliciter: Ignorantia Elenchi: Petitio principij: Fallax consequutio: Non causa pro causa: Numerosa & multiplex interrogatio.

Fallacia quid?

Diuisio fallaciæ.

In Re fallacia quomodo.

Quot sint fallaciæ in voce.

Fallacia

Fallacia omnis oritur vel
- A vocibus
  - Propter penuriam verorum nominum, quæ certa significant.
  - Propter ingnorantiam imperitorum hominũ, qui voces rectè impositas, minus aptè rebus accommodant.
- A rebus propter
  - Multitudinem
  - Obscuritatem
  - Similitudinem
  - Quæ omnia (teste Boetio) summam cõfusionem, in rebus pariũt.

Oppon.

Res multiplices non sunt, ergò in rebus non est ponenda fallacia. Antecedens constat, quia res vnam, certam, simplicem & constãtem naturam habent. Argumentum probatur, quia multiplicitas in obiecto, est causa fallaciæ in animo.

Resp.

Res non suut multiplices ex parte sui, sed respectu nostri. Nos enim multitudine aliquando, nonnunquam similitudine, sæpè obscuritate rerum decipimur.

CAP. V.

An fallacia Æquiuocationis rectè assignetur.

Aequiuocatio latè patet in omni arte.

LONGE lateque patet in omni arte æquiuocatio nominis, quamobrem sub ea (vt anguis sub herba) latitans Sophista, multas incautis parat insidias. Vt ergò cautiores simus, hæc imprimis traditur fallacia ab æquiuocatione, quæ (si definias) nihil aliud est, quàm insidiosum decipiendi artificium per ambiguitatem nominis. Ignota enim multiplici nominis significatione, fraus statim intenditur, scrupulus citò iniicitur. Non otiosè ergò suadet Philosophus 1. Topicorum, vt distinctionem multiplicium, & discriminationem rerum diligenter & attentè obseruemus. Materia huius fallaciæ (vt ita dicam) est ipsa dictio; forma, numerosa significatio vocis, & intentio fraudis. Efficiens causa, vnitas dictionis. Finis deceptio simplicis. Fraudatur enim in actione, formatur in intentione, ab vnitate vocis proficiscitur, ad deceptionem destinatur. Aduertendum hîc est, tot modis fieri hanc fallaciam, quot modis distinguitur in anteprædicamentis æquiuocum: ad quem locum (breuitati studens) lectorem refero. Cùm ta-

Quid fallacia æquiuocationis

In quibus cõsistit fallacia æquiuocationis.

men omnis penè ars Sophistarum à multiplici dependeat, opportunè quot modis dicatur multiplex, hoc loco demonstratur.

Multiplex est vel in
- Actu, cùm dictio eadem tam secundum formam compositionis, quàm secundùm modum prolationis, diuersa significat, vt canis.
- Potentia, cùm vox eadem manens secundùm formam cōpositionis, modo proferendi alterato, significationē mutat: vt cortex pro libro,& testa arboris.
- Apparentia, seu (vt veteres aiunt) phantasia, cùm in opinione ignorantis sic appareat, propter similitudinem vnius, cùm altero. Vt si credat ignarus (Sophistica ratione coactus) eosdem in iride esse colores qui sunt in rebus.

Opponens.

1. Lib. de repr. Sophist. cap. 2.

Ex ista distinctione multiplicis, omnes fallaciæ oriuntur: ergò opportune in hac distincta fallacia non discutitur nomen multiplicis: sic enim est omnium fallaciarum in hac vna confusio.

Resp.

Vt multiplex aut voce, aut sensu est commune obiectum omnibus fallacijs, ita est fallacia æquiuocationis longè latèque diffusa, non ergò incōmodè hîc adhibetur distinctio, vt intelligatur ad multiplex vt ad commune obiectum, & ad fallaciam æquiuocationis, vt ad commune principium, omnia sophismata reduci ac reuocari.

CAP. VI.

An fallacia ab amphibologia rectè assignetur.

FALLACIA ab Amphibologia rectè sequitur fallaciam ab æquiuoco, quia illa in simplici dictione, hæc in tota oratione consistit: nam vt simplices voces frequenter ambiguitatem, ita orationes magnam sæpe obscuritatem habent. Huc omnia ænigmata, omnia oracula, omnia denique problemata maiorum nostrorū (quæ in ancipitem distrahi possunt sensum) referuntur. His enim velis vtitur Sophista: ex his elenchis (quasi nubeculis) fulmina in aduersarium mittit; vt, quia Christus dixit, *Pater me maior est*: ergò inquit Archisophista, non est æqualis Patri. Definitur hæc fallacia, captiosus modus

Vt dictio, ita oratio sæpè est anceps & obscura.

modus decipiendi, per ambiguam, & multiplicem orationē, quæ contingit vel ex ancipite ſenſu vocum, quibus conſtat oratio; vel ex multiplici conceptu hominum, qui varijs modis rem vnam ſæpe interpretantur, Huius genera & exempla in ſequenti tabula patebunt.

Fit hęc fallacia tribus modis, aut

- Per multiplicem & obſcuram ſignificationem totius orationis, vt velle & poſſe ſunt idem in æterno: ſed Deus, qui eſt æternus poteſt mundum in perpetuum reſeruare, ergò vult. Vera eſt maior quoad eſſentiam, non quoad actionem rerum æternarum. Vera eſt etiam minor in abſoluta poteſtate Dei, non in comparata, quam ordinatam & conditionatam theologi appellant.
- Per tranſlationem, cùm nos fallit Sophiſta metaphoris, vt ſpes eſt anchora ſalutis, ergò falli non poteſt.
- Per compoſitionem; cúm oratio compoſita plura; ſimplex & diuiſa vnum ſignificat: vt, quicquid ſcit aliquid, habet ſcientiam, ſed ſæculum ſcit aliquid, ergò habet ſcientiam.

Etſi varia genera ſingularum fallaciarum traduntur, vnum tamen eſt primarium ad quod reliqua reducuntur. *NOTA.*

CAP. VII.

An fallacia compoſitionis rectè aſſignetur.

FALLACIAE æquiuocationis & amphibologiæ ſe mutuò ſequuntur, propter cognationem: Fallaciæ verò compoſitionis, & diuiſionis ſimul tractantur propter oppoſitionem: cognatorum enim & oppoſitorum par ratio eſt, quoad diſciplinam. *Ratio ordinis.* Compoſitio hoc loco non tam malam diſpoſitionem vocis, quàm aſtutam coniunctionem ſenſus ſignificat. *Cōpoſitio quid.* Tum enim fallacia compoſitionis dicitur, cùm ſenſus diuiſus verus eſt; ſenſus autem compoſitus, falſus, vt in hac oratione: poſſibile eſt iuſte viuentem cadere: ſi diuiſim intelligas, vera eſt: ſi coniunctim, falſa eſt ſententia. Toties ergò contingit hæc fallacia, quoties à bene diuiſis ad malè coniuncta procedit Sophiſta. Eſt enim fallacia compoſitionis, artificium decipiēdi, cùm bene diuiſa malè coniunguntur. *Fallacia compoſitionis quid.* Vt, Abrahamus eſt iuſtus & peccator, ergò eſt iuſtus peccator. Hinc rectè definitur compoſitio eorū, quæ debent ſenſu & voce ſeparari, fallax & inſidioſa vnio.

Considerantur in hac fallacia { Causa deceptionis, quæ est vnitas sententiæ insidiosè compactæ, vt sensus falsus inferatur.
Causa defectionis, quæ est diuersitas sensus compositi. }

Et { Situs orationis qui est aut { Magis debitus, cùm vox, quæ determinatio vocatur ad primarium verbum in sententia refertur, vt in hac oratione. Qui viuit semper est: Si hæc vox (semper) adiuncta hoc verbum (viuit) determinet, vera est sententia; si verò illud verbum substantiuum (est) designet, fallax manet.
Minus debitus, cùm vox quæ determinatio appellatur, verbum minus primarium restringit. Vt quicunque viuit semper, est, sed homo mortalis viuit, ergò homo mortalis semper est. }
Modus { Primus, cum determinatio diuersa in eadem sententia astutè refertur
Secundus, cùm tota oratio varijs determinationibus perturbatur. } }

CAP. VIII.

An fallacia diuisionis rectè assignetur

NON solùm coniuncto sed etiam disiuncto rerum sensu nos fallit Sophista: vt est ergò fallacia compositionis, ita est fallacia diuisionis, quæ huic ex aduerso respondet. Nam vt fallacia compositionis, est à bene diuiso sensu ad malè coniunctum, ita fallacia Diuisionis est à bene coniuncto ad malè diuisum. Res malè tum diuidi & separari dicuntur, cùm ex diuisione sensus fallax & captiosus nascitur. Nascitur autem, aut ratione multiplicis determinationis: vt quæque persona in triade est Deus: sed tres sunt personæ, ergò tres sunt Dij. Aut vi ipsius diuisionis fallaciter intentæ, vt, Christus aut naturam Dei aut naturam hominis habet, sed naturam Dei habet, ergò naturam hominis non habet. Hic callidè hæreticus sub specie diuisionis veræ humanam naturam à Christo Deo separat, cùm tamen in illo vtraque sine vlla contradictione inesse potest: nam in infinito qualis est Christus non est contradictio.

Fallacia diuisionis quid.

Exemplum diuisi sensus.

Compositio est { Grammatica, quæ spectat { Situm directum & verum contextum orationis in omni certa propositione.
Sensum certum & definitum, & sic euitatur hęc fallacia diuisionis & compositionis. }
Sophistica quæ spectat { Situm orationis inuersum
Sensum insidiosum } Vnde nascitur hæc fallacia. }

An

CAP. IX.

An fallacia accentus rectè assignetur.

ELIRAMENTA Sophistarum non solùm in rebus & vocibus, sed etiam in accentu vocum & signis rerum aliquãdo ponuntur. Hinc alia duo genera fallaciarum in officina Sophistica fabricantur; alterum de accentu, alterum de figura dictionis. Accentus nota est eleuandæ vel supprimendę vocis. Rectè Scotus in hoc; Accentus, inquit, est ad vocem, vt clauus est ad nauem; nam vt per hunc nauis flectitur, ita per illum vox dirigitur. Parit accentus fallaciam admodum latentem, si non obserues. Sed vt meliùs intelligas, attende hanc contingere potissimùm in verbis eiusdem compositionis, at non eiusdem quantitatis; vt in cortice pro libro & cute arboris, in populo pro planta & turba hominum, cæterisque istiusmodi pene infinitis. Est quoque alia ratio, qua contingit: nimirum, si iusta proportio & quasi concentus pronuntiandi non obseruetur; vt in ara & hara: in via & inuia.

Accẽtus quid. Comparatio Scoti. Fallacia accẽtus quando contingit. Modus primus. Modus secundus.

Fit fallacia accẽtus quatuor modis, vel
- Quando sensus orationis variatur propter accentum mutatum, vt in pendere & pendêre.
- Quando spiritus additus, vel detractus significationem mutat, vt in ara & hara.
- Quando discinditur aliqua dictio cuius partes separatæ, possunt aliquid per se significare, vt hæc vox, *quies* qui es.
- Quando gestus orationis sensum inuertit, vt, egregiè perfunctus es officio Piso.

Opponens.

Vbicunque est impositio fallaciæ à multiplici significatione vocis, ibi est fallacia æquiuocationis: sed in omnibus generibus fallaciæ ab accentu, imponitur nobis à multiplici significatione vocis: ergò in omnibus generibus fallaciæ ab accentu, est fallacia æquiuocationis: & proinde hæc duo genera, non distinguuntur.

Resp.

Concedendum est fallaciam æquiuocationis generatim acceptam, in omni fallacia tam vocum, quàm rerum quodammodo latitare: verùm hinc non sequitur non distingui. Nam vt omnia prædicamenta ad vnam substantiam, vt omnia prædicata ad vnam definitionem reducuntur, cùm tamen vi naturæ dissocientur: ita fal-

Quomodo fallacia accentus à fallacia æquiuocationis diſtinguitur.

laciæ omnes ad multiplicem ſenſum referuntur, cùm tamen proprios modos ſortiti diſtinguantur. Exempli cauſa: in hac fallacia duo ſpectamus. Multiplicem ſenſum dictionis, ſic eſt æquiuocatio: & modum pronunciationis, & ſic eſt ab accentu fallax & captioſa intentio.

CAP. X.

An fallacia figuræ dictionis rectè aſſignetur.

OSTREMA fallaciarum circa diſtinctionem, eſt à figura ipſius dictionis; quæ definitur, ſimilis quædam compoſitio vel terminatio vocum. Eſt enim in multis vocibus magna compoſitionis ſimilitudo. Huius prætextu & colore vſus Sophiſta, multas ſæpè concinnat fraudes, multas nectit inſidias. Hæc fallacia, cauſam, vt aiunt, apparentiæ ſumit à ſimili compoſitione vel terminatione dictionis, præſertim cùm aliquid vniuoci attribuitur, quod alteri ſecundum rei virtutem aſcribi non poteſt. Quare non ſequitur, Muſa eſt primæ declinationis, ergò & dogma erit. Sic tamen concludit Sophiſta, quia hæc duo nomina ſimiliter deſinunt & terminantur. Diſtinguunt hîc interpretes non ſolùm ſimilitudinem verbi, ſed etiam terminum prædicamenti cauſam eſſe iſtius fallaciæ. Exemplum hoc tradi & deſignari poteſt; docere eſt agere, ergò videre eſt agere: attamen ſecundum Ariſtotelem potiùs ſimilitudo verbi quam terminatio prædicamenti eſt cauſa. Quippe figura dictionis in ſimilitudine verbi non in conſtitutione rei conſiſtit. Vide diſtinctionem ſequentem, in qua vt in cæteris, non tam meam, quàm aliorum interpretum propono ſententiam.

Vnde fallacia in figura dictionis.

Fallacia figuræ dictionis cõſiſtit vel in
- Simili terminatione, eademque aut
  - Verbi, vt qualis eſt muſa talis eſt poeta. Sed muſa eſt fœminini generis, ergò & poeta.
  - Prædicamenti, vt lineatum eſt quantitas, ergò coloratum eſt quantitas.
- Significatione alicuius proprietatis, quæ vni ſimili non alteri aſcribi poteſt, vt homo eſt albus, at mulier eſt homo, ergò mulier eſt albus.
- Diuerſa ſuppoſitione, vt homo eſt ſpecies, ergò aliquis homo eſt ſpecies.

Oppon.

Oppon.

Infantes possunt resoluere primum modum istius fallaciæ de mutato genere, ergò inde insidiosa non petitur argumentatio.

Resp.

Etsi in primo modo, explicationis causa facilis nodus proponitur, in reliquis tamen delitescit laruatus Sophista: neque tam leuis est primi generis resolutio: nam non solùm genus grammaticum, sed etiam prædicamentum, quod est genus Dialecticum, respicit.

DE FALLACIIS RERVM.

CAP. XI.

An fallacia per accidens rectè assignetur.

EMONSTRATVM iam est non res, sed obscuritatem & multitudinem rerum laqueos Sophistarum efficere. In rebus tamen quædam Sophismata latere dicuntur ob causas quas diximus. Tanta enim est similitudo multorum, vt verè distinguere; tanta multitudo vt rectè comprehendere; tanta denique obscuritas, vt certè intelligere, nemo adhuc Philosophorum potuerit. In his se macerat Sophista, in his excruciat alios, si sint similia, vt calybs & ferrũ, stannum & argentum, orichalchum & aurũ (abstracto Lydeo lapide iudicij, quo distingueres) alterum pro altero sumendum esse acriter contendet. Quanto magis fallet si sint multa? quanto faciliùs si sint obscura? In cognatis ergò similitudinem; in multis ordinem; In obscuris naturam discute. Causis iam tandem perspectis, cur à rebus quædam fallaciarum genera peti videantur, primam illam fallaciam in rebus, vulgò per accidens nominatam, paucis explicemus. Nomen accidentis fusè admodum est hic acceptum, non modò pro affectione aliqua foris assumpta, vt est splendor respectu aeris: sed etiam pro omni quod inest ex essentia rei, vt Plato respectu hominis, omne inferius respectu superioris. Hinc definitur fallacia accidentis captiosa argumentatio in qua idem similiter & rei subiectę, & accidenti existimatur conuenire; vt homo est species, sed Plato est homo, ergò Plato est species.

Causæ cur in rebus cõtingere dicatur fallaciam.

In cognatis similitudo, è disiunctis ordo, obscuris demõstratio quæritur.

Tria sunt genera fallaciæ per accidens

Primum, cùm per primam regulam antepræ dicamentalem à rebus ad voces & ex aduerso disputetur, vt Plato est substantia, substantia est genus, ergò Plato est genus.

Secundum, cùm ab occulto aliquo adiuncto, quod & rei subiectæ & accidenti similiter non conuenit, arguitur, vt quod Plato est, Socrates non est; sed Plato est homo, ergò Socrates non est homo Hic in maiore insinuatur aliqua affectio per quam alter ab altero differt, at in minore captiosè essentia distinguitur.

Tertium: cùm medium & termini syllogismi astutè disponuntur, vt, cuiuslibet contradictionis pars altera est vera sed hæc propositio, Homo est lapis, est pars altera contradictionis, ergò est vera propositio.

CAP. XII.

An fallacia à dicto secundum quid ad simpliciter rectè assignetur.

NVLLA fallaciarum specie sæpius vtitur Sophista, quàm, quæ à parte ad totum, à dicto, vt aiunt, secundum quid ad simpliciter procedit. Non est facile, vt ait Plato, quid rebus simpliciter & omnino, quid ex parte conuenit discernere. Hinc errorum & insidiarū Hydra nascitur, vt ait Boetius; quòd homines aut non possint, aut non velint perscrutari, quid rebus ex comparatione, quid absolutè conueniat. Quare moneo studiosos adolescentes, vt omnibus intentis neruis, maximoque studiorum conatu istos fucos scarabeorum dispellant; quod sanè fecerint, si quid per se, quid temerè & casu; si quid simpliciter, quid ex parte; si quid absolutè, quid respectu; si deniq; quid ex circumstantia, quid ex essentia rei conuenit, velint perpendere. Non raro etenim sub hac saluia serpentina delitescit Saliua; id est malitiosa Sophistarum astutia; idque vel respectu loci; vt apud Thraces parentum funera filij non deflent; ergò apud Anglos non deflerent: vel respectu temporis, vt, exorta procella, expedit merces in mare proijcere, ergò expedit merces in mare proijcere; vel respectu partis, vt Æthiops est albus dentibus, ergò Æthiops est albus; vel deniq; respectu circumstantiarum, vt, est homo mortuus, ergò homo. Exēpla hæc aperta sunt, vt, res dilucescat magis; at sedulo legentibus passim erunt longè spinosiora, idq; si seriò animaduerterint in rebus & causis non contemnendis.

Hydra insidiarum nascitur ex defectu cōparationis in rebus.

Prouerbium.

Respectu { *Loci. Tēporis. Partis. Circumstantiarū*

Oppon.

Opponens.

Quamuis aliquis sit crispus solùm capite, aut claudus pede, totus tamen, aut claudus, aut crispus dicitur, ergo à parte ad totum sequitur ratio.

Solutio.

Accidentia sunt duplicia, vel
- *Quæ definiunt sibi aliquam partem in subiecto, cui si insint denominant totum, vt visus oculum, sapientiâ mentem, & in his ista non tenet fallacia.*
- *Quæ nulli vni parti magis destinantur quàm alteri, vt candor, calor, &c. in his tenet fallacia, vt patet in exemplo Æthiopis.*

CAP. XIII.

Fallacia ignorantiæ Elenchi.

COAXANT sæpe racidi Sophistæ ex densis cauernis ignorantiæ. Est enim ignorantia Sophistarum quasi reticula, qua rudes & imperiti rerum, non aliter ac pisces hamo capiuntur. Hinc Elenchum suum, vt vastam quandam Ideam proponunt: cuius definitionem, (quæ est longissima) si ignoremus, statim ab illis confodimur, necnon ignorantiæ nota perstringimur. Quare vt eorum aculeos laqueosque euitemus, Elenchum definire, fallaciamque ab eo natam in suas partes diuidere opportebit. Elenchus est, vt ait Aristoteles, contradictio vnius & eiusdem: non nominis, sed rei & nominis, non Synonymi, sed eiusdem, ex his, quæ data sunt ex necessitate: non commemorato eo quod erat in principio secundum idem, ad idem, similiter, & in eodem tempore. Opus hîc est fortasse dices, aut Oepido qui resoluat: aut Alexandro, qui discindat istius tam prolixæ tamq; obscuræ definitionis nodos. Si generatim velis intelligere hæc omnia, nihil aliud vrgent, quàm quòd Elenchus sit Syllogismus contradictionis: id est, contradicentem propositionem præter expectationem respondentis concludens. Hinc contradictio dicitur, quia contradictionem infert: vnius & eiusdem nominis, quia in eodem nomine consistit vera contradictio, vt in cælo non cælo: Contradictio etiam non nominis, sed rei

Elenchi definitio ex Aristotele.

Breuis & dilucida prolixæ definitionis interpretatio.

& nominis dicitur, quia vnum contradicentium, res esse debet: Alterum, solùm nomen: Deinceps additur, quòd non sit contradictio Synonymi, vt Honesti, &, eius quod decet: sed est contradictio eiusdem nominis vni rei subiecti, vt, cæli & non cæli: Posteà sequitur, quòd sit contradictio ex his, quæ data sunt ex necessitate: id est, dependeat à propositionibus, quæ in Syllogismo necessariò ponuntur: verba quæ sequuntur, (nempè, non commemorato eo, quòd erat in principio) excludunt fallaciam, quæ petitio principij appellatur. Quæ verò in postremo loco enumerata sunt: cuiusmodi sunt, Ad idem, Secundum idem, Similiter, & Per idem tempus: quatuor genera seu modos istius fallaciæ insinuant.

Quatuor modi huius fallaciæ.

1. Nam primus modus est cum omittitur particula (ad idem) vt, decem sunt dupla ad quinque & non ad sex, ergo decem sunt dupla & non dupla.

2. Secundus est cum omittitur particula (secundum idem) vt, hæc linea est dupla secundum longitudinem & non secundum latitudinem, ergo est hæc linea dupla & non dupla.

3. Tertius est cum omittitur particula (similiter) vt, Plato est sapiens & non necessariò sapiens, ergo Plato est sapiens, & non sapiens.

4. Quartus est quando omittitur particula (in eodem tempore) vt Democritus nunc ridet, nunc non ridet, ergo Democritus ridet & non ridet.

Fusiùs istam definitionem tractauimus, & quia est longissima apud Philosophum, & quia dilucida tractatio eiusdem insidiosum maximè prodit Sophistam. Nam ignorantia Elenchi vt antrum & portum habet.

Contradictio est duplex, vel
- Puræ negationis: & sic in tractatu de oppositis intelligitur.
- Malæ & peruersæ dispositionis, quæ fucum negationis habet, & hæc à Sophistis intenditur.

Fallacia Elenchi sumitur bifariàm, aut
1. Fusè, pro captione quacunque orta ex defectu circumstantiarum, quæ in illa definitione bene longa, sumitur: & sic ad hanc fallaciam reliquæ omnes reducuntur, vt habetur in Calce 6. Capitis.
2. Strictè, pro omissione quatuor circumstantiarum, in vltimo loco positarum, vel earum qualibet, & sic est per se distincta species fallaciæ.

CAP.

CAP. XIIII.

De petitione Principij.

NTER multas insidiosas technas, aliquot nugas, easdemque valdè leues & ridiculas spargit Sophista. Quare nulla inanior est, mea quidem opinione, quàm petitio principij: quippe in hac admodum otiosè sua cum ipsius vmbra decertat & nugatur: Idem semper agit, & vt aiunt, Sysiphi saxum voluit. Nam vnum idemque per id ipsum mutatis verbis probat. Hinc definitur Petitio principij, eiusdem per idem probatio: hinc etiam fallacia petitionis definitur, Captiosa argumentatio, cuius antecedens non est omnino notius consequente, sed est vel idem omnino, vel ignotius, vel æquè ignotum, vt, Clodius insidiatus est Miloni, ergo Clodius struxit insidias Miloni. Sed in re tam leui breuitati studeo: quare ad distinctionem sequentem Lectorem refero.

Petitio principij duplex,
- Omnibus nota & ridicula, quæ est probatio eiusdem per idem, tàm re quàm voce, vt homo currit, ergo homo currit.
- Paucis perspecta, & hæc fit quatuor modis.
  1. Vel quando idem mutato nomine per idem probatur, vt, Sunt qui aduersa nobis vestigia vrgent, ergo sunt Antipodes.
  2. Vel quando adhibetur æquè ignotum, ad probandum aliqua, vt, anima leonis non migrat è corpore, ergo anima hominis non migrat.
  3. Vel quando adhibetur ignotius, vt, Sunt tres personæ & vnus Deus, ergo sunt tres potentiæ animæ & tamen vna anima.
  4. Vel quando sumitur posterius naturæ ordine ad probandum prius.

Vt animal risibile est capax disciplinæ, ergo animal rationale est capax disciplinæ.

Opponens.

Licet efferre eandem sententiam mutatis verbis teste Cicerone, ergo licet principium petere.

Resolutio.

Licet in dicendo non in disserendo: licet in exornando sermone, non in probando argumento.

Opponens.

A definitione ad definitum, à toto in quantitate ad rem particularem deducuntur loca Dialectica, ergo non constituunt modos huius fallaciæ.

Respondens.

Spectantur in locis definitionis & Totius, duo.

1. *Constitutio rei: & sic ab illa ad definitum, & ex aduerso sequitur locus Dialecticus.*
2. *Intentio fraudis, quando arguitur à prædicatis, quæ priori & notiori modo conueniunt definitis, quàm definitionibus, & sic oritur locus Sophisticus: vt animal rationale currit, ergo homo currit. Notandum est quid hoc verbum (currit) notiore modo homini quam animali rationali conueniat. Idem dicendum est de Toto in Quantitate: nam sunt quædam attributa, quæ notiore modo toti, quàm parti conueniunt.*

CAP. XV.

De Fallacia consequentis.

SIMIA hominem: sapientem fallax imitatur Sophista. Nam vt sapiens ex antecedentibus consequentia nectit: ita Sophista sapientis quasi insistens vestigijs, ex antecedentibus multas excudit insidias: quæ toties struuntur, quoties conuerti res putamus, quæ tamen minimè conuertuntur. Rectè ergo definitur fallacia consequentis, captiosa argumentatio proueniens ex fucata & apparenti reciprocatione consequentis cum antecedente: vt, si pluit, terra est madida: ergo si terra sit madida, pluit: si sit verum matrimonium, est consensus: ergo si sit consensus est verum matrimonium. Quid multis? Hæc captio complectitur omnes vitiosas argumentationes, quæ canones consequentiarum non obseruant. Cæterùm quoniam interpretes plura huius genera distinguunt, molestum non erit in sequenti tabella comprehendere.

Fallacia consequẽtis quid?

Differunt

Differunt hi termini:
- Antecedens, quod est propositio, quæ infert conclusionem.
- Consequens, quod est conclusio illata ex antecedente.
- Consequentia, quæ est vis, & habitudo vtriusque.

Fit fallacia consequentis, cùm captiosè arguitur, vel:
- A destructione antecedentis ad destructionem consequentis: vt, si homo est, animal est: ergo si homo non sit, animal non erit.
- A positione vnius ad positionem alterius: vt, si mel est, flauum est: ergo si flauum sit, mel erit.
- A communiter accidentibus, quæ se inuicem non sequuntur: vt, adulter est, ergo comptus est: ergo si comptus sit, adulter erit: vel hoc modo, Qui eremum petit, insanus est: sed Democritus eremum petijt, ergo insanus fuit.

CAP. XVI.

De Fallacia à non causa pro causa data & accepta.

VT arcem scientiæ & veritatis expeditiùs demoliatur Sophista, non ex Minerua Musas, sed ex ignorantia malas causas genuit. His armatus & ipse insanit, & alios sæpe insanire facit. Quid enim gloriosius est, quàm causas rerum prætendere? at vt nihil est splendidius, quàm veris causis rem agere, & munire: ita nihil tetrius, quàm spurijs & fucatis oscitantes fallere, & irretire. O vtinam segnitiem excuterent adolescentes, verasq; causas tandem perquirerent: sic sanè non solùm in hac, sed etiam in omni fallacia vafrum & serpentinum ingenium Sophistarum fugerent. Animaduertendum hic est nimis frigidè quosdam interpretes nomen (nō causæ) sumere, pro vna præmissarum tantùm in Syllogismo per impossibile reducto. Cæterùm optimorum ea est opinio, quòd non causa pro omni eo, quod apparet esse causa, (& tamen non est) rectè sumatur, vt, si quis hoc modo cum Martione argumentetur: is author peccati est qui tollit gratiam, quo minùs homo operetur bonum: sed Deus tollit gratiam: ergo Deus est author peccati. Omitto multos terminos istius Syllogismi, in quibus peccat: solùm apparentem causam pro-

pono. Simile est illud,

Qui patitur alium in malum ruere, is causa est mali:
Sed Deus patitur hominem in malum ruere:
Ergo Deus est causa mali.

Quare Deus non est author peccati.

Porphyrius hæreticus.

Casus & fortuna fallaces sunt causæ. 2. Phys.

Caue, & fuge Sophistam: nam sub prætextu causæ te rapit ad malum. Verum est hominem esse causam mali, si volens & sciens patiatur fratrem in malum ruere. Nam lege astringitur vt opem ferat: at Deus infinitus est, & nullis legibus tibi astrictus: si ergo patiatur aliquando malum, mali tamen author non est dicendus. Blasphemus ille Porphyrius sic Iudam proditorem Christi quodammodò nostræ salutis authorem probat: nam Iudas causa proditionis, proditio causa passionis, passio causa salutis extitit. Quis nō videt proditionē causam esse sine qua non, quæ reuera non est causa omnino. Huc etiam reduci possunt casus & fortuna quæ inter veras causas à Philosopho non recensentur. Postremò, vt in pauca rem contraham, toties est fallacia à non causa vt causâ, quoties vt cumq; non causa pro causa sumitur: defectio enim & error ex similitudine causæ nascitur.

Nomen non causæ sumitur aliquādo
- Pro vna præmissarum, quæ calidè excogitata videtur esse causa conclusionis necessariæ: vt, quicquid generat hominem, homo est: sed sol generat hominem, ergo sol homo est.
- Pro causa sine qua non: vt, sublatâ causa domus, domus non est: sed scala est causa domus, ergo.
- Pro casu aut fortuna: vt, qui seipsum occidit, sceleratus est, sed lapsus de alto tecto fortuitò seipsum occidit, ergo lapsus de alto sceleratus est.

CAP. XVII.

Fallacia à pluribus interrogationibus pro vna positis.

POSTREMVS locus Sophistarum est à pluribus interrogationibus pro vna insidiosè positis, & sic ignoranter vel negligenter acceptis. Nam toties impingimus in hanc captionem & cauillum, quoties duę pluresue interrogationes fiunt, ad quas responsio datur, perinde ac si vna facta fuisset: vt, Dic mihi

mihi improbe, desines tandem adulterium committere, annon? siue ais, siue negas, à luto in viscum incidis. Nam si ais: nota infamiæ statim inuritur, quia fateris te reum fuisse sceleris. si negas, flagris te dignum ostendis, qui tantum facinus te velle committere audes profiteri. Docet Philosophus quod plures interrogationes fiant multis modis: vel cùm plura attributa callidè ad vnum subiectum non capax vtriusque referuntur: vt, Estne peccatum ens vel priuatio: si dicas ens esse, creari: si dicas priuationem, nihil esse concludet Sophista. Fiunt etiam, vel cum vnum prædicatum ad plura subiecta: vel cum plura prædicata ad plura subiecta destinantur. Exemplum prioris est, vt, sintne flumen & mare dulcia? si esse respondeas, mare salsum non esse facilè ex concessis probat. Exemplum posterioris est: vt, sintne diuitiæ & virtutes bona? si esse respondeas, diuitias auari: si non esse, virtutes tibi proponit: ita quicquid tetigeris, vlcus est.

A luto in viscum.

Numerosa interrogatio varijs modis profertur.

Interrogationes plures sub specie vnius proponuntur, vel
- Apertè: vt, estne vita anima, vel sensus? & hæ interrogationes meâ quidem opinione fallaciam non gignunt.
- Occultè: vt suprà in tribus illis generibus demõstratur, & in his intenditur fraus seu cauillatio Sophistarum.

CAP. XVIII.

An omnes Fallaciæ reducantur ad ignorationem Elenchi.

T nouem prædicamenta ad substantiam: vt tria prædicata ad definitionem generatim reducta, speciatim considerata distinguuntur: ita omnes fallaciæ, tàm intra, quàm extra dictionem ad ignorantiam Elenchi reuocantur, quæ tamen suo loco & ordine tractatæ disiunctas vices atque naturas sortiuntur. Hinc superiùs latissima patentissimaq; Elenchi tradita fuit definitio, vt intelligeretur nullam esse technam Sophistarum, quæ ad aliquam partem eiusdem non referatur. Verùm vt hoc distinctiùs percipiamus, notandum est in omni fallacia contradictionem cõclusionis à Sophista intendi. Hæc

In omni fallacia contradictio conclusionis à Sophista semper intenditur.

vero contradictio est, aut in dictione sola, aut in opinione, aut in reipsa: si dictionem spectes, æquiuocatio, amplibologia, accentus, dictionis figura ignorantiam sub prætextu vnius & eiusdem dictionis pariunt: idipsum fit in duabus fallacijs compositionis & diuisionis, sed paulò astutiùs, sub mentita specie etiam eiusdem rei & significationis. Septem quoque fallaciæ extra dictionem positæ huc apertè reducuntur: nam illæ duæ (Accidentis & consequentis) peccant contra illam particulam, nempè (ex his quæ data sunt) non enim ex necessitate inferunt. Item fallaciæ, à dicto secundùm quid, petitio principij, non causa, & interrogatio peccant aduersus partes definitionis, nimirùm istas (non connumerato eo quod est in principio ad idem, secundùm idem, similiter, & eodem tempore.) Hæc de reductione fallaciarum scripsi, non quòd in ea multum, vel artis, vel vsus videam, sed quòd nutum Aristotelis, ductumq; interpretum sequendum esse putem. His ergo leuiter tactis ad maiora festinemus.

CAP. XIX.

An tribus tantùm modis resoluantur Sophismata.

ORDIVS rex Phrygiæ nodum in Iouis templo tam artificiosè connexuit, vt frustrà permulti in dissoluendo laborarent. Accessit Alexander, semel ac iterum rem tentauit, cum potis non erat arte, Marte peregit: acuto enim gladio abscidit, quod acuto ingenio non dissoluit. At longè aliter agendum est cum nostris Sophistis, qui tantos fumos in templo Mineruæ concitârunt, qui tam difficiles nodos in templo pacis contexuerunt: non Delphico gladio feriendi, sed Philosophico ingenio ab arce veritatis abigendi sunt. Verùm hic labor, hoc opus est, illorum tectas & occultas vices sternere, ipsorum capita comminuere, id est eorum Sophismata dissoluere & resecare. Vastos de hac re & verbosos commentarios vidi, legi, fugi: vidi & legi vt intelligerem: fugi ne tædium lectori parerem. Ætnam ergo in collem (vt est in prouerbio) deducam: multa in pauca contraham. Solutio à Philosopho definitur erudita Elenchi per partes refutatio.

Quomodo tractandi Sophistæ.

Huius

Huius ab alijs duæ partes ponuntur { Negatio / Distinctio } Ab alijs tres { Negatio. / Distinctio. / Interpretatio. }

Negatione, distinctione, & interpretatione resoluuntur Sophismata.

Negatio falsi, distinctio multiplicis, interpretatio obscuri solutio dicitur: quippè falsa apertè negare, ambigua aptè distinguere, obscura doctè interpretari decet: quæ tria si teneas ad vnguem, non est, quod vngues Sophistarum timeas. Nam quamuis hæc in genere tradantur, alia tamen via non est nominatim discutiẽdi vllam fallaciam, nisi vt dicamus hoc & illud argumentum ad hanc & illam fallaciam referri; nunc in materia, nunc in forma, nunc in vtraque peccare; sic in vocibus, sic in rebus delitescere; postremò hoc vel illo modo resolui & explicari. Exempli causa, si ancipiti dictione laboret sententia, de multiplici: si varijs modis vox eadem proferatur, de accentu distinguendum erit. Nam hoc artificis est, ad suas proprias classes & nodos & neruos, id est fallacias ad earum solutiones referre. Mille regulas, quas tradiderunt veteres, de fugiendo Sophista hic lubens prætereo: nam vanæ & otiosæ sunt; quippè nihil aliud docent, quàm timidè tergiuersari, latebrasque quærere. Sin quales sint scire desideres, istas gustandi causa deridendas propino. Si inquiunt, videas te captum Sophistarum laqueis, primum digredi cõtendas; si non possis, verbis quantum in te est omnia alleuabis; si hoc modo non vincas, conuicijs vrge; si adhuc persistat, sibilis explode: quàm ridiculè, quàm inconsideratè hæc omnia? Dum alios conuicijs indoctè oneramus, nos ipsos inscitiæ telo incautè confodimus.

Alia via resoluendi Sophismatis.

Alij modi effugiendi Sophistam, sed minus approbati.

Epiphonema.

Solutio elenchi est bipartita {
- Generalis, eaque triplex { Negatio falsi. / Distinctio ambigui. / Interpretatio obscuri. }
- Specialis, quæ est in explicatione { Vocũ, vt in fallacijs intra dictionem. / Rerũ, vt in fallacijs extra dictionem. }
}

CAP. XX.

An sint plura fallaciarum genera, quàm quæ ab Aristotele sunt tradita.

V A ſolius cauſâ (benigne lector) oliuam fructuoſam in hoc libro inſerendam , cicutam veneficam extirpandã putaui: in oliua artis vſum & oleũ , in cicuta fraudis toxicum venenum ſenſeris. Satis eſt quod didiciſti; nunc ſiſte veſtigium: *Argumentum Scotiſtarum.* Scotum Hybernicum, Ioannem de lapide, Petrum de hyrundine,alioſque his ſimiles, imò ne Magiſtrum de magiſtris audias. Quippè ſi audias, exitum ſtudiorũ haud facilè inuenies. Hinc enim tractationi de fallacijs,vt cæteris partibus dialectices,tam ingentes cumulos addiderunt,vt ad noua excudenda phantaſmata Tartareos ſpiritus & ſuſcitaſſe & conſuluiſſe videantur. *NOTA.* Lege ſi tantum ſit tibi ocij illorum ampliationes, reſtrictiones, obligatoria, exponibilia, diſtributiua, collectiua, ſolubilia , inſolubilia , aliaque infinita (neſcio ſanè quid dicam) prodigioſa portenta ; tum certè intellexeris hanc nobiliſſimam Muſam iſtorum ſordibus nimis iamdiu contaminatam fuiſſe, adeoque nunc tandem purgandam eſſe neceſſariò. Contemptis ergò pictis iſtorum parietibus, qui , optimorum ingeniorum ariete concutiunt, ſimul cùm Ariſtotele, quem authorem propoſuimus in initio,hoc opus terminabimus.Tritum eſt illud, fruſtrà per plura fieri, quod fieri poteſt per pauciora: qui plura addunt fallaciarum genera,minus curioſi eſſe videntur, qui nihil aliud contendunt,quàm vt mendaci nouitatum ſpecie ignorantium ingenia effaſcinent. Dic mihi , inquit,fortaſſe, vbi ſit illud Sophiſma,quod ſciamachia dicitur, quæ eſt quando Sophiſta cum ſua ipſius vmbra colluctatur? Dic iterum, vbi eſt illa fallacia , quæ λογομαχία nominatur , quâ vtitur Sophiſta , cum ſolis verbis , literis ac ſyllabis (relicto rerum ſenſu)inhæret? Dic vbi circulatio,quæ tot gyros & rotas fabricat? Dic vbi fallax reſtrictio; dic vbi falſa ſuppoſitio? Dico ſub tractatis contineri fallacijs; nominatim ſub homonymia, accentu, & figura dictionis, ſi vocem : ſub petitione principij, ſub fallacia conſequentis,& non cauſæ,ſi rem ipſam ſpectes. Plura ergò non ſunt quàm quæ traduntur ab Ariſtotele fallaciarum genera.

Peroratio Libri.

PErfunctus iam sum officio (studiosè Lector) si grato animo accipias, fructum, quem inde optabam, amplissimum sum consecutus. Vereor sanè, ne immaturum fœtum & veluti abortiuum ediderim, in parturiendo tamen enixè laborabam. Fluenta enim multorum veterum in vnum quasi riuulum contraxi: illorum volumina ad breuem epitomen reuocaui: illorum dico, quos per 17. annos in prælectionibus meis imitatus, dignissimos esse putaui, qui è suis nunc monumentis in scholas nostras euocentur. Si nomina requiras, Thomam & Boëtium, Lambertum & scholam Venetam, Niphum & auream Catenã nomino, quibus velim addere duos, Scotum & Burleum si elegantulæ huius ætatis aures nõ offenderem. Sed ferunt Scotum in sepulchro suum ipsius excussisse cerebrum, suæq; curiositatis iustam luisse pœnam: quare illum vt spinam & vrticam (quæ nuda ingenia pungunt) aut cautiùs tractandum, aut prorsus à catalogo veterum delendum esse suadeo. In hac quoque summa recentiores aliquot suum locũ vendicant, nimirum schola Louaniensis, Toletus & alij. Quid multis? horum omnium calculis discuti, horum omniũ annulis obsignari hanc summam volo: sed hic finem operi impono: in quo (benigne Lector) si quid rectè scripserim, Deo laudem: siquid minus elaboratè, mihi veniam tribue. Virgulam Censoriam, si placet, tibi assume: errata mea humaniter (si qua sint) designa: mendulas expunge, Authorem tamen dilige: is enim sum, qui magis tui, quàm mei ipsius causa desudaui Christum precor, vt sis saluus: tantundem quæso repreceris.

FINIS.